

E-ISSN 2717-6959

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
ÇEVİRİBİLİM DERGİSİ

ISTANBUL UNIVERSITY
JOURNAL OF TRANSLATION STUDIES

SAYI / **ISSUE 16** YIL / **YEAR 2022**

Dizinler / Indexing and Abstracting

TÜBİTAK-ULAKBİM TR Index

DOAJ (Directory of Open Access Journals)

EBSCO Humanities Source

EBSCO Central & Eastern European Academic Source

SOBİAD

Sahibi / Owner

Prof. Dr. Hayati DEVELİOĞLU

İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, İstanbul, Türkiye
Istanbul University, Faculty of Literature, Istanbul, Türkiye

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü / Responsible Manager

Prof. Dr. Necdet NEYDİM

İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, İstanbul, Türkiye
Istanbul University, Faculty of Literature, Istanbul, Türkiye

Yazışma Adresi / Correspondence Address

İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi,
Ordu Caddesi 34459 Laleli, İstanbul, Türkiye
Telefon / Phone: +90 (212) 455 57 00 / 15730 / 31
E-mail: jts@istanbul.edu.tr
<http://www.dergipark.gov.tr/iuceviri>
<https://iupress.istanbul.edu.tr/tr/journal/jts/home>

Yayıncı / Publisher

İstanbul Üniversitesi Yayınevi / Istanbul University Press
İstanbul Üniversitesi Merkez Kampüsü, 34452 Beyazıt,
Fatih / İstanbul, Türkiye
Telefon / Phone: +90 (212) 440 00 00

Dergide yer alan yazılardan ve aktarılan görüşlerden yazarlar sorumludur.
Authors bear responsibility for the content of their published articles.

Yayın dili Türkçe, İngilizce, Almanca ve Fransızca'dır.
The publication languages of the journal are Turkish, English, German and French.

Mayıs ve Kasım aylarında, yılda iki sayı olarak yayımlanan uluslararası, hakemli, açık erişimli ve bilimsel bir dergidir.
This is a scholarly, international, peer-reviewed and open-access journal published biannually in May and November.

Yayın Türü / Publication Type: Yaygın Süreli / Periodical

DERGİ YAZI KURULU / EDITORIAL MANAGEMENT BOARD

Baş Editör / Editor-in-Chief

Prof. Dr. Arsun URAS – İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Çeviribilim Bölümü, İstanbul, Türkiye
– arsuny@yahoo.fr

Baş Editör Yardımcıları / Co-Editors-in-Chief

Dr. Öğr. Üyesi Zuhâl EMİROSMANOĞLU – İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Çeviribilim Bölümü, İstanbul, Türkiye
– zuhalkaraca@istanbul.edu.tr

Dr. Öğr. Üyesi Yeşim TÜKEL KANRA – İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Çeviribilim Bölümü, İstanbul, Türkiye
– yesim.tukelkanra@istanbul.edu.tr

Editöryal Asistanlar / Editorial Assistants

Öğr. Gör. Erkan ÇOTUK – İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Çeviribilim Bölümü, İstanbul, Türkiye
– erkancotuk@gmail.com

Öğr. Gör. Selçuk KANTEMİR – İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Çeviribilim Bölümü, İstanbul, Türkiye
– selcukkantemir@gmail.com

Dil Editörleri / Language Editors

Elizabeth Mary EARL – İstanbul Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksek Okulu, İstanbul, Türkiye – elizabeth.earl@istanbul.edu.tr

Alan James NEWSON – İstanbul Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksek Okulu, İstanbul, Türkiye – alan.newson@istanbul.edu.tr

YAYIN KURULU / EDITORIAL BOARD

- Prof. Dr. Ayşe Fitnat ECE** – İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Çeviribilim Bölümü, İstanbul, Türkiye
– ayse.ece@istanbul.edu.tr
- Prof. Dr. Nesrin DELİKTAŞLI** – İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Çeviribilim Bölümü, İstanbul, Türkiye
– nesrin.deliktasli@istanbul.edu.tr
- Dr. Öğr. Üyesi Neslihan DEMEZ** – İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Çeviribilim Bölümü, İstanbul, Türkiye
– neslihan_uzun2004@yahoo.de
- Dr. Öğr. Üyesi Tuba AYIK AKÇA** – İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Çeviribilim Bölümü, İstanbul, Türkiye
– ayik.tuba@gmail.com
- Dr. Öğr. Üyesi Sinem CANIM ALKAN** – İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Çeviribilim Bölümü, İstanbul, Türkiye
– scanim@istanbul.edu.tr
- Prof. Maria Isabel Del Pozo TRIVIÑO** – Vigo Üniversitesi, Çeviri ve Dilbilim Bölümü, Pontevedra, İspanya – mdelpozo@uvigo.es
- Prof. Gilles CLOISEAU** – Orleans Üniversitesi, İngilizce Bölümü, Orleans, Fransa – gilles.cloiseau@univ-orleans.fr
- Prof. Fayza El-QASEM** – Sorbonne Nouvelle Üniversitesi, Mütercim Tercümanlar ve Çevirmenler Yüksek Okulu, Paris, Fransa
– fayza.el-qasem@sorbonne-nouvelle.fr
- (Emeritus) Prof. Jeanne DANCETTE** – Montreal Üniversitesi, Dilbilim ve Çeviri Bölümü, Montreal, Quebec
– jeanne.dancette@umontreal.ca
- Assoc. Prof. Anastasia PARIANOU** – Lyon Üniversitesi, Yabancı Diller Mütercim Tercümanlık Bölümü, Korfu, Yunanistan
– parianou@gmail.com
- Prof. Eduardo de GREGORIO-GODEO** – Castilla-La Mancha Üniversitesi, Modern Filoloji Bölümü, Ciudad Real, İspanya
– Eduardo.Gregorio@uclm.es
- Prof. Roberto A. VALDEON** – Oviedo Üniversitesi, İngiliz, Fransız ve Alman Filolojisi, Asturias, İspanya – valdeon@uniovi.es
- Asst. Prof. Dr. Edyta GROTEK** – Nicolaus Copernicus Üniversitesi, Alman Dilbilimi Kürsüsü, Toruń, Polonya
– egrotek@egrotek.pl
- Dr. Marcel VEJMEŁKA** – Johannes Gutenberg Üniversitesi, Çeviri, Dilbilim ve Kültürel Çalışmalar Bölümü, Mainz, Almanya
– vejmelka@uni-mainz.de
- Dr. Sevgi AGCAGÜL** – Bonn Üniversitesi, İslam Araştırmaları ve Ortadoğu Dilleri Bölümü, Türk Tarihi ve Toplumu Bölümü, Bonn, Almanya – agcaguel@uni-bonn.de
- Dr. Susanne HAGEMANN** – Johannes Gutenberg Üniversitesi, Kültürlerarası Almanca Çalışmaları Bölümü, Çeviriler Bölümü, Sprach und Kulturwissenschaft, Mainz, Almanya – hagemann@uni-mainz.de
- Dr. Bencherif Mohamed HICHEM** – Abdelhafid Boussouf Mila Üniversite Merkezi, Yabancı Diller Bölümü, Mila, Cezayir
– m.bencherif@centre-univ-mila.dz
- Assoc. Prof. Sandra GARBARİNO** – Lumière Lyon 2 Üniversitesi, Yabancı Diller Fakültesi, Uygulamalı Dilbilim Araştırma Merkezi, Lyon, Fransa – sandra.garbarino@univ-lyon2.fr
- Prof. Dr. Mümtaz KAYA** – Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Mütercim Tercümanlık Bölümü, Ankara, Türkiye
– mumtazkaya@hacettepe.edu.tr
- Prof. Dr. İlhami SİĞİRCİ** – Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, Yabancı Diller Fakültesi, İspanyol Dili ve Edebiyatı Bölümü, Ankara, Türkiye – ilhami.sigirci@asbu.edu.tr
- Prof. Dr. Faruk YÜCEL** – Ege Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Mütercim-Tercümanlık Bölümü, İzmir, Türkiye
– faruk.yucel@ege.edu.tr
- Doç. Dr. Ayşe Şirin OKYAYUZ YENER** – Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Mütercim Tercümanlık Bölümü, Ankara, Türkiye – sirinokyayuz@hacettepe.edu.tr
- Dr. Öğr. Üyesi İnönü KORKMAZ** – Trakya Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Mütercim Tercümanlık Bölümü, Edirne, Türkiye
– inonukorkmaz@trakya.edu.tr

İÇİNDEKİLER / CONTENTS

Araştırma Makaleleri / Research Articles

- From Berji to Kristin: Discussing the Concept of the 'Translated Being' within the Context of Migration
Berji'den Kristin'e: "Çeviri Özne" Kavramını Göç Bağlamında Tartışmak
Ayşe Ayhan 1
- Yerelleştirme Kavramının Akademi ve Sektör Açısından Değerlendirilmesi
Evaluating the Concept of Localization in Terms of Academics and the Translation Sector
Büşra Çelik, Çağla Konuk, Sinem Canım 15
- Feminist Translation of Six Records of a Floating Life
Aiqing Wang 37
- Krizler ve Övgüler Ekseninde Bir Meslek: Konferans Çevirmenliği
A Profession in the Spectrum between Crises and Compliments: Conference Interpreting
Esra Özkaya Marangoz 55
- Tanzimat ve Erken Cumhuriyet Dönemlerinde Girişilen Modernleşme Çabalarını Çeviri Kurumları
Üzerinden Değerlendirmek: Encümen-i Daniş ve Tercüme Bürosu Örnekleri
*Evaluating Modernization Efforts During the Tanzimat Era and Early Republican Period Through
Translation Institutions: Examples of Encümen-i Daniş and Translation Bureau*
Barbaros Uzunköprü, Neslihan Demez 71

Kitap Değerlendirmesi / Book Review

- Elif Daldeniz ve Kavram Tarihine Giriş
Elif Daldeniz and Introduction to Conceptual History
Özlem Berk Albachten 105

From Berji to Kristin: Discussing the Concept of the 'Translated Being' within the Context of Migration

Berci'den Kristin'e: "Çeviri Özne" Kavramını Göç Bağlamında Tartışmak

Ayşe Ayhan¹

ABSTRACT

This paper seeks to explore the concept of translated being within the context of migration and the migrant in *Berji Kristin: Tales from the Garbage Hills*. *Berji Kristin* tells the story of rural migrants who move to a big city in search of a livelihood, building a shantytown on a garbage hill on the outskirts of the city, and settling in their makeshift huts. In the light of the transformation of the rural migrants from innocence to decline, as symbolized by the change in the names "Berji" and "Kristin," the study focuses on the nature of the relation between translation and migration and explores the conceptual and symbolic meanings that translation offers. The study also points out that the translated beings in *Berji Kristin* are represented through female attributions. Focusing on the theoretical implications of the relationship between translation and migration and exploring how postcolonial approaches brought insight into contextualizing the concept of the translated being, the study highlights that translation, in the context of migration, firstly refers to the movement from one culture to another. Translation, secondly, refers to the transformation of the migrants and their endeavors to survive in an unfamiliar environment.

Keywords: Translation, translated being, postcolonial approaches, cultural translation, Berji Kristin

ÖZ

Bu çalışma çeviri özne translated being kavramını göç ve göçmenle ilişkisi çerçevesinde Berci Kristin Çöp Masalları adlı eserde incelemeyi amaçlamaktadır. Berci Kristin Çöp Masalları, geçimini sağlamak amacıyla kırsal bölgeden büyük kente gelerek, kentin çeperinde kurdukları gecekondu mahallesindeki derme çatma kondularında yerleşen göçmenlerin hikayesini anlatmaktadır. Çalışma, kırsal bölgeden gelerek büyük kente yerleşen göçmenlere verilen ya da yakıştırılan, ad ve/veya takma adlardan "Berci" ve "Kristin" ile sembolize edilen ve masumiyetten çöküşe doğru yaşanan bir dönüşümü merkeze alan anlatıya odaklanarak, çeviri ve göç ilişkisinin doğasını ve çevirinin bu bağlamda sunduğu gerçek ve metaforik anlamları incelemektedir. Masumiyetten çöküşe doğru yaşanan dönüşümün romanda kullanılan isimlerden özellikle "Berci" ve "Kristin" bağlamındaki incelemesinde, Berci Kristin'deki çeviri öznelerin dışı niteliklerle betimlenmiş olduğunu ortaya konulmaktadır. Öncelikle sömürgecilik sonrası yaklaşımların çeviri özneyi kavramsallaştırma konusunda getirdiği kavrayışların

¹Yıldız Technical University, Faculty of Arts and Science, Department of Translation and Interpreting, Istanbul, Türkiye

ORCID: A.A. 0000-0002-5997-5385

Corresponding author/Sorumlu yazar:

Ayşe Ayhan,
Yıldız Technical University, Faculty of Arts and Science, Department of Translation and Interpreting, Istanbul, Türkiye
E-mail: ayseyahnan@yahoo.com

Submitted/Başvuru: 10.05.2022

Accepted/Kabul: 15.06.2022

Citation/Atf: Ayhan, A. (2022). From Berji to Kristin: Discussing the Concept of the 'Translated Being' within the Context of Migration. *Istanbul Üniversitesi Çeviribilim Dergisi - Istanbul University Journal of Translation Studies*, 16, 1-13.
<https://doi.org/10.26650/ijuts.2022.1114612>

incelenmekte olduğu bu çalışmada, eviri ve g ilişkisini tartışarak konuya ilişkin kuramsal ereve sunan diğer toplumsal ve kültürel yaklaşımlara da değinilmektedir. Buna göre, g bağlamında eviri öncelikle bir kültürden diğerine doğru ortaya çıkan bir hareketi işaret ederken, ikinci olarak da tanidik olmayan bir çevrede varolmak amacıyla mücadele eden ve bu süreçte çeşitli dönüşümler yaşayan göçmenlerin durumuna gönderme yapmaktadır.

Anahtar kelimeler: Çeviri, eviri özne, sömürgecilik sonrası yaklaşımlar, kültürel eviri, Berci Kristin

1. Introduction

The reality of more than half of the world's population living in urban areas for the first time in history calls attention to the concept of migration. Migration is caused by many reasons, including geographical conditions, economic grounds, sociological and political developments, conflicts, and wars. Exile, asylum, voluntary or enforced mobility, or whatever might be the reason for migration, displacement has specific implications for individual and collective identity and entails issues like uprootedness, in-betweenness, assimilation, deprivation, and destitution. Migration bears social, cultural, and economic processes and consequences in relation to displacement. Furthermore, it has a language aspect that can demonstrate itself in many forms in multilingual settings. Thus, migration is also inextricably linked to language practices. Migration as a form of mobility entails “linguistic mobility (which encompasses, on the one hand, economic migration, exile and self-exile, diasporas, and other forms of displacement, and, on the other, interlingual translation and interpretation, self-translation, and instances of multilingual production)” (Polezzi, 2006:169). Migration entails linguistic mobility and linguistic mobility includes translation; therefore, translation firstly is linked to migration as a linguistic activity. The connection between translation and migration also manifests itself with concepts like the mobility of texts and the international circulation of ideas and knowledge. Since linguistic activities connected to migration can be associated with translation in different ways, translation and migration are also linked within the contexts of interpretation, self-translation, migrant writing, and multilingual and multimodal productions of migrant narratives. Furthermore, migration can be linked to translation as a “shift from one way of speaking, writing about and interpreting the world to another” (Cronin, 2006). It would also be apt to contextualize migration and translation in the context of cultural translation as “interpreting the objects of the world as ‘source texts’ with which we each can and should engage as it is with the communication of this interpretation towards an eventual audience” (Maitland, 2017).

Cultural translation, in the context of alienation and transformation of identity, also appears as a metaphor in postcolonial approaches. In this perspective, the colonized are assimilated in every sense and wrapped up in the colonizer's world and culture, particularly by speaking their language. The phenomenon of translation here is not understood as an interlingual activity but as a metaphor signaling how the colonizer discourse is replaced by the colonized discourse. This approach also leads to characterizing the colonized as a translated being (Fanon 2008; Young 2003; Rushdie 1992). The translated being is defined as the human being whose cultural identity is transformed by the colonial discourse and is produced “as a subject of difference that is almost the same but not quite” (Bhabha, 1994, 86). According to Bhabha, this results in “hybridity” that emerges in both language and cultural identity, which means that the culture formed in a space where the migration is experienced, through translation in the forms of exchange and adaptation, is “transnational and translational” (1994, 5). In addition, it would be

useful to state that cultural translation cannot be considered independent from power relations, both in cultural anthropology and ethnographic approaches and in the postcolonial context.

The concept of the translated being is further highlighted within the context of the relation between translation and migration by Michael Cronin, as he states that “[t]he condition of the migrant is the condition of the translated being” (2006:45). According to this perspective, while migrants move from a source culture and language to a target culture and language, they also shift from one way of understanding and interpreting the world to another. When migration is linked to the concept of translated being it can also be understood as the migrants’ continuous endeavors in explaining, communicating, and translating. In this context, it seems plausible that the relationship between migration and translation can be contextualized with understanding translation as a lingual and cultural transfer activity but also with its symbolic meanings and connotations. Therefore, translation, in the context of migration, firstly refers to the movement from one culture to another. Translation, secondly, refers to the lingual, cultural, and social endeavors and transformations of the migrants to survive in an unfamiliar environment.

This paper aims to explore the concept of the translated being in Latife Tekin’s *Berji Kristin: Tales from the Garbage Hills* ¹(1993). *Berji Kristin: Tales from the Garbage Hills* tells the story of rural migrants from small villages who come to a big city in search of a livelihood. They build a shantytown on a garbage hill on the outskirts of the city and settle in their makeshift huts, *gecekondus* (“gece” means “night” and “kondu” means “placed,” and these can thus be translated as “placed overnight or built overnight). Based on the understanding of the condition of the migrant as of the translated being, Tekin’s migrants in *Berji Kristin* are discussed as translated beings who are depicted as the subjects of displacement from the rural source language and culture to the urban target language and culture. There is no central character throughout the novel because the squatter community itself is the protagonist, and the author depicts the transformation of the squatter community and its integration into urban life. The people of the squatter community who “remove themselves from their familiar source environment and move towards a target culture which can be totally unknown or more or less familiar” (Malena in Cronin, 2006: 45) experience “in-betweenness” (Bhabha, 1996) and “the discovery of a sometimes welcome, sometimes not, new identity” (Kacandes, 2009: 213), and this situation confuses their minds and damages their individuality.

Considering the points above, the study will first focus on the theoretical implications of the relationship between translation and migration. It will also explore how postcolonial approaches brought insight into contextualizing the concept of the translated being. The study will finally show that the transformation of *Berji Kristin*’s rural migrants is represented through female attributions and discuss how the migrants can be contextualized as translated beings.

1 *Berji Kristin: Tales from the Garbage Hills - Berci Kristin Çöp Masalları* was first published in Turkish in 1984.

2. Theoretical Framework

Studying translation as part of a socio-cultural and ideological framework or as part of a cultural system rather than a sole linguistic phenomenon has become one of the most influential approaches in translation studies over the past decades. Susan Bassnett and Harish Trivedi point out that translation involves more than language and is “always embedded in cultural and political systems and history” (1999: 6). The cultural turn (Bassnett and Lefevere 1990) in translation studies also offered a way of understanding the importance of culture in translation along with the social background. The cultural approach in translation studies also emphasized the role of the translator as an intercultural agent focusing on their subjectivity. In addition, the cultural turn transformed the notion of translation emphasizing the manipulative nature of the act. With the integration of intercultural and interdisciplinary approaches in translation studies, it was also proved that translation is not an innocent, transparent activity but rather it “is part of an ongoing process of intercultural transfer” related to politics and power, and a “manipulative activity involving all kinds of stages in that transfer process across linguistic and cultural boundaries” (Bassnett and Trivedi, 1999: 2). Conceptualizing translation with its interaction between interdisciplinary studies that mainly focus on the socio-cultural aspects of the subject in question increased the influence of social and cultural approaches and power relations and minority issues.

For examining the theoretical implications of the relationship between migration and translation, it would be apt to revisit the postcolonial translation approaches.

2.1. *Postcolonial approaches and translation*

Postcolonial approaches have brought new insights into translation studies, mainly questioning the dominant Western thought definition of translation and the need for decentralization of the definition for a better understanding of the phenomenon (Tymoczko, 2006; Trivedi, 2006). Before further dwelling upon postcolonial approaches to translation and their implications in this paper, it would be apt to have a look at how postcolonial studies are positioned. According to Ania Loomba, it’s quite significant to identify the scope of postcolonial studies, and that requires questioning when the concept of postcolonial begins and where post-coloniality can be found: “Although ‘minority’ peoples living in the West (and they may not in every place be literally a minority at all) and the peoples living in ‘third world’ countries share a history of colonial exploitation, may share cultural roots, and may also share an opposition to the legacy of colonial domination, their histories, and present concerns cannot simply merge” (Loomba, 2005:18). Hulme also points out that “Although the word ‘postcolonial’ is useful in indicating a general process with some shared features across the globe if uprooted from specific locations, ‘postcoloniality’ cannot be meaningfully investigated, and instead, the term begins to obscure the very relations of domination that it seeks to uncover” (Hulme in Loomba, 2005: 22). Due to these reasons the concept of postcolonial needs to be considered

in its own historical, cultural, economic, and ideological perspectives and processes, thus; the scope of the postcolonial and how it is integrated into the many studies with a post/colonial perspective is questionable. Therefore, one very significant question seems to appear around the scope of postcolonial studies. As Douglas Robinson states,

The precise scope of postcolonial studies remains controversial. It has been defined in a variety of ways: 1) The study of Europe's former colonies since independence; how they have responded to, accommodated, resisted, or overcome the cultural legacy of colonialism during independence. 2) The study of Europe's former colonies since they were colonized; how they have responded to, accommodated, resisted, or overcome the cultural legacy of colonialism since its inception. 3) The study of all cultures/societies/countries/nations in terms of their power relations with other cultures/etc.; how conquerors have bent conquered cultures to their will; how conquered cultures have responded to, accommodated, resisted, or overcome that coercion (Robinson, 1997:13-14).

“Postcolonial” in translation studies holds a position, in general, of covering studies concerning the relations between different cultures in terms of power relations. As Tejaswini Niranjana states, translation both shapes and takes shape ‘within the asymmetrical relations of power that operate under colonialism’ (1992: 2). Therefore, while postcolonial approaches underline the significance of translation as an instrument between the colonizer and the colonized, postcolonial translation studies emphasize issues like power relations, hegemony, representation, oppression, marginalization, and the political dimension of literary translation. Tejaswini Niranjana examines translation theories from this perspective and highlights the importance of translation in postcolonial studies as she states, “In a post-colonial context, the problem of translation becomes a significant site for raising questions of representation, power, and historicity. The context is one of contesting and contested stories attempting to account for, to recount, the asymmetry and inequality of relations between peoples, races, languages” (1992:1). Postcolonial approaches to translation, moreover, underline asymmetrical power relations within intercultural transfer activities. Cultural and sociological approaches to translation also emphasize the conditions and constraints of intercultural transfer activities and pay significant attention to the agents of these activities.

Given these perspectives, translation can be explored within the scope of the studies of all cultures and societies regarding their social, cultural, and power relations with other cultures. Moreover, translation, with its relation to mobility and displacement, can also be contextualized within the context of migration.

2.2. Migration and the concept of the translated being

Contemporary postcolonial discourse acknowledges the “interconnection between the act of translation and the experience of migration,” as the postcolonial condition and translation “share displacement or relocation as a defining attribute” (Bandia, 2014). In the light of this, it can be stated that displacement and relocation are the shared concepts to be used in linking translation to migration. Postcolonial studies used translation as a metaphor and characterized

the colonized as a translated being (Young, 2003: 140). Indian-British novelist and essayist Salman Rushdie, in his book entitled *Imaginary Homelands*, which is a collection of his writings from 1981 to 1991, emphasizes the significance of the link between translation and migration, mentioning that “[t]he word ‘translation’ comes, etymologically, from the Latin for ‘bearing across’. Having been borne across the world, we are translated men” (1992:17-19). Rushdie’s emphasis on the concept of the translated men opened discussions about the many meanings and understandings that the concept of translation entails. Conceptualizing the condition of the colonized people within a translational framework and defining them as translated beings are also highlighted by Frantz Fanon (2008). What is in question here is the colonizers’ alienation of the colonized by transfiguring themselves. According to Fanon, alienation is the problem of people who have become “...victim to a system based on the exploitation of one race by another and the contempt for one branch of humanity by a civilization that considers itself superior” (2008: 199). Fanon, in his *Black Skin, White Mask* emphasizes that the colonized people’s struggle for survival and their claim for existence reveal itself at the level of language by stating, “To speak a language is to appropriate its world and culture. The Antillean who wants to be white will succeed since he will have adopted the cultural tool of language” (2008: 21). When the colonized are thoroughly assimilated and transformed, and have wrapped themselves in the world and culture of the colonizer by speaking its language and embracing its discourse, then they can be defined as the translated beings.

The concept of the “translated being” represents the people who are displaced, consequently assimilated, and alienated with a transformed identity. Referring to Homi Bhabha’s concept of “mimicry”, for instance, a translated being can be understood as the “reformed, recognizable ‘Other’, as a subject of difference that is almost the same but not quite” (1994: 122). Displacement results in hybridity in migrant identity and manifests itself in the sites and multiple forms of lingual and cultural productions. As aforementioned, translation takes place in the physical sense of the movement and as a change in interpreting the world from one way to another. Transformation in interpreting the world from one way to another draw parallels with the movement of the migrants from a relatively familiar source environment to a more or less unfamiliar target environment. Interpretation of the objects of the world reveals itself in the ways migrants engage in multiple forms of hybrid language practices and productions. Therefore, translation also appears as a communication of the interpretation of the world in a hybrid production site.

Migration highlights the concepts of language, identity, multiculturalism, and interculturalism and opens these concepts for discussions and research concerning translation as a transfer activity in a cultural and social context. In an attempt to explore the process of migration from a translation perspective, it can be stated that the relationship between migration and translation is contextualized with its conceptual and symbolic meanings and references. First, translation comes forth as communication in its interlingual and intralingual forms when the migrant

needs channels of communication in an unfamiliar setting. Second, translation also appears in a symbolic sense while defining the migrant as a translated being, a being translated from one world to another, from one language and culture to another. The link between translation and migration is addressed by perceiving translation as a type of mobility. In such a context, mobility entails displacement resulting in a plurality of hybrid lingual and cultural productions and transfer activities. The relationship between migration and translation focusing on the concept of translated being can also be realized with ontological meanings such as existence, being, becoming, and reality. The ontological narration of the migrant in an urban setting, the ways they survive in a big city, what becomes of them, and their literary representations as translated beings through the change and transformation of the female names will also present an understanding of migration in the light of translation.

3. From Berji to Kristin: Translated beings on the outskirts of a big city

The concept of translated being in this paper is questioned through literary representations of Latife Tekin's rural migrants who moved from Anatolia to the metropolitan city. Tekin's main narrative, particularly in her three novels, centers around rural migrants coming to the big city and their struggle in building a life in such an unfamiliar space. Her first novel, *Sevgili Arsız Ölüm* (1983), *Dear Shameless Death* (2001) is an account of her life story, including her family's migration from rural to urban and their struggle to accommodate themselves to every form of the urban life, in which, for her, language is the most crucial and definitive feature. The subsequent novels *Berji Kristin Çöp Masalları* (1984), *Berji Kristin: Tales from the Garbage Hills* (1993) and *Buzdan Kılıçlar* (1989), *Swords of Ice* (2007), which are considered the components of a trilogy, are mostly interpreted as the struggles of dispossessed people trying to build a life among the squatters of the urban periphery. Although all three novels center around rural migrants moving to a big city, this paper seeks to question the concept of translated being particularly in *Berji Kristin: Tales from the Garbage Hills*.

Migrants in *Berji Kristin*, move to a big city – the name of the city is never mentioned in the novel, yet most of the signs refer to Istanbul – and settle in *gecekondus*, the makeshift huts which are built overnight, on a garbage hill subsequently named as Flower Hill. Social, cultural, ideological, and economic developments in Türkiye brought irregular urbanization and slum formation in their wake. Like many other countries, Türkiye enjoyed economic growth in the postwar years and the economic growth caused a *gecekondü* culture in the major cities. Migration from rural areas to big cities in search of a livelihood eventually caused an increase in the urban population, resulting in infrastructure problems, challenges in the accessibility of health and education services, and non-planned urbanization. However, “the most visible pressure has come in housing” Kraft notes, “In and around all the large Turkish cities lie sprawling tracts of jerry-built shelters” (1984: 137). According to UN Population Fund, in today's world, billions of people are slum dwellers that live under health and life-threatening

circumstances that perpetuate cycles of poverty. Slum-dwellers depicted in *Berji Kristin* also suffer from life and health-threatening problems. The demolition men regularly come and destroy their makeshift *gecekondus*; their community lacks a water supply and electricity; they must bear serious illnesses caused by the chemical waste of the factories around their shantytown. Nevertheless, Flower Hill folk do not return to their villages; thus, the population in the shantytown increases, as do the number of problems and unemployment. Many people work in nearby factories, yet after they are seriously harmed by the chemical waste, they become unable to work. Unemployment is the reason these people make their living by collecting garbage and selling some of the valuable things they collect. Through lack of work, education, and means of social interaction, people cannot interpret the developments around their settlement, however, as Bob Corbett states, the novel narrates “the story of the building of a very primitive community by people who come armed with no theory of government or community building, but evolve a community by simply dealing with the practicalities of everyday life”²

In time, as the author narrates, Flower Hill is divided into two neighborhoods named Foundation Flower Hill and Unity Flower Hill. The name Unity Hill survived forever, but the new name, Foundation Hill, did not last a year. Several different names, such as “‘Flower Hill - Hashish Hiding Hole’ or ‘Flower Hill - Nest of Whore,’” took its place (Tekin, 1993: 154). While the Flower Hill people were going between the two communities a lot of men were fired from the Rubbish Road factories, and the Flower Hill women were taken on instead of men.... When the women came to work on Rubbish Road, Unity Hill was left to the old and the men. After they got empty with the men’s withdrawal from Foundation Hill, men from other neighborhoods, workers, and their bosses from the Rubbish Road repair sheds took over the coffeehouses. When the gypsies moved from their cardboard houses, “the upper floors of the workshops in the Flower Hill Industries filled up with ‘Knocking Shops’ crowded with the bareheaded, barelegged women whom the squatters called ‘Them’” (Tekin, 1993: 156).

Regardless of being the Flower Hill women, the Unity Hill men, or “Them,” the novel depicts the characters from a collective perspective. Even the individual tales of characters like Fidan of Many Skills or Lado the Gambler refer to the collective patterns of the hybrid site where the Flower Hill people built homes. The collective perspective in the novel is also significant, since displacement and relocation break the individual identities of the migrants; thus, they need to form a collective identity to grow stronger in their struggles with the unfamiliar environment of the target language and culture. Characters in *Berji Kristin* do not have surnames, and they are known only by their first names and nicknames, such as Nylon Mustafa, Garbage Grocer, Mother Kibriye, Zülrika, Bayram of the Pine. Bayram of the Pine, for instance, is the only person in the Flower Hill community to have a pointed pine tree in front of his hut. Fidan of Many Skills gives the women “evening classes in the arts of bed”

2 Bob Corbett <http://www.webster.edu/~corbtre/personal/reading/tekin-garbage.html> .

(Tekin, 1993: 60). Moving to a big city and settling in one of its garbage hills, migrants of *Berji Kristin* must find new ways of survival, production, and earning a living. Migrants' nicknames, mostly related to their target culture endeavors, make sense only within their community and refer to the hybrid identity represented in their condition of the translated being.

The names Berji and Kristin are also used in a collective manner of representation. The author describes Berji as follows:

Back in the village, the community shepherd girls who used to milk the sheep that grazed out in the summer pastures at night were called 'Berji Girls' by the community who held the job of bringing in the milk and carrying it to the village in high esteem. A girl's upbringing was measured by the way she went about milking the sheep. A shepherd girl had her hair stroked and was called 'Dear Berji girl'. On Flower Hill, only the girls who picked over the refuse were considered worthy of the name and awarded such praise. A girl's reputation on Flower Hill was judged by whether she collected refuse or not, and by the way she went about her work (1993: 31, 32).

Berji symbolizes slum dwellers' condition when they first migrate to the city and settle on a garbage hill. In the view of the narrator, Berji is a nickname referring to the purity and diligence of shepherd girls, and thus can be interpreted as a statement about their merit in the source culture of the migrants. The target culture for the migrants then becomes a hybrid site where they bring source culture attributes together with target culture practices. Kristin, on the other hand, symbolizes a target culture-oriented transformation. As interaction begins amongst different squatter communities and male squatters, workers, and gypsies move to Flower Hill with their cardboard houses, 'Knocking Shops' appear. Tekin notes that the women of 'Knocking Shops' have unfamiliar names like Angele and Marie. Before the 'Knocking Shops' appeared, a woman from the squatter community called Crazy Gönül was famous among the men, yet in time she was forgotten. However, "Crazy Gönül's star rose again... There was a sudden increase in the number of men rapping at the door, and the young men of Foundation Hill, with her predilection for the 'Knocking Shop' names, called her 'Kristin'" (1993: 158). The change in the name from Crazy Gönül to Kristin demonstrates the unfamiliar, foreign, or alien elements of the target-culture blending into migrants' hybrid site of existence. Kristin also symbolizes a transition from innocence to decline. Since her first novel was published, Tekin has been defined as the author of poor and marginalized people. In addition to these definitions by mostly literary professionals, she associates herself with the poor, dispossessed people of the big city living in *gecekondu*s. In addition to her characters, who are designated as marginalized, destitute, wordless people of squatter houses, each novel strengthened the author's image of marginality and poverty. Defining the characters as marginal and considering them as objects cast off by the central discourse makes one question their participation and contribution to city life. Tekin's characters contribute to city life, yet they never seem to get out of their community; thus, they integrate with the city at a minimum level. Since change is inevitable, Flower Hill people transform into something different that is almost the same, but not quite (Bhabha, 1994).

The novel narrates the transformation of the migrants with female references. Thus, the concept of the translated being can be associated with the migrants' representation through female attributes, referring to a translation from purity to decline. Berji symbolizes merit and praise as much as it refers to morality and innocence. Berji represents the worthy, honorable, and helpful character of the Flower Hill migrants, and it bears the purity of the virtuous Anatolian people. Kristin, on the other hand, symbolizes a decline that seems to surface in times of cultural, social, and lingual clash and conflicts. Since migration involves cultural, social, and economic struggles, migrants inextricably suffer from the results of the transformation. The transformation from Berji to Kristin can be understood as a decline, highlighting the efforts of the migrants to accommodate the norms and rules of city life but ends up between the rural and urban while located on the periphery in the urban space. In her introduction to *Berji Kristin: Tales from the Garbage Hills*, Saliha Paker refers to the representations of the names "Berji" and "Kristin" and also suggested that "[...] in *Berji Kristin* the rise and decline of the community on the garbage hills is symbolized by the female attributions in the title: 'Berji' for innocence, and 'Kristin' for prostitution" (Tekin, 1993: 14). Marginalized by mainstream society and culture, migrants in *Berji Kristin* are almost entirely excluded from participating the city life, thus lacking self-efficacy to improve themselves. Therefore, they remain within the borders of their Flower Hill, a community which can be described as in between languages as well as deep-rooted village traditions and city values. In a stage where "the clash between the traditional folk of the Anatolian uplands and the more modern élite of the coast dominates daily life" (Kraft, 1984: 135) in Türkiye, Tekin's fictional Flower Hill migrants, as translated beings, represent in-betweenness, hybridity, transformation, and survival in an unfamiliar environment. Since they lack the basic social, cultural, and perhaps lingual instruments of the dominant systems of the city life, they develop a community in their own way. However, transformation is inevitable, and their ways of living change when they get more involved in the values, forms, and customs of life in the city. Therefore, garbage hill migrants can be understood as translated from Berji, a traditional nickname symbolizing purity and naiveté in the Anatolian oral tradition, to Kristin, a foreign name symbolizing a transformation in a rather unfamiliar and negative way.

4. Conclusion

Focusing on the concept of the translated being, this paper searched for the traces of the relation between translation and migration in Latife Tekin's *Berji Kristin: Tales from the Garbage Hills*, in which she narrates the story of a group of rural migrants who build a shantytown in a garbage dump and their experiences in trying to adapt to urban life. The transformation of the rural migrant from purity to decline is translated with the names Berji and Kristin, symbolizing the conversion from the worthy, honorable, and useful to corrupt and deteriorated. The transformation from Berji to Kristin is understood as a decline, which highlights the struggles of the migrants

in adapting to the norms and rules of city life, ending up between the rural and urban, yet at the same time making a hybrid site of cultural and lingual production. Theoretical approaches showed that the relationship between translation and migration is realized within the framework of taking translation as a lingual and cultural transfer activity but also contextualizing the act as a concept with its symbolic meanings and connotations. Interlingual and intralingual translation as a transfer provides the immigrant with the instruments to communicate in an unfamiliar setting. In addition to that, postcolonial approaches and cultural and social approaches to translation paved the way to understanding that translation also refers to mobility and means a movement between the worlds, languages, and cultures. The concept of interpreting the objects of the world as source texts and communicating this interpretation to an audience also expands the scope of the relation between translation and migration. The emphasis on translation as not being a reproduction of meaning and a representation of the original finds relevance in understanding its nature to be freed of binary oppositions.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author has no conflict of interest to declare.

Grant Support: The author declared that this study has received no financial support.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

REFERENCES/KAYNAKÇA

- Bandia, P.F., (2014). "Translocation: Translation, Migration, and the Relocation of Cultures". In Sandra Bermann & Catherine Porter (eds) *A Companion to Translation Studies*, Sussex: Wiley Blackwell, pp. 271- 284.
- Bassnett, S., & Trivedi, H. (Eds.). (1999). *Post-colonial Translation: Theory and Practice*. New York -London: John Benjamins.
- Bassnett, S., & Lefevere, A. (Eds.). (1990). *Translation, History and Culture*. London-New York: Pinter Publishers.
- Bhabha, H. K. (1994). *The Location of Culture*. New York: Routledge.
- Cronin, M. (2006). *Translation and Identity*. New York: Routledge.
- Fanon, F. (2008). *Black Skin White Mask* (tr. Richard Philcox), New York: Grove Press.
- Kacandes, I. (2009). «Displacement, Trauma, Language, Identity». In Agnese Fidecaro, Henriette Partzsch, Susan van Dijk & Valérie Cossy (eds) *Femmes Ecrivains a la Croisee des Langues, 1700 - 2000/ Women Writers at the Crossroads of Languages, 1700 – 2000*. Geneve: Metis Presses, pp.213-228.
- Kraft, J. (1984). "Letter from Turkey", *The New Yorker*. 15 October, pp. 134-157.
- Loomba, A. (2005). *Colonialism/Postcolonialism*. New York: Routledge.
- Maitland, S. (2017). *What is Cultural Translation?* London-New York: Bloomsbury.
- Niranjana, T. (1992). *Siting Translation: History, Post-Structuralism, and the Colonial Context*. Berkeley: University of California Press, 1992. <https://doi.org/10.1525/9780520911369>

- Paker, S. (2011). "Translating 'the shadow class [...] condemned to movement' and the very otherness of the other: Latife Tekin as Author-Translator of *Swords of Ice*" In Margaret Rogers & Dimitrios Assimakopoulos (eds.), *Translation and Opposition*. Clevedon: Multilingual Matters, pp.146-161.
- __ (1993) "Introduction", *Berji Kristin: Tales from the Garbage Hills*. London: Marion Boyars, pp. 9-14.
- Polezzi, L. (2006). "Translation, Travel, Migration", *The Translator*. vol. 12, no 2. pp. 169-188.
- Robinson, D. (1997). *Translation and Empire*. New York: Routledge.
- Rushdie, S. (1992). *Imaginary Homelands: Essays and Criticism 1981-1991*. London: Penguin.
- Tekin, L. (1984). *Berji Kristin Çöp Masalları*, İstanbul: Adam Yayınları.
- (1993). *Berji Kristin: Tales from the Garbage Hills*. (tr. Ruth Christie & Saliha Paker), London: Marion Boyars.
- Trivedi, H. (2006). "In Our Own Time, on Our Own Terms." In Theo Hermans (ed.) *Translating Others*. Manchester: St. Jerome, pp. 102-119.
- Tymoczko, M. (2006). "Reconceptualising Western translation theory: Integrating Non-Western thought about translation". In Theo Hermans (ed.) *Translating Others*. Manchester: St. Jerome, pp.13-32.
- Young, R. (2003). *Postcolonialism: A Very Short Introduction*. New York: Oxford University Press.

Yerelleştirme Kavramının Akademi ve Sektör Açısından Değerlendirilmesi

Evaluating the Concept of Localization in Terms of Academics and the Translation Sector

Büşra Çelik¹ , Çağla Konuk² , Sinem Canım³

¹Yüksek Lisans Öğrencisi, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Çeviribilim Bölümü, İstanbul, Türkiye

²Yüksek Lisans Öğrencisi, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Çeviribilim Bölümü, İstanbul, Türkiye

³Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Çeviribilim Bölümü, İstanbul, Türkiye

ORCID: B.Ç. 0000-0001-8211-6696;
Ç.K. 0000-0001-7712-0236;
S.C. 0000-0002-6736-1885

Sorumlu yazar/Corresponding author:

Büşra Çelik,

Yüksek Lisans Öğrencisi, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Çeviribilim Bölümü, İstanbul, Türkiye

E-posta: bussraclik@hotmail.com

Başvuru/Submitted: 30.03.2022

Kabul/Accepted: 02.06.2022

Atıf/Citation: Çelik, B., Konuk, C., Canım, S. (2022). Yerelleştirme Kavramının Akademi ve Sektör Açısından Değerlendirilmesi. *Istanbul Üniversitesi Çeviribilim Dergisi - Istanbul University Journal of Translation Studies*, 16, 15-36. <https://doi.org/10.26650/ijuts.2022.1096056>

ÖZ

Küreselleşme ile birlikte teknoloji dünyasının ürünleri ve hizmetleri dünyanın her yerinde ulaşılabilir hale gelmiştir. Yerelleştirme, bu ürün ve hizmetleri farklı pazarlara sunmak için uygulanan işlemlerden biridir. İnternetin yaygın olarak kullanılmaya başlanmasından sonra daha görünür hala gelen yerelleştirme, çeşitli akademik alanların çalışmalarına konu olmaya başlamıştır. Çeviribilim bu alanlardan biri olmuştur. Çeviri şirketlerinde zaten bir hizmet olarak verilen yerelleştirme, zamanla çeviribilim alanındaki araştırmalarda görünür olmuş ve araştırmacılar yerelleştirmeye çeviribilim perspektifinden yaklaşmışlardır. Yerelleştirmenin çeviribilim açısından ne anlama geldiği ve güncel gelişmeleri takip eden yerelleştirme türleri, akademik çalışmaların içeriğini oluşturmuştur. Günümüzde Mesleki Yeterlilik Kurumu'na bir meslek olarak da kabul edilen yerelleştirme, birçok çeviri veya yerelleştirme sektöründe hizmetlerimiz sekmesinde yer alarak yaygın bir hizmet olarak verilmeye devam etmektedir. Yerelleştirmenin akademi ve sektörün ortak alanlarından biri olduğu söylenebilir. Bu çalışmada öncelikle akademiye yer alan ulusal çalışmalar incelenerek yerelleştirme tanımı üzerine değerlendirmeler ve araştırmacıların kabul ettikleri yerelleştirme alt türleri derlenmiştir. Yerelleştirmenin tanımını ve özelliklerini belirginleştirmek amacıyla yerelleştirme ve çeviri ilişkisine de içerikte yer verilmiştir. Yerelleştirme sektörünün yerelleştirme tanımını değerlendirmek amacıyla ise sınırlılıklarımız kapsamında belirlediğimiz bu hizmeti veren web sitelerindeki tanımlar sütun grafikleri şeklinde verilerek sayısal verilerle sunulmaya çalışılmıştır. İnceleme neticesine bu web sitelerinde verilen yerelleştirme tanımlarındaki bazı kavramların akademiye yer alan kavramlarla aynı ya da benzer olduğu ancak sektörün farklı kavramlara yer vererek çeşitlilik sunduğu tespit edilmiştir. Yerelleştirme hizmeti veren web sitelerindeki tanımların içerdiği kavram çeşitliliğinin, sektörün çeviri algısından kaynaklandığı düşünülmektedir. Bununla birlikte incelememiz doğrultusunda sektörün sunduğu yerelleştirme alt türlerinin de akademiye kıyasla değişik gösterdiği tespit edilmiştir.

Anahtar kelimeler: Yerelleştirme, Yerelleştirme ve Çeviri, Yerelleştirme Hizmeti, Yerelleştirme Türleri, Çeviri Sektörü

ABSTRACT

As a result of globalization, technological products and services have become accessible all over the world. Localization is one of the processes that is applied to offer these products and services to different markets. It has become more

visible since the widespread use of the Internet and begun being subjected to studies in various academic fields, with translation studies (TS) being one of these fields. Localization is a service that was already provided in translation companies. Aside from this, it has also become visible over time in research in the field of TS. Researchers have approached localization from the perspective of TS. What localization means in terms of TS and the types of localization that follow current developments have formed the content of academic studies. Also currently accepted as a profession by Turkey's Vocational Qualifications Authority, localization continues to be provided as a common website service in many translation and localization sectors under their Our Services tab. Localization can be said to be a common area for higher education and sector work. This study first examines Turkish studies on higher education and compiles the evaluations on the definition of localization and its subtypes as accepted by researchers. As the study aims to clarify the definition and features of localization, the study's content includes the relationship between localization and translation. In order to evaluate how the localization sector defines localization, the study presents the definitions from websites that provide this service that we have determined within the scope of our limitations using numerical data and presenting them in bar graphs. As a result of the examination, some of the concepts regarding the definitions websites provide for localization have been determined to be the same or similar to these concepts with regard to higher education. However, the industry offers diversity by including different concepts. The diversity of concepts that are included in the definitions from websites providing localization services is thought to be due to the sector's perception of translation. However, the sub-types of localization offered by the sector have also been determined to differ with respect to higher education in line with our analysis.

Keywords: Localization, localization and translation, localization service, types of localization, translation sector

EXTENDED ABSTRACT

With the developments in technology and globalization, great importance is seen in making products and services suitable for people living in different countries and being able to speak different languages in order not to fall behind. Localization is an important practice in order to do this and not become separated from the global world. Localization services have also developed alongside the technological developments. As a result, localization is no longer just a term used in academics but has also become a service in the translation industry. The lack of a common definition in the field of translation works regarding the concept of localization has led researchers to focus primarily on this concept and look for a common definition. Apart from these academic studies, localization has also been accepted as a profession by Turkey's Vocational Qualifications Authority and included in the national qualification framework under the title of localization translator. While developments have occurred regarding localization in the world of translation studies, localization continues to be provided as a common service in many translation offices in the sector. The fact that localization has been conceptually evaluated in two different areas (i.e., academics and the translation sector) is an indication that this concept can have different and varied perspectives.

This article examines the meaning of localization and how academics and the localization sector have defined it and seeks an answer to the question of what similarities and differences exist among these definitions. The study additionally investigates the sub-types of localization as included in academic studies and as a service offered in the localization sector. For this purpose, the study evaluates the definitions of localization as presented in the literature, the

relationship between translation and localization, and the sub-types of localization based on these definitions. In order to evaluate the localization sector, the study additionally examines the localization definitions and localization sub-types as found on the websites of the institutions providing localization services in Turkey and attempts to reveal the sector's perception of localization. In order to limit the study, the keywords of localization service, localization in translation, website localization, software localization, game localization, localization and project management, localization tools, and localization were entered into the Google search bar on April 30, 2021, and the analysis was limited to just the first three pages -10 results per page- that were returned. Among the websites found on the first three pages, the sites that provide service in Turkey and that are in Turkish, that include the localization as a heading under their Our Services tab, and that describe localization or talk about the localization process under this tab have been selected for the analysis. As a result of these limitations, 38 websites emerged to constitute the sample of the research. In order to examine the findings in detail, the definitions for localization were divided into categories, and the definitions from the websites providing localization services were transferred to an Excel document under one of the following categories: target, source, or operation. In order to present the variety of concepts under these categories and show the results numerically, each category has been presented in the form of a bar graph.

When examining the results from the target category, the concepts of region, mass, language, and market are seen to come to the fore. When evaluating the results for the category of source, content is understood to come to the fore first, followed by source. When examining the category of operation, the concept of adaptation is seen to come to the forefront in the results regarding the translation sector. When analyzing these results, common concepts clearly are present in the definition of localization with regard to academics and the different definitions the translation sector offers for localization; however, the definitions in the sector are more diverse compared to those found in academics. This difference and diversity are thought to be primarily due to the lack of a commonly accepted definition of localization in the translation sector. In addition, this situation may also possibly be due to the sector's desire to offer a wide range of services to its customers who request localization. Another result obtained from the analysis is that some of the websites that have defined the concept express localization as a process very different from translation and present definitions different from those found in the literature. The suggestion here is that research is needed on the perceptions of localization as expressed in these sites in order to reveal the reasons for the diversity and inconsistencies in the definitions.

Giriş

Günümüz teknoloji dünyasında ürünleri ve hizmetleri tüm insanlığa uygun hale getirmek küreselleşmenin kaçınılmaz bir adımı olmuştur. Yerelleştirme bu adımların en önemlilerinden biridir. İnternetin yaygın olarak kullanılmaya başlandığı 1990'lı yıllardan itibaren gelişen ve değişen teknoloji, yerelleştirme hizmetinin de gelişmesine olanak sağlamıştır. Hedef pazarların genişlemesi ve yerelleştirme hizmetinin iş yükünün artması, yerelleştirmeyi çeviri endüstrisinin hizmetleri arasına katmıştır. Bu nedenle yerelleştirme, çeviribilim disiplininin araştırma alanına girmiştir ve bu konu üzerinde çalışmalar hâlâ devam etmektedir. Çeviribilim alanında yerelleştirme kavramı üzerine ortak bir tanımın olmaması, araştırmacıların öncelikle bu kavram üzerine yoğunlaşarak ortak bir tanım aramasına sebep olmuştur. Yerelleştirmenin ne anlama geldiğini ve kapsamının ne olduğunu inceleyen çalışmaları web sitesi, yazılım ve oyun yerelleştirme gibi özel yerelleştirme türlerini ele alan araştırmalar takip etmiştir. Akademik çalışmalarla birlikte, yerelleştirme çevirmenliği Mesleki Yeterlilik Kurumu'nca bir meslek olarak kabul edilmiş ve “Yerelleştirme Çevirmeni” adıyla ulusal yeterlilik alanına girmiştir. Çeviribilim dünyasında yerelleştirme üzerine gelişmeler yaşanırken sektörde de birçok çeviri bürosunda veya şirketinde yerelleştirme yaygın bir hizmet olarak verilmeye devam etmektedir. Yerelleştirmenin hem akademiye hem de sektörde değerlendirilen bir alan ve hizmet olması, yerelleştirme kavramı üzerine çeşitli bakış açılarının olabileceğinin göstergesidir. Bu nedenle makalemizde yerelleştirmenin ne anlama geldiği, akademi ile yerelleştirme sektörünün yerelleştirmeyi nasıl tanımladığı, bu tanımlar arasındaki benzerlik ve farklılıkların neler olduğu sorusuna cevap aranacaktır. Yerelleştirmenin ulusal literatürdeki tanımları, yazarların uluslararası literatürden kabul ettiği ortak tanımlar, Mesleki Yeterlilik Kurumu'nca kabul görmüş tanım ve yerelleştirme hizmeti veren kuruluşların web sitelerinde yer alan tanımlar temel alınarak yerelleştirmenin ne anlama geldiği değerlendirilecektir. Akademik çalışmalarda yer alan ve yerelleştirme sektöründe bir hizmet olarak sunulan yerelleştirme alt türlerinin neler olduğu konusuna da değinilecektir. Çalışmamızda öncelikle literatürde sunulmuş yerelleştirme tanımları, bu tanımlardan yola çıkılarak çeviri ve yerelleştirme ilişkisi ve yerelleştirme alt türleri üzerine bir değerlendirme yapılacaktır. Bununla birlikte yerelleştirme sektörünü de değerlendirmek amacıyla Türkiye’de yerelleştirme hizmeti veren kurumların web sitelerindeki yerelleştirme tanımları ve yerelleştirme alt türleri incelenerek sektörün yerelleştirme algısı ortaya çıkarılmaya çalışılacaktır.

Bütüncü, Sınırlılıklar ve Yöntem

Bu çalışmanın bütüncesini, ulusal literatürde yer alan yerelleştirme üzerine yapılmış çalışmalar, Mesleki Yeterlilik Kurumu'nca yerelleştirme tanımının yer aldığı dokümanlar ve yerelleştirme hizmeti veren kuruluşların web siteleri oluşturmaktadır. Ulusal literatürdeki çalışmalar, öncelikle Ulusal Tez Merkezi'nde “yerelleştirme” anahtar sözcüğü ile aranıp “konu” kısmı “mütercim tercümanlık” ile sınırlandırılmıştır. Tarama sonucunda bulunan

tüm tez çalışmaları araştırma bütüncesine dâhil edilmiştir. Ulusal literatürü ayrıntılı sunmak amacıyla, çalışmalarında yerelleştirme tanımına yer vermiş araştırmacılar da tespit edilmeye çalışılmıştır. Araştırma sonucunda, Özlem Berk'in (2005) "Çeviribilim Terimcesi"nden, Mine Yazıcı'nın (2007) "Yazılı Çeviri Edinci" kitabından, Işın Bengi Öner'in (2006) "Yerelleştirmenin Tanımı" makalesinden ve Füsun Ataseven'in "İletişim ve Medya Bağlamında Çevirmen Başvuru Kitabı" için yazdığı "Yerelleştirme" (2021) bölümünden yararlanılmıştır. Bununla birlikte ulusal literatüre daha geniş bir bakış açısı sunmak amacıyla DergiPark'ta 30.04.2021 tarihinden önce kayıtlı olan makaleler de "yerelleştirme" anahtar sözcüğü ile taranmış ve ortaya çıkan sonuçlar da eklenmiştir. Bu çalışmayı yazma sürecimiz esnasında yayımlanan Sinem Canım Alkan'ın (2021) "Yerelleştirme ve disiplinlerarasılık" makalesi de bütüncemize dâhil edilmiştir. Bulunan sonuçlarda araştırmacıların yerelleştirme tanımları doküman inceleme yöntemi ile incelenmiştir. Yerelleştirme hizmeti veren web sitelerini tespit etmek içinse arama butonuna 30.04.2021 tarihinde "yerelleştirme hizmeti", "çeviride yerelleştirme", "web sitesi yerelleştirme", "yazılım yerelleştirme", "oyun yerelleştirme", "yerelleştirme ve proje yönetimi", "yerelleştirme araçları", "lokalizasyon" anahtar sözcükleri yazılarak araştırmanın evreni oluşturulmuştur. Araştırma, aranan her anahtar sözcük sonucu bulunan sayfaların sadece ilk üç sayfası ile sınırlandırılmıştır. Buna ek olarak, seçilen sitelerin Türkiye'de hizmet vermesi ve Türkçe dilinde olması, "hizmetlerimiz" sekmesinde "yerelleştirme" başlığına yer vermiş olması ve yerelleştirmeyi tanımlaması veya yerelleştirme sürecinden bahsetmesi çalışmanın sınırlılıklarını; bu sınırlılıklar sonucu ortaya çıkan 38 web sitesi ise araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır. Bu örnekleme yer alan web sitelerinin yerelleştirme tanımı ve türlerine olan görüşünü tespit etmek amacıyla ulusal literatür için uygulanan araştırma yöntemi uygulanmış ve bu sitelerden elde edilen bulgular öncelikle bir Word belgesinde doküman haline getirilmiştir. Bulguların daha ayrıntılı incelenmesi amacıyla yerelleştirme tanımı kategorilere ayrılmış ve Word belgesindeki bilgiler süzülerek yerelleştirme hizmeti veren web sitelerinin *yerelleştirme tanımı* hedef, kaynak ve işlem kategorisi altında Excel belgesine geçirilmiştir. Her bir kategorinin altına değerlendirmeye aldığımız web sitelerinde yerelleştirme tanımı için kullanılan kavramlar uygun kategorinin altına kaydedilmiştir. Kategoriler altında yer alan kavram çeşitliğini sunmak ve sayısal değerler üzerinden sonuçları gösterebilmek için ise her bir kategori için çubuk grafik oluşturulmuştur.

1. Yerelleştirme Tanımı

Yerelleştirmenin tanımına geçmeden önce yerelleştirmenin ortaya çıkışından kısaca bahsetmek gerekir:

Yerelleştirme bilgisayar ve internet kullanımının artmasıyla öncelikle yazılım endüstrisinde karşımıza çıkan bir kavramdır. 1980lerde bilgisayar teknolojisi alanında uzman olmayan sıradan kullanıcıların bilgisayar kullanımına geçmesi, yerelleştirme hizmetinin artmasında etkili olmuştur. Ürünlerini yeni pazarlara sunmak isteyen büyük yazılım üreticileri, hedef pazarların beklentilerini gözeterek şirket içi departmanlar kurup yerelleştirme hizmetine başlamışlardır.

Ancak pazar sayısının artması, yerelleştirme projelerinin karmaşıklığı, yerelleştirilmiş ürünlerin kontrol edilmesi, şirketin bünyesinde istihdam edilen mühendisler dil hassasiyeti kazandırılması gibi birçok faktör, yerelleştirme endüstrisini disiplinler arası bir alan olan çeviri endüstrisine yöneltmiştir. Bu durum, yerelleştirme söyleminde yer alan hedef pazar, kültür, dil, ürün kavramlarını halihazırda barındıran çeviri endüstrisinin mühendislik, test etme, masaüstü yayıncılık, basım, yazılım geliştirme gibi çeşitli hizmetleri bünyesine katmasına olanak sağlamıştır (Canım Alkan, 2014, s. 6-9).

Çeviri işletmelerinde bir hizmet olarak verilen yerelleştirme zamanla çeviribilim dünyasının araştırma alanına dahil olmuştur. Böylece araştırmacılar bu alana daha çok önem vermiş ve alan üzerinde çalışmalarını yoğunlaştırmışlardır. Bir önceki bölümde belirttiğimiz gibi, bu çalışmada öncelikle ulusal literatürdeki özgün yerelleştirme tanımları değerlendirilecektir. Buna ek olarak, yazarların uluslararası literatürden aldığı ortak tanımlara da yer verilecektir. Ulusal literatürdeki yerelleştirme tanımları ve yerelleştirme hizmeti veren kuruluşların web sitelerindeki tanımlar, çözümlenmenin daha anlamlı olması açısından kategoriler halinde sunulacaktır. Ortak bir tanımla bulunmayan yerelleştirmenin, bahsi geçen yerlerdeki tanımlarının kategorilere bölünerek verilmesi, tanımlardaki farklılıkların sunulmasını da sağlayacaktır.

Yerelleştirme tanımlarında hedef olarak farklı kavramlar belirlenmiştir. Bu kavramlar, başka/belli bir *kültür* (Yalın, 2005; Öztürk ve Yazar, 2017), *dizge* (Berk, 2005) *kitle* (Öner, 2005; Canım Alkan, 2014), *dil* (Köktürk, 2015), *yerel pazar* (Yazıcı, 2007), *coğrafi veya demografik bölge* (Yazar, 2017) şeklindedir. Tanımlarda kültür, kitle ve dil kavramının öne çıktığı görülmektedir. Yerelleştirme yapılmasını isteyen kişi veya kurumun, yerelleştirme aracılığıyla farklı pazarlara girmek ve ekonomik kaygılar dolayısıyla o pazarlarda varlığını sürdürmek istediğini söylemek mümkündür. Bu sebeple hedef kültürün değerlerini ve dil kullanımlarını bilmek önemlidir. Aynı zamanda hedef için kullanılan kültür, dil ve kitle kavramları hem daha öznel kavramlar olmaları hem de çeviribilim literatüründe yaygın kullanılmaları nedeniyle daha kapsayıcıdır.

Farklı pazarlara girmek isteyen kişi veya kurumların yerelleştirmek istedikleri bir kaynak vardır. Yerelleştirilecek kaynağın ne olduğunu açıklamak için araştırmacılar farklı kavramlar kullanmışlardır. Ürün (Yalın, 2005; Öner, 2005; Yazıcı, 2005; Bakır, 2012; Odacıoğlu, 2016; Yazar, 2017), web sitesi arayüzü (Canım Alkan, 2014), dijital içerik (Köktürk, 2015) ve elektronik bir ürün (Öztürk, Yazar, 2017) kavramları neyin yerelleştirildiği bilgisini vermektedir. Bazı araştırmacıların “dijital içeriği” ön plana çıkarmasının, yerelleştirilecek ürünün çeviriden farklı olarak dijital bir ortamda gerçekleşmesine vurgu yapmak istemelerinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Ürün kavramı, özelleştirilmediği için kapsayıcı olarak görünmektedir. Ancak bazı araştırmacılar ürünün özellikle ne olduğu konusunda bilgi vermişlerdir.

Yalın’a (2005) göre ürün; web sitesi, bilgisayar programı veya reklamdır. Öner (2005) yazılım ve ürün ürünlerinin yerelleştirildiğini belirtir. Canım Alkan (2014, 2021) için ürün web siteleri, web sitelerinin arayüzleri ve yazılımlardır. Odacıoğlu (2016) ürünü dijital, sanal ve teknik alanlarda değerlendirmiştir. Öztürk ve Yazar (2017) için elektronik ürün, yazılım veya web ürünü olabilir. Ataseven (2021) de bilgisayar yazılımlarının, değişik ortamlarda kullanılan

makine ve cihazların yazılımlarının yerleştirildiğini söylemektedir. Yerleştirmenin öncelikle yazılım sektöründe başlayan bir uygulama olduğunu belirtmiştik. Bu nedenle ulusal literatürde yapılmış ilk çalışmalarda ön plana çıkan ürünlerin yazılım ürünleri olduğu ve web sitelerinin bunu takip ettiği görülmektedir. Ancak ilerleyen yıllarda yapılmış çalışmalara baktığımızda, yerleştirilecek ürünün özellikle dijital ortamda yer alan ve bilgisayar teknolojileri gerektiren ürünler olduğu vurgusu yapılmaktadır. Ayrıca makine ve cihaz yazılımlarının da yerleştirilmesi tanıma eklenmiştir. Bunun teknolojideki gelişmelerle birlikte, yerleştirmenin yazılım ve web sitesi dışında, oyunlarda, masaüstü yayıncılıkta vb. kullanılmaya başlanmış olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Birçok uygulamanın veya oyunun cep telefonlarına ve tabletlere uygun hale getirilmesi yerleştirme için yeni bir ortam yaratmıştır. Bu yenilikler, yapılmış olan yeni çalışmalarda yerleştirme hizmetinin verildiği alt alanlar olarak sunulmaktadır.

Yerleştirmede hedefin ne olduğu, neyin yerleştirildiği ve yerleştirilen ürünün özel olarak ne olduğu ulusal literatür bağlamında verilmeye çalışılmıştır. Bu kategoriler dışında bir başka kategori de yerleştirmede uygulanan işlemin ne olduğudur. Araştırmacıların birçoğu yerleştirmenin bir uyarlama olduğunu belirtip uyarlanacak unsurların ne olduğu konusundaki düşüncelerini sunmuşlardır. Bir başka toplum için uyarlanacak olan unsurlar dil ve kültür, piyasa şartları, teknik olanaklar ve yasal zorunluluklar (Yalın, 2005; Canım Alkan, 2014; Berk, 2005; Köktürk, 2015; Yazar, 2017 Öztürk ve Yazar, 2017) olarak sıralanabilir. Tanımlarda dilsel ve kültürel uyarlamanın ön planda tutulduğu saptanmıştır. Bunun sebebi, yerleştirilmiş ürünün “orijinal olarak hedef kültür için yazılmış olduğu duygusunu uyandırmaktır” (Öztürk ve Yazar, 2017, s.217). Bununla birlikte yerleştirme işlemi, bir ürünün hedef kitle için kullanıma hazır getirilmesi olarak (Canım Alkan, 2021, s.1120) ve tek bir tanımda “...ürünlerin çevirisi” olarak da tanımlanmıştır (Odacıoğlu, 2016, s.42).

Ulusal literatürde çalışmalarını incelediğimiz araştırmacılar kendi tanımlarını oluşturmadan önce uluslararası alanda literatür taraması yapmışlardır. Aşağıda yer alan tanımlar, ulusal yazarların uluslararası yazından çalışmalarına yer verdikleri ortak yerleştirme tanımlarıdır. Araştırmacıların bu tanımları yerleştirme tanımı olarak kabul ettikleri var sayıldığı için bu çalışmaya dâhil edilmiştir.

- LISA'nın yerleştirme tanımı, bir ürün ile ilgili içeriğin ve bileşenlerin kaynak ortamdan alınarak, ürünün satılacağı ve kullanılacağı erek/yerel ortama dilsel ve kültürel olarak uygun şekilde aktarılmasıdır” (Canım Alkan, 2014; Odacıoğlu, 2016; Yazar, 2017).
- Pym'e göre yerleştirme yazılım, web teknolojileri, gibi alanlarda yer alan bir ürünün kültürler arası metin uyarlamasıdır (Canım Alkan, 2014; Öztürk ve Yazar, 2017; Önen, 2018; Sarıgül, 2020).
- Esselink'e göre ise yerleştirme bir ürünün satılacağı ve kullanılacağı erek bölge için dilsel ve kültürel (ülke/bölge ve dil) olarak gerekli değişikliklere uğrayarak çevrilmesi ve uyarlanmasıdır (Öztürk, 2013; Canım Alkan, 2014; Önen 2018; Sarıgül, 2020).

Bu çalışmada ulusal yazındaki yerelleştirme tanımlarıyla birlikte değerlendirilecek bir başka tanım da Mesleki Yeterlilik Kurumu'nun (MYK) yerelleştirme tanımıdır. MYK ülkemizde 2006 yılında kabul edilen 5544 sayılı Mesleki Yeterlilik Kurumu Kanunu çerçevesinde ulusal meslek standartlarını tespit eden bir kurumdur. Çevirmenliğin bir meslek olarak kabul görülmesi için çalışmalara 2012 yılında başlanmıştır ve Çevirmen Ulusal Meslek Standardı (Seviye 6) 2013 yılında Resmi Gazetede yayımlanmıştır. Meslek standartlarının ardından bir mesleğin yeterliliklerinin belirlenmesi gerekmektedir. Bu nedenle hazırlanma sürecinde olan yeterlilikler MYK ve İstanbul Üniversitesi arasında imzalanan “Ulusal Yeterlilik Hazırlama İşbirliği Protokolü” çerçevesinde 2019 yılı başlarında altı farklı çeviri alanı için tamamlanmıştır. Bu alanlar Yerelleştirme Çevirmeni (Seviye 6), Toplum Çevirmeni (Seviye 6), Özel Alan Çevirmeni (Seviye 6), İşaret Dili Çevirmeni (Seviye 6), Konferans Çevirmeni (Seviye 6) ve İrtibat Çevirmeni (Seviye 6) şeklindedir (Uysal, 2020). Yerelleştirme, Ulusal Meslek Standardı'nda (UMS, 2013, s. 4), “Erek (hedef) dil ve kültüre uyarlama amacı ile bilgi teknolojilerinin yardımıyla bilgisayar yazılımları, ağ sayfaları ve bilgisayar oyunları gibi içeriklerin çevirisi” olarak, Yerelleştirme Çevirmeni Seviye 6' da (2018) ise “Bilgisayar, tablet, cep telefonu, akıllı cihazlar ve elektronik ürün yazılımlarının ve ilgili yardım içeriğinin, ilgili kılavuz ve belgelerinin ve web sitelerinin hedeflenen dil ve kültür özellikleri göz önünde bulundurularak belirli kurallar dâhilinde ve özel çeviri araçları kullanılarak çevrilmesi işlemi” olarak tanımlanmıştır.

2013 yılında hazırlanmış olan Ulusal Meslek Standardı'ndaki yerelleştirme tanımına kıyasla Yerelleştirme Çevirmeni yeterliliğindeki tanımın daha kapsamlı olması, ulusal literatürdeki yerelleştirme tanımının gelişmesi ile benzerlik göstermektedir. Hem teknoloji kullanımının artması hem de çeviribilim alanında yerelleştirmeye dair çalışmaların fazlaşması sonucunda yerelleştirme tanımı şekillenmiştir. UMS'de yerelleştirecek ürünler daha sınırlıyken yeterlilik tanımında yer verilen ürünlerin daha güncel olduğu görülmektedir. İki tanımda da ulusal literatürde olduğu gibi ürünlerin dilsel ve kültürel açıdan uygun hale getirilmesi ön plandadır. Ancak UMS'de bu işlem uyarlama olarak verilmişken, yeterlilikte çeviri olarak verilmiştir. Yeterlilik, *çevirme* işleminin belli kurallar dâhilinde olduğunu belirterek, yerelleştirmenin bir çeviri işlemi olmakla birlikte çeviri dışında özellikler barındırdığının vurgulamak istediği düşünülmektedir. Bununla birlikte her iki tanımda da yerelleştirmenin bilgi teknolojileri yani birçok işletmede kullanılan *özel çeviri araçları* aracılığıyla gerçekleştiriliyor olduğu bilgisi yine literatürde olduğu gibi yerelleştirmenin çeviriden farklılaştığı bir yön olarak verilmiştir. Tüm bu tanımları değerlendirdiğimizde yerelleştirmenin; dijital bir ürünün bilgisayar teknolojileri aracılığıyla, hedef pazarın dilsel ve kültürel özellikleri göz önünde bulundurularak o pazara uygun hale getirilmesi işlemi olduğunu söylememiz mümkündür.

2. Yerelleştirme ve Çeviri İlişkisi

Yerelleştirme ve çeviri ilişkisini incelemeden önce kısaca çevirinin tanımına değinmek doğru olacaktır. Her ne kadar çeviri ve yerelleştirme birbirleriyle kol kola ilerleyen kavramlar

olsa da bu iki kavramı birbirlerinden ayıran özellikler vardır. Yerelleştirme hizmeti veren kuruluşlar incelendiğinde, iki olgunun birbirinden ayrıldığı noktalar konusunda bugün dahi birtakım belirsizliklerin mevcut olduğu, bazı kuruluşlar tarafından çeviri ve yerelleştirme kavramlarının ayırımının hâlâ doğru bir şekilde yapılamadığı görülmektedir. Dolayısıyla bu iki olgunun ilişkisinden bahsetmeden önce çevirinin ne anlama geldiğini açıklamak gereklidir.

Berk (2005, s. 13-18) çevirinin tek ve evrensel bir tanımını yapmanın mümkün olmayacağını çünkü bu olgunun tarih boyunca farklı kültürler ve farklı zamanlar içerisinde değişikliklere uğradığını belirtmiştir. Çeviri için kısaca “bir dilden başka bir dile yapılan aktarım” ifadelerini kullanmak, bu olguyu aşırı dar sınırlar içinde bırakmak anlamına gelecektir. Kocaman (1993, s.1) ise, çeviri tarihi boyunca biçim-içerik-ileti öğelerini vurgulayan farklı çeviri tanımları yapıldığını, özellikle dil/biçem boyutunu önemseyen yapısal dilbilimcilerin çeviriyi biçimi korumaya özen gösteren bir etkinlik olarak tanımladığını; buna karşılık dili kuşatan kültür boyutuna önem verenlerin ise çeviri tanımında içeriği ön plana çıkardıklarını belirtmiştir. Yazar, toplumbilim ve edimbilim boyutlarının ön plana çıktığı günümüzde ise çevirinin tanımında ileti boyutunun ağırlık kazandığını vurgulamıştır. Bütün bunlardan anlaşılabilceği üzere çeviri olgusu, yalnızca dilsel bir aktarım olarak tanımlanmaktan çok uzaktır çünkü içeriğin, iletinin ve kültürün aktarımı tam bir çeviri için olmazsa olmazdır. Ayrıca yine Berk (2005, s. 101-102)’in belirtmiş olduğu üzere, çeviri denilince akla yazın çevirisi, teknik çeviri, belli uzmanlık alanlarını kapsayan çeviriler ve altyazı çevirisi gibi pek çok farklı alt tür gelmektedir ve tüm bu alt türlerin çevirisinde farklı stratejiler uygulanmaktadır. Tüm bunlardan yola çıkarak çeviri olgusunu değerlendirirsek, çevirinin farklı insanlar veya toplumlar arasında oluşan dil ve kültür bariyerini yok ederek bu toplumlar arasında iletişimin oluşmasını sağlayan çok önemli bir araç olduğu söylenebilir.

Bir önceki bölümde yer alan yerelleştirme tanımları çerçevesinde yerelleştirmenin temel özelliklerini açıklamak ve çeviri eylemi ile arasındaki ilişkiye ışık tutmak için yerelleştirme sözcüğünün kökenine de bakmamız gerekir. İngilizce’de yerelleştirme anlamına gelen “localization” sözcüğü “locale” sözcüğünden gelmektedir. Bu da bize yerelleştirmenin “bir ürünü dilsel ve kültürel olarak hedef pazara/bölgeye/yere uygun hale getirmek olduğunu gösterir (Pym, 2005, s. 1)”. Buna ek olarak Dunne (2015: 550) yerelleştirmenin, kaynak dildeki kullanıcılar için geliştirmiş dijital içerik ve ürünlerin bir veya birden fazla yerel kitleye satılmak amacıyla adaptasyon sürecini içeren şemsiye bir terim olduğunu belirtir. Ancak bir ürünü farklı pazarlara/bölgelere/kitlelere uygun hale getirme ve adapte etme işi dille sınırlı değildir. Her pazarın/bölgenin farklı talepleri olacaktır. Bu nedenle ürünün içeriğini hedef pazara uygun hale getirirken dilin yanı sıra dil dışı öğeler de yerelleştirmenin kapsamına alınmaktadır. Bu öğeler “para birimleri, saat gösterme biçimleri, alfabeler ve kültürel kodlar gibi coğrafi, kültürel veya demografik birimler olabilir (Sarıgül, 2020, s. 50)”.

İçeriği hedef pazara uygun hale getirmek için çeviri eyleminden yararlanmak kaçınılmazdır. Ancak çeviri eylemi yerelleştirme alanı tarafından basit dilsel bir aktarım olarak görülmektedir

(Pym, 2006, s. 1). Farklı disiplinlerdeki yerelleştirme kavramına açıklık getiren Canım Alkan (2014, s. 26) da incelemeleri sonucunda, bu disiplinlerin birçoğunun çeviriyi erek kültürün özelliklerini dikkate almayan salt dilden dile aktarım olarak kabul ettiğini ve yerelleştirmeyi erek kültürü dikkate alan, dolayısıyla çevirinin ötesine geçen bir kavram olarak gördüğünü belirtmiştir. Bu nedenle bu disiplinler tarafından yerelleştirme eyleminde hedef pazara girmek ve yerel özelliklere hitap etmek adına dil dışı öğelere ve hedef pazarların özelliklerine göre bir aktarım yapıldığına vurgu yapılarak yerelleştirmenin çeviriden ayrıldığı düşünülmektedir. Oysa sadece dilsel bir aktarım olarak kabul edilen çeviri eyleminde de 1980’ler sonrasında paradigma değişimleri yaşanmış ve kaynak ve hedef metin arasındaki kültürel farklar önemli ölçüde dikkate alınmaya başlanmıştır (Önen, 2018, s. 17). Bununla birlikte çeviribilim odaklı bir yaklaşım bize, aktarılacak olan içeriğe hizmet eden her öğenin metin kapsamına girdiğini belirtir. Canım Alkan’a (2014, s. 29) göre “bu öğeler kültürel, hukuki olabileceği gibi bir ileti aktarımına hizmet eden şekil, fotoğraf, çizim, video, tablo, vb. de metin parçalarıdır”.

Yerelleştirilecek ürüne baktığımız zaman ise çeviri eyleminde olduğu gibi kaynak ve hedef metinlerden söz ederiz. Ancak yerelleştirilecek ürünün kaynak metni uluslararasılaştırılmıştır (bknz: LISA, 1998). Uluslararasılaştırma metni üretme aşamasında alınan bir karardır ve böylece yerelleştirmede zamandan tasarruf edilebilmektedir. Bu nedenle yerelleştirilmek istenen metinler çok anlamlılık, kültürel öğeler ve göndermelerden uzak, yalın, basit ifadelerle üretilmektedir. Uluslararasılaştırılmış metinlerden farklı pazarların ihtiyaçlarına göre farklı hedef metinler oluşturulur. Bu noktada süreci kolaylaştırmak adına uluslararasılaştırılmış metinler kullanan yerelleştirme, kaynak metin konusunda çeviriden ayrılmaktadır çünkü geleneksel çeviri modelinde bir kaynak metinden bir hedef metne varılır (Canım Alkan, 2014, s. 54-55).

Yerelleştirmede ön plana çıkan bir başka özellik de yerelleştirme sürecinin yerelleştirilecek ürünün hedef pazarlara eş zamanlı sunulması için ürün geliştirme ile eş zamanlı gerçekleştirilmesidir. Oysa çeviride, tamamlanmış kaynak metinler üzerinden süreç ilerlemektedir (Esselink, 2000, s. 2-4). Bununla birlikte yerelleştirmenin bu özelliği bazı araştırmacılar tarafından onu çeviriden ayıran bir özellik olarak düşünülse de işverenin kaynak metne müdahale ettiği çeviri işleri de vardır. Bu durumda kaynak metne yapılan düzeltmeler çeviri metin yayımlanmadan veya basılmadan önce çeviri metne de uygulanmaktadır. Ancak hedef pazarda başarılı olma ve yerelleştirilmek istenen ürünü piyasaya eş zamanlı olarak sürme kaygısı, yerelleştirme sürecinde tamamlanmamış metinlerin daha çok kullanıldığını göstermektedir (Canım Alkan, 2014, s. 36).

Ulusal literatürü taradığımızda ilk çalışmalarda yerelleştirme işleminin yazılım ve web sitelerinde yapıldığı görülmektedir; ancak ilerleyen yıllarda yapılan çalışmalarda yerelleştirme işleminin daha geniş alanlara yayıldığı anlaşılmaktadır. Yerelleştirme alt türleri bir sonraki bölümde detaylandırılacaktır. Bu bölümde açıklanmak istenen, yerelleştirme işleminin yazılım ve web siteleri gibi bilgisayar teknolojilerinin kullanımını gerektiren dijital ortamlarda gerçekleştiriliyor olmasıdır. Bu durumda yerelleştirme uygulamalarının çeviride kullanılan

dosya formatlarından farklı bir formatta gerçekleştiğini ve bunun bir zorunluluk olduğunu söylemek mümkündür. Proje yönetimi, yazılım ve çevrimiçi yardım mühendisliği ve test etme, çok dilde ürün desteği gibi işlemler de yerleştirme projesinde yer almaktadır. Yerleştirmenin bu işlemleri içermesi bazı araştırmacılar tarafından yerleştirmenin çeviriden ayrıldığı noktalar olarak görülmektedir. Oysa çeviri ve bilgisayar teknolojileri uzun zamandır çeviri projelerinde de kullanılmaktadır. Yerleştirme sadece bu durumu daha görünür kılarak yerleştirme işleminin daha geniş bir çalışma ağına sahip olduğunu ön plana çıkarmıştır (Canım Alkan, 2014, s. 35-36). Böylece büyük miktarda dijital metinler düşük maliyetlerle ve zamandan tasarruf edilerek yerleştirilir, bu sayede sektörde yüksek oranda ticari avantaj sağlanır (Crespo, 2009, s. 61).

Yerleştirme tanımını verdiğimiz ilk bölümde, araştırmacıların birçoğunun yerleştirmede kullanılan yöntemi “uyarlama” olarak kabul ettiğini belirtmiştik. Pazarlama, işletme ve uluslararası ticaret literatüründe yerleştirme kavramını inceleyen Canım Alkan da bu disiplinlerin çoğunun yerleştirmeyi bir uyarlama işlemi olarak gördüğünü belirtmiştir. Bu noktada bu disiplinler ve çeviribilim arasında bir birlik olduğu düşünülse de çeviriyi sadece dilsel bir aktarım olarak gören bu disiplinler, uyarlamayı çeviriden bağımsız bir uygulama olarak ele almaktadır (Canım Alkan, 2014, s. 16-18). Oysa uyarlama “metnin tümünün veya belli parçalarının erek dil ve kültür dünyasına özgü hale getirilmesi” (Kurultay, 2000, s. 79) anlamına gelmekte ve çeviri stratejileri içinde yer almaktadır. Bu da yukarıda da belirttiğimiz gibi uyarlamanın tanımı doğrultusunda yerleştirmenin özünde çeviri olduğunu göstermektedir. Çeviri çalışmalarında olduğu gibi yerleştirmede de işverenin talebiyle pazarın ihtiyacına uygun olarak çeviri stratejilerinin belirlendiğini söylemek mümkündür. Bu nedenle yerleştirme sürecinin çeviri uygulamalarından beslendiğini ve çeviri disiplinindeki uygulamalar ile kendi alanını geliştirdiğini, dolayısıyla bu iki alanın etkileşim halinde olduğunu söylemek mümkündür.

3. Yerleştirme Alt Türleri

Yerleştirmenin bilgisayar ve internet teknolojisinin artması sonucunda ilk olarak yazılım endüstrisinde karşımıza çıktığını belirtmiştik. Bu nedenle çeviribilim alanında yerleştirme üzerine yapılan ulusal ve uluslararası çalışmaların yerleştirme tanımlarında, yazılım yerleştirmesi ve onu takip eden web sitesi yerleştirmesi karşımıza sıklıkla çıkmaktadır. Bununla birlikte teknolojiye gelişmeler nedeniyle farklı alanlarda da yerleştirme uygulamalarına ihtiyaç duyulmaya başlanmıştır. Bu bölümde, ulusal literatürde yerleştirme alanı üzerine çalışma yapan yazarlarımızın yerleştirmeyi hangi alt türlere ayırdığı incelenecektir.

Yerleştirme alanında Türkiye’de yazılmış ilk tezin sahibi Yalın (2005, s. 18-25) yerleştirmeyi reklam, bilgisayar programları, multimedya ürünleri, bilgisayar oyunları ve web sitelerinin yerleştirmesi olmak üzere beş türde açıklamıştır. Yerleştirme üzerine çalışma yapan diğer tez yazarlarından farklı olarak reklam yerleştirmesini de türler içine dahil eden yazar, reklam yerleştirmesinde “Küresel reklam mı yerel reklam” mı sorusunun cevabını aramıştır. Bu çalışmada multimedya ürünlerinin pek çok alanda en önemli iletişim araçlarından

biri olarak kabul edilmesiyle birlikte multimedyanın “yaşamın en yakın simülasyonu” olduğu savunularak multimedya ürünlerinin yerelleştirilmesinin önemi vurgulanmıştır. Yazar yüksek lisans tezini yazdığında, o dönem dahi bilgisayar oyunlarının yerelleştirmesinin yerelleştirme sektöründe önemli bir yer tutmaya başladığını belirtmiştir.

Yerelleştirme üzerine Türkiye’de yazılmış ikinci tezin sahibi olan Canım (2008), yazdığı yüksek lisans tezinde yerelleştirme için yazılım, web sitesi, doküman ve çoklu ortam yerelleştirmesi olmak üzere dört tür sunmuştur. Yazılım yerelleştirmesi yalnızca söz konusu yazılım ürününün yerelleştirilmesi ile sınırlı değildir; çünkü bu noktada yazılımla ilgili doküman veya yazılımın içerdiği çoklu ortam dosyaları gibi ürünler de kimi zaman yerelleştirmenin kapsamına girebilmektedir. Web sitesi yerelleştirmesi ise “mevcut metinlerin çevrilmesi, yeni metinlerin oluşturulması, görüntülerin ve ikonların değiştirilmesi, para birimlerinin, haritaların ve zaman dilimlerinin değiştirilmesi, ses dosyalarına dublaj yapılması ile grafik, animasyon ve videolardaki metinlerin çevrilmesi”ni kapsayan yoğun bir süreçtir (Canım, 2008, s. 54-55). Doküman yerelleştirme hususunda günümüzde kaliteli yerelleştirme yapılmamasını eleştiren Canım, pek çok insanın yerelleştirme yapılmış dokümanı rahat bir şekilde anlamasının mümkün olmadığını belirtmiş, bunun en temel nedeninin de doküman yerelleştirme projesine ayrılan kısıtlı zaman olduğunu vurgulamıştır. Bu çalışmada çoklu ortam yerelleştirmesine de yer verilmiştir.

Canım Alkan (2014, s. 12-14) doktora çalışmasında çevirmenin web sitesi yerelleştirmesindeki konumunu sorgulayacağını belirterek web sitesi yerelleştirmeye odaklanmıştır. Bu çalışmasında yüksek lisans çalışmasında verdiği tanıma ek olarak yazılım yerelleştirmesinin bilgi teknolojilerinin gelişimi sonucu çeşitlendiğini ve bu cihazlarda yer alan arayüzlerin yerelleştirildiğini belirtmiştir. Ancak devlet kurumları, sivil toplum örgütleri ve çok çeşitli endüstri kollarının da yerelleştirme hizmetine ihtiyaç duymaya başlaması artık yeni bir dil desteği ürününü olan web sitesi yerelleştirmeyi gündeme getirmiştir. Web sitesi yerelleştirme; hedef kitlenin dilsel ve kültürel özelliklerine göre web sitesinin ara yüzünün uyarlanmasıdır. Bununla birlikte araştırmacı verdiği dipnotta, literatür ve yerelleştirme endüstrisinde üçüncü bir yerelleştirme türü olan oyun yerelleştirmesinin varlığından da bahsetmiştir.

Yerelleştirme alanında bir diğer tezin sahibi Bakır (2012, s.10), çalışmasında yalnızca yazılım yerelleştirmesine yer vermiştir ve yazarın çalışmasının ana konusunu yazılım yerelleştirmesi oluşturmuştur. Bakır, yazılımı “çalıştırılabilir bir dosyada bulunan program kodları” olarak tanımlamış, bu kodların donanım işlemcisine ne yapması gerektiğini bildirdiğini, kodların kullanılan işlemciye bağlı olduğunu ve yerelleştirme sonrasında da aynı şekilde çalışması gerektiğini ifade etmiştir.

Odacıoğlu (2016, s. 70-71) doktora tezinde yerelleştirmeyi yazılım, web, video oyun, küçük cihaz ve multimedya yerelleştirme olarak beş kategoriye ayırmıştır. Diğer yazarlardan farklı olarak Odacıoğlu’nun küçük cihaz yerelleştirmesini de yerelleştirme türleri arasına dâhil etmesi dikkate değerdir. Küçük cihaz terimiyle cep telefonları belirtilmek istenmiş; günümüzde cep telefonlarının teknolojisinin bu kadar büyük bir hızla gelişmesinin ve satın alınma potansiyelinin

artmasının en büyük nedenin cep telefonu yazılımının ülkelere göre yerleştirilmesi olduğu vurgulanmıştır. Küçük cihaz yerleştirme sürecinde, diğer yerleştirme türlerinde uygulanan işlemlerin uygulanabildiği, yerleştirmeye uluslararasılaştırma adımından başlanabildiğini belirtilmiştir. Yazar diğer yerleştirme türlerinde olduğu gibi, bu yerleştirme türünde de ekip çalışmasının önemini vurgulamış; bir proje yöneticisi önderliğinde projede tüm görev alanların görevlerinin en baştan belirlenmesinin yerleştirme adımlarını kolaylıkla takip edebilmek açısından elzem olduğunu vurgulamıştır.

Yazar (2017, s. 48) da Odacıoğlu gibi yerleştirme için beş tür belirlemiş, bu türler içine yazılım, web sayfası, video oyun, multimedya ve mobil cihaz yerleştirilmesini dâhil etmiştir. Yerleştirmenin öncelikle yazılım ile başladığını, teknolojik gelişmelerle birlikte diğer alanlara da yayıldığını belirtmiş ve 2000’li yıllarda temel yerleştirme türlerinin varlığını korumasının yanında yeni yöntemlerin bu türleri harmanlayarak yeniden tanımlandığını ifade etmiştir. Son yıllarda akıllı cihazların kullanımı büyük bir artış gösterdiğinden ve web sitelerinin yerini mobil uygulamalar almaya başladığından dolayı, markalarını farklı bölgelerde tanınır hale getirerek ürün satışını artırmak isteyen firmalar, geliştirdikleri mobil uygulamaları kullandıkları farklı bölgelere göre yerel hale getirerek daha geniş kitlelere ulaşma yoluna gitmiştir.

Diri (2019) yüksek lisans çalışmasında oyun, web ve mobil uygulamalarda yerleştirme sürecini ve bu süreçler sonunda gerçekleşen Türkçe sorunlarını ele almaktadır. Araştırmacı yerleştirilecek ürünün bir mobil uygulama, bilgisayar programı veya web sayfası olabileceğini belirtmiştir. Mobil uygulamaların farklı telefon işletim sistemleri için farklı kodlara sahip olmasının yerleştirme ve uluslararasılaştırma ekiplerine yeni zorluklar çıkardığını belirterek mobil uygulama yerleştirmesindeki kodlamaların, dosya yapılarının, yerleştirme dosyalarının ve düğme/tuş seçeneklerinin farkına dikkat çekmiştir.

Önen (2018), Karagöz (2019) ve Sarıgül (2020) çalışmalarını oyun yerleştirmesi üzerine gerçekleştirmiştir. Karagöz çalışmasında oyun yerleştirmesinin yapısından çok işleyişine odaklanacağını belirterek uluslararası literatürde yer alan yazarların oyun yerleştirmesi tanımlarını ön plana çıkarmıştır. Yazar, Bernal-Merino’nun “Çoklu ortam Etkileşimli Eğlence Yazılımı” kavramına değinerek oyun yerleştirmesi ve oyunun özneliklerinin bu kavram üzerine kurulduğunu belirtmiştir (Karagöz, 2019, s. 134). Sarıgül ve Önen’in çalışmalarına baktığımızda ise yazarların aynı şekilde oyun yerleştirmesini uluslararası literatür kapsamında değerlendirdiğini görmekteyiz. Oyun yerleştirmesi, yazılım yerleştirmesinin altında incelenirse de yazılım yerleştirmesinden farklı bir sürece sahiptir. Bu noktada çoklu ortam kavramı ön plana çıkmaktadır. Oyunun içinde yer alan ses dosyaları, grafikler, diyaloglar ve altyazılar oyun yerleştirme sürecinin farklı boyutları ve farklı eyleyenleri olduğunu bize göstermektedir.

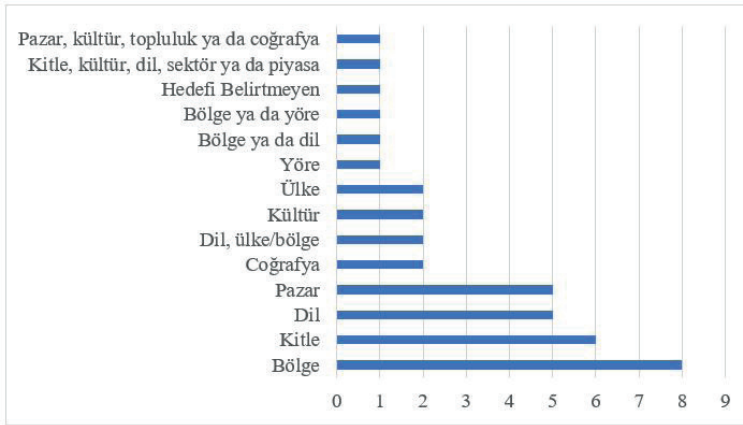
İncelediğimiz çalışmalara baktığımızda başlangıçta neredeyse her yazarın yerleştirme uygulamalarının gerçekleştiği alanları yazılım ve web siteleri olarak kabul ettiğini söyleyebiliriz. Buna ek olarak teknolojideki gelişmelerle paralel ilerlediğini söyleyebileceğimiz yerleştirme uygulamalarına eklenen yeni alanlar çalışmalara konu olmuş ve olmaya devam etmektedir. Bu

alanları çoklu ortam (multimedya), doküman, oyun, mobil uygulama, mobil cihaz yerelleştirme şeklinde sınıflandırabiliriz. Bu sınıflandırmalar yerelleştirme hizmeti veren kurumlarda da karşımıza çıkmaktadır. Yerelleştirme hizmeti veren kurumlar web sitelerinde müşterileri için hangi alanlarda yerelleştirme hizmeti verdiklerini belirtmektedir. Bir sonraki bölümde yerelleştirme hizmeti veren web sitelerinin yerelleştirme tanımları değerlendirilecektir. Değerlendirmeye bu web sitelerinin yerelleştirme hizmetini hangi alanlarda sundukları da eklenerek literatürün ve sektörün kapsamlı bir değerlendirilmesi sunulmaya çalışılacaktır.

4. Yerelleştirme Hizmeti Veren Web Sitelerinde Yerelleştirme Tanımının Analizi ve Değerlendirilmesi

Bu bölümde, makalemizin sınırlılıklar bölümünde bahsettiğimiz, yerelleştirme hizmeti veren otuz sekiz web sitesinin yerelleştirme tanımları incelenmiştir. Sonuçlar, anahtar kavramlar üzerinden sunularak tanımlardaki çeşitlilik ortaya konmaya çalışılmıştır. Bununla birlikte, ön plana çıkan kavramların ulusal literatürdeki yerelleştirme tanımı ile ilişkisini açıklamak hedeflenmiştir. Tablo 1’de, sözü geçen sitelerin “hedef” olarak kabul ettiği kavramlara yer verilmiştir. Kavramlar, öncelikle tek bir başlık altında toplanmaya çalışılmış ancak çeşitliliği sunmak amacıyla, sitelerin tanımlarında belirttiği şekilde tabloda gösterilmiştir.

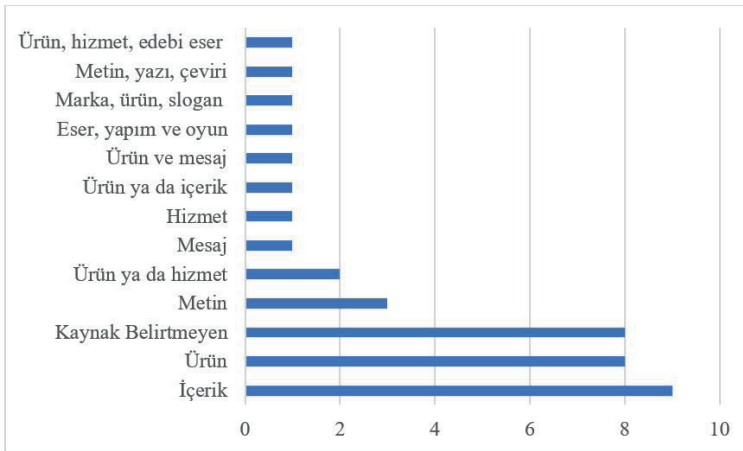
Tablo 1. Hedef

Tablo 1’deki sonuçlar değerlendirildiğinde ön plana çıkan kavramların *Bölge*, *Kitle*, *Dil* ve *Pazar* olduğu görülmektedir. Bazı siteler hedefi belirtmek için benzer ve birden fazla kavram kullanmıştır. Örneğin, *Helico Tercüme* (“Yerelleştirme,” t.y., par. 1), web sitesinde hedefi *kitle*, *kültür*, *dil*, *sektör ya da piyasa* olarak belirlemiştir. Bu web sitesinde birden fazla kavramın hedef olarak belirlenmesi, kapsayıcı bir tanım sunulmak istenmesinden kaynaklanmış olabilir. Ancak böyle bir istek, birçok kavramın bir arada kullanılmasına sebep olmuş, dolayısıyla hedef için özel bir kavram belirlenmesini zorlaştırmıştır. Siteler, belirledikleri hedef kavramın

yerelleştirme hizmeti için ne derece uygun olduğunun farkında olmayabilirler. Hedefi *dil* olarak belirleyen siteleri örnek gösterecek olursak, Türkçeden İngilizceye yapılacak web sitesi yerelleştirmesinde sadece *dilin* hedef olarak kabul edilmesi, İngilizce konuşan bütün ülkeler için sitenin aynı dilsel koşullarda yerelleştirilmesini gerektirecektir. Ancak İngiltere’de bu web sitesinin kullanıcıları ile Amerika Birleşik Devletleri’ndeki kullanıcıların beklentisi farklı olacaktır. Yerelleştirme hizmetinde ön planda tutulması gerekenin, yerelleştirme yapılacak bölgenin ve orada yaşayan kitlenin özelliklerini bilmek olduğu söylenebilir. *Bölge ve kitle; kültür; dizge, dil ve yerel pazar* ile birlikte ulusal literatürde de ön plana çıkan kavramlardır. Dizge hariç söz konusu kavramların hepsinin, değerlendirmeye aldığımız sitelerin tanımlarında yer aldığı görülmektedir. Bu doğrultuda, hedef konusunda web sitelerinin akademi ile bir uyum yakaladığını söylememiz mümkündür. Ancak bazı siteler, akademiden farklı gözüke de aynı çerçevede yer alan *ülke, yöre, topluluk, sektör* gibi kavramlarla tanımlarına zenginlik katmışlardır. Bununla birlikte sitelerin birçoğunda ulusal literatürden farklı olarak hedefin özelliklerine ayrıntılı bir şekilde yer verilmiştir. Örneğin, bazı web siteleri, hedeflerindeki coğrafyanın, pazarın ya da bölgenin kültüründe var olan *sosyal koşullar, gelenek ve görenekler, gündelik pratikler, alışkanlıklar, evrensel ve yerel değerler* gibi özellikleri göz önünde bulundurarak yerelleştirme hizmeti verdiklerini belirtmişlerdir. Bazı web siteleri ise tanımlarında kültürel özellikleri ön plana çıkarmakla birlikte hedefin bir diğer özelliği için; *dilbilgisi, dil bağlamı, dilin güncel kullanımı* kavramlarına yer vererek dil ve kültür ilişkisini vurgulamak istemiş olabilirler. Tanımında hedef konusunda bilgi vermediği ve daha çok yerelleştirmenin yapıldığı alanlara odaklandığı anlaşılan *Edu Çeviri’nin* ise bu bilgiye “Sıkça Sorulan Sorular” kısmında yer verdiği görülmüştür. Ancak sınırlıklarımız kapsamında sitenin ana sayfası dışındaki tanımlar değerlendirilmeye dahil edilmediği için böyle bir sonuca ulaşılmıştır.

Tablo 2. Kaynak

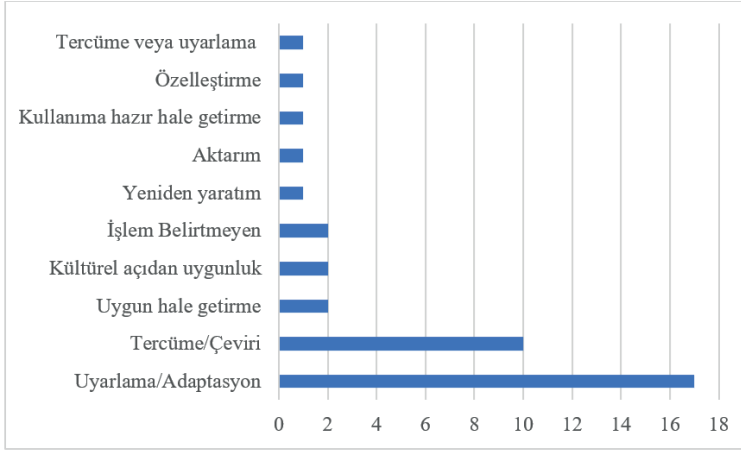

Yerelleştirme hizmeti veren kuruluşların web sitelerinde yer alan tanımda, yerelleştirmek üzere belirledikleri kaynak için sonuçlar Tablo 2’de yer almaktadır. Sonuçlar değerlendirildiğinde, birinci sırada *içeriğin* ve onu takip eden *ürünün* kaynak olarak ön plana çıktığı anlaşılmaktadır. Akademideki tanımlara baktığımızda ise birçok araştırmacının kaynağı *ürün* olarak kabul ettiği görülmektedir. İçerik ve ürün kavramı kapsayıcıdır. Değerlendirmeye aldığımız web sitelerinin birçoğunda kaynağın, *herhangi bir veya belirli bir* içerik olarak geniş bir bakış açısıyla verildiği ve özelleştirilmediği gözlemlenmiştir. Bunun nedeni, bu sitelerin müşterilerine farklı ortamlarda yerelleştirme hizmeti sunduklarını göstermek istemeleri olabilir. Ayrıca bu siteler, kaynağın içerik olduğunu vurgulayarak yerelleştirmede ön planda olanın yapılan işlem olduğunu göstermeyi amaçlamış da olabilirler. Örneğin *Transistent Tercüme* (“Yerelleştirme,” t.y., par. 1), “Yerelleştirme ise bir dildeki herhangi bir içeriğin bir başka hedef dile çevrilmesi ve bu esnada içeriğin hedef dilin kullanılacağı bölge ve kültüre adapte edilmesidir.” tanımıyla, yerelleştirmenin, herhangi bir içeriğin dilsel ve kültürel açıdan hedef bölgeye uyarlanması olduğunu vurgulamıştır. Akademide ön planda olan kavramın ürün olduğunu belirtmiştik. Araştırmacılar, *web sitesi, web sitesi arayüzü, bilgisayar programı, reklam, yazılım, dijital, sanal ve teknik* kavramlarıyla ürünün özel olarak ne olduğunu vurgulamak istemişlerdir. Araştırmacıların tanımlarında bu bilgiye yer vermelerinin, yerelleştirme işleminin özellikle dijital ortamda yer aldığını belirtmek istemelerinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Kaynağı ürün olarak kabul eden bazı web siteleri de tanımlarında ürünün özel olarak ne olduğu konusunda bilgi vermiştir. Örneğin, *Kalite Tercüme* (“Yerelleştirme”, t.y., par. 1), kaynağın özellikle yazılım ürünleri olduğunu, *Strater Çeviri Merkezi* (“Yerelleştirme,” t.y., par. 1), ise ürünün donanım, yazılım veya web sayfası olduğunu vurgulamıştır. Bununla birlikte *Yet Çeviri*, kaynağı ürün, web sitesi tercümesi, dijital platform olarak belirleyerek yerelleştirmenin dijital ortamda gerçekleştiğini vurgulamayı amaçlamıştır. Ancak yerelleştirme başlığı altında verilen hizmeti “web sitesi tercümesi” olarak belirtmesi yerelleştirmeye yönelik tutarlı bir tanım sunmadığını düşündürmektedir.

Yerelleştirme hizmeti veren bu sitelerde ulusal literatürden farklı olarak kaynak için çeşitli kavramlar kullanıldığı da gözlemlenmiştir. *Ürün ya da hizmet* ve *hizmet* kavramlarının bazı web sitelerinin tanımlarında tercih edilmesi, müşteriler tarafından görünür olma amacına yönelik olabilir. Bu siteler, kazanç sağladıkları müşterilere yönelik bir hizmet sunduklarını ön plana çıkarmayı tercih etmiş olabilirler. Kaynağın *metin* veya *mesaj* olduğunu belirten sitelerin ise, yerelleştirme kapsamında yer alan dijital ortam (hava durumu göstergesi, seçim butonlarının rengi vb) özelliklerini dışarıda bıraktıkları için yeterli bir tanım sunmadığı düşünülebilir. Bununla birlikte sayıları az da olsa bazı siteler kaynağın, *edebi eser, yazı, çeviri, marka, slogan, oyundan biri* veya birkaçı olduğunu tanımlarında belirtmiştir. Oyun yerelleştirmesi kavramının, yerelleştirme sektöründe ve ulusal literatürde araştırılan yaygın bir alan olduğu için karşımıza çıkması olasıdır ancak diğer kavramların sitelerin öznel görüşleri ve hizmet politikaları doğrultusunda tanımlara eklendiği düşünülebilir. Sitelerin birden fazla kavramı

kaynak olarak belirtmesi, ve bu kavramların bazılarının birbirini kapsaması (ürün→ edebi eser) tanımlardaki tutarlılığın her zaman sağlanmadığını göstermektedir. Özellikle, edebi eseri kaynak olarak gören web sitelerinin, yerelleştirmeyi bir çeviri stratejisi olan yerleştirme ile karıştırmış olabilecekleri düşünülmektedir. Birkaç web sitesinde ise tanımda kaynağın ne olduğu hiç belirtilmemiş, bunların bir kısmında ürün veya içerikten ziyade dil ön plana çıkarılmıştır. Örneğin, yazılım yerelleştirmede hizmet veren *Akıl Küpü Tercüme* (“Yazılım Yerelleştirme,” t.y., par. 1), herhangi bir üründe hedef dile yönelik tercüme veya uyarlama yapıldığını belirterek sadece *dili* ön plana çıkarmıştır.

Tablo 3. İşlem

Tablo 3’te, yerelleştirme hizmeti veren web sitelerinde yerelleştirme işleminin nasıl yapıldığına dair sonuçlar gösterilmiştir. Sonuçlarda ön plana çıkan kavram, *uyarlama* veya bir başka deyişle *adaptasyon* olmuştur. İkinci sırayı alan kavram ise *tercüme ya da çeviridir*. Ulusal literatüre tekrar baktığımızda ise araştırmacıların çoğunun yerelleştirmede uygulanan işlemi uyarlama olarak kabul ettiğini söylemek mümkündür. Araştırmacıların uluslararası literatürdeki ortak tanımları da kabul ettiğini göz önünde bulundurursak, bu işlemin *dilsel ve kültürel olarak uygun şekilde aktarım (LISA)*, *çevirme ve uyarlama* olarak ifade edildiğini de belirtebiliriz. Ayrıca Canım Alkan (2021) yerelleştirme işlemini bir ürünün hedef kitle için *kullanıma hazır hale getirilmesi* olarak ifade ederken, Odacıoğlu (2016) yerelleştirmede ürünlerin *çevirisinin* yapıldığını vurgulamıştır. Bu doğrultuda tablomuzu incelediğimizde web sitelerinde verilen tanımların genel itibarıyla akademiye uyumlu kavramlar seçtiğini gözlemlersek de bazı tutarsızlıklar olduğunu söylemek mümkündür. Örneğin, sitelerin birçoğu yerelleştirmede uygulanan işlemi uyarlama olarak belirterek verdikleri hizmeti çeviribilim perspektifinde de olduğu gibi çevirinin bir alt türü olarak kabul etmişlerdir. Ancak kısa bir tanımla yerelleştirmenin uyarlama işlemi olduğunu açıklayan *RDS Tercüme* (“Yerelleştirme,”

t.y., par. 1), bu tanımın devamında işlemin aynı zamanda tercüme olduğunu da belirtmiştir. Web sitelerinin çeviri/tercüme ve uyarılama işlemi kavramları üzerine çeşitli bakış açıları sunduğu görülmektedir. Bu doğrultuda, yerelleştirmede uygulanan işlem bir çeviri stratejisi olan uyarılama olarak kabul edilse de bu durum yerelleştirmenin her zaman çevirinin bir alt türü olarak kabul edildiğini açıkça ortaya koymamaktadır. Bu durum web sitelerinin çeviriyi nasıl tanımladıklarından yola çıkılarak açıklığa kavuşturulabilir.

İşlemin *aktarım*, *özelleştirme*, *yeniden yaratım* olduğunu ifade eden sitelere baktığımızda ise yerelleştirme tanımına farklı bir bakış açısı ile yaklaşıldığı gözlemlenmektedir. Örneğin *Turkish Translation Office* (“Lokalizasyon ve Çeviri Farkı,” t.y., par. 1), yerelleştirme ve çeviri arasındaki farkı anlatarak yerelleştirmeyi tanımlamaya çalışmıştır. Web sitesinde yer alan bilgede çevirinin sadece kaynak dili hedef dile aktarmayı amaçlarken yerelleştirmenin (lokalizasyonun) “dilin farklı işlevlerini içeren yaratıcı metinlerde yer alan örtük anlamlar” aktarılabilceği ifade etmiştir. *Linguin Çeviri Hizmetleri* (“Yazılım/Web Sitesi Yerelleştirme,” t.y., par. 1) de bir cümlelik tanım yerine yerelleştirme sürecini açıklamayı tercih ederek yerelleştirmenin *çevirinin ötesinde bir yeniden yaratım süreci* olduğunu belirtmiştir. Oysaki Odacıoğlu’nun bu konudaki değerlendirmelerine baktığımızda, kendisinin “yerelleştirme endüstrisinin temelinde çeviri eyleminin yattığını” savunduğunu görebiliriz. Çeviriyi yerelleştirmeden tamamen farklı bir aktarım süreci gibi görmek, sektörün çeviri işlemine yönelik algısını göstermektedir. Bununla birlikte yazılım yerelleştirme hizmeti veren *Çeviri Evi* (“Yazılım Yerelleştirme,” t.y., par. 1) için bilgisayar yazılımları başka dillere özellikle de başka ülkelere/bölgelere göre *özelleştirilmektedir*. Tanımdan sonraki cümleye baktığımızda, bu web sitesinin yerelleştirme işlemini çeviri tamamlandıktan sonra yapılan bir işlem olarak gördüğü fark edilmektedir. Yerelleştirmenin, çeviriyi de içine alan bütün bir süreç olduğunu düşündüğümüzde, *Çeviri Evi*’nin bu süreci önce çeviri daha sonra yerelleştirme prosedürleri olarak görmesi ancak bunu ulusal literatürde karşımıza çıkmayan *özelleştirme* kavramını kullanarak açıklaması, yerelleştirme işlemi için farklı bakış açılarının sunulduğunu göstermektedir.

Tablomuza baktığımızda yapılan işlemin tam olarak ne olduğunu belirtmeyen web sitelerinin de olduğunu görmekteyiz. Bunlardan biri olan *Locasis* (“Çeviri ve Yerelleştirme,” t.y., par. 3), yerelleştirme tanımında “çeviriden bir tık fazlası” ifadelerini kullanmış, fakat bununla ne kastettiğini veya hedefe ulaşmak için tam olarak nasıl bir işlem gerçekleştirdiğini belirtmemiştir. Benzer şekilde Dragoman şirketinin web sitesinde de çeviri, kısa ve hızlı hizmet alınabilecek, hedef kültüre uygun bir yaratıcılık gerektirmeyen durumlarda tercih edilebilecek bir hizmet olarak belirtilmektedir. Yerelleştirmeden ise tarih ve rakam yazılmasının gerekli olduğu durumlarda yararlanılabileceği ifade edilmektedir. Söz konusunu sitelere yerelleştirmede uygulanan işlem, “çeviriden bir tık fazlası” ifadesi ve “kısa, hızlı ve yaratıcılık gerektirmeyen hizmet” olarak ifade edilen çeviri tanımıyla bir karşılaştırma yapılarak örtülü bir anlamla verilmeye çalışılmıştır. Bu doğrultuda web sitelerin yerelleştirmede uygulanan işlemi çeviri hizmetini tanımlayarak anlatması yerelleştirmeyi çeviriden ayırttıklarını vurgulamak istemelerinden

kaynaklanıyor olabilir. Sonuç olarak, yerleştirmede uygulanan işlemin çeviriden nasıl farklılaştığını açıklayan veya işlemin ne olduğu belirtmeden yerleştirmeyi çeviri işlemi üzerinden tanımlamaya çalışan sitelerin çeviri algılarını değerlendirmek gerekmektedir. Ancak bu çalışmada sadece yerleştirme tanımları değerlendirme altına alındığı için sitelerin çeviri algısı üzerine ayrıntılı bir inceleme yapılmamıştır.

Yerleştirme tanımı ile birlikte bu çalışmamızda son olarak sınırlıklarımız kapsamında belirlediğimiz web sitelerinin hangi yerleştirme alt türlerini hizmet olarak sundukları da incelenmiştir. İncelenen sitelerde yerleştirme alt türlerinin sadece başlıklarına bakılmış hizmetlerin içeriği değerlendirmeye alınmamıştır. Değerlendirmemiz neticesinde birçok web sitesinin web sitesi, yazılım, oyun ve mobil uygulama yerleştirme alanından hizmet verdiği tespit edilmiştir. Bununla birlikte özel olarak sadece web sitesi, yazılım veya oyun alanında yerleştirme hizmeti veren siteler de karşımıza çıkmıştır. Sektörün hizmet olarak sunduğu yerleştirme alt türlerinin akademideki çalışmalara konu olanlar temel türlerle (web/yazılım/oyun/mobil uygulama) aynı olduğu anlaşılmaktadır. Ancak yerleştirme hizmeti veren bu sitelerde farklı başlıklarda da yerleştirme hizmeti verildiği gözlemlenmiştir. Bu hizmetler; drupal lokalizasyon; edebi eser ve altyazı tercümesi; içerik lokalizasyonu; dijital pazarlama, E-ticaret, E-egitim modülleri ve eğitim materyalleri, multimedya materyalleri, pazarlama materyalleri, ERP yerleştirme; reklam çevirisi şeklindedir.

Hizmetlerin akademiye kıyasla bu kadar çeşitli olmasının müşteriye farklı alanlarda hizmet sunulmasını gösterilmesinin istenmesi kaynaklandığı düşünülmektedir. Ayrıca bu sitelerin, yerleştirme ve çeviri algısının da akademiye kıyasla yerleştirme alt türlerindeki başlıklarını çeşitlendirmiş olabilir. Alt başlıklara baktığımızda örneğini E-ticaret, E-egitim modülleri, dijital pazarlama gibi alanların birçoğunun dijital bir ortamda gerçekleştiği düşünülebilir. Bu açıdan baktığımızda bu web siteleri yerleştirme hizmetinin dijital ortamda gerçekleştiğini kabul ettiklerini göstermek istemiş olabilirler. Edebi eser yerleştirme akademik çalışmalarda karşımıza hiç çıkmadığı için bizce üzerine düşünülmesi gereken bir başlıktır. Sitelerin yerleştirme ve yerleştirme arasındaki farkı gözetip gözetmedikleri veya edebi eserlerin yerleştirmesinden söz ederken E-kitap uygulamalarından mı bahsettikleri başka çalışmalarda değerlendirilebilir. Bununla birlikte alt türlerin başlıklarında göze çarpan bir diğer nokta çeviri/tercüme ve yerleştirme/lokalizasyon sözcüklerinin bir arada kullanılması olmuştur. Örneğin, yazılım tercümesi ve lokalizasyonu, altyazı tercümesi yerleştirilmesi, reklam çevirisi gibi alt başlıklar sitelerin hizmetleri arasında yer almıştır. Bu durumun yine yerleştirme hizmeti veren web sitelerinin çeviri algısından kaynaklandığı düşünülmektedir. Bu çalışmada sadece alt türlerin başlıkları değerlendirildiği içi sektörün sunduğu bu yerleştirme hizmetleri ve bu hizmetlerin akademik çalışmalar ile ilişkisi başka çalışmaların konusu olabilir.

Sonuç Gözlemleri

Bu çalışmamızda 1990'lı yıllarda çeviri sektöründe bir hizmet olarak sunulmaya başlayan ve ilerleyen yıllarda çeviribilim alanının araştırmalarına konu olan yerelleştirmenin akademi ve sektördeki tanımı değerlendirilmiştir. Bununla birlikte yerelleştirme hizmeti farklı alt türlerde sunulduğu için akademinin ve sektörün kabul ettiği bu alt türlerin neler olduğu da değerlendirmeye eklenmiştir. Çalışmada akademide kabul edilen yerelleştirme tanımlarını sunmak için öncelikle ulusal literatürde yerelleştirme üzerine yapılan çalışmalar toplanarak incelenmiştir. İnceleme sonucunda araştırmacıların uluslararası yazında yer alan kaynaklardaki tanımları da araştırmalarına eklediklerinin görülmesiyle, bu tanımlardan birçok ulusal çalışmada yer alanlar yerelleştirmenin tanımı bölümünde sunulmuştur. Yerelleştirmenin bir meslek olarak kabul edilmesi ve bunun çeviribilim açısından önemli bir gelişme olması nedeniyle UMS'nin kabul ettiği yerelleştirme tanımı da dikkate alınmıştır. Tanım, kavram çeşitliliğini sunmak amacıyla *hedef, kaynak ve işlem* şeklinde kategoriler halinde incelenmiştir. Ulusal literatürdeki yerelleştirme tanımları değerlendirildikten sonra, yerelleştirme hizmeti veren kuruluşların yerelleştirme tanımını değerlendirmek amacıyla sınırlıklar çerçevesinde belirlenen ve sektörde bu hizmeti veren kuruluşlarının web sitelerindeki tanımlar incelenmiştir. Sonuçlar, ulusal literatürdeki yerelleştirme tanımı incelenirken kullanılan kategoriler çerçevesinde sütun grafikleriyle sunulmuş yorumlanmıştır. Bu kuruluşların web sitelerindeki yerelleştirme tanımları akademideki tanımlarla karşılaştırılarak analiz edilmiştir. Analize bu sitelerde hizmet olarak sunulan yerelleştirme alt türleri de eklenmiştir.

Analiz sonucunda, akademideki yerelleştirme tanımı ile sektörde sunulan yerelleştirme tanımlarında ortak kavramların yer aldığı ancak sektördeki tanımların akademiye kıyasla daha çeşitli olduğu tespit edilmiştir. Yerelleştirme hizmeti veren web sitelerindeki tanımlarda hedef, kaynak ve işlem olarak belirlenen kavramların akademiye kıyasla farklı ve çeşitli olmasının, öncelikle sektörde kabul edilmiş ortak bir yerelleştirme tanımının olmamasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Bunun yanında birçok sitenin kendi bakış açısıyla yerelleştirmeyi tanımlaması kavramların iç içe geçmesine neden olmuş, bu da tanımlarda her zaman tutarlılık sağlanamaması sonucuna yol açmıştır. Bununla birlikte, bu durumun sektörün yerelleştirme işlemi talep eden müşterilerine geniş bir hizmet alanı sunmak istemesinden kaynaklanmış da olabileceği düşünülmektedir. Akademi ve sektörde sunulan yerelleştirme alt türlerinin değerlendirilmesi sonucunda benzer bir sonuca ulaşılmış ve sektörün akademiden farklı olarak yerelleştirme alt türlerini çeşitlendirdiği tespit edilmiştir. Sektördeki bu çeşitliliğin, müşterilere sunulan hizmetlerin çeşitliliğini göstermek amacıyla, ekonomik kaygılardan kaynaklanmış olabileceği düşünülmektedir. Analizlerden elde edilen bir diğer sonuç ise, yerelleştirmeyi tanımlamak isteyen bazı web sitelerinin yerelleştirmeyi çeviriden çok farklı bir işlem olarak ifade etmelerinden ve akademiden farklı tanımlar ortaya koymalarından kaynaklanmıştır. Bu durumda bu sitelerin çeviri algısını başka çalışmalarda incelemek tanımlardaki çeşitliliğin veya tutarsızlığın nedenlerini ortaya koyabilecek niteliktedir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazarlar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazarlar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The authors have no conflict of interest to declare.

Grant Support: The authors declared that this study has received no financial support.

KAYNAKÇA/REFERENCES

- Ataseven Bilir F. (2021). *İletişim ve Medya Bağlamında Çevirmen Başyuru Kitabı* (Yerelleştirme). İstanbul: Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, 275-282. Erişim adresi: https://www.iletisim.gov.tr/images/uploads/dosyalar/%C3%87evirmen_Ba%C5%9Fvuru_Kitab%C4%B1.pdf
- Bakır, G. R. (2012). Yazılımda Yerelleştirme ve Çeviri. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Bengi Öner I. (2006). Yerelleştirme'nin Tanımı. *Varlık* Ed. Enver Ercan, Haziran. Erişim adresi: <https://ceviribilim.com/2006/06/01/%E2%80%9Cyerellestirme%E2%80%9Dnin-tanimi/>
- Berk, Ö. (2005). *Kuramlar Işığında Açıklamalı Çeviribilim Terimcesi*. İstanbul: Multilingual.
- Bert E. (2000). *A Practical Guide to Localization.*, Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins.
- Canım Alkan, S. (2014). Web Sitesi Yerelleştirmelerinde Bir Eyleyen Olarak Çevirmenin Konumu: Türkiye Örneği. (Yayımlanmamış Doktora Tezi) İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Canım Alkan, S. (2021). Yerelleştirme ve disiplinlerarasılık. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (23), 1119-1127.
- Canım, S. (2008). Türkiye'de Çeviri Bürolarında Web Sitesi Yerelleştirmeleri ve Bu Süreçte Bilgi Teknolojilerinin Kullanımı. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Çeviri ve Yerelleştirme. *Locasis* içinde. Erişim adresi <https://locasis.com/tr/hizmetlerimiz/ceviri-ve-yerellestirme/>
- Diri, B. (2019). Turkish issues in video game, web and mobile application localizations. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Dunne, Keiran J. (2015), "Localization" *The Routledge Encyclopedia of Translation Technology*, İçinde, Edt. Chan-Sin Wai, Routledge, Londra ve New York, 550-562.
- Eruz, S. (2003). *Çeviriden Çeviribilime*. İstanbul: Multilingual.
- Jiménez Creso, M. A. (2009). The evaluation of pragmatic and functionalist aspects in localisation: towards a holistic approach to quality assurance. *The Journal of Internationalisation and Localisation*, 1, 60-93.
- Karagöz, S. (2019). Amatörler, uzmanlar, kâşifler: Türkiye'de video oyun çevirileri ve yerelleştirme süreci. (Yayımlanmamış Doktora Tezi) Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kocaman, A. (1993). Çeviri, çeviri eleştirisi ve dilbilim. *Dilbilim Araştırmaları Dergisi*, 4, 1-4.
- Kurultay, T. (2000). Çeviri Sürecinde Dil: Eşdeğerlik mi Çeviri İşlemi mi?, yayımlanmamış araştırma.
- Lokalizasyon ve Çeviri Farkı. (t.y.). *Turkish Translation Office* içinde. Erişim adresi <https://www.turkishtranslationoffice.com/tr/yerellestirme-hizmetleri/>
- Mesleki Yeterlilik Kurumu. (2018). Yerelleştirme Çevirmeni Yeterliliği. Erişim adresi: <https://cdn.istanbul.edu.tr/FileHandler2.ashx?f=cevirmen-yeterlilikleri---yerellestirme-cevirmeni---yayinlanan-taslak-15.12.2018.pdf>

- Mesleki Yeterlilik Kurumu. (2020). Ulusal Meslek Standartları. Erişim adresi: https://portal.myk.gov.tr/index.php?option=com_meslek_std_taslak&view=taslak_listesi_yeni&msd=2
- Ödacıoğlu, M.C. (2016). Çeviribilimde Yerelleştirme Paradigmasına Doğru. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Önen, S. İ. (2018). Approaches and strategies to cope with the specific challenges of video game localization. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Öztürk, E. (2013). Yerelleştirme ve Çeviri: Çeviribilimde ve Çeviri Eğitiminde Yerelleştirmenin Konumu. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Öztürk, İ. Ve Yazar, U. (2017).Mütercim Tercümanlık ve Çeviribilim Bölümlerindeki Yerelleştirme Dersinin Genel Müfredat İçerisindeki Konumu. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10 (52), 215-221.
- Pym, A. (2005). Localization: On its nature, virtues and dangers. Erişim adresi: <https://usuaris.tinet.cat/apym/on-line/translation/translation.html>
- Pym, A. (2006).Localization, training & the threat of fragmentation. Erişim adresi: <https://usuaris.tinet.cat/apym/on-line/translation/translation.html>
- Sarıgül, S. (2020). Turkish translation in the Steam translation server: Two case studies on video game localisation. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Uysal, N. M. (2020). Türkiye’de ulusal yeterliliklere dayalı bir çevirmen sertifikasyon sistemine doğru: Süreç nasıl işliyor?. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 13(71), 146-161.
- Yalın, Y. (2005). Teknik çeviri eğitimi kapsamında web sitelerinin yerelleştirilmesi uygulamaları için bir model önerisi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yazar, Ulvican. (2017). Yerelleştirme bağlamında kullanılan çeviri teknolojileri (Çeviribilim öğrencileri ve çeviri sektörü örneklemelerinde). (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Yazıcı, M. (2007). *Yazılı Çeviri Edinci*. İstanbul, Multilingual.
- Yazılım Yerelleştirme. (t.y.). *Akıl küpü tercüme* içinde. Erişim adresi <https://akilkuputercume.com.tr/yazilim-yerellestirme/>
- Yazılım Yerelleştirme. (t.y.). *Çeviri evi* içinde. Erişim adresi <http://www.cevirievi.com.tr/yazilim-yerellestirme.html>
- Yazılım/Web Sitesi Yerelleştirme. (t.y.). *Linguin çeviri* içinde. Erişim adresi <https://linguinceviri.com/hizmet-yazilim-web-sitesi-yerellestirme/>
- Yerelleştirme. (t.y.). *Helico tercüme* içinde. Erişim adresi <https://helico.com.tr/s/yerellestirme>
- Yerelleştirme. (t.y.). *Kalite tercüme* içinde. Erişim adresi <https://kalitetercume.com.tr/tr-page-yazilim-yerellestirme>
- Yerelleştirme. (t.y.). *Mirora* içinde. Erişim adresi <https://www.mirora.com/yerellestirme/>
- Yerelleştirme. (t.y.). *RDS tercüme* içinde. Erişim adresi <https://rdstercume.com/yerellestirme/>
- Yerelleştirme. (t.y.). *Strater çeviri merkezi* içinde. Erişim adresi https://www.strater.com.tr/tr_tr/yerellestirme-2/
- Yerelleştirme. (t.y.). *Transistent tercüme* içinde. Erişim adresi <https://www.transistent.com/tr/yerellestirme-hizmetleri/>

Feminist Translation of *Six Records of a Floating Life*

Aiqing Wang¹

¹Dr., University of Liverpool, Department of Languages, Cultures and Film Liverpool, United Kingdom

ORCID: A.W. 0000-0001-7546-4959

Corresponding author:

Aiqing Wang,
University of Liverpool, Department of Languages, Cultures and Film
Liverpool, United Kingdom
E-mail: Aiqing.Wang@liverpool.ac.uk

Submitted: 25.02.2022

Accepted: 24.06.2022

Citation: Wang, A. (2022). Feminist translation of six records of a floating life. *Istanbul Üniversitesi Çeviribilim Dergisi - Istanbul University Journal of Translation Studies*, 16, 37-53. <https://doi.org/10.26650/iujts.2022.1079301>

ABSTRACT

浮生六记 *Fusheng Liuji* 'Six Records of a Floating Life' is an autobiography and the chef-d'oeuvre of 沈复 Shen Fu (1763-1825), which concerns delightful trivialities in his impoverished life and his wife 芸 Yun, a meritorious woman characterised by intelligence, diligence and punctiliousness. As an illustrious 性灵 *xingling* work enriched by literary, aesthetic and linguistic prowess, *Six Records of a Floating Life* has been rendered into English by an illustrious bilingual writer and translator 林语堂 Lin Yutang (1895-1976) and Shirley M. Black, as well as Leonard Pratt and Su-hui Chiang, whose version is featured by a socio-historical perspective (Lu 2010). In this research, I scrutinise Pratt and Chiang's translation under the framework of feminist translation (Flotow 1991), exploring strategies of supplementing, hijacking as well as prefacing and footnoting. In the introduction section, Pratt and Chiang extol the heroine Yun and introduce women serving as courtesans in Qing (1644-1912) China. Additionally, the translators also employ annotations to justify Yun's provocative utterances. Apart from prefacing and footnoting, Pratt and Chiang also deploy strategies of supplementing and hijacking, so as to highlight Yun's merit and avoid dated expressions.

Keywords: *Fusheng Liuji*, Pratt and Chiang, prefacing and footnoting, supplementing, hijacking

Introduction

In this research, I investigate the illustrious 浮生六记 *Fusheng Liuji* ‘Six Records of a Floating Life’ composed circa 1810 during the Qing (1644-1912) dynasty by 沈复 Shen Fu (1763-1825), an impoverished scholar struggling to make ends meet via employment as a temporary clerk, mediocre painter and occasional trader (Li 2012, Chen and Zhang 2017). Notwithstanding an indication of six fascicles by its title, *Six Records of a Floating Life* (henceforward *Records*) is a torso, in that it merely comprises four extant chapters, viz. Part I 闺房记乐 *Guifang Jile* ‘The Joys of the Wedding Chamber’, Part II 闲情记趣 *Xianqing Jiqu* ‘The Pleasures of Leisure’, Part III 坎坷记愁 *Kanke Jichou* ‘The Sorrows of Misfortune’ and Part IV 浪游记快 *Langyou Jikuai* ‘The Delights of Roaming Afar’ (Doleželová-Velingerová and Doležel 1972, Du 2006, Chang 2017). The expression 浮生 *fusheng* ‘a floating life’ in the title is conjectured to be derived from a lyrical verse entitled 春夜宴从弟桃李园序 *Chunye Yan Congdi Taoliyuan Xu* ‘On a Banquet with my Cousins on a Spring Night in the Peach Garden’ that is composed by a renowned poet 李白 Li Bai (701-762 AD), during the Tang (618-907 AD) dynasty (Wang 2002, Su 2018), as in Example (1).

- (1) 夫天地者，万物之逆旅也；光阴者，百代之过客也。而浮生若梦，为欢几何？
Now the heavens and earth are the hostels of creation; and time has seen a full hundred generations. Ah, this floating life, like a dream... True happiness is so rare!
(*On a Banquet with my Cousins on a Spring Night in the Peach Garden*. Trans. Pratt and Chiang 1983)

As Shen’s chef-d’oeuvre as well as an autobiography and confessional prose (Diao 2015, Chen and Zhang 2017), *Records* manifests the author’s observation and appreciation of delightful trivialities in his agonising life as well as his mentality towards art and aesthetics pertaining to scenery, gastronomy, interior decoration, landscape architecture, etc. (Lin 1999, Cheng 2008a, 2008b, Liu 2010, Cui and Wang 2016). Written in elegant classical Chinese, *Records* abounds with literary and historical allusions and textual references (Liu 2010, Yeh 2015, Chang 2017), and accords with a celebrated school of Chinese literary tradition, which is dubbed as 性灵 *xingling* ‘native sensibility; inner self’ and highlights liberal self-expression of exultation and inclination as well as representations concerning 史 *shi* ‘historicity’, 真 *zhen* ‘authenticity’ and 趣 *qu* ‘taste’ (Zhang 2006, Liu 2008, Yuan 2012, Huang 2013, Li 2017).

Literature review

Extolled as a laudable memoir, *Records* has been rendered into fourteen languages, among which the first and most established English version was translated in 1935 by 林语堂 Lin Yutang (1895-1976), an iconic figure in modern Chinese literature (Zhai and Jiang 2006, Chen 2015). As a famed bilingual writer and translator, Lin composed fiction and essays such as 京华烟云 *Jinghua Yanyun* ‘Moment in Peking’ (1939) and 吾国与吾民 *Wuguo Yu Wumin* ‘My

Country and My People' (1934) (Guan 2014, Cui and Wang 2016), and rendered classical writings into influential English texts (Williams 2010, Qian 2011: 1, Huson 2016, Ratcliffe 2017). Lin's Chinese-to-English translation, including his rendering of *Records*, is featured by the translator's subjectivity, the strategy of domestication as well as flexible adaptation and omission of culture-loaded words (文化负载词 *wenhua fuzai ci*) (Jiao 2012, Hao 2013, Wang 2014, Cao 2015, Yu 2018). The second English version is entitled 'Chapters from a Floating Life: The Autobiography of a Chinese Artist', which was translated by Shirley M. Black in 1960, yet this version is incomplete and involves deletions and rearrangements of plots (Runia 2009, Zhang 2015, Liu 2020).

In this article, I explore the third English version translated by Leonard Pratt and Su-hui Chiang in 1983, under the framework of feminist translation. In the introduction section of the English version, Pratt and Chiang give a thorough account of Shen's predicaments from a socio-historical perspective, and they equip readers with understanding of the underlying conflict between society and individuals in pre-modern China. Nevertheless, their rendering fails to fully exhibit the literary, aesthetic and linguistic prowess of *Records* as a *xingling* work, and their translation is void of poetic, surrealistic elements in the source text, namely, the so-called 气韵 *qiyun* 'rhythmic vitality' (Lu 2010).

In terms of feminist translation, Flotow propounds three strategies, viz. supplementing, prefacing and footnoting and hijacking. First, in the context of 'patriarchal language' and its institutions, supplementation in feminist translation highlights translators' consciousness of their political role as mediators. Second, feminist translators are disposed to reflect on their translation in prefaces and demonstrate an active presence in footnotes, by means of womanhandling texts purposefully and contributing to the creation of meaning proactively (Godard 1988: 50). Third, translators intentionally contravene conventional translation practices and feminise the target text, so as to render the feminine visible (Flotow 1991).

Prefacing and footnoting

Records is renowned for its vivid portrait of Shen's wife 芸 Yun, who plays a preponderant role in the memoir (Doleželová-Velingerová and Doležel 1972, Huangfu 2019) and is lauded by Lin Yutang for being exceptionally adorable and meritorious (Lin 1999, Zhang 2004, Xia 2012, Du 2016). To be more specific, Yun attains plaudits for intelligence, diligence, meticulousness (Cheng 2008a, 2008b, Zhai and Zhang 2009, Sun 2014), as well as unstinting devotion to her husband (Li 2012, Diao 2015, Chen and Zhang 2017).

In the introduction section of *Records*, the heroine Yun has been granted the ultimate accolade by Pratt and Chiang, as shown in Example (2).

- (2) Her life was hard but she played on all its graces, and Shen Fu's portrait of her manages to infuse the greatest tenderness into what is one of the most realistic accounts of the life of a woman ever given in traditional Chinese literature.
(Introduction. Pratt and Chiang 1983: 10)

More significantly, Yun's deed of striving for a concubine for her husband is depicted in the source text (Example (3)), and in the introduction, the translators attribute her conduct to adoration of her husband (Example (4)), which, I propound, circumvents target readers' misconstrual and justifies her comportment as being laudable in an imperial context. Within a patriarchal system in pre-modern China, stringent precepts were promulgated to prescribe and oppress women, epitomised by an immemorial set of intuitions dubbed as 三从四德 *San Cong Si De* 'Three Obediences and Four Virtues' (Gao 2003, Rosenlee 2006: 90-92, Lee 2009). The credos of 'Three Obediences and Four Virtues' was formulated by China's first female historian 班昭 Ban Zhao (circa 49-120 AD) in her far-reaching 女诫 *Nü Jie* 'Lessons for Women', the earliest extant rhetoric on women's prenuptial discipline (Chang 2000, Donawerth 2002: 14, Wing 2003). 'Three Obediences' decrees women's subservience to fathers in prenuptial life, husbands in postnuptial life and sons in widowhood; 'Four Virtues' denotes women's appropriate level of morality, utterances, demeanour and diligence (Hamilton and Wang 1992: 85, Lee 1998, Pang-White 2016).

(3) 芸曰：“今日得见美丽韵者矣，顷已约憨园明日过我，当为于图之。”余骇曰：“此非金屋不能贮，穷措大岂敢生此妄想哉？况我两人伉俪正笃，何必外求？”芸笑曰：“我自爱之，子姑待之。”

Today I have met someone who is both beautiful and charming,' said Yun. 'I have just invited Han-yuan to come and see me tomorrow, so I can try to arrange things for you.' 'But we're not a rich family,' I said, worried. 'We cannot afford to keep someone like that. How could people as poor as ourselves dare think of such a thing? And we are so happily married, why should we look for someone else?' 'But I love her too,' Yun said, laughing. 'You just let me take care of everything.'

(Part I. Trans. Pratt and Chiang 1983: 50)

(4) For though it is indeed a true love story of Shen Fu and his wife Yün, it is a love story set in a traditional Chinese society—and thus their love coexists and intermingles with Shen Fu's affairs with courtesans, and with his wife's attempts to find him a concubine. And yet, for all that, it is none the less love.

(Introduction. Pratt and Chiang 1983: 9)

In particular, notwithstanding the notorious polygamy imperial China, women's jealousy and rivalry were strictly proscribed, in that it menaced the obligation to produce male heirs in patriarchal households, as required by Confucian filial piety (Chan and Tan 2004, Nichols 2011, Yi et al 2016). Consequently, wifely jealousy was criminalised (Chen 2019) and categorised as one of the 七出 *qi chu* 'seven reasons for expelling a wife'—a man could legitimately terminate a matrimonial relationship if his wife was deemed or besmirched as jealous (Huang 2001, 2014, Tang 2016: 2). Moreover, women were prohibited from establishing passionate intimacy with their husbands, in case they monopolise men's affection or imperil polygamous hierarchy (McMahon 2013). Therefore, I postulate that the translators' elaboration in the introduction

(Example (4)) is indispensable to target readers who are void of profound comprehension of traditional Chinese culture.

Apart from the heroine Yun, the translators' illumination also covers courtesans, so as to circumvent Western readers' puzzlement. As demonstrated by Example (5) extracted from the introduction, Pratt and Chiang expound on the social status of courtesans in ancient China, which not only equips target readers with knowledge of the source culture, but also exhibits translators' feminist awareness.

(5) It is difficult for Westerners to understand just what a courtesan in China was, because the only equivalent we have for the role is a prostitute. But a courtesan properly called was respectable and respected, and her sexual favours were by no means necessarily for sale. As van Gulik has described in his classic *Sexual Life in Ancient China* (Humanities Press, Atlantic Highlands, N.J., 1974), a courtesan could often be more independent and powerful than the men she ostensibly served.

(Introduction. Pratt and Chiang 1983: 9)

Furthermore, Pratt and Chiang complement their translation with annotation, thereby illustrating feminist implications. For instance, in the source text in Example (6), Shen records Yun's confession that she has a homosexuality-themed play in mind when enticing a courtesan to accept the concubinage. The theatrical play *怜香伴* *Lian Xiangban* 'Pitying the Fragrant Companion' (1651), or *美人香* *Meiren Xiang* 'Beauty Fragrance', is composed by 李渔 Li Yu (1611-1680), whose literary name is 笠翁 Liweng (van Gulik 1974: 301, Chang 2011), as in Example (6). *Pitying the Fragrant Companion* concerns homosexual romance between a married woman and a youthful maiden, which spurs the woman's encouragement and the maiden's willingness to become a concubine of the woman's husband (van Gulik 1974: 302, Rupp 2009: 53-54, Sieber 2014, Xu 2019). The theme of *Pitying the Fragrant Companion* accords with the comprehensive tolerance and even embracement of female homosexuality under the Confucian zeitgeist in imperial China (van Gulik 1974: 48, 163): emotional bonds and homoerotic desire were not subject to legal punishment or moral animadversion (Wang 2011), as long as the acts did not defy societal hierarchies or involve male participants of lascivious traits (Ruan and Bullough 1992, Kang 2009: 93).

(6) 余笑曰：“卿将效笠翁之《怜香伴》耶？”芸曰：“然。”自此无日不谈憨园矣。后憨为有力者夺去，不果。芸竟以之死。

I laughed, and asked her, 'Are you trying to imitate Li-weng's *Pitying the Fragrant Companion*?' 'Yes,' she replied. From that time on there was not a day that Yun did not talk about Han-yuan. But later Han-yuan was taken off by a powerful man, and all the plans came to nothing. In fact, it was because of this that Yun died.

(Part I. Trans. Pratt and Chiang 1983: 51)

In Example (7), Pratt and Chiang complement the literal translation in the target text (Example (6)) with an annotation summarising the storyline of *Pitying the Fragrant Companion*. In addition to restating the plot, the translators also clarify the immemorial mentality towards female homosexuality, thereby facilitating readers' comprehension of the source text. Moreover, the translators draw on research findings to prevent misperceptions regarding Yun's loyalty to and adoration of her husband, which indicates their thoughtful representation of this female character from a feminist perspective.

(7) Yün's confirmation that she had this play in mind gives us our principal clue about just what her real relationship with Han-yün may have been: the play tells the story of a young married woman who falls in love with a girl, and then obtains her as a concubine for her husband so the two women can be together. As van Gulik has pointed out, Imperial China regarded liaisons between women—as opposed to those between men—quite tolerantly. They did not by any means necessarily imply a lack of affection between such women and their husbands.

(Notes. Pratt and Chiang 1983: 153)

In terms of Example (8), it manifests Shen's acclamation of Yun as a broad-minded, self-assertive woman, despite the prevailing subjugation and restriction of women in Qing China. The play 西厢记 *Xixiang Ji* 'The Romance of the Western Chamber' (or 西厢 *Xixiang* for short, as in Example (8)) composed by 王实甫 Wang Shifu (1260-1336) is adulated as the most popular love comedy in China (Hsu 2011), as well as the most renowned 才子佳人 *caizi-jiaren* 'scholar-beauty' work encapsulating masculinity and femininity via literary representation of heteronormative courtship and sexuality (Huang 2001: 206, 2003, Song 2004: 19, Ma 2005: 89). Nevertheless, according to conventional ideology, romantic and matrimonial bonds with a natural affinity and a close rapport, represented by the narrative in *The Romance of the Western Chamber*, were regarded with disdain (Wang 1989, Liu 2017, Egan 2019: xi), because yearning for emotional harmony between spouses was surmised to beget societal and financial failure and hence was anathematised by Confucianism (Fei 1947/2007: 467, Chen and Zhang 2017). Ideal marriage dictated by Confucian teachings was expected to lead to reproduction of offspring only (Fei 1947/2007: 465), and couples were prescribed to refrain from pursuing love and attaining enjoyment (Feng 1931/2011: 403, Cheng 2008b, Diao 2015). Therefore, being sentimental and talented was not a commendable trait, in that women's emotionalism and intelligence were conjectured to impede their familial duties and secular happiness (Pratt and Chiang 1983: 73, Ko 1992, Ho 1995, Judge 2001).

(8) 芸忙回首起立曰：“顷正欲卧，开橱得此书，不觉阅之忘倦。西厢》之名闻之熟矣，今始得见，莫不愧才子之名，但未免形容尖薄耳。”

Yün turned and stood up. 'I was just thinking of going to sleep, but I opened the bookcase and found this book, *The Romance of the Western Chamber*. Once I had started reading it,

I forgot how tired I was. I had often heard it spoken of, but this was the first time I had had a chance to read it. The author really is as talented as people say, but I do think his tale is too explicitly told.'

(Part I. Trans. Pratt and Chiang 1983: 28)

Given the fact that Yun is depicted to be a woman with aspiration for knowledge and interest in literature, Pratt and Chiang present the character's attributes faithfully in the target text. Additionally, the translators' note in Example (9) provides background information regarding *The Romance of the Western Chamber*, which implies its controversial nature in Qing China and hence Yun's provocativeness and confidence for self-expression.

(9) The romance originated in the T'ang and has come down in several versions; this, the most famous, culminates with the dramatic capitulation of a young lady to the desires of a student. Its language is teasing and in places erotic, and Yün must have intended her casual reading of the book to be provocative.

(Notes. Pratt and Chiang 1983: 149)

Moreover, annotations added by Pratt and Chiang circumnavigate target readers' misconceptions about the heroine's comportment and utterances. For instance, in Example (10), the conversation between Shen and Yun concerns excrement and insalubriousness, so in order to circumvent readers' repugnance, the translators attribute the abominable discussion to the protagonists' immaturity and comprehensive tolerance towards such a subject in the Chinese society (Example (11)).

(10) 余曰：“然则我家系狗窠耶？”芸窘而强解曰：“夫粪，人家皆有之，要在食与不食之别耳。然君喜食蒜，妾亦强映之。腐不敢强，瓜可扼鼻略尝，入咽当知其美，此犹无盐貌丑而德美也。”

'In other words, my house is a doghouse?' I said, continuing to joke with her. Yün was embarrassed and quickly explained. 'There is dung in every house. The only question is whether one eats it. I don't like garlic, but I still eat it because you like it. I would never ask you to eat stinking bean curd; but as for pickled cucumber, if you would only hold your nose and eat some you would realize how good it is. It's like the old stories about the girl named Wu-yen, who was ugly but virtuous.'

(Part I. Trans. Pratt and Chiang 1983: 38-39)

(11) Readers who feel the discussion is becoming offensive are correct; it is the same in Chinese. The only explanation is that both Shen Fu and Yün were still quite young at this point, and that Chinese society is more comfortable with the subject of defecation than Western society; it enters into serious writings from Confucius to Mao.

(Notes. Pratt and Chiang 1983: 152)

In Example (11), the translators state that the subject of defecation occurs in serious writings from Confucius to Mao. To be more specific, an expression concerning manure can be attested in the anthology 论语 *Lunyu* ‘Analects’ (circa 5thc BC) that records insightful aphorisms and maxims of Confucius, as in Example (12); similarly, an expression concerning flatulence can be attested from a verse in one of Mao’s *ci*-poetry (词 *ci*), viz. 念奴娇·鸟儿问答 *Nian Nu Jiao Niaoer Wenda* ‘Nian Nu Jiao: A Dialogue Between Two Birds’ (1965), as in Example (13).

(12) 宰予昼寝。子曰：“朽木不可雕也，粪土之墙不可朽也！于予与何诛？”

Zaiwu was still sleeping during the daytime. The Master said, “You cannot carve rotten wood, and cannot trowel over a wall of manure.

(*Analects*. Book 5. Trans. Ames and Rosemont 1999: 97)

(13) 还有吃的，土豆烧熟了，再加牛肉。不须放屁！试看天地翻覆。

There was also food, Potatoes were cooked, And beef was stewed. Don’t you fart! See how the world’ll greatly change!

(*Nian Nu Jiao: A Dialogue Between Two Birds*. Trans. Li 2018: 1142)

It is notable that in the source text in Example (10), Yun compares a fetid but delicious foodstuff to an unsightly but commendable historical personage. Apart from transliterating the woman’s name in the target text (Example (10)), Pratt and Chiang also exemplify her altruistic deeds in an additional note (Example (14)), thereby illuminating female virtue in the source culture.

(14) A good woman remembered in many Chinese operas. Though ugly, she was made empress by King Hsün of the Northern Ch’i Dynasty (550-577 A.D.) because she reprimanded him for his poor government.

(Notes. Pratt and Chiang 1983: 152)

There is no denying the fact that the translators’ annotation is not flawless. For instance, Example (15) alludes to an illustrious long narrative poem 琵琶行 *Pipa Xing* (aka *P’i-p’a Hsing* in Example (16)) ‘The Mandolin Song; Ballad of the *Pipa*’ composed by a celebrated poet 白居易 Bai Juyi (aka Pai Chü-I in Example (16)) (772-846 AD) (Yang 1996, Shang 2011, Buswell and Lopez 2013, Luo 2018), a pioneering figure of an innovative genre dubbed as 新乐府 *xin yuefu* ‘new music bureau’ (DeBlasi 2002: 25, Chen 2015, Tan 2017). *The Mandolin Song* is featured by elaborate depiction, exquisite rhythm and profound nostalgia (Shields 2006, Chan 2011: 144, Zha 2015, Wang et al 2019). In terms of the plot line, *The Mandolin Song* concerns a former courtesan’s dolorous status quo: according to the poet’s preface, ‘when she grew older and her looks declined, she entrusted herself to become a merchant’s wife’ (年长色衰, 委身为贾人妇 *nianzhang seshuai, weishen wei gurenfu*) (Fuller 2017: 283). The plot has been briefly summarised in an annotation, which reflects the translators’ sympathy for the

courtesan who is past her prime (Example (16)). Nonetheless, it can be seen from the original poem (Example (17)) that the heroine is alone because her husband is on business, rather than being ‘abandoned there by her merchant husband’, as stated by the translators in Example (16).

(15) 生而颖慧, 学语时, 口授《琵琶行》, 即能成诵。…一日, 于书篋中得《琵琶行》, 挨字而认, 始识字。刺绣之暇, 渐通吟咏, 有“秋侵人影瘦, 霜染菊花肥”之句。
Even while small, she was very clear. While she was learning to talk she was taught the poem *The Mandolin Song* and could repeat it almost immediately... One day Yun found a copy of *The Mandolin Song* in her brother's book-box and, remembering her lessons as a child, was able to pick out the characters one by one. That is how she began learning to read. In her spare moments she gradually learned how to write poetry, one line of which was, ‘We grow thin in the shadows of autumn, but chrysanthemums grow fat with the dew.’
(Part I. Trans. Pratt and Chiang 1983: 25-26)

(16) *P'i-p'a Hsing*, a T'ang Dynasty poem by Pai Chü-i (772-864). It tells of the meeting between an official exiled to the distant South and a former courtesan from the capital who has been abandoned there by her merchant husband.
(Notes. Pratt and Chiang 1983: 149)

(17) 门前冷落车马稀, 老大嫁作商人妇。商人重利轻别离, 前月浮梁买茶去。
My gates became desolate, horses and riders few. Having grown older, I married to become a merchant's wife. Merchants value profit and think little of partings. Last month he left to buy tea at Fuliang.'
(*Ballad of the Pipa*. Trans. Fuller 2017: 286-287)

Supplementing and hijacking

Apart from prefacing and footnoting, Pratt and Chiang also deploy supplementing and hijacking as their strategies of feminist translation.

In Example (18), the translators add ‘thanks to her work’ to the target text, so as to emphasise Yun's diligence and the preponderant role she plays in household expenses. Analogously, ‘fortunately’ in Example (19) has been added to the target text, which signifies the translators' effort to acknowledge Yun's culinary skills and contribution to her family.

(18) 四龄失怙, 母金氏, 弟克昌, 家徒壁立。芸既长, 嫀女红, 三口仰其十指供给, 克昌从师, 修脯无缺。
Yün's father died when she was four years old, leaving her mother, whose family name was Chin, and her younger brother, Ko-chang. As first they had virtually nothing, but as Yun grew older she became very adept at needlework, and the labour of her ten fingers came to provide for all three of them. Thanks to her work, they were always able to afford to pay the tuition for her brother's teachers.
(Part I. Trans. Pratt and Chiang 1983: 25)

(19) 芸善不费之烹庖，瓜蔬鱼虾，一经芸手，便有意外味。

Yün fortunately was good at making a meal without spending much money. Melon, vegetables, fish, and shrimps, when passed through Yun's hands, would take on a delicious taste.

(Part II. Trans. Pratt and Chiang 1983: 64)

Pratt and Chiang's feminist translation practice is also embodied by their rendering of a gender-specific pronoun. In Example (20), Yun refers to herself as 妾 *qie* that literally means 'concubine'. As a self-referring term conveying self-abasement or self-depreciation in imperial China, *qie* was deployed exclusively by women as a first-person pronoun to express inferiority to their interlocutors; this self-denigrating term prevailed women's conversations with their husbands, despite the fact that they were not necessarily concubines (Chen 2013). An alternative first-person pronoun with a higher degree of self-denigration is 贱妾 *jian qie* (Lit. 'humble concubine') (Trans. Mine), which can be attested in Ming-Qing fiction exemplified by an anthology 喻世明言 *Yushi Mingyan* 'Stories to Enlighten the World; Illustrious Words to Instruct the World' compiled by 冯梦龙 Feng Menglong (1574-1646) (Li 2012). In Pratt and Chiang's target text, *qie* is translated into 'I' via the approach of domestication, which, I postulate, not only circumvents target readers' bewilderment, but also manifests translators' endeavour not to derogate women's social status.

(20) 芸泣曰：“妾固不合妄言，但阿翁当恕妇女无知耳。”

Yün wept and said, 'I may have been wrong to write so improperly, but father should forgive the ignorance of a woman.'

(Part III. Trans. Pratt and Chiang 1983: 75)

Furthermore, translators' strategy of hijacking is epitomised by an expression of sexual innuendo. In Example (21), a pubescent courtesan is depicted as 瓜期未破 *guaqi wei po* that literally means 'melon period is not broken yet' (Trans. Mine); the metaphorical meaning, however, is derived from 破瓜 *pogua* '(of a maiden) to lose one's virginity; to deflower a virgin girl' (Revised Mandarin Chinese Dictionary 2015). The expression initially appears in a narrative 杜十娘怒沉百宝箱 *Du Shiniang Nuchen Baibaixiang* 'Du Shiniang Sinks Her Jewel Box in Anger' (Example (22)), which is collected in a vernacular fiction anthology 警世通言 *Jingshi Tongyan* 'Comprehensive Words to Admonish the World' in 1624 (Hanan 1973, Yang 2000, Wang 2013) by a novelist, poet and historian 冯梦龙 Feng Menglong (1574-1646) (McLaren 2012, Ling 2014). In stark contrast to *pogua* that has been translated plainly into 'had lost her virginity' in the novel (Example (22)), *guaqi wei po* in *Records* has been rendered into 'not yet fully mature' in an implicit manner (Example (21)). The translators' adaptation indicates that they are intent on avoiding objectifying women.

(21) 有女名憨园，瓜期未破，亭亭玉立，真“一泓秋水照人寒”者也，款接间，颇知文墨。

However, she had a daughter named Han-yuan, who, though not yet fully mature, was as

beautiful as a piece of jade. Her eyes were as lovely as the surface of an autumn pond, and while they entertained us it became obvious that her literary knowledge was extensive. (Part I. Trans. Pratt and Chiang 1983: 49)

(22) 那杜十娘自十三岁破瓜，今一十九岁。七年之内，不知历过了多少公子王孙，一个个情迷意荡，破家荡产而不惜。

Now age nineteen, Du Shiniang had lost her virginity when she was thirteen. In those seven years, she had taken on goodness knows how many young men from rich and noble families, who were, one and all, so enamored of her that they were ready to throw away their family fortunes for her sake.

(*Du Shiniang Sinks Her Jewel Box in Anger*. Trans. Yang and Yang 2005: 548)

Conclusion

When rendering *Records* into English, Pratt and Chiang adopt three strategies of feminist translation, as posited by Flotow (1991). In the introduction section, the translators laud the heroine Yun and elaborate her seemingly aberrant conduct of securing a concubine for her husband, so as to manifest her compliance with ‘Three Obediences and Four Virtues’ as a complaisant woman in an imperial, patriarchal context. Additionally, the translators introduce women serving as courtesans in Qing China, thereby illuminating the source culture and circumventing target readers’ puzzlement. Moreover, Pratt and Chiang deploy annotation to justify Yun’s provocative utterances pertaining to (homo-)sexuality and excrement, which preserves her positive image. Apart from prefacing and footnoting, Pratt and Chiang also employ the strategy of supplementing, by means of adding expressions highlighting Yun’s competence and contribution to her household. In terms of hijacking, it is encapsulated by the translators’ substitution of the gender-specific pronoun *qie* that is a self-referring term conveying self-deprecatory abasement, and they also adapt an expression of sexual innuendo to avoid objectifying women.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author has no conflict of interest to declare.

Grant Support: The author declared that this study has received no financial support.

References

- Ames, Roger T. and Henry Rosemont Jr. 1999. *The Analects of Confucius: A Philosophical Translation*. New York: Ballantine Books.
- Buswell, Robert E. Jr and Donald S. Lopez Jr. 2013. Bo Juyi. In *The Princeton Dictionary of Buddhism*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Cao, Weiwei. 2015. 《浮生六记》林译本的显化及其翻译策略 Fusheng liuji Lin yibende xianhua jiqi fanyi celve [Translation strategies in Lin Yutang’s translation of Six records of a floating life]. *Journal of Social Science of Harbin Normal University* 26: 94-96.

- Chan, Alan and Sor-Hoon Tan. 2004. Introduction. In *Filial piety in Chinese thought and history*, eds. Alan Chan and Sor-Hoon Tan, 9-16. London: RoutledgeCurzon.
- Chan, Hong-Mo. 2011. *The Birth of China Seen Through Poetry*. Singapore: World Scientific Publishing Company.
- Chang, Chin-ju. 2000. Millennial women: Women of the Han dynasty. *Sinorama* 25: 16-19.
- Chang, Dongshin. 2011. 'Xiang Yong' (Poems on Fragrance): A Translation of a Scene from Li Yu's Lian Xiang Ban (The Fragrant Companion). *CHINOPEL* 30.1: 239-258.
- Chang, Taiping. 2017. Fusheng liuji 浮生六记 (浮生六記, Wade-Giles: Fu-sheng liu-chi, The Six Records of a Floating Life, Six Records of a Life Adrift). *A Dictionary of Chinese Literature*. Oxford: Oxford University Press.
- Chen, Qianqian and Manting Zhang. 2017. 浅论《浮生六记》中的智慧人生 Qianlun Fusheng Liuji zhongde zhihui rensheng [Discussion on the wise life in Fusheng Liuji]. *Manzhong Literature* 535: 53-54.
- Chen, Sanping. 2015. Bai Juyi and Manna. *Central Asiatic Journal. The Manchus and 'Tartar' Identity in the Chinese Empire* 58.1-2: 17-25.
- Chen, Shiao-Yun. 2019. Jealous and Violent: Constraining and Celebrating Wifely Jealousy in Mid-to-late Ming China. *Ming Studies* 79: 21-48.
- Chen, Wenjie. 2015. 从文化翻译的角度看林语堂《浮生六记》的英译本 Cong wenhua fanyide jiaodu kan Lin Yutang Fushengliuji de yingyiben [Analysing Lin Yutang's translation of Six chapters of a floating life from a cultural perspective]. *Yu Wen Jian She* 09: 85-86.
- Chen, Xinren. 2013. 'Polysemous' politeness: Speaker self-referring forms in *Honglou Meng*. In *Chinese Discourse and Interaction: Theory and Practice*, Eds. Yuling Pan and Daniel Z. Kadar, 292-309. London: Equinox.
- Cheng, Xiaoqing. 2008a. 论《浮生六记》中的沈复 Lun Fusheng Liuji zhongde Shen Fu [Remarks about Shen Fu in The Six Chapters of a Floating Life]. *Journal of Minjiang University* 29.6: 68-71.
- Cheng, Xiaoqing. 2008b. 说沈复的《浮生六记》 Shuo Shen Fu de Fusheng Liuji [On Six Chapters of Floating Life by Shen Fu]. *Journal of Guangxi Teachers Education University* 29.3: 63-66.
- Cui, Shuangchang and Baorong Wang. 2016. Translating Chinese Place Names into English: The Case of Lin Yutang's Version of Fusheng Liuji. *International Journal of Comparative Literature & Translation Studies* 4.2: 24-32.
- DeBlasi, Anthony. 2002. *Reform in the Balance: The Defense of Literary Culture in Mid-Tang China*. Albany, NY: State University of New York Press.
- Diao, Yanhong. 2015. 清沈复自传体散文《浮生六记》中的写实元素 Qing Shen Fu zihuantu sanwen Fusheng Liuji zhongde xieshi yuansu [Realistic elements in the autobiographic prose Fusheng Liuji by Shen Fu in Qing dynasty]. *Home Drama* 210: 222.
- Doleželová-Velingerová, Milena and Lubomír Doležel. 1972. An Early Chinese Confessional Prose: Shen Fu's Six Chapters of a Floating Life. *T'oung Pao* 58.1/5: 137-160.
- Donawerth, Jane. 2002. *Rhetorical theory by women before 1900: An anthology*. Lanham, MD: Rowman and Littlefield.
- Du, Pengfei. 2016. 浮生一梦叹闺红——《浮生六记》之陈芸形象论 Fusheng yimeng tan guihong—Fusheng Liuji zhi Chen Yun xingxiang jianlun [A dream in the floating life—Discussion on the image of Chen Yun in Fusheng Liuji]. *Masterpieces Review* 32-33.
- Du, Zhengguo. 2006. 《浮生六记》卷五卷六是赝品 Fusheng Liuji juanwu juanliu shi yanpin [Art Forgery: Volume V and Volume VI of Six Chapters of a Floating Life]. *Journal of Literature and History*: 62-63.

- Egan, Ronald. 2019. *The Works of Li Qingzhao*. Berlin and Boston: De Gruyter.
- Fei, Xiaotong. 1947/2007. 生育制度 Shengyu Zhidu [Institution of Reproduction]. In 乡土中国 *Xiangtu Zhongguo* [From the Soil: The Foundations of Chinese Society], ed. Haoxing Liu, 385-589. Shanghai: Shanghai People's Press.
- Feng, Youlan. 1931/2011. 中国哲学史 *Zhongguo Zhexue Shi* [A Short History of Chinese Philosophy]. Shanghai: Shen Zhou Guoguangshe/East China Normal University Press.
- Flotow, Luise von. 1991. Feminist Translation: Contexts, Practices and Theories. *TTR: Traduction, Terminologie, Redaction* 42(2): 69-84.
- Fuller, Michael. 2017. *An Introduction to Chinese Poetry: From the Canon of Poetry to the Lyrics of the Song Dynasty*. Cambridge, MA: Harvard University Asia Center.
- Godard, Barbara. 1988. Theorizing Feminist Discourse/Translation. In *Mapping Literature: The Art and Politics of Translation*, eds. David Homel and Sherry Simon, 42-53. Montreal: Véhicule Press.
- Guan, Xingzhong. 2014. An alternative explanation for translation variations in Six Chapters of a Floating Life by Lin Yutang. *Perspectives: Studies in Translatology* 22.2: 198-221.
- Hamilton, Gary G. and Zheng Wang. 1992. *From the soil, the foundations of Chinese society: A translation of Fei Xiaotong's Xiangtu Zhongguo, with an introduction and epilogue*. Berkeley and Los Angeles: University of California Press.
- Hanan, Patrick. 1973. The Making of The Pearl-Sewn Shirt and The Courtesan's Jewel Box. *Harvard Journal of Asiatic Studies* 33: 124-153.
- Hao, Junjie. 2013. 林译《浮生六记》中隐性评价意义的显化 Linyi Fusheng liuji zhong yinxing pingjia yiyide xianhua [The Explication of the Implicit Evaluational Meaning in Six Chapters of a Floating Life Translated by Lin Yutang]. *Journal of Zhejiang International Studies University* 02: 56-63.
- Ho, Clara Wing-Chung. 1995. The Cultivation of Female Talent: Views on Women's Education in China during the Early and High Qing Periods. *Journal of the Economic and Social History of the Orient. Women's History* 38.2: 191-223.
- Hsu, Wen-chin. 2011. Illustrations of "Romance of the Western Chamber" on Chinese porcelains: Iconography, style, and development. *Ars Orientalis* 40: 39-107.
- Huang, Martin W. 2001. *Desire and Fictional Narrative in Late Imperial China*. Cambridge: Harvard University Press.
- Huang, Martin W. 2003. From Caizi to Yingxiong: Imagining Masculinities in Two Qing Novels, 'Yesou puyan' and 'Sanfen meng quan zhuan'. *Chinese Literature: Essays, Articles, Reviews* 25: 59-98.
- Huang, Philip C. C. 2001. Women's Choices under the Law: Marriage, Divorce, and Illicit Sex in the Qing and the Republic. *Modern China* 27.1: 3-58.
- Huang, Philip C. C. 2014. Women's Choices under the Law: Marriage, Divorce, and Illicit Sex in the Qing and the Republic. In *The History and Theory of Legal Practice in China: Toward a Historical-Social Jurisprudence*, eds. Philip C.C. Huang and Kathryn Bernhardt, 51-95. Leiden and Boston: Brill.
- Huang, Sha. 2013. 童心、至情、性灵：浅谈明清言情小说之繁荣 Tongxin, zhiqing, xingling: Qiantan Ming Qing yanqing xiaoshuo zhi fanrong [Childhood, emotion and xingling: Analysing the development of Ming-Qing romantic fiction]. *Journal of Southwest Agricultural University* 11.8: 114-117.
- Huangfu, Menghua. 2019. 论《浮生六记》中陈芸的形象 Lun Fusheng Liuji zhong Chen Yun de xingxiang [On the image of Chen Yun in Fusheng Liuji]. *Modern Communication* 05: 118-119.

- Huson, Timothy. 2016. Lin Yutang and Cross-cultural Transmission of Culture as Social Critique. *China Media Research* 12.3: 27-43.
- Gao, Xiongya. 2003. Women Existing for Men: Confucianism and Social Injustice against Women in China. *Race, Gender & Class* 10.3: 114-125.
- Jiao, Yuling. 2012. 浅析译者主体性的发挥——以林语堂译《浮生六记》为例 Qianxi yizhe zhutixingde fahui—Yi Lin Yutang yi Fushengliuji weili [Analyses on the Initiative of Translators—in Six Chapters of a Floating Life Traslated by Lin Yutang]. *Overseas English* 11: 146-147.
- Judge, Joan. 2001. Talent, Virtue, and the Nation: Chinese Nationalisms and Female Subjectivities in the Early Twentieth Century. *The American Historical Review* 106.3: 765-803.
- Kang, Wenqing. 2009. *Obsession: Male Same-Sex Relations in China, 1900-1950*. Hong Kong: Hong Kong University Press.
- Ko, Dorothy. 1992. Pursuing Talent and Virtue: Education and Women's Culture in Seventeenth- and Eighteenth-Century China. *Late Imperial China* 13.1: 9-39.
- Lee, Lin-Lee. 2009. Inventing Familial Agency from Powerlessness: Ban Zhao's Lessons for Women. *Western Journal of Communication* 73.1: 47-66.
- Lee, Wen Shu. 1998. In the names of Chinese women. *Quarterly Journal of Speech* 84.3: 283-302.
- Li, Chun-feng. 2018. A Comparative Analysis on Nine English Translations of Mao Zedong Poems. *Journal of Literature and Art Studies* 8.8: 1140-1148.
- Li, Lei. 2012. 《喻世明言》中的民俗语汇研究 Yushimingyan zhongde minus yuhui yanjiu [Expressions of folk customs in Stories to Enlighten the World]. *Modern Chinese* 03: 57-60.
- Li, Qiaoling. 2017. 论明清“性灵”思想对沈复《浮生六记》的影响 Lun Ming Qing 'xingling' sixiang dui Shen Fu Fusheng Liuji de yingxiang [The influences of 'xingling' thought in Ming and Qing dynasties on Shen Fu's Fusheng Liuji]. *Journal of the Party School of CPC Zhengzhou Municipal Committee* 03: 102-104.
- Li, Ruihao. 2012. “师爷”沈复的文人趣味——论《浮生六记》中的“闲”与“趣” Shiye Shen Fu de wenren quwei—Lun Fusheng Liuji zhongde xian yu qu [The scholarly interest of the official Shen Fu—On the leisure and fun in Fusheng Liuji]. *Journal of Social Science of Harbin Normal University* 03: 63-66.
- Lin, Yutang. 1999. Preface. In *Six Chapters of a Floating Life*, by Shen Fu, 20-23. Beijing: Foreign Language Teaching and Research Press.
- Ling, Xiaoqiao. 2014. Law, Deities, and Beyond: From the 'Sanyan' Stories to 'Xingshi yinyuan zhuan'. *Harvard Journal of Asiatic Studies* 74.1: 1-42.
- Liu, Lijia. 2010. 《浮生六记》蕴含的艺术“空白” Fusheng Liuji yunhan de yishu 'kongbai' [The artistic 'gaps' in Fusheng Liuji]. *Journal of Chengdu University* 02: 98-101.
- Liu Manyun. 2018. A Survey of Feminist Translation Studies in China (2002-2016)—A Case Study of 559 Journal Papers from CNKI. *Journal of University of Shanghai for Science and Technology* 40(4): 320-327.
- Liu, Min. 2008. 从阐扬幽韵到独抒性灵——明清散文的审美现代性 Cong changyang youyun dao dushu xingling—Ming Qing sanwen de shenmei xiandaixing [From emphasising rhyme to expressing xingling—The modern aesthetics in Ming-Qing prose]. *Journal of Shandong University of Technology* 24.5: 65-66.
- Liu, Shicong. 2020. 《浮生六记》英译阅读与讨论 Fusheng liuji yingyi yuedu yu taolun [Reading and discussion on English versions of Six Chapters of A Floating Life]. *The World of English* 2: 119-121.
- Liu, Zhen. 2017. 赵明诚、李清照夫妇的藏书 Zhao Mingcheng Li Qingzhao fufu de cangshu [Book collections of the couple Zhao Mingcheng and Li Qingzhao]. *The Knowledge of Classical Literature* 02: 52-59.

- Lu, Fang. 2010. The Afterlife of Six Chapters of a Floating Life: Three English Translations of Fu sheng liu ji. *Translation Review* 80.1: 25-52.
- Luo, Manling. 2018. Tang Civil Service Examinations. In *How to Read Chinese Poetry in Context: Poetic Culture from Antiquity Through the Tang*, ed. Zong-qi Cai, 173-184. New York: Columbia University Press.
- Ma, Qian. 2005. *Women in Traditional Chinese Theater: The Heroine's Play*. Lanham: University Press of America.
- McLaren, Anne E. 2012. Emotion and the Language of Intimacy in Ming China: the Shan'ge of Feng Menglong. *International journal of Asian studies* 9(2): 231-239.
- McMahon, Keith. 2013. The Institution of Polygamy in the Chinese Imperial Palace. *The Journal of Asian Studies* 72.4: 917-936.
- Meng, Liansu. 2019. Ecofeminism avant la Lettre: Chen Jingrong and Baudelaire. In *Chinese Poetry and Translation: Rights and Wrongs*, eds. Maghiel van Crevel and Lucas Klein, 225-248. Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Nichols, Ryan. 2011. A Genealogy of Early Confucian Moral Psychology. *Philosophy East and West* 61.4: 609-629.
- Pang-White, Ann A. 2016. Confucius and the Four Books for Women (Nü Sishu 女四書). In *Feminist Encounters with Confucius*, eds. Mathew Foust and Sor-Hoon Tan, 15-39. Leiden: Brill.
- Pratt, Leonard and Su-hui Chiang. 1983. Trans. *Six records of a Floating Life*. By Shen Fu. London: Penguin Books.
- Qian, Suoqiao. 2011. *Liberal Cosmopolitan: Lin Yutang and Middling Chinese Modernity*. Leiden and Boston: Brill.
- Ratcliffe, Susan. 2017. Lin Yutang (1895-1976). *Oxford Essential Quotations*. Oxford: Oxford University Press.
- Revised Mandarin Chinese Dictionary. 2015. 破瓜 Pogua. In *Revised Mandarin Chinese Dictionary*. <http://dict.revised.moe.edu.tw/cgi-bin/cbdict/gswweb.cgi?o=dcdbdic&searchid=Z00000022654>.
- Rosenlee, Li-Hsiang Lisa. 2006. *Confucianism and Women: A Philosophical Interpretation*. Albany: State University of New York Press.
- Ruan, Fang-fu and Vern L. Bullough. 1992. Lesbianism in China. *Archives of Sexual Behavior* 21.3: 217-236.
- Runia, Robin Michelle. 2009. Teaching Shen Fu's Six Records of a Floating Life, Or Approaching Eighteenth-Century World Literature as a Model for Literary Study. In *Teaching the Eighteenth Century*, ed. Mary Ann Rooks, 65-78. Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing.
- Rupp, Leila J. 2009. *Sapphistries: A Global History of Love between Women*. New York and London: New York University Press.
- Shang, Yongliang. 2011. A controversial poet, a forgotten dynasty: Jin dynasty poets' reception of Bai Juyi and its historical significance Shang. *Frontiers of Literary Studies in China* 5: 25-47.
- Shields, Anna M. 2006. Remembering When: The Uses of Nostalgia in the Poetry of Bai Juyi and Yuan Zhen. *Harvard Journal of Asiatic Studies* 66.2: 321-361.
- Sieber, Patricia. 2014. The Crucible of Space, Time, and Words: Female Same-Sex Subjectivities in Contemporary Chinese-Language Contexts. In *The Cambridge History of Gay and Lesbian Literature*, ed. Ellen L. McCallum, 512-528. Cambridge: Cambridge University Press.
- Song, Geng. 2004. *The Fragile Scholar: Power and Masculinity in Chinese Culture*. Hong Kong: Hong Kong University Press.

- Su, Min. 2018. 浮生若梦，为欢几何——读沈复《浮生六记》 Fusheng ruomeng weihuan jihe—Du Shen Fu Fusheng liuji [On Shen Fu's Six records of a floating life]. *People's Judicature* 33: 105-106.
- Sun, Meiyu. 2014. 最可爱的女人——读沈复的《浮生六记》 Zui keaide nvren—Du Shen Fu de Fusheng Liuji [The most adorable woman—On Shen Fu's Fusheng Liuji]. *Prose Hundred* 12: 69-70.
- Tan, Mei Ah. 2017. New Music Bureau Poetry as Memorial: The True Significance of Yuan Zhen's 'Shangyang Baifa Ren'. *Tang Studies* 35.1: 87-108.
- Tang, Qiaomei. 2016. *Divorce and the Divorced Woman in Early Medieval China (First Through Six Century)*. PhD thesis, Harvard University.
- Van Gulik, Robert Hans. 1974. *Sexual life in ancient China: a preliminary survey of Chinese sex and society from ca. 1500 B.C. till 1644 A.D.* Leiden: Brill.
- Wang, Feng. 2002. 《浮生六记》：沈复和他的小世界 Fusheng liuji: Shen Fu he tade xiao shijie [Six records of a floating life: Shen Fu and his small world]. *Language Planning* 11: 18-19.
- Wang, Jiaosheng. 1989. Introduction. In *The Complete Ci-poems of Li Qingzhao: A New English Translation*, ed. Victor H. Mair, iv-xii. Sino-Platonic Papers.
- Wang, Jing. 2014. 《浮生六记》两英译本中文化负载词的误译研究 Fusheng liuji liang yingyiben zhong wenhua fuzai de wuyi yanjiu [Comparing culture-loaded words in two English versions of Six records of a floating life]. *Journal of Language and Literature Studies* 04: 69-73.
- Wang, Qingfeng. 2011. 生存现状、话语演变和异质的声音——90年代以来的同性恋研究 Shengcun xianzhuang, huayu yanbian he yizhi de shengyin—90 niandai yilai de tongxinglian yanjiu [Status quo, discourse change and difference voices—homosexual studies since 1990s]. *Youth Studies* 05: 83-93.
- Wang, Yimei, Xiaolan Tang, Kongfei Zhou, Hexuan Wang and Qing Chen. 2019. 文人造园家白居易的月意象探析 Wenren zao jiayuan Bai Juyi de yueyixiang tanxi [An analysis of the moon imagery in literary landscape gardener Bai Juyi]. *Landscape Art* 02: 46-50.
- Wang, Zhao. 2013. “三言”第二人称代词用法分布计量考察 Sanyan di'errencheng daici yongfa fenbu jiliang kaocha [Use of second-person pronouns in Sanyan novels]. *Modern Chinese* 02: 54-57.
- Williams, R. John. 2010. The Technê Whim: Lin Yutang and the Invention of the Chinese Typewriter. *American Literature* 82(2): 389-419.
- Wing, Sherin. 2003. Technology, Commentary and the Admonitions for Women. *Journal of International Women's Studies* 5(1): 42-66.
- Wu, Hualing. 2010. 林语堂的中庸观在其译作中的审美再现——以林译《浮生六记》为例 Lin Yutang de zhongyongguan zai qi yizuo zhong de shenmei zaixian—Yi Linyi Fushengliuji weili [Aesthetic reproduction of the golden mean in Lin Yutang's translation: An analysis with reference to Six chapters of a floating life]. *Journal of Yunmeng* 31(3): 113-116.
- Xia, Ying. 2012. 沈复笔下的“芸”——林语堂眼里“中国文学史上最可爱的女人” Shen Fu bixia de Yun—Lin Yutang yanli 'zhongguo wenxue shishang zui keai de nvren' [Yun depicted by Shen Fu—'The most adorable woman in Chinese literature' according to Lin Yutang]. *Northern Literature* 09: 32-33.
- Xu, Mengzhen. 2019. 从《浮生六记》陈芸形象看明末清初女性意识的萌发 Cong Fusheng Liuji Chen Yun xingxiang kan mingmo qingchu nvxing yisi de mengfa [Analysing the development of feminist thinking in late Ming and early Qing from the image of Chen Yun in Fusheng Liuji]. *Literature Education* 03: 66-68.
- Yang, Shuhui. 2000. Introduction. In *Stories Old and New: A Ming Dynasty Collection*, by Meng-Lung Feng, xv-xxvi. Washington: University of Washington Press.

- Yang, Shuhui and Yunqin Yang. 2005. Trans. *Stories to Caution the World: A Ming Dynasty Collection, Volume 2*. Ed. Menglong Feng. Seattle, WA: University of Washington Press.
- Yang, Xiaoshan. 1996. Having It Both Ways: Manors and Manners in Bai Juyi's Poetry. *Harvard Journal of Asiatic Studies* 56.1: 123-149.
- Yeh, Catherine Vance. 2015. Recasting the Chinese Novel: Ernest Major's Shenbao Publishing House (1872–1890). *Transcultural Studies* 1: 171-289.
- Yi, Zeng, Linda George, Melanie Sereny, Danan Gu and James W. Vaupe. 2016. Older parents enjoy better filial piety and care from daughters than sons in China. *American journal of medical research* 3(1): 244-272.
- Yu, Jiayan. 2018. 从功能对等论视角看《浮生六记》林语堂英译本中文化负载词的省译处理 Cong gongneng duideng lun shijiao kan Fusheng liuji Lin Yutang yingyiben zhong wenhua fuzai de shengyi chuli [Research on the Omission of Culture-Loaded Words in Fu Sheng Liu Ji (Lin Yutang's English Version) from the Perspective of Functional Equivalence]. *Modern Linguistics* 6.1: 8-13.
- Yuan, Meili. 2012. 明清性灵思潮与词学演变 Ming Qing xingling sichao yu cixue yanbian [Xingling thought in Ming and Qing and the development of poetry]. *Academic Forum* 02: 192-196.
- Zha, Zhengqian. 2015. 论自注所示白居易诗歌创作的若干特征与意义 Lun zizhu suoshi Bai Juyi shige chuanguo de ruogan tezheng yu yiyi [Analysing the characteristics and meanings of Bai Juyi's poetry from his own notes]. *Literary Heritage* 02: 85-93.
- Zhai, Hongmei and Jiatao Jiang. 2006. 林语堂《浮生六记》英译研究述评 Lin Yutang Fusheng Liuji yingyi yanjiu shuping [A survey of the English version of Lin Yutang's Fu Sheng Liu Ji]. *Journal of Anhui University of Technology* 23.5: 84-86.
- Zhai, Hongmei and Derang Zhang. 2009. 翻译适应选择论与林语堂英译《浮生六记》 Fanyi shiying xuanze lun yu Lin Yutang yingyi Fusheng Liuji [Approach to Translation as Adaptation/Selection and Lin Yutang's Translating Fusheng Liuji]. *Foreign Language Research* 02: 112-114.
- Zhang, Huarong. 2014. 论《浮生六记》中译者文化身份对翻译的影响 Lun Fusheng Liuji zhong yizhe wenhua shenfen dui fanyi de yingxiang [On the influence of the translator's cultural identity on the translation of Fusheng Liuji]. *The Great Wall* 06.
- Zhang, Pengzhen. 2006. 明清性灵小品的社会批判 Ming Qing xingling xiaopin de shehui pipan [Social criticism in psychical essays of the Ming and Qing dynasties]. *Journal of Yuyang Teachers College* 26.1: 25-30.
- Zhang, Sihong. 2004. “真性情的闲人”与“中国文学史上最可爱的女子”——《浮生六记》主要人物论 Zhenxingqingde xianren yu zhongguo wenxue shishang zuikedaide nvzi—Fusheng Liuji zhuyao renwu lun [An idle man with a real character and the most lovely woman in Chinese literature—On main characters in Fusheng Liuji]. *Studies on the Ancient Chinese Novel and Drama* 02: 99-105.
- Zhang, Zhenjun. 2015. Six Records of a Life Adrift by Shen Fu, Graham Sanders. *Chinese Literature: Essays, Articles, Reviews* 37: 214-217.
- Zhou, Gongdu. 2018. 天上美人来，人间良夜静 Tianshang meiren lai, renjian liangye jing [A beauty from the heaven and the pleasant night in the world]. *Fujian Literature* 08: 78-80.

Krizler ve Övgüler Ekseninde Bir Meslek: Konferans Çevirmenliği

A Profession in the Spectrum between Crises and Compliments: Conference Interpreting

Esra Özkaya Marangoz¹

ÖZ

Sözlü çeviri ve özellikle de konferans çevirmenliği, yoğun bilişsel yükü, gerektirdiği eşzamanlı fiziksel ve zihinsel yetiler ve çalışma konularının ve ortamlarının çok değişik alanlardan olması gibi sebepler nedeniyle son derece stresli edimlerin üst sırasında yer almaktadır. Buna bir de ülkelerin başkanları, kıdemli temsilcileri gibi üst düzey bir profile sahip konuşmacılar da eklenince konferans çevirmenlerinin, harcamaları gereken çabaya ek olarak eşzamanlı bir stres yönetimi gerçekleştirmelerini de zorunlu kılmaktadır. Ancak sözlü çeviri süreci değerlendirmesi ve eleştirisinin medya ve ilgili platformlarda yapılaş biçimine bakıldığında, sözlü çeviri ediminin bu emek ve biliş yoğun kısmının genellikle göz ardı edildiği ve büyük oranda hatalar ve krizler üzerinden yapıldığı göze çarpmaktadır. Bu makale, çeviribilimci ve konferans çevirmeni Daniel Gile'in Çaba Kuramından yola çıkarak sözlü çeviri sürecini, sözlü çevirmen tarafından işe koşulan farklı çabalar ve yetiler özelinde betimleyecek arından bu bilgiler ışığında 18 Ağustos 2021 tarihinde T.C. Cumhurbaşkanı ve Etiyopya Başbakanı'nın birlikte düzenlediği basın toplantısında yaşanan ve tüm ülkede ve kamuoyunda geniş bir ses getiren çeviri olgusunu çaba modeli bakış açısıyla irdeleyecektir. Yaşanan bu durumdan ön plana çıkan ve anakım medya ile sosyal medyada yer alan ortak birtakım bakış açıları betimlenecek ve iki konferans çevirmenlikle yapılan yapılandırılmamış görüşmelerden ortaya çıkan hususlar paylaşılacaktır. Son olarak ise söz konusu makale bu alanda hem konferans çevirmenlerine hem de sözlü çeviri alanında çalışan araştırmacılara birtakım öneriler sunacaktır.

Anahtar kelimeler: Çeviri krizi, basın toplantısı, eşzamanlı çeviri, profesyonel konferans çevirmeni, çaba modeli

ABSTRACT

Interpreting, especially conference interpreting, is considered a highly stressful profession due to reasons such as the intense cognitive load, the simultaneous physical and mental skills required, and the very wide spectrum of working subjects and settings. When coupled with high-profile speakers such as countries' presidents and senior officials of countries, conference interpreters necessarily must engage in a stress management task at the same time as the job they are required to demonstrate. However, when looking at how interpreting is evaluated and criticized on various platforms and channels of media, one can

¹Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Çeviribilim Bölümü, İngilizce Mütercim Tercümanlık Anabilim Dalı, İstanbul, Türkiye

ORCID: E.Ö.M. 0000-0002-3884-9689

Sorumlu yazar/Corresponding author:

Esra Özkaya Marangoz,
İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi,
Çeviribilim Bölümü, İngilizce Mütercim
Tercümanlık Anabilim Dalı, İstanbul, Türkiye
E-mail: eozkaya@istanbul.edu.tr

Başvuru/Submitted: 03.06.2022

Kabul/Accepted: 13.06.2022

Atıf/Citation: Özkaya Marangoz, E. (2022).

Krizler ve Övgüler Ekseninde Bir Meslek:
Konferans Çevirmenliği. *İstanbul Üniversitesi
Çeviribilim Dergisi - Istanbul University Journal of
Translation Studies*, 16, 55-69.
<https://doi.org/10.26650/iujts.2022.1125953>

fairly easily conclude that the components of intense effort and cognition involved in interpreting are ignored and these criticisms and evaluations are mainly expressed through the notions of error and crisis. This article will first describe the interpreting process based on the various efforts and skills interpreters employ in light of the theory of effort models from interpreting scholar and conference interpreter Daniel Gile, then proceed to elaborate on the interpreting event that took place on August 18, 2021 at the joint press conference featuring Republic of Turkey's President Recep Tayyip Erdoğan and Ethiopia's Prime Minister Abiy Ahmed Ali, which created a tremendous stir in all of Türkiye and the public. A number of common concepts and perspectives on this situation will be highlighted as they were featured on mainstream and social media, in addition to the findings obtained from non-structured interviews with two conference interpreters. Lastly, this article will offer some possible suggestions to both conference interpreters and researchers working in the field of interpreting.

Keywords: Interpreting crisis, press conference, simultaneous interpreting, professional conference interpreter, effort model

EXTENDED ABSTRACT

Interpreting, especially conference interpreting, is a highly stressful profession due to reasons such as the intense cognitive load, the simultaneous physical and mental skills it requires, and the vast spectrum of working subjects and settings. When coupled with high-profile speakers such as countries' presidents and senior officials, conference interpreters mandatorily get involved in a stress management task at the same time as they perform the task they need to demonstrate.

However, when looking at how interpreting has been evaluated and criticized on various platforms and media channels, one can fairly easily conclude that the components of intense effort and cognition interpreting involves is ignored, and these criticisms and evaluations have mainly taken place through the notion of errors and crises. The perspective of the criticisms and evaluations on interpreting tends to focus on the interpreting output (i.e., the final rendering of the interpreter in question) rather than the interpreting process as a whole. Evaluations and criticisms that focus on the interpreting process will then address interpreting from beginning to end while also taking into consideration the relevant stakeholders, decision-making criteria of the interpreters, and why an interpreter added and/or omitted what they did, in addition to other related questions.

Regarding this point, the theory of effort models put forth by interpreting scholar and conference interpreter Daniel Gile offers a solid and very relevant theoretical standpoint upon which further elaborations can be made regarding the case study of this article, namely the interpreting event that took place on August 18, 2021 at the joint press conference featuring Republic of Turkey President. Recep Tayyip Erdoğan and Ethiopia Prime Minister Abiy Ali Ahmed that created a tremendous stir throughout all of Türkiye and the public. The incident involved an interpreter who omitted the name of Mustafa Kemal Atatürk, the founding father of the Republic of Turkey; this was followed by outbursts on the media regarding the interpreter. Right after the incident, the Turkish Association of Conference Interpreters (TKTD) issued a

statement, explaining the sophisticated and very demanding nature of the activity as well as featuring a stance of solidarity with said interpreter. Following this statement from the TKTD, quite a few comments and much feedback came from the public, who are not necessarily familiar with the profession nor the act of conference interpreting. These comments and feedback reflected their anger and less-than-proper comments on various social media platforms.

When one looks further into the repercussions of this interpreting incident and its coverage on mainstream and social media, a number of common concepts and perspectives were highlighted after the situation. The first feature highlighted regarding public perception toward the interpreter's action was error: An interpreter cannot and should not err. The second commonality dictated a dilemma in relation to the impartiality of the interpreter: Some argued that an interpreter should interpret whatever they hear exactly the way they hear it, much like a conduit or a machine, whereas others questioned the impartiality of the interpreter, much less the interpreter's ability to demonstrate such courage to be that impartial in the current setting within Turkey. The third point of view on interpreters is the rather mechanical notion that interpreters are machines in a way and should perform as one. A number of comments from practicing interpreters were also found that tended to look at the issue rather empathically, with a special focus on the existing social and political setting in Turkey.

In the light of these points, the current article proposes that interpreting scholars and the community need to place more emphasis on a process-oriented approach, which tends to be often overlooked in favor of a product-oriented approach. The media bodies and institutions need to be trained with greater awareness as to the real nature of the interpreting act and the whole spectrum of stakeholders need to be considered when criticizing and evaluating any interpreter and/or interpreting output.

*"Acelecilik ve yüzeysellik yirminci yüzyılın ruh hastalıklarıdır."
Aleksandr I. Soljenitsin*

Giriş

Sözlü çevirinin hem bir edim hem de bir meslek olarak son derece emek, dikkat ve çaba yoğun olduğu sahip olduğumuz bilgiler arasındadır. Sözlü çeviri esnasında bir çevirmenin beyninde neler olup bittiği henüz netliğe kavuşturulmamış, bir başka deyişle kara kutu olarak değerlendirilen çevirmenin beyni henüz tüm girift detaylarıyla açıklığa kavuşturulmamış olsa dahi sözlü çeviri ediminin bilişsel ve zihinsel olarak ne kadar komplike olduğu bilinmektedir. Sözlü çevirmen belirli bir süre içerisinde, bir dilde oluşturulan cümlelerin eşzamanlı olarak duyulması, anlaşılması, biçem çözümlenmesi, diğer dilde ne şekilde ve hangi sırada karşılık bulacağına karar verilmesi, karar verilen en uygun karşılığın aktarılması ve bu esnada sonradan gelen cümleleri dinlemeye ve duymaya devam etmek gibi karmaşık görevlerin eşzamanlı eşgüdümünden sorumludur.

Bu işlemin teknik ve fiziksel zorluğunun ötesinde, durumu daha da karmaşık hale getiren salt sözcük ya da cümlelerin başka bir dile aktarımından ziyade belirli bir amacı karşı tarafa aktarmayı amaçlayan konuşmacının niyeti, iletişim kurmadaki biçemi, bunun için inşa ettiği genel söylem, seçtiği sözcüklerin taşıdığı özellikler ve yan anlamlar gibi faktörlerin de kısıtlı bir süre içerisinde çevirmen tarafından çözümlenmesi gerektiğidir. Sözlü çeviri, sözcüksel eşdeğerlik ilişkileri ve sözdizimsel karşılık kuralları temelinde sözlü çevirmenin “dilsel göstergeler zinciri” (bkz. Kade and Cartellieri, 1971) işlemesi sonucu bu edimi yerine getirdiğini öne süren dilbilim ve karşılaştırmalı dilbilim (örn. bkz. Leipzig Okulu) odaklı bakış açısının uzun süre savunduğu sözcüğü sözcüğüne çeviri ve karşılık bulma ilkesinin aksine, bunun da ötesinde işlevsel ve söylemsel boyutlara da sahip karmaşık bir etkinliktir. Konferans çevirmenlerinin işlevsel ve kabul edilebilir bir sözlü çeviri çıktısı ortaya koyabilmek için sözcüklerin ötesine geçip bunların taşıdığı asıl anlamı aktarmaları gerektiğini öne süren ESIT Ekolü “sözcüklerden arındırma”¹ (Seleskovitch, 1978) yönteminin benimsenmesi gerektiğini savunmaktadır. Buna göre, sözlü çevirmen ancak bir metnin ne demek istediğini anlarsa, işlevsel, anlaşılır ve kabul edilebilir bir çeviri yapabilir.

Tüm bu sayılan unsurlara ek olarak sözlü çeviri etkinliğinin teknik ve oldukça karmaşık konularda, zaman zaman da çeviri yapacak çevirmenler için doğal olarak ek bir stres kaynağı oluşturabilecek ortam, konu ve bağlamlarda, üst düzey konuşmacıları çevirecek biçimde yapılması halihazırda zor ve karmaşık olan bu durumu iyice çetrefilli hale getirmektedir.

David Gerver (Gerver, 1975, s. 119) sözlü çeviriyi “sözlü çeviri; sözlü bilginin algılanmasını, depolanmasını, geri çağrılmasını, dönüştürülmesini ve aktarılmasını da içeren, kompleks ve insana özgü bir bilgi işleme türüdür şeklinde tanımlamış ve bu tanım hala günümüze dek geçerliliğini korumuştur. Bu noktada sözlü çeviriye bir süreç olarak bakmak bu konunun bütünlüğünü görmek açısından faydalı olacaktır. Sözlü çeviriyi salt bir çıktı ya da ürün üzerinden

1 İfadenin özgün hali “*deverbalisation*” şeklindedir.

değil de uçtan uca bir süreç ve bir işlem olarak görmek, sözlü çeviri gibi karmaşık bir olguya daha bütüncül bakıp yaklaşılmasını olanaklı kılacaktır. Bu noktada sözlü çeviriyi anlam, yorumlama ve düzgüsel çevrim şeklinde üç kısımlı bir süreç olarak yorumlayan Seleskovitch ve Lederer'in yaklaşımına (Seleskovitch ve Lederer, 1984) ek olarak García-Landa, bellek ve uzmanlık terminolojisi gibi bileşenleri eklemiştir.

Çaba Modeli

Konferans çevirmeni, sözlü çeviri kuramcısı, araştırmacısı ve eğitmeni Daniel Gile'e göre edim sorunları yalnızca hızlı, bilgi açısından yoğun veya oldukça teknik konuşmalarda değil aynı zamanda açık seçik, içerisinde belirgin engellerin tespit edilemediği yavaş konuşma segmentlerinde de ortaya çıkmaktadır. Dahası, çeviride hatalar ve atlamalara yalnızca sözlü çeviri eğitimi alan öğrencilerin uygulama pratiklerinde değil, deneyimli konferans çevirmenlerinin çevirilerinde de rastlanmaktadır (Gile, 1995).

Gile'in öne sürdüğü Çaba Modeli'nin temelinde şu içgörüler yatmaktadır:

- Sözlü çeviri ancak kısıtlı bir miktarda bulunan bir tür 'zihinsel enerji' gerektirir.
- Sözlü çeviri bu zihinsel enerjinin neredeyse tümünü tüketir ve zaman zaman mevcut olanın ötesinde bir arzı zorunlu kılar, bu zamanlarda da edim kötülebilir. (Gile, 1995, s.159).

Gile sözlü çeviri eylemini oluşturan dinleme ve çözümleme, konuşma/metin üretimi ve kısa süreli bellek bileşenlerine, karar ve kaynak kullanımı gerektirdiği için çaba adını vermektedir.

Dinleme ve Çözümleme Çabası

Kaynak metnin sessel olarak çevirmenin kulağına gelmesi de dahil, çevirmenin ağızdan çıkan sözcüklere ve ifadelere dair kararların verilmesine kadar giden anlamayla ve algılamayla bağlantılı her türlü işlemi içermektedir. Burada salt bir 'ses tanıma' işleminin gerçekleşmediğini belirtmekte fayda vardır; Gerver (Gerver, 1976), Lambert (Lambert, 1988), ve literatürdeki pek çok araştırmacı ve uygulama yapan pek çok çevirmen sözlü çeviri eyleminin belirli sözcükleri tanımanın ötesinde bir işlem gerçekleştirdiği görüşündedir. Bir etkinlikteki dinleyiciler ilgili oldukları konuşma kısımlarında seçici olabilirken sözlü çevirmenler konuşmacının söylediği *her şeye* odaklanmak zorundadır. Ayrıca sözlü çevirmenlerin ilgili dil dışı bilgileri ve bu dilsel bilginin terminoloji kısmı dinleyicilerinkine kıyasla çok daha az kapsamlıdır. Bu bilgilerin ışığında dinleme ve dinlediklerini anlayarak çözümleme çabası konferans çevirmeni için kesinlikle otomatik bir süreç değildir.

Konuşma/Metin Üretimi Çabası

Bu çaba, sözlü çevirinin çıktı kısmına denk gelmektedir. Bu çaba, aktarılacak iletinin zihinsel temsilinden çevirmenin ağızından çıkacak çeviri metnine ve konuşma planlamasına kadar olan tüm süreci kapsamaktadır ve bunlara çevirmenin kendi kendini izlemesi ve gerektiğinde

düzeltilmesi de dahildir (Gile, 1995 s.163). Matthei ve Roeper'e (Matthei ve Roeper, 1985, s.114) göre neredeyse tüm insanların bir konuşmaya yanlış başlaması, hmm'laması ve aa'laması ve genelde de dilbilgisine uygun bir biçimde konuşmaması, konuşma üretim bileşeninin dilsel sistemlerimiz üzerinde oldukça yüksek bir yük teşkil ettiğini bize anımsatmaktadır.

Holmes'a göre konuşmacıların iletişime yönelik amaçlarını yerine getirme çabası nadiren tümüyle akıcı ve hatasızdır (Holmes, 1988, s. 324).

Konuşmacılar kendi metinlerini oluştururken kendi arka plan bilgileri ve uzmanlıklarından faydalanmakta ve önlerinde önceden oluşturulmuş bir metin olsa dahi istedikleri yönde giderek diledikleri değişiklikleri yaparak başka bir metin oluşturma özgürlüğüne sahiptir. Konferans çevirmeni ise bu 'son anda' gerçekleşen değişikliği yakından takip ederek her türlü nüansı çevirisine aktarmak zorundadır; bu da konuşmacıdan farklı olarak konferans çevirmeninin metin üretimi çabasının çok daha yoğun olmasına neden olmaktadır. Dinleme ve çözümleme çabası gibi konuşma/metin üretme çabası da otomatik değildir.

Bellek Çabası

Sözlü çeviri esnasında art arda gelen fonetik segmentlerin, çevirmen tarafından tespit edilip ilgili kararın alınabilmesi amacıyla, kısa bir süre de olsa çevirmenin belleğinde tutulması gerekmektedir. Uzun süreli bellek kullanımı ayrıca uygun terim ve/ya sözcük seçimi yapabilmek, çeviri yapılan diller arasındaki sözdizimsel sıranın farklı olması nedeniyle cümleyi uygun bir yerden başlatacak noktaya kadar gelmek vb. sebeplerden ötürü de önemlidir. Dillere özgü birtakım faktörler de kısa süreli bellek operasyonlarını gerektirebilir.

Bununla bağlantılı olarak bilişsel psikolojiden ödünçlenen bir kavram olan Çalışma Belleğinden de bahsetmek faydalı olacaktır. Gile çalışma belleğini, kompleks bilişe destek olacak biçimde görevle ilgili bilgilerin kontrolü, düzenlenmesi ve aktif bir biçimde devam ettirilmesini sağlayan bir dizi mekanizmalar ve süreçleri bütünü şeklinde tanımlar (Gile, 1995, s.167). Çalışma belleği belirli bir işleme kapasitesi gerektirir ve kısıtlı bir depolama kapasitesine sahiptir. Çalışma kapasitesi, eşzamanlı çeviriyi oluşturan bu üç çabanın da ayrılmaz bir parçası olması açısından önem taşımaktadır.

Gile Çaba Modeli içerisinde bu üç çabaya ek olarak Eşgüdüm Çabası'ndan da bahsetmektedir. Buna göre, tüm bu bileşenleri bir denge içerisinde işe koşabilmesi için sözlü çevirmenin bir eşgüdüm çabası da sergilemesi gerekir.

Bu bilgiler ışığında;

Eşzamanlı Çeviri = Dinleme ve Çözümleme Çabası + Konuşma/Metin Üretimi Çabası + Bellek Çabası + Eşgüdüm Çabası denklemiyle ifade edilebilir. Buna göre birbirini izleyen konuşma segmentlerine ilişkin bir dizi operasyonu içeren bir süreç olarak ortaya çıkan eşzamanlı çeviride her bir segment, önce çevirmen tarafında duyulur ve çözümlenir, sonra kısa bir süre bellekte tutulur ve erek dilde yeniden formüle edilerek paylaşılır.

Bir Çeviri “Krizi” Örneği

Bu denli kompleks bilişsel ve fiziksel bir işleyişi olan eşzamanlı çeviri eyleminin arka planında devam eden mekanizmayı açıklığa kavuşturduktan sonra eşzamanlı çeviri edimine bir örnek özelinde bakalım:

18 Ağustos 2021 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı’nda düzenlenen Etiyopya Başbakanı Abiy Ahmed ile düzenlenen ortak basın toplantısında, Abiy Ahmed’in yaptığı konuşmada “*Büyük reformist ve karizmatik lider Mustafa Kemal Atatürk*” sözü, İngilizce’den Türkçe’ye eşzamanlı çeviri yapan konferans tercümanı tarafından Mustafa Kemal Atatürk kısmı olmaksızın aktararak çevrildi. Etiyopya Başbakanı’nın konuşmasında bu kısmı atlayan konferans çevirmeni cümlelerin geri kalanı ve içerisinde yer alan ‘Recep Tayyip Erdoğan’ kısmını çevirerek devam etti.

Olayın hemen akabinde, hatta basın toplantısı henüz bitmemişken, medyada ve sosyal medya hesaplarına çevirmenin yaptığı çeviri, bilerek Mustafa Kemal Atatürk’ün adını söylemediği, metni manipüle ederek sansür uyguladığı ve hatta devlet yönetiminden bu sansüre ilişkin bir talimat aldığı gibi gerekçelerle çok ağır bir biçimde eleştiri yağmuruna tutuldu.

Bunun üzerine öncelikle Twitter’da çok takipçili bazı hesaplar tarafından paylaşıldı ve sonrasında da hızlıca viral bir şekilde farklı haber sitelerine, sosyal medya platformlarına sıçradı. Bu konu toplumun geniş bir kesimi tarafından takip edilen, çok takipçili kişilerin de radarına girince, mesleği aslında çok da yakından tanımayan, hatta eşzamanlı çevirinin mekaniklerini bildiğinden çok da emin olamayacağımız kişilerin de dikkatini çekmiş oldu ve bu kişiler de farklı yorumlarda bulundular. Bu konuya makalenin ilerleyen kısımlarında değinilecektir.

Bu durumun, içerisinde konferans çevirmenlerini, konferans çevirmenliği mesleğini ve siyasetçilerin yer aldığı ilk çeviri ‘krizi’ olduğunu söylemek yanlış olur. Örneğin, Rusya Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov ile Türkiye Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu’nun ortaklaşa düzenlediği basın toplantısı² ve Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ile Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Donald Trump’ın ortak basın toplantısı³ benzer bir durumun yaşandığı örnekler olarak paylaşılabilir. Söz konusu olayın öznelereinden biri olan konferans çevirmeninin üye olduğu, misyonu Türkiye’deki konferans çevirmenlerini temsil etmek ve haklarını savunmak olan Türkiye Konferans Tercümanları Derneği de meslektaşları ile bir dayanışma sergilemek ve kendilerinden istenen kamuoyu bilgilendirmesini yapmak amacıyla bir bildiri yayımladı.⁴

2 “Lavrov’un Açıklamaları Çeviri Hatası Çıktı” (çevrimiçi) <https://www.a24.com.tr/lavrovun-aciklamalari-ceviri-hatasi-cikti-haberi-40080881h.html?h=48>. Son erişim tarihi: 20 Mayıs 2022.

3 “Erdoğan ve Trump’ın ortak basın toplantısına çeviri hataları damgasını vurdu” (çevrimiçi) <https://odotv4.com/siyaset/erdoganin-konusmasinda-ceviri-krizi-1705171200-115992>. Son erişim tarihi: 20 Mayıs 2022.

4 “Etiyopya Başbakanı ile Yapılan Ortak Basın Toplantısındaki Çeviri ile İlgili Basın Bildirisi” (çevrimiçi) <https://www.tkted.org/etiopya-basbakani-ile-yapilan-ortak-basin-toplantisindaki-ceviri-ile-ilgili-basin-bildirisi/>. Son erişim tarihi: 20 Mayıs 2022.

Dezenformasyon Riski: Hızlı her zaman doğru bilgi mi?

Anaakım medyaya bir alternatif olarak düşünülebilecek internet sitelerinden biri olan Ekşisözlük'te açılan başlıklara bakıldığında⁵ ⁶ yaşanan ve kriz olarak adlandırılan bu olayın kendisi kadar TKTD'nin yaptığı kamuoyu açıklamasının da tepkileri üzerine çektiği görülmektedir. Yazılan yorumların tarih ve saat bilgilerine bakıldığında olayın hemen ardından yazılmış ifadeler olduğu dikkati çekmektedir. Bunların önemli bir kısmında da, çevirmenin aslında çeviriyi yapan konferans çevirmeninden başka biri olduğu dile getirildiği görülmekte, daha önce de Cumhurbaşkanına çevirmen olarak eşlik ettiği bilinen 'Merve Kavakçı'nın kızı' (bu kişinin tam adının zikredilmediği görülmekte, yalnızca birinin kızı olarak anılmakta) olduğu konusunda son derece kendinden emin yazılmış ifadeler bulunmaktadır. Görünüşe göre, söz konusu kişinin TKTD üyeleri arasında yer almaması, bu kitleyi ikna etmeye yeterli gelmemiştir⁷ ve söz konusu kişilerin bu iddialarında da ısrarcı oldukları gözlemlenmektedir.

Yeterli düzeyde netliğin eksik olduğu izlenimini uyandıran başka bir konu da çevirmenin istihdam statüsüdür. Örneğin bahsi geçen platformda yorum yazanların önemli bir kısmı çevirmenin, Cumhurbaşkanlığının kendi kadrolu çevirmeni olduğu konusunda çok kesin yorumlarda bulunmaktadır; dolayısıyla bu durumun düzeltilmesi – veya bir kullanıcının kullandığı ifadeyle 'ayıbın giderilmesi' için önerdikleri çözüm 'çevirmenin derhal istifa et(tiril)mesi', 'kadrosunun alınması' gibi yöntemlerdir. Oysa, söz konusu konferans çevirmeninin serbest çalışan bir konferans çevirmeni olduğu bilinmektedir ve Cumhurbaşkanlığı da bu iddiaları teyit etmemiştir.

Elimizdeki bilgiler ışığında, söz konusu olayın öznesi konferans çevirmeninin ne iddia edildiği şekliyle "Merve Kavakçı'nın kızı" ne de yine çok büyük bir kesinlikle öne sürüldüğü şekliyle "Cumhurbaşkanlığı'nda çalışan kadrolu saray çevirmeni" olduğu ifade edilebilir. Dolayısıyla internet ortamında adı geçen platformlarda olayın hemen sıcağı sıcağına yapılan yorumların ve paylaşımların gerçeği yansıtmadığını ve hatta objektif olarak bakıldığında tümüyle yanlış bir söyleme hizmet ettiğini söylemek yanlış olmayacaktır.

Kamuoyu açıklaması sonrası TKTD sosyal medya hesaplarına verilen yanıtlara ya da internet ortamında farklı mecralarda (Instagram, Twitter, Facebook, Ekşisözlük) yazılan yorumlara bakıldığında bir dizi ortak tema/unsur göze çarpmaktadır. Bu makalenin amaçlarından bir tanesi, çok farklı konularda ve bağlamlarda, birbirinden çok farklı konuşmacıları çevirmek zorunda kalan profesyonel konferans çevirmenlerinin, konunun uzmanı olmayan ancak internet gibi kitlesel erişimi ve kişisel fikir beyanını son derece kolay kılan bir araca sahip 'kullanıcı'ların gözünden sözlü çeviri edimine dair algılarını görece olarak kısıtlı bir çerçevede de olsa irdelemektir. Bu irdeleme için seçilen vakanın analizi sonucunda farklı mecralarda fikir beyan eden ve paylaşım yapan kişilerin söylemlerinde ön plana çıkan ortak tematik unsurlar ele alınacaktır:

5 "19 Ağustos 2021 TKTD Çeviri Hatası Açıklaması" (çevrimiçi) <https://eksisozluk.com/19-agustos-2021-tktd-ceviri-hatasi-aciklamasi--7011973>. Son erişim tarihi: 20 Mayıs 2022.

6 "18 Ağustos 2021 Cumhurbaşkanlığı Tercüman Rezaleti" (çevrimiçi) <https://eksisozluk.com/18-agustos-2021-cumhurbaşkanlığı-tercuman-rezaleti--7011258>. Son erişim tarihi: 20 Mayıs 2022.

7 TKTD üyeleri için bkz. <https://www.tktd.org/uyelerimiz-3/>. Son erişim tarihi: 20 Mayıs 2022.

“Çevirmen Dedğin Hata Yapmaz”- Kutsal *Urbmensch*

Twitter’da paylaşılan yorumlardan biri, bu makalenin yazımı için yapılan araştırma süresince en ilginç yorumların başında yer almaktadır. Bir twitter kullanıcısı TKTD twitini alıntılıyarak şu mesajı paylaşmıştır: “*Tercümanlık kutsal bir görevdir. İdeoloji ve hataları kabul etmez. Eğer yeterli değilse öyle bir toplantıya neden gönderildi. Yeterli ise, neden bu hatayı yaptı. Yarın daha büyük hata yapmayacağı ne malum. Lisansı iptal edilmeli.*”⁸

Bu yorumda söz konusu kişinin konferans çevirmenliğine bir kutsiyet atadığı anlaşılmaktadır; bu yaklaşım, çeviri tarihinin en başlarından beri- özellikle de kutsal kitap çevirileri bağlamında- Çeviribilim dünyasının aşına olduğu bir yaklaşımdır kuşkusuz. Ancak buradaki edimin ulvi ve kutsal olmasının ötesinde adeta çevirmene bir makine görevinin atfedildiği, hata yapamayacak bir varlık, neredeyse bir robot gibi algılandığı da görülmektedir. Çevirmenlik kutsal bir görev olduğu için de hatadan ari bir nitelik taşımaktadır ve ilginç biçimde ideoloji sahibi olmak da bir insana yakışır bir nitelik, dolayısıyla çevirmen gibi ulvi bir meslek erbabına yakışmaz bir durum şeklinde ortaya konulmaktadır. Sözlü çeviri geçmişine dönüp bakıldığında sözlü çevirmenin bir iletken rolü görmesi gerektiğini dile getiren ancak çağdaş Çeviribilim ve sözlü çeviri alanında artık geride bırakılmış bir yaklaşımın burada da ortaya çıkması ilginç bir detay olarak öne çıkmaktadır.

“Çevirmen Ne Denirse Onu Olduğu Gibi Çevirir” veya “Ne Demek Çevirmen Tarafsızdır?”

Yaşanan bu çeviri durumuyla ilgili ortaya çıkan temalardan biri de, Çeviribilim alanının kendi içerisinde de yoğun biçimde ele aldığı ve tartıştığı tarafsızlık nosyonudur. Elbette ki sosyal medyada ve çeviribilimci ve/ya çevirmen olup olmadığını bilmediğimiz bireyler tarafından öne sürülen tarafsızlık konusu, akademik Çeviribilim sınırlarından ziyade ülkenin içerisinde bulunduğu siyasal ve kültürel bir bağlam içerisinde ele alınmakta; bu da, tartışma zemininin daha baştan kaygan bir zemine kaymasına neden olmaktadır.

Bu konuyla ilgili gelen bir yorum şu şekildedir: “*Bu ülkede hakimler savcılar tarafsız değilken, mesleği gereği konferans çevirmeni tarafsızdır demek çok çığ ve saçma bir açıklama. Bariz şekilde Mustafa Kemal Atatürk’ü çevirmemiş işte!*”⁹ Söz konusu kullanıcı, TKTD’nin olay sonrası yaptığı açıklamaya istinaden konferans çevirmenin mesleki etik ve profesyonel kurallar gereği tarafsız olmasını kabul edilemez ve hatta saçma bulduğunu dile getirmektedir.

Yukarıda da ifade edildiği şekliyle tarafsızlık normu sözlü çeviri alanında son derece tartışmalı bir konudur. Daha fazla bilgi için bu makalenin yazarının yayımlanmamış doktora tezine (Özkaya, yayımlanmamış doktora tezi, 2015) veya tezinden üretilmiş makaleye (Özkaya, 2019) başvurmak ve sözlü çeviri alanında tarafsızlık ve taraf tutma nosyonlarına dair daha derin bir okuma yapmak mümkündür.

8 <https://twitter.com/hikmetonder/status/1428646239848042500> Son erişim tarihi: 20 Mayıs 2022.

9 <https://twitter.com/MustafaAtamer15/status/1428401652810330113>. Son erişim tarihi: 20 Mayıs 2022.

“Çevirmen bir Makinedir”

TKTD açıklamasına gelen yorumların ve tepkilerin oluşturduğu üçüncü tema ise konferans çevirmenini bir makine ve bir robot olarak gören algıdır. TKTD açıklamasından sonra TKTD twitter hesabına yanıt olarak gelen yanıtlardan birinde şu ifadeler yer almaktadır: “*anlık neden çevirmeye çalışıyorlar [sic.] 10 saniye geriden gelse sorun kalmayacak. Adamın söylediklerini yazıya döken programlar var. metin kızın önüne gecikmeli olarak gelir ve kız metni çevirir. 50 yıldır bu konuda bir gelişme olmadı mı yani?*”.

Bu yorumu, eşzamanlı çeviriye ve çevirmene dair var olagelen makine bakış açısının bir uzantısı olarak okumak mümkündür. Ancak bu ve benzeri pek çok yorum, konferans çevirmeninin söz konusu edimi yoğun bir entelektüel, bilişsel ve fiziksel pek çok çabanın saniyeler içerisinde eşzamanlı eşgüdümü sonrasında yaptığı farkında olunmadığına işaret etmektedir. Hatta, çevirmenin elinde bir metin olup oradan ‘okuduğuna’ ve işi daha da ileri götürerek bilerek bu atlamayı yaptığına inanan kişilere ait yorumları da görmek mümkündür.

Bunun gibi üst düzey ve önceden titizce planlanan etkinliklerde söz alacak konuşmaların birer konuşma metninin olması ve bu metinlerin konferans çevirmenleriyle önceden paylaşılması karşılaşılan bir durumdur. Ancak birtakım istisnalar dışında, selamlama, kapanış kısımlarında dahi olsa, konuşmacıların bu metinlerden sapması, ekleme, çıkarma ve/ya değişiklikler yapması konferans çevirmenlerinin karşısına oldukça sık çıkan bir durumdur. Bu bilgi olmaksızın yapılan değerlendirmeler ve yorumlar, sözlü çeviri edimine salt bir makine işi bakış açısıyla değerlendirmek ve işin en önemli, hatta neredeyse en büyük kısmını oluşturan konferans çevirmeni yani insan faktörünü göz ardı etmek anlamına gelecektir.

Konferans Çevirmenlerinin Bakışı

TKTD açıklaması sonrası farklı mecralardan gelen bu yorumlar ve düşüncelere ek olarak profesyonel konferans çevirmenlerinin kendileri de birtakım değerlendirmelerde bulundular.

Yazar, konferans çevirmeni, konferans çevirmenliği eğitmeni ve eski TKTD başkanı Yiğit Bener’in konuyla ilgili açıklamaları konuya çevirmen bakış açısını koymasından önem taşımaktadır. Bener’e göre (Bener, 2021) çevirmen toksik ortamın bir kurbanı olmuştur ve “*böyle bir hata, bu toksik ortama maruz kalarak çeviri yapmak zorunda kalan HER ÇEVİRMENİN bir gün yapabileceği bir hatadır. Başka bir deyişle, bu hatayı yapması için çevirmenin ille kasıtlı davranması ve “şeriatçı, iktidar yalakası, satılmış ya da uşak” olması gerekmez*”.¹⁰

Yiğit Bener’in bu yorumlarını dile getirdiği yazısı, konferans çevirmenliğini yakından tanımayan ya da herhangi bir fikri bile olmayan kitlelere bir nebze de olsa farkındalık kazandırılması açısından önem taşımaktadır. Kendisinin de dile getirdiği üzere, ülkenin içerisinde bulunduğu toplumsal ve siyasal gerginlik durumu medyaya yansıyan her olayı çarpan etkisiyle daha da büyük bir hale getirmekte ve normalden daha fazla yankı uyandırmaktadır.

10 Vurgu çalışmanın yazarı tarafından yapılmıştır.

Ayrıca Bener'in şu açıklaması da sözlü çeviri esnasında çevirmenin beyninde eşzamanlı olarak süregelen işlemlere ışık tutması açısından önem taşımaktadır: “*Mevcut gergin ve kutuplaşmış siyasi ortamda şu bile yaşanmış olabilir: Beklemediği bir anda ve ortamda Atatürk'ün adını duyunca meslektaşımız şaşırılmış olabilir; doğru duyduğundan şüphe etmiş olabilir ve bu sefer de telaffuz edilmediği bir yerde Atatürk'ün adını söyleyip tersten bir kriz yaratmaktan ürkmüş olabilir. Doğru duyduğundan emin olamadığı, tereddüde düştüğü bir anda ise saniyeden az bir zaman dilimi içinde yanlış bir karar verip “kriz yaratma” potansiyeli olan bir ismi telaffuz etmemeyi seçmiş olabilir. Yani “riskten kaçınmak” güdüsüyle hareket ederken tam ters sonuç yaratmış olabilir*”.¹¹

Bu açıklama bize makalenin giriş kısmında dile getirilen Gile'in Çaba Modelini anımsatmakta ve tam da konferans çevirmeninin beyninde eşzamanlı olarak dengelenmeye çalışılan çabalara işaret etmektedir. Bu çabalardan herhangi birinde, herhangi bir sebepten ötürü meydana gelen bir artış ya da düşüş, diğer tüm çabaları tıpkı bir domino etkisi yaratarak etkilemekte, bu da çevirmenin genel edimini ve çıktığı etkilemektedir.

Bener'in yanı sıra sosyal medya hesaplarında konuyla ilgili paylaşım yaparak düşüncelerini belirten başka konferans çevirmenleri de bulunmaktadır. Bu çevirmenlerden Ümit Özyayın (Özyayın, 2021) olayla ilgili değerlendirmesini şu şekilde yapıyor: “...*En kuvvetli olasılık videonun yayına hazırlanması sırasında, montajda hata yapılması. En zayıf olasılık çevirmenin kasıtlı otosansür uygulaması. Diğer muhtemel olasılık ise çevirmenin talihsiz bir an basiretinin bağlanması*”.¹²

Çevirmenin oto sansür uygulayıp uygulamadığı da hem çevirmenlerin hem de çeviri sektörü dışındaki genel kamuyu meşgul eden bir soru olarak karşımıza çıkmaktadır. Toplumsal ve siyasal gerginliğin yüksek olduğu toplumlarda çevirmenlerin sansür ve oto-sansür ekseninde süregelen tartışmaların odağında kaldığını düşünmek hiç de zor olmasa gerek ancak çeviri deneyimi olan ve sözlü çeviri yapan profesyonel her konferans çevirmeni ‘dışarıdan’ gelecek olan bir sansür talebine veya emrine uymayı, mesleki etik kuralları ve çalışma ilkeleri gereğince reddedecektir. Aksi takdirde yaptığı edim profesyonel konferans çevirmenliğinin dışında kalan bir iş tanımına uymaktadır. Bu noktada çevirmen daha çok bir ‘ekip içi üye’ kimliğine bürünmektedir (Ekip içi çevirmen kavramı ve daha fazla detay için bkz. Bulut, 2018). Bu ise genelde kurumlarda tam zamanlı çalışan, futbol takımları gibi taraftarlığın ve tarafgirliğin oldukça ön planda olduğu oluşumlarda işin doğası gereği beklenen bir durumdur. Ancak çoğunlukla serbest ve kendi adına çalışan profesyonel konferans çevirmenlerinden böylesi bir talebin beklenmesi, hem sözlü çeviri alanındaki normlara, hem de AIIC¹³ ve TKTD¹⁴ etik ilkelerine ve çalışma kurallarına ters düşmektedir.

11 Vurgu çalışmanın yazarı tarafından yapılmıştır.

12 Vurgu çalışmanın yazarı tarafından yapılmıştır.

13 Uluslararası Konferans Çevirmenleri Derneği AIIC Çalışma Kılavuzları: <https://aiic.org/site/world/about/profession/guidelines>. Son erişim tarihi: 22 Mayıs 2022.

14 Türkiye Konferans Tercümanları Derneği Değerleri, <https://www.tkttd.org/degerlerimiz/>. Son erişim tarihi 22 Mayıs 2022.

Tarafsızlık konusu, Çeviribilim alanının tümünde, özellikle de sözlü çeviri ve toplum çevirmenliği alt alanlarında sıklıkla karşımıza bir tartışma konusu olarak çıkmaktadır. Sosyal bilimlerin herhangi bir alanında olduğu gibi, tarafsızlık nosyonu söz konusu olduğunda da, kesin bir uzlaşa, siyah ile beyazın ayrıldığı şekilde bir netlik bulunmamaktadır. Esra Özkaya'nın yayımlanmamış doktora tezinde belirtildiği üzere “tarafsızlık normu tek parçalı ve monolitik bir kavram değildir. Tam tersine; konferans çevirmenliğinde tarafsızlık dendiğinde çok katmanlı, içerisinde sayısız farklı ve bazıları birbiriyle bağlantılı unsurların bulunduğu, salt ‘var/yok’ yanıtıyla karşılanamayacak (bir evet/hayır sorusu ile sorgulanamayan), çok boyutlu bir üst kavram karşımıza çıkmaktadır” (Özkaya, 2015).

Serbest olarak ve İngilizce-Türkçe dil çiftiyle çalışan iki konferans çevirmeniyle yapılan yapılandırılmamış görüşmelerde¹⁵ dile getirilen noktalar şu şekildedir:

- Söz konusu olaya konu olan konferans çevirmeninin hiçbir şekilde otosansür uygulamadığı veya işveren tarafından zorla bir sansüre bırakılmadığı düşünülüyor.
- Sözlü çevirinin doğası gereği taşıdığı güçlüklerle ek olarak devlet başkanı ve başbakanı düzeyinde temsilin olduğu bir ortamda çevirmenin yaşadığı stresin katlanarak arttığı ve bunun, meslek dışından olanlar için göz önünden kaçan bir unsur olduğu fikri paylaşılıyor.
- Çevirmenin çok büyük ihtimalle aksandan da kaynaklanacak biçimde söylenen Mustafa Kemal Atatürk özel ismini anlamaması veya söylediğini düşünerek atlamış olması da ihtimaller dahilinde.
- Çevirmenin maruz kaldığı tepkiler haksız ve nezaketten uzak bir nitelik taşıyor, bu edime ve ne kadar yoğun bir bilişsel ve entelektüel süreci gerektirdiğine dair farkındalık sahibi olmayanların yaptığı eleştiriler empatiden ve hatta gerçeklikten yoksun.

Öneriler

Gile'in Çaba Modeli'nde de ortaya konulduğu üzere sözlü çeviri aynı anda birden çok çabanın optimum bir dengede idame ettirilmesi gereken, bilişsel, fiziksel, psikolojik ve entelektüel açıdan son derece yoğun ve karmaşık bir edimdir. Yukarıda da değinildiği üzere bu edimi toplumsal ve siyasal açıdan gerilimin ve/ya stresin yüksek olduğu ortamlarda gerçekleştirmek ise durumu sürecin her paydaşı için daha da karmaşık bir hale getirmektedir. Bu makaleye konu olan çeviri aksaklıkları gibi durumlar özelinde farklı aktörlere düşen birtakım sorumluluklar vardır.

Bunlardan ilki, Çeviribilim araştırmacıları olarak çeviri sürecine daha fazla odaklanmamız ve salt çeviri çıktısından ziyade bu süreci uçtan uca, tüm dinamikleri, tüm aktörleri, alınan ve alınmayan tüm kararlar özelinde irdeleyerek değerlendirmemiz gerektiğidir. Sözlü çeviri alanında, sözlü çeviri süreci içerisinde belirli bir noktada gerçekleşen durum ve olaylara izole

15 Sektörde en az 15 yıldır çalışan serbest profesyonel konferans çevirmeniyle yapılan yapılandırılmamış görüşmeler, isimsiz kalmayı tercih etmişlerdir.

birer olgu olarak odaklanmaktan ziyade çeviri etkinliğini daha edimin kendisi yapılmaya başlamadan önce ele alıp bir süreç bakışıyla irdelememiz daha bütüncül bir bakış açısı sağlayacaktır. Ayrıca bir eyleyen olarak çevirmene de odaklanmak ve sözlü çevirmenin salt bir makine, robot veya iletken bir unsurun ötesinde tüm insan faktörleri ve özelliklerini taşıyan bir kişi olduğu fikrini de içselleştirmemiz gerekmektedir.

Çevirinin ve çevirmenin dahil olduğu haberler ve gelişmelerde, ‘sansasyon’ ve ‘skandal’ tuzağına düşmeden durumu soğukkanlılıkla ve sakince değerlendirme ihtiyacı olduğu açıkça görülmektedir. Bu noktada medyada konuyu haberleştiren gazetecilere, editörlere ve basın organlarına da işe, daha fazla okunmak uğruna konuyu sansasyonel haline getirmekten uzakta, ciddiyetle yaklaşma sorumluluğu düşmektedir. Nihayetinde yapılan işin ne kadar karmaşık ve talepkar olduğu bilgisi ışığında hareket edilmeyip hızla ve salt birtakım ‘varsayımlar temelinde’ paylaşımlar yapıldığında, farklı mecraların kullanıcıları ve okuyucular/izleyiciler de aynı hızla kendilerini kaptırıp acele ve zaman zaman da yanlış fikirlere varabilmektedir.

Meslek örgütleri ve konferans çevirmenlerine, konferans çevirmenliği sektörünün diğer paydaşlarına da elbette önemli bir sorumluluk düşmektedir. Türkiye’de sadece konferans çevirmenlerini temsil eden ilk ve tek meslek örgütü Türkiye Konferans Tercümanları Derneği Etiyopya çeviri olayı ve geçmişteki benzer durumlarda konuyla ilgili vakit kaybetmeden açıklamalar yapmış¹⁶ ve bir meslektaş dayanışması içerisinde hareket etmiştir. TKTD’nin bu tutumu çevirmenlere yalnız olmadıklarını ve konulara bilimsel bir bakış açısı ve uzmanlık temelli bir tavır ile yaklaşılması gerektiğini ortaya koyar niteliktedir. Öte yandan çeviri sektöründeki diğer paydaşlar da söz konusu çeviri ve çevirmenler olduğunda empati ile yaklaşmalı, konunun gerçek detaylarının sektör dışı aktörlerle paylaşılması ve yaygınlaştırılması için çaba sarf etmelidir.

Son olarak da Çeviribilim ve sözlü çeviri eğitimi veren eğitim kurumları, çevirmen adaylarını, sözlü çeviriye salt bir ürün olarak değil, farklı paydaşları ve bileşenleriyle uçtan uca bir süreç bakış açısıyla yaklaşma konusunda eğitmeli ve müfredatlarında sözlü çevirinin farklı kavramlarının güncel araştırmalarla desteklenecek biçimde irdelenmesini ve tartışılmasını sağlamalıdır.

Sonuç

Bu makalede amaçlanan, bilişsel, fiziksel, entelektüel ve psikolojik açıdan son derece yoğun bir edim olan sözlü çevirinin Daniel Gile’in Çaba Modeli bakış açısından irdelenerek hangi türde çabaları içerdiğinin açıklanmasıdır. Bu kuramsal bilgiler ışığında ise 18 Ağustos 2021 tarihinde Etiyopya Başbakanı’nın yaptığı konuşmanın İngilizce’den Türkçe’ye olan eşzamanlı çevirisi ile ilgili yaşanan çeviri olayı ve bu olaya farklı kesimlerce verilen tepkiler, birtakım ortak temalar temelinde değerlendirilmiştir.

16 TKTD Basın bildirimleri, <https://www.tkt.org/basin-bildirimleri/>. Son erişim tarihi: 22 Mayıs 2022.

Yukarıda da değinildiği üzere sözlü çeviri çok boyutlu ve sofistike bir edimdir; bir konferans çevirmenin yaptığı çeviri içerisinden cımbızla çekip alacağımız bir sözcük, ifade ve benzeri unsurlar temelinde değerlendirme ve eleştirmek hem metodolojik açıdan sorunlu, hem de hakkaniyetsiz bir yaklaşım olacaktır. Elbette ki kaynak metindeki bir unsurun atlanması veya olmayan bir unsurun eklenmesi, irdelenmesi, alta yatan olası sebepleriyle birlikte düşünülmesi gereken durumlardır ancak bu değerlendirmeye, konunun uzmanlarını ve çeviriye bir süreç olarak bakan yaklaşımı dahil etmediğimiz sürece yüzeysel, gerçekliği yansıtmayan bir yargılamadan öteye gidemeyecektir.

Medyanın, özellikle de bilginin hızlı tüketildiği günümüzde, en çok okuyucuyu çekecek şekilde haber yapması yeni bir durum değildir, fakat çeviri olgusunu ve çevirmenin görünürlüğünü yalnızca ‘kriz, skandal ve sansasyon’ bağlamına indirgeyen bir habercilik yaklaşımı yalnızca mesleğe haksızlık etmekle kalmamakta, aynı zamanda gerçek haberi hak eden takipçilerini de bu haktan mahrum bırakmaktadır.

Sözlü çeviriye salt ürün odaklı bir yaklaşımdan ziyade süreç odaklı bir bakış açısıyla, dahil olan tüm aktörleri ve karar alma mekanizmalarını da içerecek bir çerçevede bakılmalı ve değerlendirmeler mümkün mertebe toplumsal ve siyasi gerginliklerden arındırılmış bir zeminde yapılmalıdır. Bunun mümkün olmadığı durumlarda ise, meslek örgütlerine, alanda çalışan araştırmacılara ve sözlü çeviri mesleğini icra eden çevirmenlere büyük görev düşmektedir.

Genelde övgülerle ve etrafını çevreleyen mistik, egzotik bir algıyla bağdaştırılan sözlü çeviri olgusu, çevirmenin herhangi bir hata veya aldığı kişisel bir kararı neticesinde ani bir biçimde spektrumun diğer tarafında yer alan ‘skandal, kriz’ kısmına itilebilmektedir; bunun gibi ani ve ekstrem değerlendirmeler de konunun gerçek düzleminden uzaklaşmasına neden olmaktadır. Bu tür durumlardan kaçınabilmek için sözlü çeviri sürecine dair farkındalığın tüm paydaşlar seviyesinde artması ve sözlü çeviri araştırma ve eğitim alanlarının da buna sürekli ve bilinçli bir katkıda bulunması gerekmektedir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author has no conflict of interest to declare.

Grant Support: The author declared that this study has received no financial support.

Kaynakça/References

- Bener, Y. (2021, 22 Ağustos). Çevirmen Toksik Ortam Kurbanı, <https://www.gazeteduvar.com.tr/cevirmen-toksik-ortam-kurbani-haber-1532459>.
- Bulut, A. (2018). *Türkiye’de Futbol Çevirmenliği*. İstanbul: Çeviribilim Yayınları.
- García-Landa, M. (1981). La ‘théorie du sens,’ théorie de la traduction et base de son enseignement. In (J. Delisle, ed.), *L’enseignement de l’interprétation et de la traduction: de la théorie à la pédagogie*. Ottawa

- (p. 113-132). University of Ottawa Press.
- Gerver, D. (1971). *Aspects of Simultaneous Interpretation and Human Information Processing*, (D.Phil. thesis). Oxford University.
- Gerver, D. (1975). A Psychological Approach to Simultaneous Interpretation. *Meta*, 20(2), 119-128.
- Gerver, D. (1976). Empirical studies of simultaneous interpretation: A review and a model. In: R. Brislin., (Ed.). *Translation. Applications and Research*. New York: Gardner Press.
- Gile, D. (1995). *Basic Concepts and Models for Interpreter and Translator Training*, Amsterdam/Philadelphia, John Benjamins.
- Holmes, V.M. (1988). Hesitations and Sentence Planning. *Language and Cognitive Processes*, 3:4, 323–361.
- Lambert, S. (1989). Simultaneous interpreters: One ear may be better than two. *TTR*, 2(1), 153–162. <https://doi.org/10.7202/037040ar>
- Lederer, M. (1998). *The Interpretive Theory of Translation: A Brief Survey*. Publicos de la Ciudad de Buenos Aires.
- Seleskovitch, D. (1978). *Interpreting for International Conferences*. Washington, D.C.: Pen and Booth.
- Seleskovitch, D. & Lederer, M. (1984). *Interpréter pour traduire*, Paris, Didier Érudition.
- Kade, O. & Cartellieri, C. (1971). Some Methodological Aspects of Simultaneous Interpreting. *Babel*, 17-2, 12-16.
- Kirchhoff, H. (1976a/2002). Simultaneous Interpreting: Interdependence of Variables in the Interpreting Process, Interpreting Models and Interpreting Strategies. In F. Pöchhacker & M. Shlesinger (Eds.), *The Interpreting Studies Reader* (pp. 111-119). London and New York: Routledge,
- Matthei E. & Roeper T. (1985). *Understanding and Producing Speech*. University of Michigan.
- Özaydın, Ü. (2021, 23 Ağustos). Simultane çeviride sansür var mı?, <https://www.linkedin.com/pulse/simultane-%C3%A7eviride-sans%C3%BCr-var-m%C4%B1-umit-ozaydin/?originalSubdomain=tr>.
- Özkaya, E. (2015). Konferans Çevirmenliğinde Normlar Işığında Tarafsızlık Kavramı (Yayımlanmamış Doktora tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul. <https://tezar.sivi.com/konferans-cevirimenliginde-normlar-isiginda-tarafsizlik-kavrami>.
- Özkaya, E. (2019). Konferans Çevirmenliğinde Tarafsızlık Kavramının Norm Temelli Değerlendirmesi. E. Diriker (Ed.), *Türkiye’de Sözlü Çeviri: Eğitim, Uygulama ve Araştırmalar*, içinde (s.113-153). İstanbul: Scala Yayıncılık.

İnternet Kaynakları

- “Lavrov’un Açıklamaları Çeviri Hatası Çıktı” (çevrimiçi) <https://www.a24.com.tr/lavrovun-aciklamalari-ceviri-hatasi-cikti-haberi-40080881h.html?h=48>. Son erişim tarihi: 20 Mayıs 2022.
- “Erdoğan ve Trump’ın ortak basın toplantısına çeviri hataları damgasını vurdu” (çevrimiçi) <https://odatv4.com/siyaset/erdoganin-konusmasinda-ceviri-krizi-1705171200-115992>. Son erişim tarihi: 20 Mayıs 2022.
- “Etiyopya Başbakanı ile Yapılan Ortak Basın Toplantısındaki Çeviri ile İlgili Basın Bildirisi” (çevrimiçi) <https://www.tktd.org/etiopya-basbakani-ile-yapilan-ortak-basin-toplantisindaki-ceviri-ile-ilgili-basin-bildirisi/>. Son erişim tarihi: 20 Mayıs 2022.
- “19 Ağustos 2021 TKTD Çeviri Hatası Açıklaması” (çevrimiçi) <https://eksisozluk.com/19-agustos-2021-tktd-ceviri-hatasi-aciklamasi--7011973>. Son erişim tarihi: 20 Mayıs 2022.
- “18 Ağustos 2021 Cumhurbaşkanlığı Tercüman Rezaleti” (çevrimiçi) <https://eksisozluk.com/18-agustos-2021-cumhurbaskanligi-tercuman-rezaleti--7011258>. Son erişim tarihi: 20 Mayıs 2022.

Türkiye Konferans Tercümanları Derneği üyeler: <https://www.tktd.org/uyelerimiz-3/>.

<https://twitter.com/hikmetonder/status/1428646239848042500>

<https://twitter.com/MustafaAtamer15/status/1428401652810330113>.

Uluslararası Konferans Çevirmenleri Derneği AIIC Çalışma Kılavuzları: <https://aiic.org/site/world/about/profession/guidelines>.

Türkiye Konferans Tercümanları Derneği Değerleri: <https://www.tktd.org/degerlerimiz/>.

TKTD Basın bildirimleri: <https://www.tktd.org/basin-bildirimleri/>.

Tanzimat ve Erken Cumhuriyet Dönemlerinde Girişilen Modernleşme Çabalarını Çeviri Kurumları Üzerinden Değerlendirmek: Encümen-i Daniş ve Tercüme Bürosu Örnekleri

Evaluating Modernization Efforts During the Tanzimat Era and Early Republican Period Through Translation Institutions: Examples of Encümen-i Daniş and Translation Bureau

Barbaros Uzunköprü¹ , Neslihan Demez²

¹Beykent Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, İngilizce Mütercim ve Tercümanlık Bölümü, İstanbul, Türkiye

²İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Çeviribilim Bölümü, Almanca Mütercim ve Tercümanlık Anabilim Dalı, İstanbul, Türkiye

ORCID: B.U. 0000-0003-2471-7383;
N.D. 0000-0002-4439-0480

Sorumlu yazar/Corresponding author:
Barbaros Uzunköprü (Dr.),
Beykent Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi,
İngilizce Mütercim ve Tercümanlık Bölümü,
İstanbul, Türkiye
E-mail: barbaros.uzunkopru@gmail.com

Başvuru/Submitted: 05.12.2021
Kabul/Accepted: 28.03.2022

Atıf/Citation: Uzunköprü, B., & Demez, N. (2022). Tanzimat ve Erken Cumhuriyet dönemlerinde girişilen modernleşme çabalarını çeviri kurumları üzerinden değerlendirmek: Encümen-i Daniş ve Tercüme Bürosu örnekleri. *İstanbul Üniversitesi Çeviribilim Dergisi - Istanbul University Journal of Translation Studies*, 16, 71-103.
<https://doi.org/10.26650/iujts.2022.1032466>

Öz

Tanzimat Fermanı ve onun açtığı dönem gerek modernleşme gerekse de kurumsal çeviri faaliyetleri açısından tarihimizde önemli bir eşiği temsil eder. Benzer şekilde erken Cumhuriyet döneminde de yoğun bir modernleşme süreci takip edilmiş hem bireyler hem de Tercüme Bürosu aracılığıyla dinamik bir çeviri faaliyeti sürdürülmüştür. Bu çalışmada Tanzimat Dönemi'nde kurulan Encümen-i Daniş ve erken Cumhuriyet döneminde kurulan Tercüme Bürosu örneklerinde çevirinin modernleşme ve Batılılaşma çabalarıyla ilişkisinin incelenmesi amaçlanmaktadır. Daha önce tarihsel süreçte var olan çeviri kurumları tekil olarak farklı bakış açılarıyla ele alınsa da farklı dönemlerden iki kurumun toplumsal değişim süreçlerine yapılan etki açısından karşılaştırmalı olarak birlikte incelenmesi bu çalışmanın literatüre özgün katkısını oluşturmaktadır. Çalışmada çeviri toplumsal, tarihi ve kültürel bir olgu olarak ele alındığından kuramsal altyapıyı oluşturması amacıyla Çoğuldizge Kuramı seçilmiştir. Elde edilen bulgulara göre Encümen-i Daniş'in ve Tercüme Bürosu'nun modernleşme ve Batılılaşma çabalarını destekledikleri ve ilgili dönemlerde gerçekleştirilen çeviri faaliyetlerinin bu kavramlarla doğrudan ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. **Anahtar kelimeler:** Tanzimat Dönemi, erken Cumhuriyet dönemi, Encümen-i Daniş, Tercüme Bürosu, modernleşme, Batılılaşma, Çoğuldizge Kuramı

ABSTRACT

The Tanzimat Edict and the period it opened represent an important threshold in our history in terms of both modernization and institutional translation activities. Similarly, an intense modernization process was followed in the early Republican period. A dynamic translation activity was conducted by both institutions, Encümen-i Daniş and the Translation Bureau. This study aimed to examine the relationship between translation and the modernization and Westernization efforts of Encümen-i Daniş established in the Tanzimat Era and the Translation Bureau established in the early Republican period. Although the translation institutions that existed in earlier periods were individually examined

from different perspectives, this study provides a comparative analysis of their influence on social transformation processes. Because translation is a social, historical, and cultural phenomenon, the polysystem theory was selected as the theoretical basis. The findings indicated that Encümen-i Daniş and the Translation Bureau supported the modernization and Westernization efforts, and translation was directly related to these concepts.

Keywords: Tanzimat Era, early Republican period, Encümen-i Daniş, Translation Bureau, modernization, Westernization, Polysystem Theory

EXTENDED ABSTRACT

Globalization of scientific studies and cooperation of different disciplines have yielded productive results and brought various fields of study closer to one another. The convergence of translation studies and history offers many potential subjects of study that include different perspectives. This study, which looks at the Tanzimat Era and early Republican period through the perspective of translation studies, is a product of this convergence. The first chapter presents the polysystem theory, which makes it possible to analyze the translation from a perspective that goes beyond the text and language boundaries. Through the chapter, concepts related to the theory are associated with translation studies; the relationship of translations with original works is examined, and the position of translation in the literary system is investigated. In addition to the basic structure of the theory, terms such as “invention,” “import,” and “transfer,” which were added to the theory later, and the concept of “culture repertoire,” which formed the basis of this study, are also examined closely. The second chapter provides a general summary of the Tanzimat Era in which radical changes were experienced in many social areas and intensive translation activities were conducted through individuals and institutions. Throughout this chapter, the main reasons that led to the declaration of the Tanzimat Edict are presented, and the important developments in the Tanzimat Era are mentioned. The issue of education is especially discussed because many developments in the field of education in this period formed the basis of the breakthroughs made in the early Republican period. In the third chapter, the scope and development of translation activities in Ottoman history is summarized. In this chapter, it has been mentioned in which fields and languages the translation was made, how the translation was used as a diplomatic tool, types of translations and the first attempt of founding a translation institution. In the fourth chapter, institutional translation activities in the Tanzimat Era were probed in the focus of Encümen-i Daniş. This chapter, which covers different translation institutions founded in this era, attempts to reveal how Encümen-i Daniş differs from these institutions. The path to the establishment of Encümen-i Daniş and its activities, members, and influence on Ottoman thought constitute the main part of this chapter. In addition, the activities of translators, who were not affiliate with institutions but played an important role in the diversification and development of translation, are also mentioned. In the fifth chapter, the period between Encümen-i Daniş and Translation Bureau

is summarized in the context of translation. In this period, some translation organizations were founded, and they tried to produce translations especially in the field of literature although they could not create the desired effect. These institutions, which were established in the interim period, are summarized, and introduced with the translations they produced. Afterwards, the reasons which required Translation Bureau to be founded, the establishment process of the institution, translations made, members and function are discussed. This chapter, which presents a summary of the process of building a culture repertoire in the Republican era, also investigates the dominant ideologies such as Turkish Nationalism, Westernism and Humanism that guide translation activities. Moreover, data and the lists are used to determine the effects of the institution on the literary polysystem. In the sixth chapter, not only the Tanzimat Era and early Republican period but also Encümen-i Daniş and Translation Bureau are compared over their similarities and differences, translation activities, translation areas, translated languages, ideologies, institutional structures, and effects. The main purpose here is to determine whether similar causes lead to similar results and to reveal how much translation activities are related to modernization efforts. The final part provides the conclusion: Although Encümen-i Daniş and the Translation Bureau had some period-related and unique differences, they assumed similar functions in different periods. They were used as tools to support modernization efforts in the relevant periods, and translations were generally related to modernization efforts.

Giriş

Çevirinin dilbilimsel ve metinsel sınırların ötesine geçip toplumsal, tarihî ve kültürel bir olgu olarak incelenmesi çeviribilimde yeni kapılar açmış, çevirinin farklı disiplinlerle yapılan iş birliği ile incelenmesine olanak sağlamıştır. Tanzimat ve erken Cumhuriyet dönemlerinde çevirinin modernleşme ve Batılılaşma kavramlarıyla ilişkisini, Encümen-i Daniş ve Tercüme Bürosu örnekleri üzerinden inceleyen bu çalışma da çeviribilimin tarih disipliniyle bir arada ele alındığı bir yaklaşımın ürünüdür. Bu durum, çeviriyi tarihsel/toplumsal bir eylem olarak değerlendiren ve çevirinin edebiyat çoğuldizgesindeki konumunu tartışmayı olanaklı kılan Çoğuldizge Kuramı'nın bu çalışmanın kuramsal alt yapısını oluşturmasının da nedenidir.

Hem Tanzimat hem de erken Cumhuriyet döneminde yoğun modernleşme çabaları yaşanmış, bu dönemlerde girişilen faaliyetler toplumsal açıdan önemli etkiler yaratmıştır. Çeviri açısından değerlendirilecek olursa her iki dönemde de bireyler ve kurumlar aracılığıyla yoğun bir çeviri faaliyetine girişilmiş, ancak bireysel çabalar, belli bir amaç doğrultusunda kurulan, başkanı, üyeleri ve üye kabul koşullarıyla belli ilkeleri olan kurumların nicelik açısından gerisinde kalmıştır. Bu durum çalışmada neden bireylere değil de kurumlara odaklanıldığının da cevabını vermektedir. Peki, başka çeviri kurumlarından ziyade Encümen-i Daniş'in ve Tercüme Bürosu'nun seçilmesinin gerekçesi nedir? Buradaki en önemli ölçütümüz bu çalışmanın önemli bir dayanağını oluşturan "kültür repertuarı"na yapılan katkıdır. Hem Tanzimat hem de erken Cumhuriyet döneminde bu iki kurumun dışında farklı çeviri kurumları varlık sürdürmüşse de hiçbiri kendi dönemlerinde kültür repertuarına ve hedeflenen düşünce yapısının oluşmasına bu iki kurum kadar katkı sağlamamıştır.

Çevirinin modernleşme ve Batılılaşma çabalarıyla bağlantısını irdeleyebilmek için pek çok araştırma sorusunun sorulması gerekli olduğundan çalışma boyunca "Çeviri etkinliği neden ilgili dönemde hız kazandı?", "Hangi dillerden çeviriler yapıldı?", "Çeviride neden bazı dillere yönelinmedi?", "Ağırlıklı olarak hangi alanlardan çeviriler yapıldı?" ve "Girişilen çabalar beklenen etkiyi yarattı mı?" gibi sorular dönemlere uyarlanarak, genişletilerek ve artırılarak sorulacak, çevirinin işlevini ve rolünü somut bir düzleme oturtabilmek için ilgili kısımlarda alt alan bilgisi sunulacaktır. Sonuç bölümünden hemen önce kurumlar ve dönemler açısından bir karşılaştırma yapılarak benzer nedenlerin benzer sonuçlara yol açıp açmadığı incelenecek, sonuç bölümünde ise elde edilen bulgular ışığında çeviri ediminin genel olarak modernleşme ve Batılılaşma çabalarıyla ne derece bağlantılı olduğu tespit edilmeye çalışılacaktır.

1. Kuramsal ve Yöntemsel Çerçeve: Çoğuldizge Kuramı ve Kültür Repertuarı Kavramı Işığında Çevirinin Edebiyat Dizgesindeki Konumu

Çevirinin metinsel ve dilsel sınırların dışında toplumsal bir olgu olarak incelenmesi 1970'lerden itibaren ortaya konan kültür çalışmaları sayesinde hız kazanmıştır. Özellikle Itamar Even-Zohar'ın inşa ettiği Çoğuldizge Kuramı'yla çeviri, toplumsal işlevi ve rolü açısından incelenebilir hale gelmiş, toplumların, kültürlerin ve ülkelerin çeviri merceğinden

değerlendirilmesi yeni ve önemli bulguların ortaya konmasına olanak sağlamıştır. Tam da bu yüzden aralarında Türkiye'nin de bulunduğu pek çok ülkeden farklı araştırmacılar bu kuram aracılığıyla çevirinin kendi kültürlerindeki rolü ve işlevini artsüremli olarak irdelemişlerdir (Gürçağlar, 2003, s. 198-199).

Çoğuldizge Kuramı esasında bir çeviri kuramı değil edebiyatı sistemli olarak incelemeyi hedefleyen bir kültür kuramıdır. Bu uğraşın taşları ise 20. yüzyılın ilk yarısında Roman Jakobson, Yuri Tinyanov ve Victor Şiklovski gibi Rus biçimcilerin bir “edebiyat bilimi” inşa etme amacına dayanır (Newton, 1993, s. 21). Çek yapısalcılar da aynı dönemde benzer bir tutum sergilemektedir. P. N. Medvedev ve M. M. Bahtin gibi araştırmacılar edebiyatı toplumun kopmaz bir parçası olarak görmüş, edebiyatın kendi içinde barındırdığı unsurlarla olan etkileşimine dikkat çekmişlerdir. Çoğuldizge Kuramı'nı bu düşünceler üzerine inşa eden Itamar Even-Zohar, bu uğraşı şu şekilde gerekçelendirmiştir: “Kültür, dil ve edebiyat gibi olguların ayrı ayrı öğelerin oluşturduğu yığınlar olarak değil, bir sistem çerçevesinde çalışılması çok daha ciddi bir kavrayış sağlayacaktır” (Even-Zohar, 1979, s. 288).

Even-Zohar tarafından, “Aynı anda farklı seçenekleri kullanmakla birlikte kısmen örtüşen, birbiriyle etkileşim hâlinde ve birbirine bağımlı sistemlerin meydana getirdiği çoklu bir dizge” şeklinde tanımlanan Çoğuldizge Kuramı'nda (Itamar Even-Zohar, 1979, s. 290) edebiyat hem kendisinden çok daha büyük bir dizgenin çatısı altında tarih, sosyoloji, psikoloji, sanat ve ekonomi gibi farklı disiplinlerle etkileşim içindedir hem de kendi alt alanlarına sahip bir çatı dizgedir. Dizge dendiğinde zihinlerde düzen ve istikrar gibi kavramlar yankılansa da Çoğuldizge Kuramı aslında zıtlık ve karşıtlıklardan meydana gelen bir kuramdır. Bu karşıtlıkların en öne çıkanı ise merkez-çevre (center-periphery) ikiliğidir. Bir dizge içerisindeki unsurlar kimi zaman merkezde kimi zamansa çevrede yer alırlar. Edebiyat ve çeviri açısından düşüncecek olursak bu çekişmeyi özgün edebiyat ve çeviri edebiyat bağlamında değerlendirmek olanaklıdır. Merkez ve çevre ikiliği insanların ilgili kültürde neyi talep ettiğiyle ve kültürü besleyip edebiyata yön veren tür ve ürünlerin neler olduğuyla ilgilidir. O halde çeviri hangi koşullarda bir kültürün edebiyat dizgesi içerisinde merkezi bir konumda bulunur? Even-Zohar bu durumun gerçekleşmesi için aşağıdaki üç koşuldaki birinin ya da birkaçının gerçekleşmesini gerektiğini belirtir:

- (a) Edebiyat henüz oturmamışsa, bir diğer deyişle “gençse”,
- (b) Söz konusu ülkenin edebiyatı, diğer ülkelerin edebiyatlarından oluşan büyük edebiyat dizgesi içerisinde “çevresel” ya da “güçsüz” konumdaysa ya da her iki özelliğe birden sahipse,
- (c) Edebiyatta dönüm noktaları ve krizler yaşıyorsa ya da “edebi boşluklar” (vacuum) mevcutsa (Even-Zohar, 1990, s. 47)

Birinci koşulda edebiyatın henüz şekillenme aşamasında olması söz konusudur. Bu dönemde edebiyat tamamen o kültüre mensup yazar, şair ve eleştirmenlerin özgün yapıtlarıyla beslenemeyeceğinden çeviri, merkezi bir rol oynar. İkinci durum ilgili kültürün edebiyatı ile diğer kültürlerin edebiyatları arasındaki ilişkiye vurgu yapar. Kültürlere ait edebiyatlar büyük edebiyat çoğuldizgesinde merkezi ya da çevresel bir konumda bulunabilir. Bunda o kültürün

siyasi, hukuki ve askerî gücünün önemi büyüktür (Venuti, 2019, s. 19). Bir kültüre ait edebiyat, bu büyük edebiyat çoğuldizgesinde dünya edebiyatına yön verememekle çevresel konumda bulunuyorsa doğal olarak hâkim durumdaki edebiyatlardan etkilenir ve onlara ait tür ve ürünleri çeviri yoluyla kendi bünyesine dâhil eder. Üçüncü durumu iki boyutlu yorumlamak mümkündür. Ülkelerin yaşadığı toplumsal, siyasi, askerî ve demografik değişimler ile dönüm noktaları edebiyatı doğrudan etkileme ihtimaline sahip olduklarından çeviri ve özgün edebiyatın sahip olduğu konumların değişmesine yol açabilir. Başka bir açıdan bakacak olursak ilgili kültürün edebiyat dizgesinde merkezi konumda bulunan hâkim edebiyat anlayışı o kültürün insanlarını tatmin etmemeye başlar ve edebi ihtiyacı karşılayamazsa bir “edebi boşluk” (vacuum) oluşur ve böylece bu durumu değiştirmesi için çeviriye başvurulur. Ancak böyle bir durumun gerçekleşmesi için de yine o kültürün önemli bir dönemeçten geçmesi beklenir.

Çoğuldizge Kuramı’ndaki diğer karşıtlık saygın görülen-saygın görülmeyen (canonized–non-canonized) ürün ve türlerdir. Saygın görülen ürün ve türler ilgili kültürde yoğun olarak tüketilip muhafaza edilirken saygın görülmeyenler hâkim edebiyat anlayışının dışında bulunur ve konumları değişmediği sürece yok olmaya mahkûmdur. Ancak yaptıkları çağrışımların aksine bu kavramlar “iyi” ve “kötü” edebiyatı işaret etmez, yalnızca ilgili kültürde neye rağbet edildiğini gösterir (Even-Zohar, 1979, s. 295).

Birincil ve ikincil (primary–secondary) edebiyat, Çoğuldizge Kuramı’nın son karşıtlığıdır (Even-Zohar, 1979, s. 298). Bu ikilikte ölçüt, ürün ve türlerin ne derece yenilikçi ya da muhafazakâr olduklarıdır. Uzunca bir süre merkezde yer alan ürün ve türler artık yenilik üretebilme imkânlarını kaybedip kemikleştiklerinde ikincil konuma otururlar. Daha canlı ve yenilik getirebilme potansiyeline sahip olanlar ise birincil konumdadırlar. Çeviri açısından düşünecek olursak, kendini tekrara düşen ve hitap ettiği kitleyi tatmin edemez hâle gelen ikincil ürün ve türler, farklı kültürlerin edebiyatlarına ait öğeleri taşıma imkânına sahip ve doğası gereği yenilikçi olan çeviri tarafından mevcut konumlarından çevreye itilebilirler.

Even-Zohar’ın bu kavramlar üzerine inşa ettiği Çoğuldizge Kuramı çevirinin herhangi bir kültürdeki konumunu, işlevini ve etkisini incelemeye olanak tanır ancak kuram, yalnızca bu kavramlardan ibaret değildir. Even-Zohar, sonraki yıllarda kültür repertuarının oluşuma ve edebiyat ürünlerinin kültürlere dâhil olma sürecine odaklanan çalışmalar kaleme almıştır.

Even-Zohar “kültür repertuarı” kavramını şöyle tanımlar: “Kültür repertuarı, bir grup insanın ya da bir gruba mensup olan bireylerin, yaşamın düzenlenmesi için yaptıkları tercihlerin birikimidir” (Even-Zohar, 1997, s. 355). Bu “bir grup insan” ise yine Even-Zohar’a göre aileden toplumun kendisine kadar geniş bir yelpazeyi kapsayan insanlar grubudur (Even-Zohar, 1997, s. 356). İsraili araştırmacının insan gruplarından bahsetmesi aslında kültür repertuarını şekillendiren öznenin kimler olduğunu da işaret etmektedir. Tarihsel süreçte “...ihtiyaç duyulan kaynakları seferber edebilmede başarılı olan...”, diğer bir deyişle değişim yaratabilecek siyasi erke sahip gruplar mevcut kültürel unsurların bir kısmını koruyabilir ya da bir kısmını tamamen geçmişte bırakmaya yeltenebilir (Even-Zohar, 2002, s. 45). Ayrıca kültür repertuarı,

kendisini bu amaca adayan kişiler tarafından “kasıtlı olarak” şekillendirilebileceği gibi dönemin hakim görüşlerine ve çabalarına paralel olarak kimileri tarafından “farkında olunmadan” da desteklenebilir (Even-Zohar, 1997, s. 357). Kültür repertuvarının şekillenmesindeki en önemli husus, ortaya konan çabanın kitlesel olarak kabul görüp görmemesidir. Even-Zohar bu durumu “türeti”, “girişim” ve “aktarım” ifadeleriyle kavramlaştırmıştır.

Kültür repertuvarını inşa etmenin ilk yolu “türeti”dir (invention). Edebiyat üzerinden örnek verecek olursak, bir yazar ya da yazarlar grubu daha önce hiç var olmamış bir tür, yaklaşım ya da teknik ortaya koyup bunun ilgili kültürde kabul görmesini sağlarsa, bu “türeti” olur. “Girişim” (import) ise bunların farklı kültürlerden ilgili kültüre taşınmasıdır (Even-Zohar, 1997, s. 358). Bilindiği üzere farklı kültürlerden taşınan kültür unsurlarının başka bir kültürde koşulsuz ve hızlı bir biçimde kabul görmesi olası değildir. Even-Zohar, kültür unsurlarının “yerli dizgenin bir parçası olma sürecinden” geçmesini “aktarım” olarak tanımlamıştır. Bu unsurlar erek kültürün mensupları tarafından kabul görür ve bunlara zaman içinde ihtiyaç duyulursa aktarım süreci başarıya ulaşmış demektir (Even-Zohar, 1997, s. 357). Ancak bunun her zaman başarıya ulaşması elbette beklenemez. Even-Zohar bunun bir kez daha kültür konusunda her şeyin ölçüsü olan “insan”a bağlı olduğunu ifade eder.

Çoğuldizge Kuramı, Tanzimat ve erken Cumhuriyet dönemlerinde çevirinin modernleşme çabalarıyla ilişkisini, Türk toplumundaki yerini, rolünü, önemini ve etkisini incelemeye olanak tanınması sebebiyle bu makalenin kuramsal temelini oluşturması için seçilmiştir. Takip eden bölümde bahsedilen bu başlıkların daha iyi anlaşılabilmesi için Tanzimat Fermanı’na dair bir alt alan bilgisi sunulacaktır.

2. Kültürel Dönüşümün Dönüm Noktası: Tanzimat Fermanı

Tanzimat Fermanı ve onu takip eden dönem, hem Osmanlı İmparatorluğu’ndaki modernleşme, değişme ve dönüşme çabalarını radikal bir biçimde değiştirmesi hem de Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşundan sonra yapılan önemli atılımların bir kısmının temelini oluşturması bakımından modernleşme tarihimizde özel bir öneme sahiptir. Bununla birlikte Tanzimat dönemi modernleşme çabalarına girilen ilk dönem değildir (Ortaylı, 1987, s. 11); zira Osmanlı İmparatorluğu, topraklarının hiç de azımsanmayacak bir kısmı Avrupa’da olan, Avrupa’yla savaşta ve barışta daima ilişki içinde olan bir devlettir. Ancak tarihsel süreçte bu ilişkinin kültür etkileşimi boyutunun zayıf kaldığını söylemek yanlış olmayacaktır. Reformların hız kazandığı 18. yüzyılın başına kadar götürebileceğimiz dönemde bile değişimler büyük oranda askerî ve ekonomik alanla kısıtlı kaldı. Tanzimat dönemini geçmişten ayıran ve önemli kılan unsur da tam olarak budur. Bu dönemden itibaren Osmanlı ve Avrupa devletleri arasındaki etkileşime (her ne kadar büyük oranda tek taraflı olsa da) kültür kavramının çatısı altında eğitim, dil ve edebiyat gibi farklı boyutlar da dâhil olmuştur.

Tanzimat Fermanı’nın ilan edilmesine yol açan sebepleri yalnızca Osmanlı İmparatorluğu’nun kendi içinde yaşadığı sorunlara bağlamak doğru olmaz. Esas sebepler 17. yüzyılda Avrupa’nın

yaşadığı ekonomik dönüşüme kadar uzanmaktadır. Amerika kıtasının keşfine kadarki süreçte Avrupa, yakın ve uzak doğuyla girişilen ticari ilişkilerde büyük oranda alıcı konumdaydı. Bunun sebebi ise doğunun 17. yüzyıla kadar hiçbir dönemde Avrupa topraklarında üretilen mallara yoğun olarak ihtiyaç duymamasıydı (Hobsbawm, 1954, s. 44). Ancak 17. yüzyılda Avrupa'nın mevcut feodal ekonomisinde baş gösteren çatlaklar 18. yüzyıldan itibaren kuvvetli kapitalist eğilimlerin ortaya çıkmasına yol açtı (Hobsbawm, 2003, s. 26). Sonraki süreçte hız kazanan bu değişimler ve coğrafi keşiflerin meyvelerinin toplanması Avrupa ile Osmanlı İmparatorluğu'nun da içinde bulunduğu dünyanın geri kalanı arasındaki dengelerin değişmeye başlamasına yol açtı. Niyazi Berkes bahsedilen bu değişikliklerin Osmanlı İmparatorluğu üzerindeki etkisini şu şekilde ifade etmektedir:

17. yüzyılın başında Batı Avrupa'daki gelişmeler, siyasal alanda olmaktan çok ekonomik alanda Osmanlı İmparatorluğu'na (para ve fiyat devrimi biçiminde) çarptığı halde, bunun yarattığı bunalımın bu çarpmanın sonucu olduğu 18. yüzyılın başına dek kimsenin aklına gelmemiştir. Batı, hattâ Avrupa diye tanınan bir dünya birimi Avrupa'nın kendisinde bile yoktu. Osmanlıların, "kefere" sözcüğü altında topladığı Avrupa halklarına ve devletlerine karşı (eskiden Bizanslılarda olduğu gibi) üstünlük duyguları o denli aşırı idi ki, bunların ticaret temsilcilerine kendi ekonomilerinin ve siyasal örgütlerinin temellerini etkileyecek ticarî imtiyazlar vermekte sakınca görmedikleri gibi tumar sisteminin, kapıkulu örgütünün, bürokrasi ve mâlîyenin altüst olmasının 18. yüzyıl Avrupası'nın ekonomik etkilerinin sonucu olduğu, sonraki etkilerini önceden görececek bir biçimde anlaşılmamış, bu yüzden, bu seziş karşı, eylem yönünden başarılı bir girişim olmamıştır. (Berkes, 2012, s. 38-39)

Görüldüğü gibi Berkes burada yaşanan ekonomik değişimlerin Osmanlı idarecileri tarafından henüz farkına varılmadığını ifade etmekte, verilen imtiyazların daha sonra Osmanlı ekonomisini ciddi şekilde etkileyeceğini söylemektedir. İber Ortaylı da benzer görüşler ileri sürer:

Osmanlı İmparatorluğu Yeniçağın büyük güçlerindendi. Dayandığı iktisadi yapı ise Yeniçağ dünyası için eskiydi. [...] Osmanlı İmparatorluğu geri bir tarım ile yaşıyordu. Batı Avrupa gibi tarım alanında yenilikler yaratıp zenginleşmiş, bu zenginlikle yerli manüfaktür ve ticareti geliştirebilmiş, nüfusunun denge ve dağılımı buna göre değişmiş değildi. 18. yüzyıl dönemini, böyle bir yapıyla aşmaya çalışan imparatorluğun ekonomisi dışa bağımlı hâle geldi. (Ortaylı, 1987, s. 85)

Ekonomik değişimlerin fitilini ateşlediği dengesizliğin yanında Tanzimat Fermanı'nı tetikleyen bir diğer önemli unsur askerî ve siyasi gelişmelerdir. Osmanlı İmparatorluğu'nun Karlofça Antlaşması'ndan sonra yaşadığı ciddi toprak kayıpları ve Avrupa ordularındaki değişimler askerî dengede ibrenin yüzyıllar sonra Avrupa lehine dönmesine yol açmıştır (Sander, 2003, s. 140). Bununla birlikte Osmanlı ordusunda köklü değişimlerin yaşanması ancak 1789'da tahta geçen III. Selim'in Nizam-ı Cedit Ordusu'nu kurmasıyla mümkün olmuştur. Takip eden süreçte II. Mahmud'un Yeniçeri Ocağı'nı lağvederek iradesini kısıtlayan

en önemli güç odaklarından birini ortadan kaldırması (Lewis, 1993, s. 81) ve yeni bir ordu kurması önemli bir gelişme olarak görülse de Osmanlı İmparatorluğu Avrupa'dan kademeli olarak geri çekilmek durumunda kalmıştır.

Osmanlı İmparatorluğu Avrupa karşısında elbette yalnızca askerî ve ekonomik üstünlüğünü kaybetmemiştir. Bilimsel gelişmeler açısından durağanlık yaşanması (Yazıcı, 2005, s. 46) ile Rönesans ve Reform hareketlerinin, hümanizmin, akıl çağının, ticaret, sanayi ve tarım devrimlerinin Osmanlı'da karşılık bulamaması (Balci, 2006, s. 8-12) Osmanlı İmparatorluğu'nun derin krizler yaşamasının diğer sebeplerindendir.

Yaşanan sorunların çözümleri uzunca bir süre askerî alanda aranmış ancak bir noktada kökten ve kapsamlı bir değişikliğe ihtiyaç duyulduğu anlaşılmıştır. Tanzimat Fermanı, işte tüm bu sorunlara toplu bir reçete olma amacıyla ilan edilmiştir.

3 Kasım 1839 tarihinde Gülhane Parkı'nda yabancı elçilerin, devlet erkânının ve halkın huzurunda ilan edilen Tanzimat Fermanı toplumun pek çok noktasını ilgilendiren hükümler içeriyordu. Örneğin askerlik süresi muvazzaf askerler için 5, ihtiyat birlikleri için 7 yıla kısıtlandı; Hukuk alanında, “Osmanlı Devleti'nde yasama ilkesinin ve yasama kuruluşunun ilk görünür denemesi” olan *Ceza Kanunnamesi* ilan edildi (Lewis, 1993, s. 110); Maliye alanında vergi toplama usulünde değişiklikler yapılırken “kâğıt paraların basılmasının ve banka kurulmasının ilk adımları” atıldı (Kılıçbay, 1985, s. 150). Tanzimat Fermanı ayrıca Müslüman-gayrimüslim ayrımı olmaksızın tüm Osmanlı vatandaşlarına eşit muamele edileceğini öngörüyordu. Ferman, bunlarla kısıtlı kalmayarak mülkiyet hakkını güvence altına alıyor, adil bir yargılama vadedip yargısız infazlar yapılmayacağını bildiriyor, rüşvet ve adam kayırmacılığın önünü almak amacıyla yeni düzenlemeler yapılacağını ilan ediyordu. Tanzimat Fermanı'nda eğitime ilişkin bir hüküm bulunmaması, bu dönemden sonra eğitimde köklü değişikliklerin olmadığını düşündürmemelidir. Tam aksine bu dönemden itibaren eğitim alanında da önemli değişiklikler yaşanmış, farklı seviyelerde önemli girişimlerde bulunulmuştur.

Eğitim gerçekten de tüm bu alanlar içinde üzerine en çok odaklanılması gereken problemlerin başında gelmekteydi. Berkes, o dönem itibarıyla cehaletin ulaştığı noktayı şu şekilde açıklıyordu:

Cahillik halk yığınlarını aşmış, ulemâyı ve devlet adamlarını da içine almıştı. Halk yığınları gibi, bunlar da ne İslâm “ilmini” ne de modern fenleri biliyorlardı. Ulemânın bilgi kaynaklarından biri olan *akıl* ile öteki bilgi kaynağı olan *nakil* arasında artık bir fark kalmamıştı. Ezbercilik yüzünden ikisi de tarihsel anlamları bilinmeden tekrarlanan gelenek bilgileri olmuştu. (Berkes, 2012, s. 180)

Eğitim sisteminin ve buna bağlı olarak cehaletin temelindeki önemli sebeplerden biri farklı seviyelerde bulunan ve farklı amaçlara hizmet eden okulların eşgüdümünden yoksun olması ve eğitim seviyeleri arasında bir kopukluk bulunmasıydı. Örneğin sıbyan okullarında Müslümanlık ve İslâm öğretiliyor, meslek eğitimi, zanaat ya da pozitif bilime dair herhangi bir şey gösterilmiyordu. Bu durum daha üst kademedeki okulların öğrenci bulamamasına yol

açıyordu. Berkes konuyla ilgili, üst kademe okullara “kırk, elli, hatta altmış yaşında sakallı öğrencilerin” alındığını belirtirken (Berkes, 2012, s. 181) Ortaylı da Tıbbiye ve Harbiye’ye okuma yazma bile bilmeyen farklı yaşlardaki kişilerin girdiğini ifade eder (Ortaylı, 1987, s. 145). Bu durumu değiştirme çabaları aslına bakılırsa Tanzimat Fermanı’ndan önce başlamıştır. 18. yüzyılın ilk çeyreğinden 19. yüzyılın ilk çeyreğine kadar uzanan süreçte askerî alanda eğitim vermek üzere Hendeshane, Mühendishane-i Bahrî Hümâyûn, Mühendishane-i Berrî Hümâyûn, Tıbhane-i Amire ve Harbiye açılmış, yüksekokullara okuma yazma bilen öğrencilerin yetiştirilmesi ve Osmanlı bürokrasisine personel, devlet memuru ve tercüman kazandırılması için ise (Demez, 2007, s. 19) rüştiyeler kurulmuştu.

Bu girişimler Tanzimat döneminde de artarak devam etmiştir. Eğitim alanındaki yeni gelişmelerin fitilini Sultan Abdülmecid’in 1848’te ilan ettiği fermanın ateşlediği söylenebilir. Fermanla “bilimin gelişmesi ve yeni okulların açılması” konularına yer verilmiştir (a.g.e: 21). Bu fermanın akabinde derhal harekete geçen devletin ilgili yetkilileri, mart ayında “üyeleri arasında Hariciye Müsteşarı ve Divan-ı Hümayun kalem müdürü Ali Efendi ile Divan Baş Tercümanı Fuat Efendi’nin bulunduğu” (Lewis, 1993, s. 113) yedi kişiden oluşan bir Meclis-i Maarif-i Muvakkat (Geçici Eğitim Kurulu) kurdu (Demez, 2007, s. 21; Ürekli, 2002, s. 392). Bu kurulda alınan kararlar, bu makalenin çalışma nesnelere olan Encümen-i Daniş’in kurulması de dâhil olmak üzere önemli başlıklar içermektedir: Demez, kurulun işlev ve planlarını şu şekilde özetler:

(Kurul), Sıbyan ve Rüştiye mekteplerini iyileştirmek, ilk, orta ve yüksek olmak üzere üç kademeli bir eğitim sistemi oluşturmak, modern anlamda ilk yüksekokul olarak nitelenebilecek Darülfünun’u ve bilimler akademisi Encümen-i Dâniş’i kurmak yönünde kararlar almış, bütün öğretim kademeleri için bir tüzük hazırlatarak, eğitim işlerini denetlemek için bir Meclis-i Maarif-i Umumiye’nin kurulmasını hükümete teklif etmiştir. Bu teklif hükümet tarafından kabul edilerek 1846 yılında Meclis-i Maarif-i Umumiye kurulmuştur. (Demez, 2007, s. 21)

Yükseköğretime kadarki eğitimin belli bir sisteme oturtulması ile üniversitenin kökenini oluşturan Darülfünun’un, bu kurumu beslemesi amaçlanan Encümen-i Daniş’in ve eğitim işlerini denetlenip düzenleneceği çatı bir kurumun kurulması kararları eğitimdeki aksaklıkların giderilebilmesi için çok önemli kararlardır. Ancak atılan adımlar bununla da kısıtlı kalmamıştır. Sonraki süreçte kız öğrenciler için İnas Rüştiyeleri, Ziraat Mektebi, Baytar Mektebi ve Orman Mektebi kurulmuştur; bunlara ilaveten bir sanayi mektebi kurulması amaçlandıysa da sanayileşmemiş durumdaki Osmanlı İmparatorluğu’nda buna yönelik talep ve ihtiyaç önemli seviyelere ulaşmadığından (Ortaylı, 1987, s. 146) bu girişimden vazgeçilmiştir.

Eğitimin modernleşmesi açısından yapılan en önemli girişimlerden biri 1 Eylül 1867’de Maarif-i Umumi Nizamnamesi’nin ilan edilmesidir (Ürekli, 2002, s. 398). Ortaylı, özellikle son yüz yılda ortaya konan planların devamı niteliğinde olan ve geçmişe nazaran ciddi değişiklikler öngören nizamnamenin içeriğini ve hedeflerini şu şekilde özetler:

Nizamname genel öğrenimi üç dereceye ayırıyordu. İlk derece Sıbyan mektepleri ve rüşdiyelerden oluşuyor ve toplam sekiz yıllık bir öğrenim dönemini kapsıyordu. İkinci derecede İdadi ve Sultaniler yer alıyordu. Sultanilerin ilk örneği bugünkü Galatasaray'dı ve bu okullar ancak 1880'lerden sonra vilayet merkezlerine yayılabildi. Üçüncü derece, Mekatib-i Aliye denen yüksek okullardı. Bu okulların başında Darülmuallimin (Erkek Öğretmen Okulu) ve Darülmualimat (Kız Öğretmen Okulu), Darülfünun ve çeşitli askeri teknik okullar yer alıyordu. Öğretmen okulları ilk ve orta öğretmenler için üçer şubeden oluşuyordu. Öğrencilere 80-120 kuruş aylık burs veriliyor ve mezuniyetten sonra beş yıl mecburi hizmet yükleniyordu. Darülfünun ise zaman zaman kurulup kapanan bir kurumdu, gerçek bir üniversite benzeri öğrenime geçene kadar 20. yüzyılın başına gelmek gerekmiştir. Darülfünun- burs vermeyen ve öğrenciden ücret alan nadir eğitim kurumlarındandı. Osmanlı devleti başından sonuna kadar burs sistemine bağlı eğitimi geniş ölçüde, pek az istisnaıyla uygulamıştır. Bu kurumların hiçbirisi II. Meşrutiyet'e kadar yüksek öğrenim kurumu niteliğine kavuşmadı. (Ortaylı, 1987, s. 146-147)

Nizamname, alt kademe eğitim sistemini düzenlemenin yanında Darülfünun'un kuruluşunu detaylarıyla ele alması açısından da önemlidir. Sonraki süreçte vakit kaybedilmemiş, Darülfünun bir yıl içerisinde "Edebiyat, Hukuk ve Mühendislik bölümlerinden oluşacak şekilde gösterişli bir törenle açılmıştır" (Ürekli, 2002, s. 400). Yükseköğretim girişimi bununla da kısıtlı kalmamış, hukuk ve mühendislik fakültelerinin açıldığı Galatasaray Sultanisi de fiilen bir yükseköğretim seviyesine yükselmiştir (Berkes, 2012, s. 243).

Osmanlı İmparatorluğu'nda eğitim alanında gerçekleştirilen değişiklikler ve atılımlar yalnızca Osmanlı aydınının değil gelecekte Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucu kadrolarını teşkil eden kişilerin de yetişmesini bakımından önem arz etmektedir. Ayrıca girilen tüm bu çabalar eğitimi ulemanın hâkimiyetinden kurtarmış ve laik eğitime giden yolun taşlarının döşemiştir (Lewis, 1993, s. 114).

Tanzimat Fermanı'yla birlikte başlayan kapsamlı dönüşüm sürecinin bir parçasını da Islahat Fermanı teşkil eder. Tanzimat Fermanı'nda azınlıklarla ilgili konularda vadedilen bazı uygulamaların gerçekleştirilmediğini öne süren Batılı devletler Osmanlı üzerinde baskı kurmaya başlamış ve nitekim Islahat Fermanı, "İngiliz, Fransız ve Avusturya elçilerinin ağır baskısı altında" (a.g.e.: 116) ilan edilmiştir. Baskı altındaki Osmanlı devlet yönetiminin büyük oranda azınlıkları ilgilendiren ve imparatorluk sınırları içinde Müslüman-gayrimüslim ayrımı olmaksızın herkesin eşit olarak görüldüğü bir düzen öngören Islahat Fermanı'na direniş göstermemesi, "Osmanlı vatandaşı" kavramının azınlıklar arasında hızla artan ulus bilincini bir parça frenleyeceğine ve ülke içinde bölünmeyi erteleyeceğine duydukları ümit olmalıdır.

18. yüzyılın ikinci yarısından başlayıp Meşrutiyet'e ve daha ötesine uzanan süreçte modernleşme açısından çok farklı alanlarda önemli atılımlar gerçekleşmiştir. Çeviri de kuşkusuz bu süreçte değişim hareketini etkileyen ve ondan etkilenen bir edimdir. Tanzimat dönemi aydınları, yazarları, gazetecileri ve şairleri gerek kendi edebi zevkleri, gerek eğitim kurumlarına akademik kaynak sağlamak, gerekse de uluslararası ilişkileri sürdürebilmek için

yoğun bir çeviri faaliyetine girişmişlerdir. Hatta çeviri bu süreçte yeni bir kültür repertuarı oluşturma ve yeni bir edebiyat dizgesi inşa etmek amacıyla kullanılmıştır. Sonraki bölümde Osmanlı İmparatorluğu'nda çevirinin tarihsel serüveni kısaca özetlenecek ve ardından çevirinin Tanzimat dönemindeki bu şekillendirici ve dönüştürücü rolü dönemin çeviri kurumlarından Encümen-i Daniş örneğinde irdelenecektir.

3. Osmanlı İmparatorluğu'nda Çeviri Faaliyetleri

Osmanlı İmparatorluğu'nda edebi eserler, hemen hemen 18. yüzyıla kadar götürebileceğimiz uzunca bir zaman dilimi boyunca çoğunlukla Arapça ve Farsça kaleme alınmış, bilim diline Arapça hâkim olmuş (Yazıcı, 2018, s. 848) ve bu dilleri konuşan toplumların dışında kalanlarla, özellikle de Avrupa devletleriyle kültürel etkileşim büyük oranda kısıtlı kalmıştır. Bunun en önemli sebeplerinden biri Osmanlı İmparatorluğu'nun bu dönemde siyasi, ekonomik ve askerî açıdan kendine denk bir güç bulamaması ve bunun yarattığı üstünlük hissidir (Balcı, 2006, s. 8-12). Osmanlı edebiyat çoğuldizgesinde divan edebiyatının merkezi konumunda (center) bulunması ve kemikleşmeksizin uzunca bir süre saray ve çevresinin edebî ihtiyacını tatmin edebilmesi de önemli bir gerekçedir. Nitekim Arap Aydınlanması'nın kapılarını aralayan ve Arapçaya çevrilmiş olan Yunanca ve Latince eserlere bile ilgi gösterilmemesi (Demez, 2007, s. 25; Ülken, 2020, s. 231) bu savı destekler niteliktedir.

Sanat, kültür, edebiyat ve bilim alanlarında Batılı dillerden yapılan çeviri yoğunluğunun sığ oluşu, çevirinin farklı amaçlarla kullanılmadığı anlamına da gelmemektedir. Kurulduğu tarihten itibaren Batılı devletlerle sürekli sınır komşusu olan Osmanlı İmparatorluğu kuşkusuz bu diyalogu çevirmenler aracılığıyla sürdürmüştür. Yazıcı uluslararası ilişkilerde bir araç olarak kullanılan çevirmenliğin dört kaynaktan beslendiğini ifade etmektedir. Bunlardan;

...birincisi, devşirme yoluyla yetiştirilenler arasından seçilenlerdir. Örneğin, Fatih Sultan Mehmet döneminde Venedik cumhuriyetine elçi olarak gönderilen Rum kökenli Lütfü Bey buna örnek gösterilebilir. (...) Ne var ki, 17. yüzyılın ortasında devşirme sisteminin kaldırılmasıyla birlikte, bu olanak ortadan kalkmıştır. İkincisi, Osmanlı uyruğu Hıristiyan azınlıktır. Üçüncüsü, ya komşu ülkelerden kaçıp Osmanlıya sığınan, ya da macera düşkünü olan Alman, Macar, İtalyan kökenli kimselerdir. Sonuncusu ise, zaman akışı içerisinde özellikle elçiliklerin kurulmasıyla birlikte teknik konularda yetiştirilmek üzere dışarıya gönderilen öğrencilerdir. (Yazıcı, 2005, s. 49)

16. yüzyıl, Osmanlı İmparatorluğu'nun diğer devletlerle ilişkisinin geçmişe oranla fazlasıyla geliştiği bir dönemdir. Bu durum çevirmenlikte kurumsallaşmayı da gerekli kılmıştır. Vedat Günyol bu dönemden sonra çevirmenlerin genel itibarıyla dört alanda hizmet verdiğini belirtmektedir. Bunlar sarayda istihdam edilip yabancı elçiler ve temsilcilerle iletişimi sağlayan “Divan-ı Hümayûn tercümanları”, imparatorluğun farklı bölge ve eyaletlerine gönderilerek buralarda genel olarak iletişimi sağlama ve mahkeme çevirmenliği görevini icra eden “eyalet tercümanları”, 18. yüzyılda açılan askerî okullarda ders vermek üzere ülkeye gelen yabancı

eğitimcilere rehberlik yapan “müessese tercümanları” ve son olarak “yabancı elçi ve konsolos tercümanları”dır (Günyol, 1983, s. 324-325).

Klasik dönem boyunca diplomatik bir araç olarak kullanılan çevirinin, edebiyat ürünlerini aktarma açısından sistemli olarak kullanılması ancak Lale Devri’nde mümkün olabilmıştır (Eruz, 2010, s. 95). Lale Devri’ne kadar edebiyat çevirilerinin bireysel çabalar çerçevesinde ilerlediği görülürken bu dönemden itibaren belli eserlerin çevirisinde çeviri heyetlerinin oluşturulduğu görülür. Edebi eserlerin Türkçeye kazandırılması amacıyla kurulmuş bir çeviri kurumu henüz söz konusu değilse de “Her eser için ayrı bir tercüme heyeti kurma yoluna gidilmesi, bu dönem gerçekleştirilen çevirilere ‘örgütlü’ olma özelliğini kazandırmıştır” (Demez, 2007, s. 27).

Osmanlı İmparatorluğu’nda çeviri etkinliğinin hız kazanmasını sağlayan bir diğer gelişme 18. yüzyılda Batılı tarzda askerî okulların açılması ve Avrupalı uzmanların ülkeye getirilmesidir. Baron de Tott tarafından 1773’te kurulan Mühendishane-i Bahri Hümayun ve 1790’da kurulan Mühendishane-i Berr-i Hümayun bu alanda iki önemli örnektir. Bu okulların müfredatının Batılı tarzda hazırlanması ve Avrupa dillerinde kaleme alınan kaynak ve materyalin kullanılması kurum personelini yoğun bir çeviri etkinliği yapmaya yöneltmiştir (Yazıcı, 2018, s. 849). Bu dönemde girilen çeviri etkinliğinin önemi, çevirinin artık yalnızca diplomatik bir araç olarak görülmemesinde yatmaktadır. Çeviri yoluyla henüz maksatlı ve yoğun bir kültür inşası söz konusu değilse bile askerî bilimlerle eğitim alanlarında kültürel alımlama konusunda bir çaba söz konusudur.

Kuruluşundan yıkılışına kadar yabancı komşularıyla yoğun bir etkileşimde bulunan ve bünyesinde çok sayıda farklı ulus ve etnik grup barındıran Osmanlı İmparatorluğu her dönemde çeviriden yararlanmıştı. Bununla birlikte çevirinin, 18. yüzyıla kadar hemen hemen yalnızca diplomatik bir araç olarak kullanıldığı, edebi çevirilerin çok büyük oranda Arapça ve Farsça dillerinden yapıldığı, bunun yanında üstünlük hissi ve birtakım kökleşmiş görüşler sebebiyle Batı kültürüne mesafeli durulduğu görülmüştür. 18. yüzyılda Batılı tarzda askerî okulların açılması çeviriye yeni bir işlev kazandırmış, Batı bilimi ve kısmen de olsa kültürü çeviri aracılığıyla Osmanlı’ya taşınmaya başlanmıştır. Tanzimat Dönemi’nde çevirinin bu işlevi daha da ağırlık kazanacak, gerek bireysel çabalar, gerekse de çeviri kurumları aracılığıyla Batı bilimi, düşünüyü, edebiyatı ve kültürü Osmanlı’ya aktarılacaktır. Sonraki bölümde Tanzimat Dönemi’nde çevirinin şekillendirici rolü ve işlevi, Encümen-i Daniş üzerinden Çoğuldizge Kuramı’nın kavramları aracılığıyla incelenecektir.

4. Tanzimat Döneminde Edebiyat Dizgesindeki Değişim ve Çeviri Etkinliği

Tanzimat Dönemi’nde hem devlet tarafından kurulan ya da bir grup insanın bir araya gelerek oluşturduğu kurumların çatısı altında hem de kişiler tarafından yoğun olarak çeviri yapılmıştır. Yazın dünyasına yön veren ve Osmanlı edebiyat dizgesini yeniden şekillendiren bu çabalara değinmeden önce Osmanlı edebiyat geleneğinden kısaca bahsetmek ve çevirinin edebiyat dizgesini nasıl ve neden şekillendirdiğini incelemek yerinde olacaktır.

Tanzimat Dönemi'ne kadar Osmanlı'da iki kutuplu bir edebiyat anlayışının varlığından söz edilebilir. Halk edebiyatı ve divan edebiyatı yüzyıllar içinde birbirini etkilemiş olsa da (Paker, 1987, s. 34) zaman içinde hitap ettikleri kitle ve edebî özellikler açısından keskin bir şekilde farklılaşmışlardır. Tanzimat'a kadarki süreçte divan ve halk edebiyatlarının edebiyat dizgesindeki konumunu sahip oldukları diğer özelliklerden ziyade hitap ettikleri kitlenin belirlediği söylenebilir. Halk edebiyatı, bünyesinden çıkardığı çok önemli isimlere rağmen halk dilinde ve halk için yazıldığından İstanbul ve saray çevresinde kök salamamış, rağbet görmemiştir. Bu çevrenin edebiyat anlayışını Arap ve Fars edebiyatına ait türler, ürünler ve normlar şekillendirmiş ve dolayısıyla dizgenin merkezini divan edebiyatı işgal etmiştir. Ayrıca *saygın görülen* eserlerin yine divan edebiyatına ait eserler olduğu da söylenebilir. Zira yazılı edebiyat yoğun olarak ancak saray ve çevresinde tüketilmektedir. 16. yüzyıldan itibaren ise divan ve halk edebiyatları arasındaki dil farkları ciddi şekilde açılmaya başlamış (Paker, 1987, s. 34), hâlihazırda divan edebiyatına mesafeli olan halk, bu edebiyata ait edebî ürünleri iyiden iyiye anlayamaz hâle gelmiştir. Hatta Berkes, divan edebiyatının kendi kitlesine bile yabancılaşacak kadar ağdalı ve anlaşılmaz bir şekilde büründüğünü ifade etmektedir:

Devlet ve saray çevresinde gelişen Osmanlıca'nın edebî ifadesi divan edebiyatı denen edebiyatta en zengin ve en yapma düzeyine ulaşmıştı. Bu edebiyat dili, yalnız toplumdaki kopuk bir dil değil, aynı zamanda tabiata yabancı bir dildir. Nasıl medresenin modeli Arapça'nın hâkim olduğu kelâm ve fıkıh edebiyatı ise, bu divan edebiyatının modeli de Fars edebiyatı olmuştu. Fakat o modele zorlanarak uydurulan bir edebiyat olduğu için, dil açısından belki daha da çok yapma olmak zorunda kalmıştır. Klâsik Fars şairlerinin yazıları, bugün bile İran'da halk arasında anlaşıldığı ve söylendiği halde, Osmanlı divan edebiyatı kendi zamanında bile anlaşılmazdı. Yalnız dil içeriği değil, edebî kuralları da uzun bir eğitim ve marifet isteyen bir sanattı. Bu kuralların kafesi içine sıkışmış olan bu edebiyat, Tanzimat dönemine geldiği zaman kalıplaşmış, kısırlaşmış, edebî yaratıcılık niteliğini yitirmiş bir edebiyat olmuştu. (Berkes, 2012, s. 258)

Berkes'in son cümlesi divan edebiyatının edebiyat dizgesi içerisinde neden *ikincil* konuma geçtiğinin de cevabını vermektedir. Artık divan edebiyatı hitap ettiği kitle için bile yenilik üretebilme niteliğini yitirmiş ve kemikleşmiştir (Paker, 1987, s. 34). Gelgelelim halk edebiyatının da *birincil* konumda olduğu, divan edebiyatına alternatif oluşturduğu ve edebiyata yeni bir soluk getirdiği söylenemez. Daha önce de belirtildiği gibi çeviri, bu türden krizlerde edebiyat dizgesinin merkezine yerleşebilmektedir (Even-Zohar, 1990, s. 47). Tanzimat döneminde de tam olarak bu yaşanmıştır. Hâlihazırda toplumun pek çok noktasında hissedilen değişim, edebiyatı da etkilemeye başlamış, Batı edebiyatına özgü türler ve ürünler Osmanlı edebiyatına dâhil edilmeye başlanmıştır. Bu dönemde çevirinin hem Batı bilimini ve düşünce yapısını Osmanlı toplumuna tanıtan hem de edebiyatı içinde bulunduğu krizden, yenilik üretememe durumundan ve durağanlıktan kurtaran bir araç olarak kullanıldığı söylenebilir.

4.1. *Encümen-i Daniş Örneğinde Kurumlar*

Tanzimat Dönemi çeviri etkinliğine kurumlardan, özellikle de yoğun çeviri faaliyetinin gerçekleşmeye başladığı ilk kurum olan Bab-ı Ali Tercüme Odası'ndan başlamak yerinde olacaktır. Tanzimat Dönemi'ne kadar Osmanlı İmparatorluğu'nda diplomatik ilişkiler ve “elçilikler tamamen Rum tercümanların insafına bırakılmıştı” (Kayaoğlu, 1996, s. 5). Bu durum 18. yüzyıla kadar ciddi bir probleme yol açmadıysa da Fransız İhtilali'nin etkisiyle ulus bilincinin uyanmaya başlaması Rum çevirmenlerin kime sadık olacaklarını sorgulamalarına yol açmıştır. 1821'de başlayan Yunan isyanı, bu durumun yarattığı problemlere verilebilecek en net örneklerden biridir. Divan-ı Hümayun çevirmeni Constantine Mourouzi isyancı elebaşlarıyla iletişimi sürdürme sürecinde Bab-ı Ali'nin niyetini çarpıtmış, Yunan isyancıları cesaretlendirici mektuplar göndermiş ve onlarla iş birliği içine girmiştir (Balcı, 2006, s. 82; Kayaoğlu, 1996, s. 6). Bir süredir devam eden bu türden olaylar Osmanlı devlet yöneticilerini farklı arayışlara sürüklemişse de diplomatik ilişkileri yürütebilecek seviyede çeviri ve dil hâkimiyeti olan Müslüman ve Türk çevirmenlerin yok denecek kadar az olması problemi bir süre çözümsüz kılmıştır. Nitekim aynı yıl, Mihendishane-i Berri Hümayun'da Fransızca ve İtalyancadan çeviriler yapan ve kurumda dersler veren Yahya Efendi (Günyol, 1983, s. 325) dil bilip çeviri faaliyetlerini yürütebilecek çevirmenler yetiştirmek üzere görevlendirilmiştir ve böylece Bab-ı Ali Tercüme Odası kurulmuştur (Balcı, 2006, s. 84; Demez, 2007, s. 28). Bab-ı Ali Tercüme Odası her ne kadar yoğun olarak diplomatik ilişkilerin yürütülmesini sağlayan çevirilerle meşgul olsa da zaman içinde faaliyet alanlarını çeşitlendirmiş, farklı dillerin öğretildiği bir okul hâline gelmiştir. Tanpınar'ın ifadesiyle “garplılaşma fikrinin siyasi mücadele fikriyle beraber yürütmesi ve yeninin bütün düşünce ve sanat hayatını sarması” bu kurumla yolu bir şekilde kesişmiş kişiler sayesinde gerçekleşmeye başlamıştır (Tanpınar, 2007, s. 138). “Burada... Fransızca aracılığıyla Fransız edebiyat ve düşünün ile ilk tanışma başlamış, Divan edebiyatından Tanzimat edebiyatına geçiş bu Tercüme Odası yoluyla olmuştur,” diyen Berkes de yine kurumun edebiyat dizgesinin değişimine yaptığı etkiyi öne çıkarmıştır (Berkes, 2012, s. 198). Bab-ı Ali Tercüme Odası büyük oranda “yabancı konsolosluklarla yapılan yazışmaları yönetse” (Günyol, 1983, s. 325) ve Tanzimat Fermanı'ndan önce kurulsaydı da sonraki çeviri kurumlarının öncüsü olması açısından önemlidir.

24 Mayıs 1861'de faaliyete başlayan Cemiyet-i İlmiye-i Osmaniye'nin kuruluş amacı ise kendisinden önce kurulan Encümen-i Daniş'in¹ “fen alanındaki eksiklerini tamamlamak” (Demez, 2007, s. 33) ve “modern Batı bilimini tanıtarak Türk bilimsel çalışmalarını teşvik etmektir” (Paker, 1987, s. 32). Münif Paşa tarafından kurulan kurumun üye kabul politikasında dil, din ve ırk farkı gözetilmemiş, üyelerden İngilizce, Fransızca, Almanca, İtalyanca ya da Antik Yunanca gibi Batı dillerinden birini bilmeleri beklenmiştir (İhsanoğlu, 1993, s. 33). Halka açık bilgilendirici toplantılar da tertip eden kurumun bilim, düşünce ve tarih konularında telif ve çeviri çalışmalar içeren “Mecmûa-i Fünûn” isminde bir yayın organı da bulunmaktadır

1 Encümen-i Daniş detaylı olarak ele alınacağından Tanzimat Dönemi çeviri kurumları arasında en sona bırakılmıştır.

(Paker, 1987, s. 33; Yazıcı, 2005, s. 56). Türk aydınının bir araya gelerek “modern bilim ve kültürü yaymak için kendi aralarında kurdukları ilk dernek olan Cemiyet-i İlmiye-i Osmaniye (Eruz, 2010, s. 120) uzun yıllar varlık sürdüremediye de kültür repertuarı değişimine ve modernleşme çabalarına katkıda bulunmuştur.

Telif ve Tercüme Cemiyeti 1861’de Maarif Nezareti’ne bağlı olarak Encümen-i Daniş’in yerini doldurma amacıyla kurulan kurumlardandır (Kayaoğlu, 1996, s. 56). Yabancı dildeki bilimsel eserlerin çevrilmesi, bilimin ve bilimsel düşüncenin halka ulaştırılması amaçlanmıştır. Kurum, Maarif Nezareti’ne gönderilen çevirilerin kontrolünü de gerçekleştirmekteydi (Kayaoğlu, 1996, s. 58-59).

Daire-i İlmiye 1869’da ilan edilen Maarif-i Umumiye Nizamnamesi’nde yer alan Meclis-i Maarif-i Kebir’in iki kolundan biridir. Amacı Avrupa üniversiteleri ile ilişkiler kurmak, telif ve çeviri eserler üretmektir (Kayaoğlu, 1996, s. 68; Yazıcı, 2005, s. 57). Üyelerinden daha önceki kurumlar gibi Batı dillerine ek olarak Antik Yunanca ve Latince gibi dilleri bilmeyi şart koşan kurum okullar için kitap çevirileri ve yazımı gerçekleştirmiş, Avrupa üniversiteleri ile diyalog kurmuş ve çevirmen ile yazarlara ödemeler gerçekleştirmiştir.

Encümen-i Daniş, kronolojik sıralamada Bab-ı Ali Tercüme Odası’ndan sonra incelenmesi gereken bir kurumsa da detaylı olarak ele alınacağı için sona bırakılmıştır. Encümen-i Daniş’in kurulması her ne kadar Darülfünun’la eş zamanlı olarak 1848 tarihli Meclis-i Maarif-i Muvakkat’ta kararlaştırıldıysa da mevcut bürokratik engeller ve Encümen’in diğer eğitim kurumlarından ayrı olarak değerlendirilmesi, kurumun faaliyete geçişini üç yıl geciktirmiştir (Kayaoğlu, 1996, s. 27).

Encümen’in yapısına gelinecek olursa bu konuların ayrıntıları, Meclis-i Maarif-i Muvakkat tarafından hazırlanmış, Maarif-i Umumiye’nin yaptığı ekleme ve değişikliklerle son halini almış ve 1851’de Takvim-i Vekayi’de yayımlanmıştır (Kayaoğlu, 1996, s. 25). Encümen’in kurum yapısı şu şekilde özetlenebilir:

- Darülfünun’da okutulacak kitapların, bu kurumun faaliyete geçmesi beklenmeksizin çevrilmesi ve telif eserler üretilmesi,
- Arapça ve Farsçaya ek olarak Fransızca ve diğer Batı dillerinde yazılan eserlerin halkın anlayabileceği dilde çevrilmesi,
- 40 dâhili üye belirlenmesi; harici üye sayısında herhangi bir kısıtlama getirilmemesi; bu üyelere herhangi bir ek ödeme yapılmaması ve Meclis-i Maarif-i Umumiye’nin belirleyip sultanın onayladığı mükâfatlarla ödüllendirilmesi,
- Kuruma iki başkanın atanması,
- Çevrilmesi planlanan eserlerin ilk olarak başkanlara bildirilmesi, başkanların çeviriyi yapmaya istekli dâhili ve harici üyelere deneme çevirileri almaları ve uygun görülen kişiye çevirinin atanması,
- Editörlerin tam zamanlı değil, eser temelinde ücretlendirilmesi (Kayaoğlu, 1996, s. 27-28)

Encümen, kurumun yapısına dair bu detayların kesinlik kazanmasının ardından 18 Temmuz 1851'de “padişahın da bulunduğu bir törenle ve Reşit Paşa'nın meşhur nutkuyla” açıldı (Tanpınar, 2007, s. 139).

Encümen-i Daniş'in dâhili ve harici üyeler açısından zengin bir repertuvara sahip olduğu söylenebilir. Sadrazam Mustafa Reşit Paşa, Osmanlı modernleşmesi için yoğun çaba sarf eden dönemin önemli isimlerinden Ahmet Cevdet Paşa ile 15 ciltlik *Devlet-i Aliyye-i Osmâniyye Târihi* (Hayrullah Efendi Tarihi) çalışmasıyla bilinen meşhur devlet adamı, eğitimci ve tarihçi Hayrullah Efendi gibi dâhili üyelerin yanında gezgin ve yazar Joseph von Hammer ve sözlük yazarı William Redhouse gibi önemli kişiler Encümen'in harici üyeleri arasındaydı². Üyeler kabulünde dil, din ve ırk ayrımı yapılmazken üyelere “bir eser tercüme edecek kadar yabancı dil bilmeleri” bekleniyordu (Kayaoğlu, 1996, s. 29). Harici üyelerin Türkçe bilme zorunluluğu bulunmuyordu. Kuruma sunacakları öneri, teklif ve farklı türlü katkılar yeterli görülüyordu (a.g.e: 34). Kurumun iki başkana sahip olması da başka bir önemli ayrıntıydı. Başkanlardan biri Arapça ve Farsça gibi Doğu dillerine, diğeri ise Batı dillerinden birine ya da birkaçına hâkim olmalıydı. Böylece hangi dillerden çeviri yapılacaksa çevirmenin belirlenmesi ve deneme çevirilerinin değerlendirilmesi o başkanın sorumluluğunda olacaktı.

Encümen'in işleyişini de yine birkaç maddede özetlemek olanaklıdır:

- Meclis-i Maarif-i Umumiye tarafından çevrilmesi istenen çeviriler ilk olarak ilgili başkanlardan birine bildirilecek, başkan deneme çevirisini uygun gördüğü çevirmene işi teslim edecekti,

- Meclis-i Maarif-i Umumiye ve padişahın onay vermediği çeviriler yayımlanmayacaktı,

- Toplantılar üye tam sayısının en az üçte biriyle gerçekleşecek, geçerli bir sebep sunmadan toplantıya katılmayanların üyelikleri sonlandırılacak ve yerine yeni üyeler seçilecekti,

- Dilde sadelik büyük önem arz ediyordu; Çeviriler ve telif eserler halkın anlayacağı dilde kaleme alınmalıydı. (Bilim, 1985, s. 87; Kayaoğlu, 1996, s. 38)

Kurumdaki ücretlendirme ve ödüllendirme ise daha önce de bahsedildiği gibi düzenli bir ödeme şeklinde değil, üretilen eserler temelinde değerlendirilmekteydi. Çalışmaların değeri ve bunlara verilecek karşılıklar aşağıdaki gibidir:

- 3. Derece Çalışmalar ve Ödüller: İsmi yazın dünyasında bilinmeyen kişilerin yazdığı ya da çevirdiği kitaplar bu grupta değerlendirilirdi. Bunlara çalışmadan elde edilen gelir ya da telif ücreti ödenirdi.

- 2. Derece Çalışmalar ve Ödüller: İsmi yazın dünyasında bilinen kişilerin kendi istekleriyle (ve elbette Meclis-i Maarif-i Umumiye'nin onayından geçmek şartıyla) yazdıkları ya da çevirdikleri kitaplar ikinci derecede değerlendirilirdi. Bu kişiler satış gelirleri ya da telif ücreti almanın yanında isimleri Encümen-i Daniş'in onur listesine eklenerek mükâfatlandırılırdı.

2 Encümen'in dâhili ve harici üyelerinin listesi için bkz.: Demez, N. (2007) “Osmanlı İmparatorluğu'nda Yenileşme Hareketleri ve Çeviri: Encümen-i Daniş Örneğinde Tanzimat Dönemi Çeviri Yaklaşımları” (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2007, Ek I-II

- 1. Derece Çalışmalar ve Ödüller: Bilime ve yazın dünyasına yeni bir çalışma kazandıran ve “eser” olarak değerlendirilebilecek çalışmalar üreten kişiler yukarıda bahsedilen getirilerin yanında madalyayla ödüllendirilirdi. (Bilim, 1985, s. 88; Kayaoğlu, 1996, s. 38-39)

Encümen-i Daniş’in çatısı altında üretilen çalışmalara bakılacak olursa tarih, coğrafya, ekonomi ve doğa bilimlerine kadar pek çok önemli çalışmanın Türkçe literatüre kazandırıldığı görülür (Tanpınar, 2007, s. 140). Encümen-i Daniş’in dilde sadelik hassasiyetinden kurumun işleyişinin açıklandığı kısımda bahsedilmişti (bkz. Bölüm 4.1). Dolayısıyla böyle bir kurumun dil konusunda bir çalışma üretmesi şaşırtıcı değildir. Cevdet Paşa ve Keçecizade Mehmed Fuat Efendi’nin kaleme aldığı *Kavaid-i Osmaniye* Türkçenin dil bilgisi üzerine yazılmış ilk çalışma olduğu gibi (Lewis, 1993, s. 118) Encümen’in de ilk meyvesidir. Nitekim bu önemli eser daha sonra Almanca, Arapça, Bulgarca ve Hırvatçaya da çevrilecektir (Akyıldız, 2018, s. 38).

Encümen “...mevcut genel tarih kitapları Arapça yazıldığından dolayı bunlardan gereği gibi yararlanılmadığına ve Avrupa dillerinde yazılmış genel tarih kitaplarının ise Asya ve Afrika tarihlerine yeterli derecede yer vermediğine” (Akyıldız, 2018, s. 39) kanaat getirerek Türkçe genel bir tarih kitabı yazılması girişiminde de bulunmuştur. İnsanlık tarihinin başlangıcından o güne kadarki süreci kapsaması planlanan bu proje nihayete eremediyse de önemli eserlerin üretilmesini sağlamıştır. Hayrullah Efendi’nin Osmanlı’nın kuruluşundan Abdülmecid dönemine kadar uzanacak şekilde 32 cilt olarak tasarladığı ancak 1647 yılına kadar gelebildiği *Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye Tarihi* bu projenin meyvelerindendir (a.g.e.: 40). Yine Cevdet Paşa tarafından kaleme alınan *Tarih-i Cevdet*, Türkçe tarih yazımı düşüncesinin bir sonucudur. Osmanlı İmparatorluğu’nun 1774 ile 1826 yılları arasındaki tarihini ele alan bu çalışma Türkçe yazılmış ilk modern tarih kitabı olma niteliğini taşır (Bilim, 1985, s. 92).

İbn-i Haldun’un 7 ciltten oluşan tarih çalışmasının ilk cildi olan *Mukaddime*’nin çevirisi de tarih literatürüne önemli bir katkıdır. Bu eserin altı bölümü Pirizade Mehmed Sahib Efendi tarafından, kalan bir bölümü ise Cevdet Paşa tarafından çevrilmiştir (Akyıldız, 2018, s. 42).

Encümen’in harici üyelerinden Sahak Abro üretken bir yazar ve çevirmen olarak görev yapmıştır. Fransız yazar Souvanie’nin kaleme aldığı *General History* kitabının insanlık tarihinin başlangıcından Roma Devleti’nin kuruluşuna kadarki ilk cildini *Tarih-i Umumi* ismiyle çeviren, Jean-Baptiste Say’ın *Catéchisme d’Economie Politique* isimli eserini *İlm-i Tedbîr-i Menzil* ismiyle Türkçeye kazandıran ve Ségur’un biyoloji içerikli çalışmasını *Vücûd-ı Beşerin Sûret-i Terkibi* ismiyle Türkçeleştiren Sahak Abro, Avrupa’nın önde gelen devlet adamlarının faaliyetlerini ele aldığı *Avrupa’da Meşhur Ministroların Tercüme-i Hallerine Dair Risale* isimli bir telif çalışması da kaleme almıştır (a.g.e: 41). Voltaire tarafından yazılıp İsviçre Kralı Demirbaş Şarl’ın faaliyetlerini anlatan *Historie de Charles XII*’yi de çeviren kişi de yine kendisidir (Tanpınar, 2007, s. 140.).

Mehmet Akif Fethi’nin Arapça ara dilden çevirdiği ve Encümen’in “doğa bilimlerine ilişkin hazırladığı ilk eser” (Demez, 2007, s. 51) olan jeoloji kitabı *İlm-i Tabakat-ı Arz*, Ahmet Ağrıbozî tarafından kaleme alınan *Tarih-i Kudemayı Yunan ve Makedonya*, Todoraki Efendi’nin

Avrupa Tarihi çevirisi, Aleko Efendi'nin Napoléon'un son seferlerini inceyen *Beyânü'l Esfâr* çalışması ve Yakovaki tarafından çevrilen *Tarih-i Katerian* ve Aziz Efendi'nin kaleme aldığı *Napolyon'un İtalya Seferleri Tarihi*, Encümen'in dâhili ve harici üyeleri tarafından ortaya konan diğer telif ve çeviri çalışmalardır. Öte yandan kurumun çatısı altında üretilen ancak akibeti bilinmeyen ya da kurumun kapatılmasından çok sonra haricen yayımlanan çalışmalar da mevcuttur. Dâhili üyelerden Ferik İbrahim Paşa'nın genç askerlerin eğitimiyle ilgili *Bina Tercümesi* isimli çalışmasının yayımlanıp yayımlanmadığı belgelerde yer almamaktadır; benzer şekilde William Robertson'ın kaleme aldığı *History of America* isimli çalışma, harici üyelerden Abdülgaffar Enis Efendi tarafından *Yeni Dünyanın Keşfi* ismiyle çevrilmiş fakat Encümen'in faaliyetlerinin sonlanmasından çok sonra, 1880 yılında basılabilmıştır (Akyıldız, 2018, s. 41-42)

Kurumda ayrıca sözlük çalışmalarına da odaklanılmıştır. Ahmet Vefik Paşa'nın *Lehçe-i Osmani*'si ve James Redhouse'un Anadolu'nun farklı noktalarında kullanılan sözcükleri derlemeye girişmesi bu çabaların mahsüllerindendir (Yazıcı, 2005, s. 55).

Encümen-i Daniş'in çatısı altında üretilen telif ve çeviri eserler bugünkü veriler ışığında bunlardan ibaretse de gelecekte yeni belgeler ve bulgular ortaya çıkabilir. Ancak o güne kadar kuruma dair değerlendirmeler bu eserler üzerinden yapılacaktır.

Encümen-i Daniş'in resmî olarak kapatıldığına dair elde bir veri bulunmamaktadır ancak kuruluşundan 11 yıl sonra faaliyetlerinin sonlandığına dair bir görüş birliği vardır (Akyıldız, 2018, s. 35; Bilim, 1985, s. 94; Demez, 2007, s. 52; Kayaoğlu, 1996, s. 55; Paker, 1987, s. 32; Tanpınar, 2007, s. 139). Bununla birlikte İhsanoğlu, Encümen'in harici üyelerinden Michael Brodinkof'a 6 Ocak 1880'de bir nişan verildiğini ifade etmektedir ki bu da kurumun faaliyetlerini sonlandırması ya da kapatılmasıyla doğrudan alakalı yeni bir bilgidir.

Encümen'in faaliyetlerini sonlandırma sebeplerine gelince, burada Osmanlı İmparatorluğu'nun yaşadığı genel sorunların etkili olduğu söylenebilir. Hatırlanacağı gibi Encümen, üyelerine düzenli bir ödeme yapmıyor, tam zamanlı editör çalıştırmıyordu. Devletin yaşadığı ekonomik problemlerin kurum için de problem teşkil etme olasılığı vardır. Mustafa Reşit Paşa'nın sadrazamlıktan ayrılması da bir diğer önemli sebep olabilir. Zira kendisi Tanzimat döneminin en önemli aktörlerinden olduğu gibi Encümen-i Daniş'in fikir babasıydı. İlk yıllarının aksine sonraki süreçte gerçekten katkı sağlama ihtimali ya da isteği olmayan kişilerin Encümen'e dâhil edilmesi, kurumun etkinliğini köreltmış olabilir (Bilim, 1985, s. 94) ya da hâlihazırda farklı görevlerde bulunan kişilerin kuruma yeteri kadar odaklanamaması da bir sebep olabilir (Kayaoğlu, 1996, s. 51). Öne sürülen diğer muhtemel sebepler arasında Osmanlı'da bilim anlayışının yeteri kadar kök salmaması (Demez, 2007, s. 52; Kayaoğlu, 1996, s. 51) ve Encümen'in telif ve çeviri eser üretiminde istediği hareket alanına ve özgürlüğe sahip olamaması (Albachten, 1999, s. 39) sayılabilir.

Encümen-i Daniş, Osmanlı İmparatorluğu'nun geçirdiği dönüşüm sürecinin aktif katılımcılarından ve Tanzimat döneminin sembol kurumlarından biridir. Kurum, üye kabulünde

ayrımcı bir ölçüt koymayarak kucaklayıcı bir tavır sergilediği gibi “halkın cahilliğini gidermek ve bunun için sade dille kitaplar ve makaleler yazmak, başka dilden çeviriler yapmak ve yabancı ülkelerdeki bilim kurullarıyla fikir alış-verişi yapmak gibi ideal amaçlar” gütmüştür (Bilim, 1985, s. 90). Tüm bunlar kendinden sonra kurulan çeviri ve eğitim kurumlarını da derinden etkileyecektir.

4.2. Bireysel Girişimler

Tanzimat Dönemi’nde pozitif bilimler ve sosyal bilimler alanlarında yapılan çeviriler başta Encümen-i Daniş olmak üzere büyük oranda çeviri kurumları tarafından gerçekleştirilmiş, edebiyat ve felsefe eserleri ise ağırlıklı olarak kurumlarla doğrudan bağlantısı bulunmayan kişiler tarafından çevrilmiştir. Ziya Paşa’nın 1857’de J. J. Rousseau’nun *Emile*’ini ve Moliere’in *Tartuffe*’unu çevirerek ilk girişimleri başlattığı söylene de (Ülken, 2020, s. 246) bu çevirilere ulaşamamıştır (Berkes, 2012, s. 268). Bu yüzden Batı edebiyatına ve felsefesine dair ilk çevirinin Fénelon, Fontenelle ve Voltaire tarafından kaleme alınan bazı diyalogları derleyip *Muhâverât-ı Hikemîye* (Felsefe Konuşmaları) ismiyle çeviren Münif Paşa tarafından 1859’da yapıldığı kabul edilir (Berkes, 2012, s. 26; Demez, 2007, s. 30; Parker et al., 2015, s. 5). Bu ilk çeviri gerçekten de çok önemlidir. Öyle ki Tanpınar, Osmanlı toplumunun aşına olmadığı ya da Osmanlı kültür ve geleneklerine bir hayli ters düşen pek çok düşünce ve görüş barındıran bu çalışmanın gençlerin zihninde adeta bir devrim yaptığını ve Münif Paşa’nın bu çeviriyle Osmanlı’daki ahlak prensiplerini tartışmaya açtığını öne sürer (Tanpınar, 2007, s. 171). Sonraki süreçte Fénelon’un kaleme aldığı *Télémaque*, ilk olarak 1862’de Yusuf Kâmil Paşa tarafından *Terceme-i Telemak* ismiyle, daha sonra Ahmet Vefik Paşa tarafından *Telemak* başlığıyla çevrilmiştir (Ülken, 2020, s. 247).

Osmanlı edebiyat dizgesinin değişimini tetikleyen roman çevirileri de yine 1862’de başladı. Victor Hugo’nun *Les Misérables*’ı 1862’de Münif Paşa tarafından (Koç, 2006, s. 367; Ülken, 2020, s. 246) *Mağdurîn Hikâyesi* ismiyle Ruzname-i Ceride-i Havadis’te tefrika olarak yayımlanmış, 1880’de Şemsettin Sami tarafından *Sefiller* ismiyle tekrar çevrilmiştir (Koç, 2006, s. 367). Bu romanı 1864’te Ahmet Lütfi Efendi tarafından *Tercüme-i Robenson* ismiyle erek dile aktarılan Daniel Defoe’nun meşhur eseri izlemiştir. Bu dönemde Ziya Paşa ve Nâmık Kemal’in Volney, Rousseau ve Montesquieu’dan çeviriler yaptığı söylene de (Öztürk, 2002, s. 72) bunlara ulaşamamıştır.

Edebiyat çevirilerinde romantik akıma yönelmesi 1870’lerin başına denk gelir. Ahmet Vefik Paşa 1871’de Voltaire’nin *Mikromegas*’sını *Hikâye-i Hikemîyye-i Mikromega* adıyla, Teodor Kasap aynı yıl Dumas’nın *Le Comte de Monte Cristo*’sunu *Monte Kristo Kontu* başlığıyla, Rezaizade Mahmut Ekrem ise 1872’de Chateaubriand’ın *Atala*’sını aynı isimle çevirmiştir (Arslan, 2017, s. 139). Bu çalışmaların ardından Mahmut Nedim, *Güliver’in Gezileri*’ni, isminin Kadri olduğu bilinen bir başka çevirmen ise *Topal Şeytan*’ı Türkçeye kazandırmıştır. Çeviri yoluyla yeni türlerin özgün çalışmalar şeklinde Osmanlı edebiyatında görülmeye başlaması tam

da bu döneme denk gelir. Osep Vartanyan 1851’de Ermeni harfleriyle *Akabi Hikâyesi* isminde bir roman kaleme almışsa da (Eruz, 2010, s. 105) ilk Türkçe roman 1872’de Şemsettin Sami tarafından *Taaşşuk-ı Tal’at ve Fitnat* ismiyle Türk edebiyatına kazandırılmıştır.

Bu dönemde tıpkı roman gibi Batı edebiyatının önemli tiyatro eserleri de çevrildi. Ahmet Vefik Paşa’nın adaptasyon yöntemini kullandığı Molière çevirilerinin yanında Abdullah Cevdet Bey, Shakespeare’in önemli eserlerini dilimize aktardı (Ülken, 2020, s. 247-249).

Edebiyat alanının pek çok noktasını içine alan bu çeviri seferberliğinde şiir de dışarıda bırakılmamıştı. Victor Hugo’nun şiirleri Ethem Pertev Paşa tarafından, Racine, Gilbert ve Lamartine’in şiirlerinden oluşan bir derleme *Tercüme-i Manzume* ismiyle Şinasi tarafından Türkçeleştirildi (Paker et al., 2015, s. 5; Ülken, 2020, s. 246). Bu çabalarla Osmanlı şiir geleneği değiştirilmeye ve şiire çağdaş Batı şiirinin ruhu aşılarmaya çalışılmıştır (Berkes, 2012, s. 262).

Tüm bu çevirilerin o tarihlerde toplumun büyük kesimine ulaşamadığı ve büyük oranda İstanbul çevresindeki okur-yazar kitle tarafından alınıldığını söylemek yanlış olmayacaktır ancak Tanzimat döneminde çeviri yoluyla kurumların ve bireylerin giriştiği bu çabalar Osmanlı’nın bilime yaklaşımını, düşünme biçimini ve edebiyat dizgesini değiştirmeyi hedeflemiş, bunun temelini inşa etmiştir. Nitekim Cumhuriyet Dönemi’nde her yönden modernleşme devlet politikası hâline gelecek, kurumlar ve kişiler geçmişte başlayan bu dönüşüm hareketini nihayete erdirmek için yoğun çaba sarf edecektir. Tanzimat Dönemi’nde olduğu gibi erken Cumhuriyet döneminde de bu çabaların lokomotifini çeviri olacaktır.

5. Cumhuriyet Dönemi Çeviri Çalışmaları ve Tercüme Bürosu’nun Kültür Repertuarı’na Etkisi

19. ve 20. yüzyılda yaşanan siyasi gelişmeler, ekonomik darboğaz ve nihayet Birinci Dünya Savaşı, diğer imparatorluklar gibi Osmanlı İmparatorluğu’nun da sonunu hazırladı. Devletin dağılışına dair ayrıntılar bu çalışmanın kapsamı dışındadır. Amacımız, Tanzimat Dönemi’nde temelleri atılan kültür repertuarı yaratma sürecinin gelişimini izlemek ve Cumhuriyet’in kurulmasından sonra bu amaca yönelik çalışmalar ile Tercüme Bürosu özelinde çevirinin bu sürece etkisini irdelemektir.

Encümen-i Daniş’in faaliyetlerinin sonlanması ile Tercüme Bürosu’nun kuruluşu arasında kalan süreçte kurumsal çeviri faaliyetleri bir şekilde varlığını sürdürmüştür. Osmanlı İmparatorluğu dâhilinde Telif ve Tercüme Cemiyeti ile Daire-i İlmiye’den daha önce bahsedilmişti. Bunun dışında 1914 yılında bir girişimde bulunulmuş ve 30 Temmuz’da Maarif-i Umumiye Nezareti’ne bağlı olarak Telif ve Tercüme Dairesi kurulmuştur. Kurumda devletler ve uygarlık tarihine, sağlığa, felsefeye, çocuk gelişimine ve sanata değin farklı alanlarda çalışmalar yayımlanmıştır.³ Edebiyat alanına yönelmeyen, daha ziyade bilgilendirici çalışmalara odaklanan kurum önemli çalışmaları dilimize kazandırmasına rağmen çok uzun ömürlü olamamış ve 1919’da yayımlanan

3 Yayımlanan çalışmaların detayları için bkz.: Kayaoğlu, T. (1996). *Türkiye’de Tercüme Müesseseler* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 87-95

bir nizamnameyle kapatılmıştır (Kayaoğlu, 1996, s. 96).

Kurumsal çeviri faaliyetlerine dair bir sonraki girişimi TBMM Hükûmeti'nin kurulmasının ardından 1921 yılında görmekteyiz. Ankara'ya bağlı Maarif Vekâleti'nin çatısı altında kurulan Telif ve Tercüme Heyeti, bünyesinde önemli isimleri barındırmak ve ilerici bir vizyona sahip olmakla büyük önem taşır. “Çeviri alanında yeni devletin ilk resmî kurumu” (Gürçağlar, 2018, s. 181) olan Heyet, “maarifin bütün memleket sathına yayılması ve milli harsın inkişaf ettirilmesini” hedefliyordu (Kayaoğlu, 1996, s. 102).

1925 tarihli “Telif ve Tercüme Edilecek Asar Hakkında Talimname”de çevrilmesi planlanan 95 kitabın alanlara göre dökümü şu şekildedir:

Sosyoloji: 6	Doğa Bilimleri: 6
İktisat: 2	Felsefe ve Eğitim: 38
Tarih ve Coğrafya: 20	Dil ve Edebiyat: 14
Hukuk: 6	Güzel Sanatlar: 3
(a.g.e.: 139)	

Heyet'in Türkçe literatüre önemli çalışmalar kazandırmayı amaçlamasına rağmen dönemin şartları ve mevcut yoksunluklardan dolayı tüm planlarını hayata geçirememesi istenen etkinin yaratılmamasına yol açmıştır. Çevrilecek kitapların dağılımına bakıldığında ise dil ve edebiyat kitaplarının bir kez daha bilgilendirici kitapların gölgesinde kaldığı görülmektedir. Dolayısıyla da Heyet, “çeviri edebiyat repertuarı için esaslı seçenekler yaratamamıştır” (Gürçağlar, 201, s. 183). Bu, Tercüme Bürosu'nun kuruluşuna kadar da mümkün olmayacaktır.

Tercüme Bürosu'nun faaliyetleri ve işlevinden bahsetmeden önce Türkiye'de kültür repertuarını şekillendirmek için kullanılan araçlardan söz etmek yerinde olacaktır. Çünkü ne kadar etkin olursa olsun bir ülkenin kültürünü şekillendirmek tek bir kurum ya da kişinin çabasıyla değil topyekün bir dönüşüm seferberliğiyle mümkündür.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan sonraki ilk yıllara bakıldığında başta Mustafa Kemal Atatürk olmak üzere kurucu liderlerin Türkiye'ye Osmanlı'dan çok farklı bir temele oturtmak istedikleri görülür. Bu türden radikal dönüşümler için de halkın düşünme ve davranış şekillerinin değiştirilmesi gerekir. Bu yüzden kurucu liderler bu ilk yıllarda “yeni inançlardan ve fikirlerden oluşan yeni bir repertuar kurarak (halkın) dünya görüşünü şekillendirme girişiminde bulunmuşlardır.” (Gürçağlar, 2018, s. 219). Desteklenen ya da inşa edilen sistemli düşünceler, belli alanlarda yapılan devrimler ve açılan kurumlar kültür repertuarının şekillendirilmesine katkıda bulunmuştur.

Türkçülük, Batıcılık ve Türk hümanizmi düşünceleri bu sürecin fikrîsel temelini oluşturmaktadır. Bilindiği gibi Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinde ülkeyi içinde bulunduğu güç durumdan kurtarmak için birtakım fikir akımları ortaya çıkmış ancak bunların hiçbirisi kesin sonucu engelleyememiştir. Cumhuriyet'in kurulmasının ardından ulus devletin

doğasına uygun olarak milli bilincin geliştirilmesi ve yurttaşları ortak bir paydada buluşturmak amacıyla Türk milliyetçiliği düşüncesi desteklenmiştir. Ancak bu noktada şu da belirtilmelidir ki erken Cumhuriyet döneminin milliyetçilik anlayışı on yıl sonra Almanya’da ortaya çıkan ayrıştırıcı ve düşmanlaştırıcı milliyetçilik anlayışından çok farklıdır. Türkiye’de bütünleştirici ve kapsayıcı milliyetçilik anlayışının sınırları büyük oranda Ziya Gökalp’in şu tanımına uymaktadır: “Millet, ne ırki, ne kavmi, ne coğrafi, ne siyasi, ne de iradi bir zümre değildir. Millet, lisanca, dince, ahlakça ve bediiyatça müşterek olan, yani aynı terbiyeyi almış fertlerden mürekkep bulunan bir zümredir (Gökalp, 2019, s. 19). Tanımda da görüldüğü gibi millet, dil ve kültür birliğine sahip insan topluluğu olarak değerlendirilmektedir; erken Cumhuriyet döneminde de bu şekilde değerlendirilmiştir.

Desteklenen bir başka düşünce Tanzimat’tan itibaren Osmanlı’da bir hayli rağbet gören Batıcılık’tır. Esasen milliyetçilik düşüncesinin desteklediği ve benimsendiği devletlerde Batıcılık gibi değişimi ve dönüşümü teşvik eden fikirlerin öne çıkması düşünülemez. Ancak erken Cumhuriyet döneminde hem Türk Tarih Kurumu ve Türk Dil Kurumu kurulmuş ve Türk Tarih Tezi ortaya atılmış hem de toplumun neredeyse tamamını ilgilendiren radikal değişiklikler gerçekleştirilmiştir. Başka deyişle Lewis’in de ifade ettiği gibi Türk milliyetçiliği ve Batıcılık birbiriyle çelişmek şöyle dursun adeta kol kola yürümüştür (Lewis, 1993, s. 678). Bu, Atatürk ve diğer kurucu liderlerin Batı’yı sığ bir şekilde taklit etmeyip onu, inşa süreci devam eden yeni ulus ve kültür repertuarı için ilham kaynağı olarak görmesiyle sağlanmış olmalıdır (Gürçağlar, 2018, s. 65).

Fikirselsel temelin üçüncü sütunu Türk Hümanizmi’dir. Hümanizm tarih boyunca birden fazla anlamda kullanılsa da bugün büyük oradan Antik Yunan ve Roma edebiyatları ile bu edebiyatlardan süzülecek insanî değerlere bağlılık şeklinde değerlendirilir (Mann, 1996, s. 1). Erken Cumhuriyet döneminde “Antik Yunan ve Latin”, “edebiyat” ve “insani değer” ifadelerinin öne çıktığı bu hümanizm anlayışı “kendini inşa etme” ve “kendini buluş” kavramlarıyla birlikte anılıyor (Ülken, 1938, s. 1-2), Yunan ve Latin medeniyetinin sorgulama ve düşünmeyi önceleyen kavramlarını kullanarak Türkiye’ye özgü bir düşünce sistemi kurmak anlamına geliyordu (Yapar, 2019, s. 81). 1935 yılında Atatürk tarafından kurulan Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Hasan Âli Yücel’in 1940’ta bazı liselerin müfredatına Latince dersleri koymas, Antik Yunanca ve Latince’den çeviriler yapılması bu amaç doğrultusunda atılan somut adımlardan (İnalçık, 2016, s. 283).

Ulusal bilinci inşa etmenin en önemli aracı dildir (Jusdanis, 1991, s. 41). Dolayısıyla Türkçülük, Batıcılık ve Türk Hümanizmi gibi fikir akımlarının yanında dilde yapılan devrimler de kültür repertuarının şekillenmesinde çok önemli bir role sahiptir. Aslına bakılırsa dilde reform hareketlerinin kökeni Tanzimat Dönemi’ne kadar uzanmaktadır. Mirza Fethali Ahundov, Encümen-i Daniş’e Latin harflerinin kabul edilmesini önermiş, Münif Paşa, Cemiyeti İlmiyye-i Osmaniye’ye Arap harflerini birleştirilmeden yazılmasını teklif etmiştir (Ortaylı, 1987, s. 114). Yine bu dönemde Cevdet ve Fuat paşalar Arapçanın bazı harflerinin telaffuzunun birleştirilerek

yazılması üzerine bir çalışma yürütmüşlerdir (Mardin, 1991, s. 165). Meşrutiyet döneminde Namık Kemal ve Ahmet Mithad gibi isimler “dilde sadeleştirme yönünde sistematik çağrılarda” bulunmuşlar (Gürçağlar, 2018, s. 50), 20. yüzyılda Enver Paşa, Arap alfabesinin subaylar tarafından kullanılabilir farklı bir türünü ortaya koymuştur. Ancak tüm bu çabalar köklü bir değişikliğe yol açamamış, farklı sebeplerden dolayı başarıya ulaşıp genele yayılamamıştır. Harf ve dil devrimi konusunda en radikal değişim yine erken Cumhuriyet döneminde mümkün olabilmiştir. 1928’de Latin harflerinin kabul edilmesi ve akabinde sivil ve askerî matbaalarda broşürlerin basılıp halka dağıtılması, yeni harflerle yazılan kitapların okullara gönderilmesi, halk için gündüz ve akşam kurslarının açılması (Tunca, 2006, s. 117) bu alanda gerçekleşen en radikal değişim olarak görülebilir. Bu girişimin meyveleri ise yıllar içinde toplanmaya başlamıştır. 1935’te %20.4’e yükselen okuma-yazma oranı 1945’te %30’a, 1950’de ise %34’e yükselmiştir (Lewis, 1993, s. 309). Geneli yansıtan bu sayılar şehirli erkekler arasında çok daha yüksektir. Nitekim 1950’de bu kesim arasında okuma-yazma oranı %72 seviyesine ulaşmıştır ki bu büyük bir başarı olarak görülebilir (a.g.e.). Türkçe-Osmanlıca dil çiftleri arasında sözlüklerin basılmasını gerektirecek şekilde değişen yeni Türkçenin (Hanioğlu, 2011, s. 176) kök salması ve standartlaşması için de çabalara girişilmiş Türk Dili Tetkik Cemiyeti (daha sonra Türk Dil Kurumu olarak anılacak kurum) kurulmuş, insanlardan öz Türkçe sözcükleri yetkilerle paylaşmaları istenmiştir (a.g.e.: 175).

Belli fikir akımlarının desteklenmesi ve dil konusunda yapılan atılımlar önemli değişiklikler yaratsa da kültür repertuarını şekillendirmek için yeterli değildi. Bu çabayı desteklemek amacıyla başta Türk Tarihi Tetik Cemiyeti (daha sonra Türk Tarih Kurumu olarak anılacak kurum) olmak üzere birtakım kurumlar da kurulmuştur. Burada yürütülen çalışmaların temelinde “tehlikeli panturanist maceraların cesaretini kırmak” ve Anadolu’nun Türk yurdu olduğunu *ortaya çıkarmak* gibi amaçlar yatıyordu (Lewis, 1993, s. 3). Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi’nde Sümerce, Akadça, Sanskritçe, Çince ve Hititçe gibi dillerin çalışılması ve Türklerin uygarlığa katkısı ile Anadolu’nun “medeniyetler beşiği” olduğunun kanıtlanmaya çalışılması da (Albachten, 1999, s. 139) yine kurumlar yoluyla milli bilinç yaratma ve kültür inşa etme süreçlerinin parçalarıydı. Bu çabalar kır ve kentlerde yaşayan insanları zihnen özgürleştirmeyi amaçlayan Halkevleri ve Halkodaları’yla da desteklendi. Bu kurumlarda İslâm’ın ümmet temelindeki birleştiriciliğinden ziyade Türklüğün birleştiriciliği öne çıkarıldı. Eski Türk tarihinin görkemi, eski gelenekler, halk hikâyeleri anlatılıp yazılı medya yoluyla paylaşılırken insanlara Cumhuriyet ilkeleri benimsetiliyor ve seküler görüşler aşılanıyordu (Albachten, 1999, s. 130; Karpat, 1959, s. 56).

“Köylüye okuma yazma, kişisel hijyen ve verimli tarım yöntemlerini öğretmekle birlikte kendi kendine yetebilme ve özgüven duygusu aşıl原因an” Köy Enstitüleri de benzer işlemlere sahipti (Ahmad, 1993, s. 83). Bu kurumlarda, köylerine donanımlı birer öğretmen olarak dönecek öğrencilere zihni zorlayıcı kitaplar okutulur, mezunlar kendilerini cahillik, yoksulluk, dini fanatizm ve eskide kalmış köy adetleriyle savaşta önder olarak görürlerdi (Karpat, 1959,

s. 378). Fikirseller temelleri Atatürk döneminde atılan ve “kendi bölgelerinde birer araştırma ve inceleme merkezi olan Köy Enstitüleri” (Bozdemir, 1998, s. 449) 25.000 öğrenci mezun etmesine ve varlığını 1954’e kadar devam ettirmesine rağmen Türk toplumu üzerinde çok derin bir etki yaratmıştır (Ahmad, 1993, s. 84). Bu etkinin yaratılmasında Tercüme Bürosu’nda çevrilen ve enstitülerin kütüphanelerini dolduran kitapların etkisi yadsınamayacak kadar fazladır.

Tercüme Bürosu hem erken Cumhuriyet döneminde yeni bir kültür repertuarı inşa etme çabalarını destekleyen kurumlardan biri hem de Tanzimat Dönemi’nden beri devam eden kurumsal çeviri faaliyetlerinin sürdürücüsü ve zincirin yeni bir halkasıdır. Büro, kendinden önce kurulan çeviri kurumlarıyla bazı yönlerden benzeşse de erken Cumhuriyet döneminin edebiyat dizgesine doğrudan yön vermekle bu kurumlardan ayrışır. Bununla birlikte Büro’nun ömrü çok uzun olmamıştır ancak tıpkı Köy Enstitüleri ya da Halkevleri gibi toplum üzerinde ciddi bir etki yaratmıştır. Kurumun faaliyetlerine ve işlevine değinmeden önce fikir olarak meydana çıktığı Birinci Türk Neşriyat Kongresi’nden bahsetmek yerinde olacaktır.

Birinci Türk Neşriyat Kongresi, 1-5 Mayıs 1939’da “Türk kültür davasının mühim bir meselesi olan neşriyat meselesini mütalaa etmek ve programlandırmak için kongreye katılanların ihtisaslarından ve görgülerinden istifade etmek” üzere toplandı (Kayaoğlu, 1996, s. 148). Yayıncılık adına çok önemli konuların konuşulduğu kongrede çeviriyle doğrudan alakalı başlıkları şu şekilde özetleyebiliriz:

1. Klasikler de dâhil olmak üzere Türkçeye çevrilecek eserlerin belirlenmesi; bu eserlerin yıllara yayılan bir planla yayıncılara pay edilmesi;
2. Ortaokul öğrencileri için yazılacak ya da çevrilecek eserlerin tespit edilmesi;
3. Ülke çapında telif ve çeviri eser üretecek kişileri teşvik edecek ödüllerin ve ödül ölçütlerinin belirlenmesi (Albachten, 1999, s. 144-145)

Tercüme İşleri Encümeni’nin de kurulduğu kongrede dönemin Maarif Vekili Hasan Âli Yücel, o güne kadar çeviri faaliyetinin belli bir programdan uzak, dağınık ve düzensiz bir biçimde yürütüldüğünü, bunun kaynak ve zaman israfına yol açtığını söyleyerek aslında Tercüme Bürosu’nun kurulacağını da işaretlerini verdi. Çevirilerin belli bir kontrolden geçmeden yayımlanması, çeviri anlamında yetkili bir kurumun kurulması gerektiği Nurullah Ataç, Vâlâ Nureddin, Falih Rıfki Atay, Azra Erhat ve Halide Edip gibi isimler tarafından da dillendirilmişti (Albachten, 1999, s. 147). Nitekim kongrenin son günü çeviri alanında yapılacak faaliyetlerin detaylarını tartışmak ve bu alanda somut adımlar atmak üzere bir Tercüme Heyeti kuruldu. Halide Edip Adıvar, Saffet Pala, Dr. Adnan Adıvar, Bedri Tahir Şaman, Avni Başman, Nurettin Artam, Rağıp Hulusi Erdem, Sabahattin Eyüboğlu, Nurullah Ataç, Kadri Yörükoğlu, Bedri Tuncel, Abdülkadir İnan, Sabahattin Ali, Cemal Köprülü ve Enver Ziya Karal’dan oluşan Heyet (Kolektif, 1940, s. 112) ilk toplantısını 1940 yılının Şubat ayında gerçekleştirerek çevirilerin nasıl yapılması gerektiği ve çevirilerin kontrolü üzerine konuşuldu (Albachten, 1999, s. 154). Bu toplantıdan sonra üç toplantı daha gerçekleştirilecek ve bunlarda çevrilmesi gereken kitaplar tartışılacaktı. Bu toplantıların sonunda çevrilmesi gereken kitapları içeren üç liste belirlendi.

Bu listelerden ilk ikisi doğrudan Maarif Vekâleti, üçüncü liste ise özel yayınevleri tarafından çevrilecekti. Listeler şu şekildedir:

Birinci Liste

1- Sofokles: Kral Oidipos, Oidipos Kolonna'da, Aias, Filoktetes, Antigone, Elektra, Trakyalı Kadınlar	6- J. J. Rousseau: Emile
2- Erasmus: Deliliğe Methiye	7- Goethe: Wilhelm Meister
3- Cervantes: Don Kişot	8- Stendal: Le Rouge et le Noir
4- Shakespeare: King Lear, Hamlet, Antony and Cleopatra, Tempest	9- Balzac: Le Lys dans la Vallée
5- Molière: Le Misanthrope, Le Tartufe, Les Femmes Savantes, L'Ecole des Femmes	10- Homeros Destanları: Bu eserin çevirisi herhangi bir çevirmene verilmeyecek, eseri çeviren her çevirmen, çevirisi uygun görülmesi durumunda ödüllendirilecektir.

İkinci Liste

1- Eshilevs (Eshilos): Külliyyatı	7- Voltaire: Felsefi mektuplarından ve felsefi diksiyonerinden seçmeler
2- Eflatun (Platon): Devlet yahut Cümhuriyet	8- Rousseau: Les Confessions
3- Caesar: Gallia Muharebeleri	9- Lessing: Laocoon
4- Sadi: Gülistan	10- Tolstoy: Harp ve Sulh
5- Machiavelli: Hükümdar	11- Dante - Divina Commedia (İlahi Komedy)
6- Swift: Gulliver'in Seyahatleri	

Üçüncü Liste

1- Jane Austen: Pride and Prejudice	7- Hoffmann: Hikayeler
2- Emily Bronte: Wuthering Heights	8- Zola: Germinal
3- Fielding: Tom Jones	9- Balzac: La Peau de chagrin
4- Mark Twain: Seçmeler	10- Stendhal: Chroniques italiennes
5- Kleist: Michael Kohlbaas ve diğer hikayeler	11- Dostoyevksi: Budala
6- Keller: Hikayeler	12- Lermontof: Zamanımızın bir kahramanı
13- Bacaccio: Decamerone'dan seçmeler	(Kolektif, 1940, s. 114)

Seçilen kitapların Türk Hümanizmi'ni inşa etme ve Batıcılık yaklaşımını net bir şekilde yansıttığı söylenebilir. Bu kitaplar aynı zamanda Tercüme Bürosu'nun faaliyetleri hakkında da ipuçları vermektedir. Toplantıların sonucunda çevrilecek eserlerin belirlenmesinden daha önemli bir karar da alınmıştır: vakit kaybetmeden daimî bir büro kurmak ve çeviri faaliyetlerine başlamak. Böylece 1940 yılı itibarıyla Tercüme Bürosu resmen hayata geçti.

Büro'nun düşünsel ve uygulamalı olmak üzere iki temel hedefe sahip olduğu söylenebilir. Uygulamalı hedef doğrudan Yücel'in ifadeleriyle şuydu: "Maarif Vekillîğince memleketimizdeki tercüme faaliyetlerini takip ve tenkit etmek, milli kütüphanemiz için lüzumlu bulunan eski ve yeni edebi klasikleri bir plan ve sistem dâhilinde dilimize çevirmek işleri ile meşgul olmak" (Yücel, 1940, s. 216). Düşünsel hedef ise "Batı'yla buluşmaktır" (Günyol, 1983, s. 329).

Büro'nun işleyişine bakıldığında ise belli bir sistem göze çarpar. Daha önce listelenen eserlerin çevirisini yapmak, Büro'nun harici üyelerinin çevirilerini kontrol etmek ve *Tercüme* isimli bir derginin yayın faaliyetlerini sürdürmek Büro'nun ilk aslı üyelerinden Saffet Pala, Sabahattin Eyüboğlu, Bedrettin Tuncel ve Enver Ziya Karal'ın (bunlara daha sonra Nusret Hızır da dâhil olacaktı) temel görevlerindendi (Yapar, 2019, s. 62). Bu kişiler ayrıca yeni çeviri listeleri hazırlamak ve çeviriyle ilgilenen kişilerle bir araya gelip fikir alışverişinde bulunmak gibi işleri de icra ediyorlardı. Çeviri kontrolü Tercüme Bürosu'nun kuruluşundan bile önce dillendirilen bir konu olduğundan Büro'da bu işin sıkı tutulduğundan bahsedilebilir. Aslı üyeler çevirmenlere 25-30 sayfalık çeviriler gönderir, işe çevirisi uygun bulunan kişilerle devam edirdi (Albachten, 1999, s. 154; Kayaoğlu, 1996, s. 153; Tahir Gürçağlar, 2018, s. 74). Kimi zaman Büro'ya gelen çevirilerin çok ciddi değişikliklere uğradığı ve bu şekilde yayımlandığı da olurdu. Örneğin İsmail Hamdi Danişmend'in 1938'de çevirdiği Molière'in *Cimri* komedyasına pek çok şekilde müdahale edilmiş, yapılan değişiklikler *Tercüme* dergisinin Mart 1944 tarihli 24. sayısında detaylarıyla anlatılmıştır (Delilbaşı, 1944, s. 461). Yapılan değişikliklerin daima hatadan kaynaklanmadığı, üsluba varana kadar müdahale edildiği düşünülürse Tercüme Bürosu'nun yalnızca hangi eserlerin çevrileceğine karar veren değil çevirinin nasıl yapılması gerektiğini de söyleyen bir kurum olduğu öne sürülebilir.

Kurumsal çeviri tarihimizde hiçbir kurum Tercüme Bürosu'nun yakaladığı nicel etkinliğe ulaşamamıştır. Açıldığı günden itibaren çok yoğun bir şekilde faaliyete başlayan kurumun çatısı altında 26 yılda (tekrar baskılarla birlikte) 1.247 kitap çevrilmiştir (Gürçağlar, 2018, s. 193). Kurumun ilk yılına ait çeviri programı “Devlet Konservatuarı Yayınları” isminde bir oyun dizisiyle başladı. Bu amaçla Maurice Maeterlinck, Anton Çehov, Jules Renard, John Millington Synge, Jean Cocteau, Denys Amiel, Charles Vildrac, Martial Piéchaud, Henri Duvernois ve Georges Courteline'in birer oyunu Eyüboğlu, Ataç, Burian ve Örik tarafından dilimize kazandırıldı (Yapar, 2019, s. 63-64). “İlk üç yılda çevrilen 109 eserden 39'u Klasik Yunanca'dan, 38'i Fransızca'dan, 10'u Almanca'dan, 8'i İngilizce'den, 6'sı Latince'den, 5'i Şark ve İslam klasiklerinden, 2'si Rusça'dan ve biri İskandinav edebiyatından idi” (İnalçık, 2016, s. 283-284). İlk beş yıllık planlamada 100 kitap çevirisi yayımlamayı planlayan kurum 1946'nın sonunda 496 kitaba ulaşmıştı ki bu, hedeflenen sayının yaklaşık beş katıydı (Albachten, 1999, s. 156).

Büro'nun en yoğun faaliyet gösterdiği 1940'lı yıllara bakıldığında en çok çevrilen yazarların Platon (34), Molière (26), Balzac (23), Shakespeare (19), Zola (17), Tolstoy (15), Goethe (14), Plautus (13), de Musset (13) olduğu görülür (a.g.e.: 157). Arap ve Fars edebiyatının bir parçası olan yazarların ise çok azı çevrilmiştir. 1942'de *Mesnevi* çevirisiyle başlayan Şark Klasikleri serisinden dört yılın sonunda toplam 13 eser Türkçeye kazandırılmış, bu sayı 1947-1960 yılları arasında 23 çevirinin daha ilave edilmesiyle 36'ya ulaşmıştır (Gürçağlar, 2018, s. 196).

26 yıllık süreç boyunca çevrilen tüm eserleri ülke edebiyatlarına göre ayırdığımızda şöyle bir tabloyla karşılarız:

Alman Klasikleri: 113	Fransız Bilim Eserleri Serisi: 6	Rus Klasikleri: 88
Alman Klasiklerine Yardımcı Eserler: 1	Hint Klasikleri:3	Rus Klasikleri İçin Yardımcı Eserler: 3
Modern Alman Edebiyatı: 2	İngiliz Klasikleri: 80	Rus Bilim Eserleri Serisi: 3
Yeni Alman Edebiyatı: 5	Modern İngiliz Edebiyatı: 3	Şark-İslâm Klasikleri: 66
Alman Bilim Eserleri Serisi: 1	Yeni İngiliz Edebiyatı: 4	Eski Türkçe Metinler: 1
Amerikan Klasikleri: 5	İngiliz Bilim Eserleri Serisi: 6	Şark-İslâm Klasikleri İçin Yardımcı Eserler: 1
Yeni Amerikan Edebiyatı: 4	İran Klasikleri İçin Yardımcı Eserler: 2	Yunan Klasikleri: 94
Amerikan Bilim Eserleri: 1	İskandinav Klasikleri: 24	Yunan Klasikleri İçin Yardımcı Eserler Serisi: 1
Avuşturya Klasikleri: 1	İspanyol Klasikleri: 2	Devlet Konservatuvarı Yayınları Serisi: 1
Modern Avuşturya Edebiyatı: 2	İtalyan Klasikleri: 29	Modern Tiyatro Eserleri Serisi: 124
Babil Klasikleri: 1	Modern İtalyan Edebiyatı: 5	Okul Klasikleri: 10
Çin Klasikleri: 7	Latin Klasikleri: 47	Tiyatro Sanatı Üzerine Eserler Serisi: 6
Danimarka Klasikleri: 1	Latince Klasikler: 4	
Fransız Klasikleri: 308	Latin Amerika Klasikleri: 1	
Fransız Klasikleri İçin Yardımcı Eserler: 14	Macar Klasikleri: 20	
Modern Fransız Edebiyatı: 11	Yeni Macar Edebiyatı: 20	
Yeni Fransız Edebiyatı: 2	Macar Bilim Eserleri Serisi: 2	
(Kayaoğlu, 1996, s. 159-161)	Polonya Klasikleri: 3	

Liste incelendiğinde 1.138 kitabın büyük oranda Fransızca, Almanca, İngilizce, Antik Yunanca, Rusça ve Latince dillerinden çevrildiği görülmektedir. Dolayısıyla Tercüme Bürosu'nun yeni kültür repertuarının ana sütunlarından olan Türk Hümanizmi'ni gerçekleştirme, insan zihnini özgürleştirme ve yeni bir edebiyat dizgesi inşa etme gibi amaçlara hizmet edecek eserlerin çevirisine odaklandığı söylenmek olanaklıdır.

Tercüme Bürosu, çeviri üzerine düşünce ve eleştiri yazılarının yer aldığı, farklı yazarlardan çevirilerin yapıldığı, Tercüme Bürosu'nun faaliyetleriyle ilgili bilgilerin sunulduğu ve çevirinin kuramsal yönlerinin irdelendiği *Tercüme* isminde bir yayın organına da sahipti. 19 Mayıs 1940'ta yayın hayatına başlayan dergi 19. sayıya kadar iki ayda bir düzenli olarak çıkarıldıysa da bu istikrar korunamadı. Nitekim 87. sayı derginin son sayısı oldu (Albachten, 1999, s. 164).

Tercüme Bürosu'nun faaliyetleri; dönemin siyasi atmosferinin değişmesi, Türk Hümanizması idealinin eskisi kadar rağbet görmemesi ve özellikle de kurumun banisi Hasan Âli Yücel'in bakanlıktan ayrılması sebebiyle 1966'da son buldu. Cumhuriyet döneminde girişilen devrim niteliğindeki diğer kurumlar gibi "yarım kalmış bir proje" olarak görülmesine karşın (Kurultay, 1999, s. 13) Büro'nun "yayın dünyasına bilimsel, kusursuz, kesintisiz çeviri seviyesini getirmesi" (Güney, 2006, s. 2006), Türk edebiyatı açısından yeni bir "kanonun" oluşmasına etki etmesi (Paker et al., 2015, s. 7) ve modernleşme çabalarına yayıncılık açısından destek vermesi sebepleriyle aslında planlanandan daha büyük bir etki yarattığı söylenebilir.

6. Dönemler ve Kurumlar Açısından Bir Karşılaştırma

Tanzimat ve erken Cumhuriyet dönemlerinin temel alınan kriterler çerçevesinde hem birbirine paralellik gösterdiği hem de birbirinden bir hayli farklı olduğu göze çarpar. Daha önce de belirtildiği

gibi Tanzimat Fermanı ve bu fermanla açılan yeni dönem daha önce girilen modernleşme çabalarından çok daha kapsayıcı olma noktasında ayrışır. Büyük oranda III. Selim döneminde başlayan Batılılaşma çabalarında yeniliklerin askeri alanla kısıtlı olduğu, II. Mahmud döneminde ise modernleşme çabalarının eğitim alanını da kapsadığı görülür. Ancak Tanzimat Fermanı'yla birlikte ekonomiden bürokrasiye, vergi ve askere alma sisteminden hukuka kadar pek çok alanda değişim sürecine girilmiştir. Türkiye Cumhuriyeti'ne bakıldığında ise yeni devletin her ne kadar farklı temeller üzerine inşa edilmiş olsa da Osmanlı'dan kalan reddedemeyeceği ya da reddetmesinin yararlı olmayacağı bir bakiyeye sahip olduğu görülür. Osmanlı'dan kalan borçlar buna örnek olarak gösterilebilir. Türkiye'ye düşen pay yıllar içinde ödenmiştir. Kalan bir başka bakiye ise modernleşme idealidir ki başta Atatürk olmak üzere Türkiye Cumhuriyeti'ni kuran liderler Osmanlı'da modernleşme ve Batılılaşma çabalarının yoğun olduğu bir dönemde yetişmişler ve bu türden görüşleri içselleştirmişlerdir. Ancak farklılık, bu ideale ulaşmada yapılanların ne derece etkili olduğunda yatar. Osmanlı İmparatorluğu'nda yönetim ve idare sistemi, toplum yapısı ve kökleşmiş gelenekler açısından var olan birtakım kısıtların modernleşme çabalarında istenen sonucun alınmasını engellediği görülürken Türkiye Cumhuriyeti bu kısıtların büyük kısmından kurtulmuş ve devrim niteliğinde atılımlar yapabileme gücünü bulmuştur. Dolayısıyla hedeflenen amaç açısından paralellik, yapılanlar açısından ise ciddi bir fark görülür.

Bu çalışmanın temelini oluşturan “kültür repertuarı” kavramı da değerlendirilmelidir. Tanzimat dönemi yalnızca yukarıda bahsedilen alanlarda değil yeni bir kültür inşa etme süreci açısından da önemli bir eşiği temsil eder. Hem bireysel çabalar hem de Encümen-i Daniş gibi kurumlar bilim ve kültür alanında hızlı bir değişimin fitilini ateşlemiştir (Tanpınar, 2007, s. 139). Erken Cumhuriyet döneminde ise Tanzimat Dönemi'nde temeli atılan yeni kültür repertuarı aynı istikamette geliştirilmeye çalışılmıştır ancak bu kez Batılılaşma temelindeki modernleşme çabaları Osmanlı'dan farklı olarak milli bir kimlik inşasıyla eş zamanlı olarak yürütülmüştür. Ayrıca Tanzimat Dönemi'ndeki modernleşme çabalarında Fransa'nın etkisi çok büyükken erken Cumhuriyet döneminde daha ziyade Antik Yunan ve Latin kültürüne ağırlık verilmiş, Fransa'dan yararlanılmasına karşın Almanya, İtalya ve İsviçre gibi ülkelerden de ilham alınmıştır. “[...] Kaynağı ve pınarı eski Yunanla da tahdit etmeyip (sınırlamayıp) daha arkalara ve başka diyarlara gitmek, nerede insan ruhunun kendine göre mâna taşıyan bir izi ve eseri varsa onları da” yeni kültür repertuarının potasında eritmekten bahseden Hasan Âli Yücel'in kastettiği de budur (Yücel, 1971, s. 172).

Karşılaştırmayı Encümen-i Daniş ve Tercüme Bürosu özeline indirgemek modernleşme çabaları ve çeviri ilişkisine dair önemli çıkarımlar yapmamızı sağlayabilir. Öncelikle dil konusundan bahsedecek olursak her iki kurumun da Türkçenin kullanımına ilişkin bir hassasiyeti olduğu söylenebilir. Encümen-i Daniş'te çevirilerin halkın anlayabileceği bir dille yapılması istenmişken çevirilerde eski sözcüklerden ziyade Türkçe kökenli sözcüklerin kullanılmasını salık veren ve belirli bir ifade tarzını teşvik eden Tercüme Bürosu da yakın zamanda yapılan dil devriminin kök salmasına ve halk tarafından içselleştirilmesine katkı sağlamıştır.

Çevrilen eserler açısından da bir kıyaslama yapılmalıdır. Encümen-i Daniş'in çatısı altında çevrilen eserlerin çok büyük bir kısmı Fransızcadan yapılmış, Tercüme Bürosu'nda ise ağırlık Antik Yunanca ve Latinceye kaymakla birlikte büyük oranda Batı kanonuna ait eserler çevrilmiştir. Her iki kurumda da ana kaynak Batı olsa da Tercüme Bürosu'nda Encümen-i Daniş'ten farklı olarak uygarlığa katkı sağlayan başka kültürlerden de beslenilmiştir.

Kurumların üye kabulü açısından da birbirine benzediği görülür. Encümen-i Daniş dil, din, ırk farkı gözetmeksizin imparatorluk bünyesinde kuruma ve topluma fayda sağlayabilecek herkese kapılarını açmıştır. Tercüme Bürosu da siyasi görüşüne bakılmaksızın pek çok yazar, şair ve çevirmenden istifade etmiştir. Bir kurumda gayrimüslim bir yabancı olan James Redhouse görev almışken diğer kurumda siyasi görüşleri dönemin milliyetçi ve Batıcı eğilimleriyle taban tabana zıt olan Nazım Hikmet'le çalışılmıştır. Bu hoşgörü ve açık görüşlülük durumunun kurumların faaliyetlerini canlandırdığını ve mümkün olandan çok daha fazla sayıda çalışma üretilmesini sağladığını söylemek yanlış olmayacaktır.

Kurumların kendi dönemlerinde ciddi etkiler yaratmalarına rağmen istedikleri hedeflere ulaşamamaları ve kendi dönemlerine has sebeplerden dolayı faaliyetlerini sonlandırmak zorunda kalmaları ise bir başka benzerliktir.

Özetleyecek olursak, Encümen-i Daniş ve Tercüme Bürosu benzerlik ve farklılıklarıyla kendi dönemlerinin ruhunu yansıtan kurumlardır. Çeviri ve modernleşme ilişkisinin ilgili dönemlerde bu kurumlar üzerinden incelenmesi de bu yüzden uygun görülmüştür.

Sonuç

Çalışmamızda Tanzimat Dönemi'nden Erken Cumhuriyet Dönemi'ne kadarki süreçte çeviri eyleminin modernleşme ve Batılılaşma çabalarıyla olan ilişkisi, Encümen-i Daniş ve Tercüme Bürosu örneklerinde incelenmiştir. Bu incelemede kişilerin değil de kurumların kullanılmasının nedeni, kişilere nazaran kurumlarda çok daha fazla çeviri yapılması, bunun somut bir değerlendirmeyi mümkün kılması, kurumların belli ilke ve politikalara sahip olmaları ve belirli bir amaç doğrultusunda kurulmalarıdır. Özellikle Encümen-i Daniş'in ve Tercüme Bürosu'nun seçilmesindeki ölçüt ise bu kurumların kendi dönemlerinde kültür repertuarının değişimine yaptıkları katkıdır. Tanzimat döneminde önceki bölümlerde de bahsedildiği gibi çeşitli çeviri kurumları kurulmuş, hatta Bab-ı Ali Tercüme Odası, Encümen-i Daniş'ten de önce yoğun bir çeviri faaliyetine girişmiştir. Ancak yapılan çevirilere ve çevirinin işlevine bakıldığında ne Bab-ı Ali Tercüme Odası ne de diğer çeviri kurumları kültür repertuarının değişimine Encümen-i Daniş kadar etki edememiştir. Benzer şekilde Tercüme Bürosu da Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılışından çok partili döneme kadar süren erken Cumhuriyet döneminde kültür repertuarının gelişimine doğrudan katkı yapan en etkili çeviri kurumudur.

Çalışmamızın kuramsal altyapısını oluşturan Çoğuldizge Kuramı ise çeviriyi toplumsal, tarihi ve kültürel bir olgu olarak ele almamızı olanaklı kılmıştır. Ayrıca çevirinin Türk edebiyat dizgesindeki rolü ve işlevi de yine Even-Zohar'ın ortaya koyduğu kavramlar üzerinden incelenmiştir.

Sonuç olarak her iki kurumun temel özellikler açısından benzerlik gösterdiği, kültür repertuarının şekillenmesine aynı yoğunlukta olmasa da aynı istikamette katkı sağladığı ve dolayısıyla aralarında bir öncül-ardıl ilişkisi olduğu söylenebilir. Her iki kurumun modernleşme ve Batılılaşma çabalarının en yoğun olduğu dönemlerde ortaya çıkması ve bu sürecin önemli parçaları haline gelmeleri tesadüf olarak görülemez. Bu durum, çevirinin modernleşme çabalarıyla doğrudan bağlantılı olduğu yorumunda bulunmamızı olanaklı kılar.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Yazar Katkıları: Çalışma Konsepti/Tasarım- B.U., N.D.; Veri Toplama- B.U., N.D.; Veri Analizi/Yorumlama- B.U., N.D.; Yazı Taslağı- B.U., N.D.; İçeriğin Eleştirel İncelemesi- B.U., N.D.; Son Onay ve Sorumluluk- B.U., N.D.

Çıkar Çatışması: Yazarlar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazarlar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Author Contributions: Conception/Design of Study- B.U., N.D.; Data Acquisition- B.U., N.D.; Data Analysis/Interpretation- B.U., N.D.; Drafting Manuscript- B.U., N.D.; Critical Revision of Manuscript- B.U., N.D.; Final Approval and Accountability- B.U., N.D.

Conflict of Interest: The authors have no conflict of interest to declare.

Grant Support: The authors declared that this study has received no financial support.

KAYNAKÇA/REFERENCES

- Ahmad, F. (1993). *The Making of Modern Turkey*, Londra: Routledge.
- Akyıldız, A. (2018). *İlk Türk Akademisi Encümen-i Dâniş'in Kuruluşu ve Faaliyetleri (1851-1862)*, Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi.
- Albachten, Ö. B. (1999). *Translation and Westernisation in Turkey from the 1840s to the 1980s* (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Warwick Üniversitesi
- Arslan, N. (2017). Recaizade Mahmut Ekrem'in Atala Çevirisini Biçimlendiren Kültürel ve Estetik Kaygılar, *Bilig*, 81, s. 139-163.
- Balcı, S. (2006). *Osmanlı Devleti'nde Tercümanlık ve Bab-ı Ali Tercüme Odası* (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Berkes, N. (2012). *Türkiye'de Çağdaşlaşma* (18 bs.). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Bilim, C. (1985). İlk Türk Bilim Akademisi: Encümen-i Daniş. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 3(2), 81-104.
- Bozdemir, S. (1998). Atatürk ve Eğitim - Cumhuriyet Döneminde Eğitimdeki Gelişmeler. *Erdem - İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, 11(32), 439 - 458.
- Delilbaşı, A. S. (1944). Cimri Tercümesi Dolayısıyla. *Tercüme*, 4(24), 461-468.
- Demez, N. (2007). *Osmanlı İmparatorluğu'nda Yenileşme Hareketleri ve Çeviri: Encümen-i Dâniş Örneğinde Tanzimat Dönemi Çeviri Yaklaşımları* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Eruz, S. (2010). *Çokkültürlülük ve Çeviri - Osmanlı Devleti'nde Çeviri Kültürü ve Çevirmenler*. İstanbul: Multilingual.
- Even-Zohar, I. (1979). Polysystem Theory. *Poetics Today*, 1(1-2), 287-310.
- Even-Zohar, I. (1990). Polysystem Theory. *Poetics Today*, 11(1), 9-26.

- Even-Zohar, I. (1990). The Position of Translated Literature within the Literary Polysystem. *Poetics Today*, 11(1), 45-51.
- Even-Zohar, I. (1997). The Making of Culture Repertoire and the Role of Transfer. *Target International Journal of Translation Studies*, 9(2), 355-363. doi:10. 1075
- Even-Zohar, I. (2002). Culture Planning and Cultural Resistance in the Making and Maintaining of Entities. *Sun Yat-Sen Journal of Humanities*, 14, 45-52.
- Gökalp, Z. (2019). *Türkçülüğün Esasları*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Güney, E. (2006, 29 Haziran) *Tercüme Bürosu'nun Öyküsü/ Mülakat: Ü. Bayazoğlu*. (Sayı 854), Cumhuriyet Kitap, İstanbul.
- Günyol, V. (1983). Türkiye'de Çeviri, *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi* (Cilt. II, s. 324-330), İstanbul: İletişim Yayınları.
- Hanioğlu, M. Ş. (2011). *Atatürk - An Intellectual Biography*. Oxford: Princeton University Press.
- Hobsbawm, E. J. (1954). The General Crisis of the European Economy in the 17th Century. *Past & Present*, 5, 33-53.
- Hobsbawm, E. J. (2003). *Devrim Çağı 1789-1848*. Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.
- İhsanoğlu, E. (1993). Cem'iyet-i İlmiyye-i Osmâniyye. In *TDV İslâm Ansiklopedisi* (s. 333-334): TDV İslâm Araştırmaları Merkezi.
- İnalçık, H. (2016). *Rönesans Avrupası - Türkiye'nin Batı Medeniyetiyle Özdeşleşme Süreci* (8 bs.). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Jusdanis, G. (1991). *Belated Modernity and Aesthetic Culture*. Minnesota: University of Minnesota Press.
- Karpat, K. H. (1959). *Turkey's Politics - The Transition to a Multi-Party System*: Princeton University Press.
- Kayaoğlu, T. (1996). *Türkiye'de Tercüme Müesseseler* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kılıçbay, A. (1985). *Türkiye'de Piyasa Ekonomisi*. İstanbul: İÜ İktisat Fakültesi Yayınları.
- Koç, H. (2006). Osmanlıda Tercüme Kavramı ve Tanzimat Dönemindeki Edebî Tercümelere Dair Çalışmalar. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 4(8), 351-381.
- Tercüme Dergisi (1940), "Haberler", s. 112-114.
- Kurultay, T. (1999). Cumhuriyet Döneminde Çevirinin Ağır Yükü ve Türk Hümanizması. *Alman Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 11, 13-36.
- Lewis, B. (1993). *Modern Türkiye'nin Doğuşu* (5 bs.). Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Mann, N. (1996). The Origins of Humanism. J. Kraye içinde, *The Cambridge Companion to Renaissance Humanism* (s. 1-19). Cambridge: Cambridge University Press.
- Mardin, S. (1991). *Türk Modernleşmesi Makaleler 4*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Newton, K. (1993). *Twentieth-Century Literary Theory* (4 bs.). New York: Macmillan Education.
- Ortaylı, İ. (1987). *İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı*. İstanbul: Hil Yayınları.
- Öztürk, N. (2002). XIX. Yüzyıl Türk Edebiyatında Voltaire ve Rousseau Çevirileri. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(12), 69-79.
- Paker, S. (1987). Tanzimat Döneminde Avrupa Edebiyatından Çeviriler - Çoğul Dizge Açısından Bir Değerlendirme. *Metis Çeviri*, 1, 31-43.

- Paker, S., Gürçağlar, Ş. T. ve Milton, J. (2015). *Tradition, Tension and Translation in Turkey*. Amsterdam ve Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Sander, O. (2003). *Siyasi Tarih: İlkçağlardan 1918'e*. İstanbul: İmge Kitabevi Yayınları.
- Tahir Gürçağlar, Ş. (2003). Çoğuldizge Kuramı. Uygulamalar, Eleştiriler. M. Rifat içinde, *Çeviri Seçkisi - I* (s. 243-269). İstanbul: Dünya Yayıncılık.
- Tahir Gürçağlar, Ş. (2018). *Türkiye'de Çevirinin Politikası ve Poetikası, 1923-1960*, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Tanpınar, A. H. (2007). *XIX. Asır Türk Edebiyat Tarihi* (2 bs.). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Tunca, E. A. (2006). Türk Harf Devrimi'nin Halka Tanıtımı Çalışmaları. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(2).
- Ülken, H. Z. (1938). Maksad. *İnsan*, 1(1), 1-2.
- Ülken, H. Z. (2020). *Uyanış Devirlerinde Tercümenin Rolü*, İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.
- Ürekli, F. (2002). Tanzimat Dönemi Osmanlı Eğitim Sistemi ve Kurumları. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(3), 382-406.
- Venuti, L. (2019). *Theses on Translation: An Organon for the Current Moment*. Pittsburgh, New York: Flugschriften
- Yapar, S. (2019). *An Assessment of Translation Bureau and the Cultural Politics of Turkey (1940-1946)* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi.
- Yazıcı, M. (2005). *Çeviribilim Temel Kavram ve Kuramları*. İstanbul: Multilingual.
- Yazıcı, M. (2018). Tanzimat Döneminde Osmanlı Çeviri Etkinliği. *Turkish Studies*, 13(20), 845-853.
- Yücel, H. Â. (1940). *82/4942 Sayılı ve 409 Nolu Tamim*. Maarif Vekilliği Tebliğler Dergisi
- Yücel, H. Â. (1971). *İyi Vatandaş, İyi İnsan*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Elif Daldeniz ve Kavram Tarihine Giriş

Elif Daldeniz and Introduction to Conceptual History

Kavramların Yolculuğu. Elif Daldeniz-Baysan. İstanbul: Metis Yayıncılık, 2022, 195 Sayfa
ISBN-13: 978-605-316-257-5

Özlem Berk Albachten¹

Anahtar kelimeler

Elif Daldeniz-Baysan, Kavram Tarihi, Reinhart Koselleck, Şehircilik Tarihi

Keywords

Elif Daldeniz-Baysan, History of Concepts, Reinhart Koselleck, Urban History

Yeşim Tükel Kanra ve Turgay Kurultay, yayına hazırladıkları *Kavramların Yolcuğu* başlığını taşıyan (iç kapakta verilen uzun başlığıyla “Çeviribilimsel Perspektiften Kavramların Diller Arasında ve Dil İçinde Yolculuğu”) kitap için kaleme aldıkları Sunuş yazısında kitabı yakın bir arkadaş ve meslektaşlarını anma kitabı olarak düşünmediklerini, Elif Daldeniz’in¹ “bıraktığı örneği paylaşarak ve yaşatarak, süregiden çalışmalarla etkileşimini güçlendirmek” istediklerini belirtiyorlar. Kitabın editörlerinin bu ifadesinde duygusal ve öznel paylaşımlardan oluşan bir anı kitabından çok bilimsel bir katkı sunacak bir çalışma ortaya koyma amacı güttüklerini görüyoruz. Aslında bir insanın bıraktığı çalışmalarının konuşulması, bu çalışmalardan yararlanıp ilerletilmesi belki de onu anmanın en güzel biçimlerinden biri. Kitabın editörleri de 2012 yılında aramızdan ayrılan Elif Daldeniz’in farklı zaman ve yerlerde yayımlanmış makalelerinden oluşan bir seçki meydana getirerek hem sevgili arkadaşımız ve meslektaşımızı anmamıza

1 Akademi hayatında ve yayınlarda “Elif Daldeniz” adını kullandığı için ben de bu yazıda böyle anacağım Elif’i. Okurlar yazının pek çok yerinde sevgili arkadaşımıza “Daldeniz” değil de “Elif” olarak seslenmemi de mazur görsün lütfen.

Başvuru/Submitted: 06.06.2022 • **Kabul/Accepted:** 10.06.2022

Sorumlu yazar/Corresponding author: Özlem Berk Albachten (Prof. Dr.), Boğaziçi Üniversitesi, Çeviribilimi Bölümü, İstanbul, Türkiye.
E-mail: ozlem.berk@boun.edu.tr ORCID: 0000-0002-9868-1187

Atıf/Citation: Albachten Berk, O. (2022). Elif Daldeniz ve Kavram Tarihine Giriş [Elif Daldeniz-Baysan tarafından yayına hazırlanan “Kavramların Yolculuğu” başlıklı kitabın değerlendirmesi]. *İstanbul Üniversitesi Çeviribilim Dergisi - Istanbul University Journal of Translation Studies*, 16, 105-109.
<https://doi.org/10.26650/iujts.2022.112747>

vesile oluyor, hem de söyledikleri gibi Elif’in bu çok değerli ve öncü çalışmalarını bir arada okurlara tanıtarak benzer konulara ilgili duyan araştırmacılara değerli bir kaynak sunuyor. Aşağıda daha ayrıntılı değineceğim gibi, bu seçkinin odak noktasının Elif Daldeniz’in kavram tarihi üzerine yaptığı çalışmalar olması ayrıca önemli.

Kavramların Yolculuğu, çok öznel bir yazıyla, Elif’in kendi yolculuğuyla başlıyor. Fransa’da yayımlanacak bir seçki için düşünülüp kaleme alınan ve çocukluğuna odaklanan bu yazı Elif’i okurlara tanıtırken belki de onun kültürler ve diller arası “gel-git”li yaşamıyla kültürler ve diller arası iletişim üzerine düşünceği ve üreteceği meslek seçiminin kaynakları hakkında ipuçları veriyor. “Gelgitler Çocukluğu: Hangi Ülke, Hangi Dil?” başlığını taşıyan bu ilk yazıda Elif, Almanya ve Türkiye arasında yaşadığı bu “gelgitlerin” çocukluğunda kendisini nasıl etkilemiş olduğunu, bütün zorluklarına ve bazı kayıplarına rağmen bu gelgitlerin, tıpkı çeviride olduğu gibi, bir zenginliğe, yeni kazanımlara dönüşmüş olduğunu son derece samimi bir dille anlatıyor.

Seçki, yazarının tanıtıldığı bu ilk yazıdan sonra iki bölümden oluşuyor. İlk bölümde Elif Daldeniz’in -kavram tarihi konusunda Türkiye’de yapılan dikkat çekici çalışmalardan² olan- üç yazısına yer veriliyor. Bunlardan ilki “Kavramların Yolculuğu: Kültür Kavramının Türkçedeki Serüvenini Çeviribilimsel Bakışla Sorgulamak”:

Kavramlar yolculuğa çıktıklarında yazgıları, başka bir ülkeye göç eden insanların yazgisına benzer. Nasıl ki bir kişi bir süre sonra artık ardında bıraktığı ülkedeki kişiyle aynı değilse, göç süreci bir dönüşümü tetiklemişse, kavramlar da seyahat ettikleri dil ve kültürün yeni toprağında kök salar, değişir. (29)

Makalesine bu sözlerle başlayan Elif Daldeniz’in öznel yolculuğunu anlatan seçkinin açılış metnindeki kişisel yolculuğuyla çeviri ve özel olarak kavramların çevirisiyle ilgili kurduğu bu bağı bu satırlarda net olarak görmek mümkün diye düşünüyorum. Kavram çevirisi Elif’in de belirttiği gibi çeviribilim içinde -hâlâ- “yerleşik yönetsel çerçeve içinde yürütülen bir araştırma alanı olmadığı”ndan (30) Elif’in daha 2010 yılında Türkiye’deki çeviribilim çalışmaları içinde ilk defa kuramsal ve yönetsel çerçevesini “kavram tarihi”nin (*Begriffsgeschichte*) çizdiği ve bu alanda “Almanya’da disiplinin yönetsel arayışında” (33) önemli bir rol oynayan Reinhart Koselleck’i tanıttığı bu makalesi, “kültür” kavramının Türkçedeki yolculuğunu izliyor. Bu makale aslında seçkide yer alan diğer çalışmaların da çıkış noktası.

Editörlerin de altını çizdiği gibi, bu makalenin Türkiye’deki kavram tarihi çalışmaları alanında yapılan öncü çalışmalardan olduğu Sebastian Cwiklinski (2015) tarafından da ifade edilmiştir. Cwiklinski’nin makalesi Koselleck’in Türkçeye çevrilmiş eserlerini ve Türkiye’de kavram tarihiyle ilgili yapılan ilk çalışmaları eleştirel bir bakışla sunmaktadır.

2 Nitekim Einar Wigen 2013 yılında yayımladığı makalesinde Avrupa dillerine yönelik, dilleri sabit sınırları olan ve müstakil (kendi kendine yeten) varlıklar olarak gören bir disiplin olarak doğan “kavram tarihi”nin artık kaynaklarından uzaklaştığını söylerken Elif’in *Meta* dergisinde yayımlanacak olan (2014) ve millet kavramına odaklanan makalesine atıfta bulunuyor. Bu makalenin Türkçe çevirisi seçkinin ilk bölümde yer alıyor.

Bu eleştirilerin başında ve Elif’in söz konusu makalesini bu bağlamda farklı bir yere koyan nokta da Koselleck’in yöntemsel çerçevesini kullanmaya yönelik araştırmacıların çoğunun kavramların Türkçedeki yolculuklarının izlerini sürmek yerine asıl dillerindeki tarihlerini tartışmalarıdır. Oysa Koselleck’e göre “kavram tarihi araştırmalarında dil aracılığıyla üretilen anlamın tarihine dikkat edilmesi gerekmektedir” (34). Böyle düşünmesine rağmen Koselleck kavram tarihi çalışmalarında başvurulabilecek kaynakları değerlendirirken çevirileri anmaz. Elif’in de çalışmasında andığı ve o güne kadar çeviriyi de işin için katarak kavram tarihine bakan yegâne çalışmalar Ulrich Ricken (2002) ve Melvin Richter’e (2005) aittir.³

İşte Elif’in makalesinin özgünlüğü de burada yatmakta. Elif Türkçede “kültür” kavramının izlerini sürerken, gazete yazıları, sözlükler, (Ziya Gökalp ve Yusuf Akçura gibi) fikir insanlarının yazdıkları yazılar dahil Koselleck’in gösterdiği kaynaklardan yararlandığı gibi, daha yakın bir dönemde İslami yayınevleri tarafından Türkçeye çevrilen Batı klasiklerinin İslamleştirilmesi hakkında 2006 yılında Radikal gazetesinde sürdürülen tartışmalarda “kültür” sözcüğünün kullanımını ve kavramsal içeriğini inceler. Dolayısıyla kültür kavramı üzerinden kavramların “farklı coğrafyalardan ithal ve ihraç edilmesi süreçlerini çeviribilimin de öne çıkardığı bakışlarla uyumlu olan bir bakış açısıyla” (54) ele alarak tartışır. Makalenin ayrıntıları ve sonuçları için okurların *Kavramların Yolculuğu* kitabına başvurmaları gerekecek. Yine de seçkideki bu ilk akademik çalışmaya bu kadar uzun yer vermemin sebebi bu makalenin seçkiye dahil edilen diğer makalelerin yönü ve yöntemi hakkında bize ışık tutması.

“İmparatorluktan Ulus-Devlete: Ulus Kavramının Osmanlı/Türkiye Düşünce Dünyasına İthali” başlıklı makale yukarıda belirtildiği gibi çeviribilim alanında önde gelen dergilerden *Meta*’da yayımlanan çalışmanın (2014) Türkçe çevirisi (çev. Yeşim Tükel). Önceki çalışmayı takip eden, bu sefer “ulus” kavramına odaklanan bu makaleyi Elif’in 2004 yılında tamamladığı doktora tezine dayanan, tezin düşünce sistematğinde yer almakla birlikte fazla görünür kılınmayan bir yönünü, patentin bir olgu-kavram ilişkisini öne çıkaran bir metin izliyor. “Çeviriyle Gelen Bir Metin Türü Olarak Patent: Türkiye’de Patent Kavramı ve Süreçleri Açısından Bir İnceleme” başlıklı makale, Elif’in doktora tezinin de danışmanı olan Turgay Kurultay tarafından oluşturulan bir derleme yazı. Bu açıdan makale seçkinin ilk bölümüne farklı bir alandan bakarken bu bölümü de tamamlanmış oluyor.

Seçkinin ikinci bölümü akademide görmeyi çok arzu ettiğimiz, ancak pek rastlamadığımız türden bir ortaklığın sonucu ortaya çıkmış makaleleri kapsıyor. Elif’in Nihal Ekin Erkan’la birlikte yürüttüğü “Türkiye Şehir Çalışmaları Alanının Kavramlar Haritası ve Tarihi” başlıklı bir TÜBİTAK projesi çerçevesinde kaleme alınan iki yazarlı bu makaleler, resmi belgelerden

3 Osmanlı/Türk tarihi bağlamında yapılan kavram tarihi çalışmalarının sayısı az da olsa bu konunun son senelerde daha fazla ilgi çektiği söylemek mümkün. Bu bağlamda, Mardin (2008), Sariyannis (2013), Topal (2017) ve Wigen’in (2013, 2018) çalışmalarını özellikle anmak isterim. Öte yandan çevirileri kaynak olarak kullanan ve çeviribilimden faydalanan çalışmaların sayısı çok az. Tükel Kanra’nın (2019), Wigen’in (2013, 2018) ve Topal ve Wigen’in (2019) çalışmalarının bu açıdan öne çıktığını söylemek gerekir.

oluşan bir bütüncü üzerinden “afet”, “kültür”, “tasarım” ve “şehircilik” gibi anahtar kavramları ve bu kavramların nasıl değiştiğini inceliyor. Bu bölümdeki ilk makale 2013 yılında *Natural Hazards* dergisinde yayımlanan çalışmanın Türkçe çevirisi (çev. Candan Baysan ve Gül Tekay Baysan). Makale “afet risklerinin azaltılması” (ARA) için uluslararası politikaların yerel bir bağlama, Türkiye’ye ve Türkçeye aktarımını incelemektedir. Afet konusunda 2005 ve 2009 tarihli iki resmi raporun bütüncü olarak kullanıldığı ve bu metinlerdeki afetle ilgili kavramların incelendiği bu makale eleştirel söylem çözümlemesini, çeviribilimi ve kavram tarihini içine alan bir çerçevede ilerlemektedir.

Takip eden iki makale Ekin Erkan’ın editörlüğünü yaptığı ve 2014 yılında yayımlanan *Şehir Kavramlarının Yolculuğu* içinde de yer almıştır. “Kalkınma Planlarında ‘Kültür’ ve ‘Tasarım’ Kavramları” ve “Türkiye Şehircilik Tarihine Kavramlarla Bakış” başlıklı bu çalışmaların inceleme bütüncesini 1963-2013 yılları arasında Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) tarafından hazırlanmış dokuz kalkınma planı oluşturuyor ve bu belgelerdeki “kültür”, “tasarım” ve şehircilik alanındaki kavramların resmi dilde nasıl kullanıldığını ve içeriklendirildiğini ayrıntılı olarak inceliyor. Böylece Türkiye (resmi) şehircilik tarihinin izini söz konusu kavramlar üzerinden sürüyor. Disiplinler arası bir yaklaşımla kaleme alınmış bu çalışmalar Türkiye şehirleşme tarihi ve şehir çalışmaları alanına ışık tutarken “kavram tarihi” araştırmaları için de önemli veriler sağlayarak yeni tartışma alanları açıyor.

Tükel Kanra ve Kurultay’ın uzun zaman aldığını bildiğim ve titizlikle yayıma hazırladıkları bu seçki Elif Daldeniz’in kavram tarihi alanında yaptığı çalışmaları görünür kılmaları açısından çok değerli. Seçkide yer alan ve çok farklı yerlerde İngilizce ve Türkçe olarak yayımlanmış bu çalışmaların Türkçe olarak bir arada okunması sadece çeviribilimcilere değil, kavram tarihiyle ilgilenen ve başka disiplinlerden gelen pek çok araştırmacıya eminim yeni ufuklar açacak, Elif Daldeniz bu alandaki öncü çalışmalarıyla her yaştan ve disiplinden araştırmacılara ilham olmaya devam edecek.

KAYNAKÇA/REFERENCES

- Cwiklinski, Sebastian. (2015). Die Rezeption der Koselleck’schen Begriffsgeschichte in der Türkei. *Forum Interdisziplinäre Begriffsgeschichte*, 4(1), 46-51.
- Daldeniz Elif ve Nihal Ekin Erkan. (2013). Transferring the international DRR policy into the local context. *Natural Hazards*, 66(2), 1273-1285.
- Daldeniz, Elif. (2014). From an Empire to a Nation state: Importing the concept of Nation into Ottoman/ Turkish Thinking. *Meta*, 59, 72-96.
- Ekin Erkan, Nihal. (Haz.). (2014). *Şehir Kavramlarının Yolculuğu*. İstanbul: İdeal Kültür.
- Mardin, Serif. (2008). Conceptual Fracture. Gürcan Koçan (Haz.), *Transnational Concepts, Transfers, and the Challenge of the Peripheries* içinde (ss. 4-18). İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi.
- Richter, Melvin. (2005). More than a Two-Way Traffic analyzing, Translating, and Comparing Political Concepts from Other Cultures. *Contributions to the History of Concepts* 1(1), 7-20.

- Ricken, Ulrich. (2002). Zum Verhältnis vergleichender Begriffsgeschichte und vergleichender Lexikologie. Hans Erich Bödecker (Haz.), *Begriffsgeschichte, Diskursgeschichte, Metapherngeschichte* içinde (ss. 49-72). Göttingen: Wallstein Verlag.
- Sariyannis, Marinos. (2016). Ottoman Ideas on Monarchy before the Tanzimat Reforms: Toward a Conceptual History of Ottoman Political Notions. *Turcica*, 47, 33-72.
- Topal, Alp Eren. (2017). *From Decline to Progress: Ottoman Concepts of Reform, 1600-1876*. [Yayımlanmamış doktora tezi]. İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi.
- Topal, Alp Eren ve Einar Wigen. (2019). Ottoman Conceptual History: Challenges and Prospects. *Contributions to the History of Concepts*, 14(1), 93-114.
- Tükel Kanra, Yeşim. (2019). “Turkish Retranslations of Philosophical Concepts in *Kritik der reinen Vernunft*”. Özlem Berk Albachten ve Şehnaz Tahir Gürçağlar (Haz.), *Studies from a Retranslation Culture: The Turkish Context* içinde (ss. 41-60). Berlin: Springer.
- Wigen, Einar. (2013). Ottoman Concepts of Empire. *Contributions to the History of Concepts* 8(1), 44–66. doi:10.3167/CHOC.2013.080103.
- Wigen, Einar. (2018). *State of Translation: Turkey in Interlingual Relations*. Ann Arbor: University of Michigan Press.

TANIM

İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi'nin yayını olan İstanbul Üniversitesi Çeviribilim Dergisi – Istanbul University Journal of Translation Studies, açık erişimli, hakemli, yılda iki kere Mayıs ve Kasım aylarında yayınlanan, çok dilli, uluslararası bilimsel bir dergidir. 2001 yılında kurulmuştur.

AMAÇ

İstanbul Üniversitesi Çeviribilim Dergisi, Doğu ve Batı veya Kuzey ve Güney arasındaki ilişkilerde biriken zengin çeviri deneyimini çağdaş bilimsel kuramlar ışığında incelemeye açarak uluslararası akademik mozaığe kendi rengini katmayı hedeflemektedir. Bu yaklaşımla, Türkiye'nin ve yakın bölgesinin zengin çeviri deneyimini uluslararası arenaya taşımak derginin amaçları arasındadır. Uluslararası iletişimde İngilizcenin kolaylaştırıcı rolünü dikkate alırken, "çeviri"nin dil ve kültürle doğrudan ilişkisini de önemseyerek başta Türkçe, İngilizce, Almanca ve Fransızca olmak üzere çok dilliliği benimsemiştir. Dergide yer verilecek çalışmalarda yöntemsel olarak özgünlük, görgüllük, sistemlilik, açıklık ve uluslararası akademik çevreye seslenebilirlik özellikleri temel alınır.

KAPSAM

İstanbul Üniversitesi Çeviribilim Dergisi, alanındaki karşılaştırmalı çeviri incelemeleri, çeviri kuramı, çeviri eleştirisi, çeviri eğitimi, çeviri tarihi, çeviri etiği, profesyonel çevirmenlik, çeviri teknolojisi, özel alan çevirisi gibi doğrudan ilgili konuları kapsar. Bununla birlikte karşılaştırmalı kültür ve yazın incelemeleri, küresel bilgi transferi, diller ve kültürlerarası etkileşimler gibi çeviriyle bağlantıyı ön planda tutan disiplinlerarası çalışmalara da yer verir. Dergide araştırma makaleleri, derleme makaleleri, kitap incelemeleri, çeviri etkinliklerine ilişkin notlar yayınlanır.

POLİTİKALAR

Yayın Politikası

Dergi yayın etiğinde en yüksek standartlara bağlıdır ve Committee on Publication Ethics (COPE), Directory of Open Access Journals (DOAJ), Open Access Scholarly Publishers Association (OASPA) ve World Association of Medical Editors (WAME) tarafından yayınlanan etik yayıncılık ilkelerini benimser; Principles of Transparency and Best Practice in Scholarly Publishing başlığı altında ifade edilen ilkeler için: <https://publicationethics.org/resources/guidelines-new/principles-transparency-and-best-practice-scholarly-publishing>

Gönderilen makaleler derginin amaç ve kapsamına uygun olmalıdır. Orijinal, yayınlanmamış ve başka bir dergide değerlendirme sürecinde olmayan, her bir yazar tarafından içeriği ve gönderimi onaylanmış yazılar değerlendirmeye kabul edilir.

Makale yayınlanmak üzere Dergiye gönderildikten sonra yazarlardan hiçbirinin ismi, tüm yazarların yazılı izni olmadan yazar listesinden silinemez ve yeni bir isim yazar olarak eklenemez ve yazar sırası değiştirilemez.

İntihal, duplikasyon, sahte yazarlık/inkar edilen yazarlık, araştırma/veri fabrikasyonu, makale dilimleme, dilimleyerek yayın, telif hakları ihlali ve çıkar çatışmasının gizlenmesi, etik dışı davranışlar

olarak kabul edilir. Kabul edilen etik standartlara uygun olmayan tüm makaleler yayından çıkarılır. Buna yayından sonra tespit edilen olası kuraldışı, uygunsuzluklar içeren makaleler de dahildir.

İntihal

Ön kontrolden geçirilen makaleler, iThenticate yazılımı kullanılarak intihal için taranır. İntihal/kendi kendine intihal tespit edilirse yazarlar bilgilendirilir. Editörler, gerekli olması halinde makaleyi değerlendirme ya da üretim sürecinin çeşitli aşamalarında intihal kontrolüne tabi tutabilirler. Yüksek benzerlik oranları, bir makalenin kabul edilmeden önce ve hatta kabul edildikten sonra reddedilmesine neden olabilir. Makalenin türüne bağlı olarak, bunun oranının %15 veya %20'den az olması beklenir.

Çift Kör Hakemlik

İntihal kontrolünden sonra, uygun olan makaleler baş editör tarafından orijinallik, metodoloji, işlenen konunun önemi ve dergi kapsamı ile uyumluluğu açısından değerlendirilir. Editör, makalelerin adil bir şekilde çift taraflı kör hakemlikten geçmesini sağlar ve makale biçimsel esaslara uygun ise, gelen yazıyı yurtiçinden ve /veya yurtdışından en az iki hakemin değerlendirmesine sunar, hakemler gerek gördüğü takdirde yazıda istenen değişiklikler yazarlar tarafından yapıldıktan sonra yayınlanmasına onay verir.

Açık Erişim İlkesi

Dergi açık erişimlidir ve derginin tüm içeriği okura ya da okurun dahil olduğu kuruma ücretsiz olarak sunulur. Okurlar, ticari amaç haricinde, yayıncı ya da yazardan izin almadan dergi makalelerinin tam metnini okuyabilir, indirebilir, kopyalayabilir, arayabilir ve link sağlayabilir. Bu HYPERLINK "<https://www.budapestopenaccessinitiative.org/translations/turkish-translation>" BOAI açık erişim tanımıyla uyumludur.

Derginin açık erişimli makaleleri Creative Commons Atıf-GayrıTicari 4.0 Uluslararası (HYPERLINK "<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/deed.tr>" CC BY-NC 4.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/deed.tr>) olarak lisanslıdır.

İşleme Ücreti

Derginin tüm giderleri İstanbul Üniversitesi tarafından karşılanmaktadır. Dergide makale yayını ve makale süreçlerinin yürütülmesi ücrete tabi değildir. Dergiye gönderilen ya da yayın için kabul edilen makaleler için işleme ücreti ya da gönderim ücreti alınmaz.

Telif Hakkında

Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları Creative Commons Atıf-GayrıTicari 4.0 Uluslararası (HYPERLINK "<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/deed.tr>" CC BY-NC 4.0) <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/deed.tr> olarak lisanslıdır. CC BY-NC 4.0 lisansı, eserin ticari kullanım dışında her boyut ve formatta paylaşılmasına,

kopyalanmasına, çoğaltılmasına ve orijinal esere uygun şekilde atıfta bulunmak kaydıyla yeniden düzenleme, dönüştürme ve eserin üzerine inşa etme dâhil adapte edilmesine izin verir.

ETİK

Yayın Etiği Beyanı

İstanbul Üniversitesi Çeviribilim Dergisi, yayın etiğinde en yüksek standartlara bağlıdır ve Committee on Publication Ethics (COPE), Directory of Open Access Journals (DOAJ), Open Access Scholarly Publishers Association (OASPA) ve World Association of Medical Editors (WAME) tarafından yayınlanan etik yayıncılık ilkelerini benimser; Principles of Transparency and Best Practice in Scholarly Publishing başlığı altında ifade edilen ilkeler için: <https://publicationethics.org/resources/guidelines-new/principles-transparency-and-best-practice-scholarly-publishing>

Gönderilen tüm makaleler orijinal, yayınlanmamış ve başka bir dergide değerlendirme sürecinde olmamalıdır. Her bir makale editörlerden biri ve en az iki hakem tarafından çift kör değerlendirmeden geçirilir. İntihal, duplikasyon, sahte yazarlık/inkar edilen yazarlık, araştırma/veri fabrikasyonu, makale dilimleme, dilimleyerek yayın, telif hakları ihlali ve çıkar çatışmasının gizlenmesi, etik dışı davranışlar olarak kabul edilir.

Kabul edilen etik standartlara uygun olmayan tüm makaleler yayından çıkarılır. Buna yayından sonra tespit edilen olası kuraldışı, uygunsuzluklar içeren makaleler de dahildir.

Araştırma Etiği

İstanbul Üniversitesi Çeviribilim Dergisi araştırma etiğinde en yüksek standartları gözetir ve aşağıda tanımlanan uluslararası araştırma etiği ilkelerini benimser. Makalelerin etik kurallara uygunluğu yazarların sorumluluğundadır.

- Araştırmanın tasarlanması, tasarımın gözden geçirilmesi ve araştırmanın yürütülmesinde, bütünlük, kalite ve şeffaflık ilkeleri sağlanmalıdır.

- Araştırma ekibi ve katılımcılar, araştırmanın amacı, yöntemleri ve öngörülen olası kullanımları; araştırmaya katılımın gerektirdikleri ve varsa riskleri hakkında tam olarak bilgilendirilmelidir.

- Araştırma katılımcılarının sağladığı bilgilerin gizliliği ve yanıt verenlerin gizliliği sağlanmalıdır. Araştırma katılımcıların özerkliğini ve saygınlığını koruyacak şekilde tasarlanmalıdır.

- Araştırma katılımcıları gönüllü olarak araştırmada yer almalı, herhangi bir zorlama altında olmamalıdır.

- Katılımcıların zarar görmesinden kaçınılmalıdır. Araştırma, katılımcıları riske sokmayacak şekilde planlanmalıdır.

- Araştırma bağımsızlığıyla ilgili açık ve net olunmalı; çıkar çatışması varsa belirtilmelidir.
- Deneysel çalışmalarda, araştırmaya katılmaya karar veren katılımcıların yazılı bilgilendirilmiş onayı alınmalıdır. Çocukların ve vesayet altındakilerin veya tasdiklenmiş akıl hastalığı bulunanların yasal vasisinin onayı alınmalıdır.
- Çalışma herhangi bir kurum ya da kuruluşta gerçekleştirilecekse bu kurum ya da kuruluştan çalışma yapılacağına dair onay alınmalıdır.
- İnsan ögesi bulunan çalışmalarda, "yöntem" bölümünde katılımcılardan "bilgilendirilmiş onam" alındığının ve çalışmanın yapıldığı kurumdaki etik kurul onayı alındığı belirtilmesi gerekir.

Yazarların Sorumluluğu

Makalelerin bilimsel ve etik kurallara uygunluğu yazarların sorumluluğundadır. Yazar makalenin orijinal olduğu, daha önce başka bir yerde yayınlanmadığı ve başka bir yerde, başka bir dilde yayınlanmak üzere değerlendirmede olmadığı konusunda teminat sağlamalıdır. Uygulamadaki telif kanunları ve anlaşmaları gözetilmelidir. Telifte bağlı materyaller (örneğin tablolar, şekiller veya büyük alıntılar) gerekli izin ve teşekkürle kullanılmalıdır. Başka yazarların, katkıda bulunanların çalışmaları ya da yararlanılan kaynaklar uygun biçimde kullanılmalı ve referanslarda belirtilmelidir.

Gönderilen makalede tüm yazarların akademik ve bilimsel olarak doğrudan katkısı olmalıdır, bu bağlamda "yazar" yayınlanan bir araştırmanın kavramsallaştırılmasına ve dizaynına, verilerin elde edilmesine, analize ya da yorumlanmasına belirgin katkı yapan, yazının yazılması ya da bunun içerik açısından eleştirel biçimde gözden geçirilmesinde görev yapan birisi olarak görülür. Yazar olabilmenin diğer koşulları ise, makaledeki çalışmayı planlamak veya icra etmek ve / veya revize etmektir. Fon sağlanması, veri toplanması ya da araştırma grubunun genel süpervizyonu tek başına yazarlık hakkı kazandırmaz. Yazar olarak gösterilen tüm bireyler sayılan tüm ölçütleri karşılamalıdır ve yukarıdaki ölçütleri karşılayan her birey yazar olarak gösterilebilir. Yazarların isim sıralaması ortak verilen bir karar olmalıdır. Tüm yazarlar yazar sıralamasını Telif Hakkı Anlaşması Formunda imzalı olarak belirtmek zorundadırlar.

Yazarlık için yeterli ölçütleri karşılamayan ancak çalışmaya katkısı olan tüm bireyler "teşekkür / bilgiler" kısmında sıralanmalıdır. Bunlara örnek olarak ise sadece teknik destek sağlayan, yazıma yardımcı olan ya da sadece genel bir destek sağlayan, finansal ve materyal desteği sunan kişiler verilebilir.

Bütün yazarlar, araştırmanın sonuçlarını ya da bilimsel değerlendirmeyi etkileyebilme potansiyeli olan finansal ilişkiler, çıkar çatışması ve çıkar rekabetini beyan etmelidirler.

Bir yazar kendi yayınlanmış yazısında belirgin bir hata ya da yanlışlık tespit ederse, bu yanlışlıklara ilişkin düzeltme ya da geri çekme için editör ile hemen temasa geçme ve işbirliği yapma sorumluluğunu taşır.

Hakem Politikaları ve Hakem Süreci

Daha önce yayınlanmamış ya da yayınlanmak üzere başka bir dergide halen değerlendirmede olmayan ve her bir yazar tarafından onaylanan makaleler değerlendirilmek üzere kabul edilir. ÖN

değerlendirmeyi geçen makaleler iThenticate yazılımı kullanılarak intihal için taranır. İntihal kontrolünden sonra, uygun olan makaleler baş editör tarafından orijinallik, metodoloji, işlenen konunun önemi ve dergi kapsamı ile uyumluluğu açısından değerlendirilir

Seçilen makaleler en az iki ulusal/uluslararası hakeme değerlendirmeye gönderilir; yayın kararı, hakemlerin talepleri doğrultusunda yazarların gerçekleştirdiği düzenlemelerin ve hakem sürecinin sonrasında baş editör tarafından verilir.

Editör ve Hakem Sorumlulukları

Baş editör, makaleleri, yazarların etnik kökeninden, cinsiyetinden, uyruğundan, dini inancından ve siyasi felsefesinden bağımsız olarak değerlendirir. Yayına gönderilen makalelerin adil bir şekilde çift taraflı kör hakem değerlendirmesinden geçmelerini sağlar. Gönderilen makalelere ilişkin tüm bilginin, makale yayınlanana kadar gizli kalacağını garanti eder. Baş editör içerik ve yayının toplam kalitesinden sorumludur. Gereğinde hata sayfası yayınlamalı ya da düzeltme yapmalıdır.

Baş editör; yazarlar, editörler ve hakemler arasında çıkar çatışmasına izin vermez. Dergide yayınlanacak makalelerle ilgili nihai kararı vermekle yükümlüdür.

Hakemlerin araştırmayla ilgili, yazarlarla ve/veya araştırmanın finansal destekçileriyle çıkar çatışmaları olmamalıdır. Değerlendirmelerinin sonucunda tarafsız bir yargıya varmalıdırlar. Gönderilmiş yazılara ilişkin tüm bilginin gizli tutulmasını sağlamalı ve yazar tarafında herhangi bir telif hakkı ihlali ve intihal fark ederlerse editöre raporlamalıdırlar.

Hakem, makale konusu hakkında kendini vasıflı hissetmiyor ya da zamanında geri dönüş sağlaması mümkün görünmüyorsa, editöre bu durumu bildirmeli ve hakem sürecine kendisini dahil etmemesini istemelidir.

Değerlendirme sürecinde editör hakemlere gözden geçirme için gönderilen makalelerin gizli bilgi olduğunu ve bunun imtiyazlı bir iletişim olduğunu açıkça belirtir. Hakemler ve yayın kurulu üyeleri başka kişilerle makaleleri tartışamazlar. Hakemlerin kimliğinin gizli kalmasına özen gösterilmelidir. Bazı durumlarda editörün kararıyla, ilgili hakemlerin makaleye ait yorumları aynı makaleyi yorumlayan diğer hakemlere gönderilerek hakemlerin bu süreçte aydınlatılması sağlanabilir.

Hakem Süreci

Daha önce yayınlanmamış ya da yayınlanmak üzere başka bir dergide halen değerlendirmede olmayan ve her bir yazar tarafından onaylanan makaleler değerlendirilmek üzere kabul edilir. Ön değerlendirmeyi geçen makaleler iThenticate yazılımı kullanılarak intihal için taranır. İntihal kontrolünden sonra, uygun olan makaleler editör tarafından orijinallik, metodoloji, işlenen konunun önemi ve dergi kapsamı ile uyumluluğu açısından değerlendirilir

Baş editör, makaleleri, yazarların etnik kökeninden, cinsiyetinden, uyruğundan, dini inancından ve siyasi felsefesinden bağımsız olarak değerlendirir. Yayına gönderilen makalelerin adil bir şekilde çift taraflı kör hakem değerlendirmesinden geçmelerini sağlar.

Seçilen makaleler en az iki ulusal/uluslararası hakeme değerlendirmeye gönderilir; yayın kararı, hakemlerin talepleri doğrultusunda yazarların gerçekleştirdiği düzenlemelerin ve hakem sürecinin sonrasında baş editör tarafından verilir.

Baş editör; yazarlar, editörler ve hakemler arasında çıkar çatışmasına izin vermez. Dergide yayınlanacak makalelerle ilgili nihai kararı vermekle yükümlüdür.

Hakemliği kabul edip etmediğini bir hafta içinde bildirmeyen hakem yerine, başka bir hakem görevlendirilir.

Hakem değerlendirme raporunu bir ay içerisinde teslim etmelidir. Bu süre içerisinde raporunu teslim etmeyen hakemin görevi son bulur. Bu durumda değerlendirme için başka bir hakem görevlendirilir.

Hakemlerin değerlendirmeleri objektif olmalıdır. Hakem süreci sırasında hakemlerin aşağıdaki hususları dikkate alarak değerlendirmelerini yapmaları beklenir.

- Makale yeni ve önemli bir bilgi içeriyor mu?
- Öz, makalenin içeriğini net ve düzgün bir şekilde tanımlıyor mu?
- Yöntem bütünlüklü ve anlaşılır şekilde tanımlanmış mı?
- Yapılan yorum ve varılan sonuçlar bulgularla kanıtlanıyor mu?
- Alandaki diğer çalışmalara yeterli referans verilmiş mi?
- Dil kalitesi yeterli mi?

Hakemler, gönderilen makalelere ilişkin tüm bilginin, makale yayınlanana kadar gizli kalmasını sağlamalı ve yazar tarafında herhangi bir telif hakkı ihlali ve intihal fark ederlerse editöre raporlamalıdır. Hakem, makale konusu hakkında kendini vasıflı hissetmiyor ya da zamanında geri dönüş sağlaması mümkün görünmüyorsa, editöre bu durumu bildirmeli ve hakem sürecine kendisini dahil etmemesini istemelidir.

Değerlendirme sürecinde editör hakemlere gözden geçirme için gönderilen makalelerin gizli bilgi olduğunu ve bunun imtiyazlı bir iletişim olduğunu açıkça belirtir. Hakemler ve yayın kurulu üyeleri başka kişilerle makaleleri tartışamazlar. Hakemlerin kimliğinin gizli kalmasına özen gösterilmelidir.

Yazıların Hazırlanması

Dil

Dergide Türkçe, İngilizce, Almanca ve Fransızca makaleler yayınlanır. Gönderilen makalelerde makale dilinde öz, İngilizce öz ve İngilizce geniş özet olmalıdır. Ancak makale İngilizce ise, İngilizce geniş özet istenmez.

Yazıların Hazırlanması ve Yazım Kuralları

Aksi belirtilmedikçe gönderilen yazılarla ilgili tüm yazışmalar ilk yazarla yapılacaktır. Makale gönderimi online olarak <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iuceviri> sayfasından erişilen <http://dergipark.gov.tr/login> üzerinden yapılmalıdır. Gönderilen yazılar, makale türünü belirten ve makaleyle ilgili detayları içeren (bkz: Son Kontrol Listesi) Kapak Sayfası; yazının elektronik formunu içeren Microsoft Word 2003 ve üzerindeki versiyonları ile yazılmış elektronik dosya ve tüm yazarların imzaladığı Telif Hakkı Anlaşması Formu eklenerek gönderilmelidir.

1. Çalışmalar, A4 boyutundaki kağıdın bir yüzüne, üst, alt, sağ ve sol taraftan 2,5 cm. boşluk bırakılarak, 10 punto Times New Roman harf karakterleriyle ve 1,5 satır aralık ölçüsü ile hazırlanmalıdır. Ana makale dosyası, çift taraflı kör hakemlik gereği yazar bilgilerini içermemelidir.
2. Yayınlanmak üzere gönderilen makale ile birlikte yazar bilgilerini içeren kapak sayfası gönderilmelidir. Kapak sayfasında, makalenin başlığı, yazar veya yazarların bağlı oldukları kurum ve unvanları, kendilerine ulaşılacak adresler, cep, iş numaraları ve e-posta adresleri yer almalıdır (bkz. Son Kontrol Listesi).
3. Giriş bölümünden önce 180-200 sözcük arasında çalışmanın kapsamını, amacını, ulaşılan sonuçları ve kullanılan yöntemi kaydeden Türkçe ve İngilizce öz ile 600-800 kelimelik İngilizce genişletilmiş özet yer almalıdır. Çalışmanın İngilizce başlığı İngilizce özün üzerinde yer almalıdır. İngilizce ve Türkçe özlerin altında çalışmanın içeriğini temsil eden 5 İngilizce, 5 Türkçe anahtar kelime yer almalıdır. İngilizce genişletilmiş özet İngilizce olmayan makaleler için zorunludur.
4. Çalışmaların başlıca şu unsurları içermesi gerekmektedir: Başlık, Türkçe öz ve anahtar kelimeler; yabancı dilde başlık, İngilizce öz ve anahtar kelimeler; İngilizce genişletilmiş özet, ana metin bölümleri, son notlar ve kaynaklar.
5. Araştırma makalelerinde bölümler şu şekilde olmalıdır: "GİRİŞ", "AMAÇ VE YÖNTEM", "BULGULAR", "TARTIŞMA VE SONUÇ", "SON NOTLAR" "KAYNAKLAR" ve "TABLOLAR VE ŞEKİLLER". Derleme ve yorum yazıları için ise, çalışmanın öneminin belirtildiği, sorunsal ve amacın somutlaştırıldığı "GİRİŞ" bölümünün ardından diğer bölümler gelmeli ve çalışma "TARTIŞMA VE SONUÇ", "SON NOTLAR", "KAYNAKLAR" ve "TABLOLAR VE ŞEKİLLER" şeklinde bitirilmelidir.
6. Çalışmalarda tablo, grafik ve şekil gibi göstergeler numaralandırılarak, tanımlayıcı bir başlık ile birlikte verilmelidir.
7. Referanslar derginin benimsediği American Psychological Association (APA) 6 stiline uygun olarak hazırlanmalıdır.
8. Kurallar dâhilinde dergimize yayınlanmak üzere gönderilen çalışmaların her türlü sorumluluğu ve çalışmada geçen görüşler yazar/yazarlarına aittir.

Referans Stili ve Formatı

İstanbul Üniversitesi Çeviribilim Dergisi, metin içi alıntılama ve kaynak gösterme için APA (American Psychological Association) kaynak sitilinin 6. edisyonunu benimser. APA 6. Edisyon hakkında bilgi için:

- American Psychological Association. (2010). Publication manual of the American Psychological Association (6th ed.). Washington, DC: APA.

- <http://www.apastyle.org/>

Kaynakların doğruluğundan yazar(lar) sorumludur. Tüm kaynaklar metinde belirtilmelidir. Kaynaklar aşağıdaki örneklerdeki gibi gösterilmelidir.

Metin İçinde Kaynak Gösterme

Kaynaklar metinde parantez içinde yazarların soyadı ve yayın tarihi yazılarak belirtilmelidir. Birden fazla kaynak gösterilecekse kaynaklar arasında (;) işareti kullanılmalıdır. Kaynaklar alfabetik olarak sıralanmalıdır.

Örnekler:

Birden fazla kaynak;

(Esin ve ark., 2002; Karasar 1995)

Tek yazarlı kaynak;

(Akyolcu, 2007)

İki yazarlı kaynak;

(Sayiner ve Demirci 2007, s. 72)

Üç, dört ve beş yazarlı kaynak;

Metin içinde ilk kullanımda: (Ailen, Ciambune ve Welch 2000, s. 12–13) Metin içinde tekrarlayan kullanımlarda: (Ailen ve ark., 2000)

Altı ve daha çok yazarlı kaynak;

(Çavdar ve ark., 2003)

Kaynaklar Bölümünde Kaynak Gösterme

Kullanılan tüm kaynaklar metnin sonunda ayrı bir bölüm halinde yazar soyadlarına göre alfabetik olarak numaralandırılmadan verilmelidir.

Kaynak yazımı ile ilgili örnekler aşağıda verilmiştir.

Kitap

a) Türkçe Kitap

Karasar, N. (1995). Araştırmalarda rapor hazırlama (8.bs). Ankara: 3A Eğitim Danışmanlık Ltd.

b) Türkçeye Çevrilmiş Kitap

Mucchielli, A. (1991). Zihniyetler (A. Kotil, Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.

c) Editörlü Kitap

Ören, T., Üney, T. ve Çölkesen, R. (Ed.). (2006). Türkiye bilişim ansiklopedisi. İstanbul: Papatya Yayıncılık.

d) Çok Yazarlı Türkçe Kitap

Tonta, Y., Bitirim, Y. ve Sever, H. (2002). Türkçe arama motorlarında performans değerlendirme. Ankara: Total Bilişim.

e) İngilizce Kitap

Kamien R., & Kamien A. (2014). Music: An appreciation. New York, NY: McGraw-Hill Education.

f) İngilizce Kitap İçerisinde Bölüm

Bassett, C. (2006). Cultural studies and new media. In G. Hall & C. Birchall (Eds.), New cultural studies: Adventures in theory (pp. 220–237). Edinburgh, UK: Edinburgh University Press.

g) Türkçe Kitap İçerisinde Bölüm

Erkmen, T. (2012). Örgüt kültürü: Fonksiyonları, öğeleri, işletme yönetimi ve liderlikteki önemi. M. Zencirkıran (Ed.), Örgüt sosyolojisi kitabı içinde (s. 233–263). Bursa: Dora Basım Yayın.

h) Yayıncının ve Yazarın Kurum Olduğu Yayın

Türk Standartları Enstitüsü. (1974). Adlandırma ilkeleri. Ankara: Yazar.

Makale

a) Türkçe Makale

Mutlu, B. ve Savaşer, S. (2007). Çocuğu ameliyat sonrası yoğun bakımda olan ebeveynlerde stres nedenleri ve azaltma girişimleri. İstanbul Üniversitesi Florence Nightingale Hemşirelik Dergisi, 15(60), 179–182.

b) İngilizce Makale

de Cillia, R., Reisigl, M., & Wodak, R. (1999). The discursive construction of national identity. Discourse and Society, 10(2), 149–173. <http://dx.doi.org/10.1177/0957926599010002002>

c) Yediden Fazla Yazarlı Makale

Lal, H., Cunningham, A. L., Godeaux, O., Chlibek, R., Diez-Domingo, J., Hwang, S.-J. ... Heineman, T. C. (2015). Efficacy of an adjuvanted herpes zoster subunit vaccine in older adults. New England Journal of Medicine, 372, 2087–2096. <http://dx.doi.org/10.1056/NEJMoa1501184>

d) DOI'si Olmayan Online Edinilmiş Makale

Al, U. ve Doğan, G. (2012). Hacettepe Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü tezlerinin atfı analizi. Türk Kütüphaneciliği, 26, 349–369. Erişim adresi: <http://www.tk.org.tr/>

e) DOI'si Olan Makale

Turner, S. J. (2010). Website statistics 2.0: Using Google Analytics to measure library website effectiveness. Technical Services Quarterly, 27, 261–278. <http://dx.doi.org/10.1080/07317131003765910>

f) Advance Online Olarak Yayımlanmış Makale

Smith, J. A. (2010). Citing advance online publication: A review. Journal of Psychology. Advance online publication. <http://dx.doi.org/10.1037/a45d7867>

g) Popüler Dergi Makalesi

Semerçioğlu, C. (2015, Haziran). Sıradanlığın rayihası. Sabit Fikir, 52, 38–39.

Tez, Sunum, Bildiri

a) Türkçe Tezler

Sarı, E. (2008). Kültür kimlik ve politika: Mardin'de kültürlerarasılık. (Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

b) Ticari Veritabanında Yer Alan Yüksek Lisans Ya da Doktora Tezi

Van Brunt, D. (1997). Networked consumer health information systems (Doctoral dissertation). Available from ProQuest Dissertations and Theses. (UMI No. 9943436)

c) Kurumsal Veritabanında Yer Alan İngilizce Yüksek Lisans/Doktora Tezi

Yaylalı-Yıldız, B. (2014). University campuses as places of potential publicness: Exploring the politicals, social and cultural practices in Ege University (Doctoral dissertation). Retrieved from
Retrieved from: <http://library.iyte.edu.tr/hizli-erisim/iyte-tez-portal>

d) Web'de Yer Alan İngilizce Yüksek Lisans/Doktora Tezi

Tonta, Y. A. (1992). An analysis of search failures in online library catalogs (Doctoral dissertation, University of California, Berkeley). Retrieved from <http://yunus.hacettepe.edu.tr/~tonta/yayinlar/phd/ickapak.html>

e) Dissertations Abstracts International'da Yer Alan Yüksek Lisans/Doktora Tezi

Appelbaum, L. G. (2005). Three studies of human information processing: Texture amplification, motion representation, and figure-ground segregation. *Dissertation Abstracts International: Section B. Sciences and Engineering*, 65(10), 5428.

f) Sempozyum Katkısı

Krinsky-McHale, S. J., Zigman, W. B. & Silverman, W. (2012, August). Are neuropsychiatric symptoms markers of prodromal Alzheimer's disease in adults with Down syndrome? In W. B. Zigman (Chair), Predictors of mild cognitive impairment, dementia, and mortality in adults with Down syndrome. Symposium conducted at American Psychological Association meeting, Orlando, FL.

g) Online Olarak Erişilen Konferans Bildiri Özeti

Çınar, M., Doğan, D. ve Seferoğlu, S. S. (2015, Şubat). Eğitimde dijital araçlar: Google sınıf uygulaması üzerine bir değerlendirme [Öz]. Akademik Bilişim Konferansında sunulan bildiri, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir. Erişim adresi: <http://ab2015.anadolu.edu.tr/index.php?menu=5&submenu=27>

h) Düzenli Olarak Online Yayımlanan Bildiriler

Herculano-Houzel, S., Collins, C. E., Wong, P., Kaas, J. H., & Lent, R. (2008). The basic nonuniformity of the cerebral cortex. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 105, 12593–12598. <http://dx.doi.org/10.1073/pnas.0805417105>

i) Kitap Şeklinde Yayımlanan Bildiriler

Schneider, R. (2013). Research data literacy. S. Kurbanoğlu ve ark. (Ed.), *Communications in Computer and Information Science: Vol. 397. Worldwide Communalities and Challenges in Information Literacy Research and Practice içinde* (s. 134–140). Cham, İsviçre: Springer. <http://dx.doi.org/10.1007/978-3-319-03919-0>

j) Kongre Bildirisi

Çepni, S., Bacanak A. ve Özsevgeç T. (2001, Haziran). Fen bilgisi öğretmen adaylarının fen branşlarına karşı tutumları ile fen branşlarındaki başarılarının ilişkisi. X. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi'nde sunulan bildiri, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu

Diğer Kaynaklar

a) Gazete Yazısı

Toker, Ç. (2015, 26 Haziran). 'Unutma' notları. Cumhuriyet, s. 13.

b) Online Gazete Yazısı

Tamer, M. (2015, 26 Haziran). E-ticaret hamle yapmak için tüketiciyi bekliyor. Milliyet. Erişim adresi: <http://www.milliyet>

c) Web Page/Blog Post

Bordwell, D. (2013, June 18). David Koepp: Making the world movie-sized [Web log post]. Retrieved from <http://www.davidbordwell.net/blog/page/27/>

d) Online Ansiklopedi/Sözlük

Bilgi mimarisi. (2014, 20 Aralık). Vikipedi içinde. Erişim adresi: http://tr.wikipedia.org/wiki/Bilgi_mimarisi

Marcoux, A. (2008). Business ethics. In E. N. Zalta (Ed.), The Stanford encyclopedia of philosophy. Retrieved from <http://plato.stanford.edu/entries/ethics-business/>

e) Podcast

Radyo ODTÜ (Yapımcı). (2015, 13 Nisan). Modern sabahlar [Podcast]. Erişim adresi: <http://www.radyoodtu.com.tr/>

f) Bir Televizyon Dizisinden Tek Bir Bölüm

Shore, D. (Senarist), Jackson, M. (Senarist) ve Bookstaver, S. (Yönetmen). (2012). Runaways [Televizyon dizisi bölümü]. D. Shore (Baş yapımcı), House M.D. içinde. New York, NY: Fox Broadcasting.

g) Müzik Kaydı

Say, F. (2009). Galata Kulesi. İstanbul senfonisi [CD] içinde. İstanbul: Ak Müzik.

Son Kontrol Listesi

Aşağıdaki listede eksik olmadığından emin olun:

- Makalenin türünün belirtilmiş olduğu
- Başka bir dergiye gönderilmemiş olduğu
- Sponsor veya ticari bir firma ile ilişkisi varsa, bunun belirtildiği
- İngilizce yönünden kontrolünün yapıldığı
- Referansların derginin benimsediği APA 6 edisyonuna uygun olarak düzenlendiği
- Yazarlara Bilgide detaylı olarak anlatılan dergi politikalarının gözden geçirildiği
- Telif Hakkı Anlaşması Formu
- Daha önce basılmış materyal (yazı-resim-tablo) kullanılmış ise izin belgesi
- Kapak sayfası
 - Makalenin kategorisi
 - Makale dilinde ve İngilizce başlık
 - Yazarların ismi soyadı, unvanları ve bağlı oldukları kurumlar (üniversite ve fakülte bilgisinden sonra şehir ve ülke bilgisi), e-posta adresleri
 - Sorumlu yazarın e-posta adresi, açık yazışma adresi, iş telefonu, GSM, faks nosu
 - Tüm yazarların ORCID'leri
 - Finansal destek (varsa belirtiniz)
 - Çıkar çatışması (varsa belirtiniz)
 - Teşekkür (varsa belirtiniz)
- Makale ana metni
 - Önemli: Ana metinde yazarın / yazarların kimlik bilgilerinin yer almamış olması gerekir.

DESCRIPTION

Istanbul University Journal of Translation Studies - İstanbul Üniversitesi Çeviribilim Dergisi, which is the official publication of Istanbul University, Faculty of Letters is an open access, peer-reviewed, multilingual, scholarly and international journal published two times a year in May and November. It was founded in 2001.

AIM

Harking back to regional translation as a phenomenon which derives from the relations between not only the East and West but also the North and South, it intends to deal with the rich heritage in the light of the contemporary theories of translation studies and thereby enrich the international cultural mosaic of the world by adding to it her own authentic colours. Accordingly, it aims at functioning as a means of transferring knowledge from the rich translation experience of Turkey and her neighbourhood to the international arena instead of importing knowledge from international journals. Considering the current trend of the hegemony of English in international journals as well as the close relationship of “translation” with language and culture, it deliberately prefers to stay away from monolingualism and adopts the policy of multilingualism by making use of such languages as Turkish, English, German and French. Within the framework of its principles, it abides by the main terms of scientificity listed as follows: originality, clarity, systematicity, empricity as well as its potential to address the universal academic environment.

SCOPE

The journal mainly covers the areas of Comparative Translation Studies, Translation Theory, Ethics of Translation, Translation Criticism, Translator Training, History of Translation, Professionalism, Information Technologies, Domain-specific Translation and Interdisciplinary Studies on translations.

It is also open to translation-oriented studies which deal with comparative cultural and literary studies. The journal includes research articles, review articles, reviews of books and notices of translation activities.

POLICIES

Publication Policy

The journal is committed to upholding the highest standards of publication ethics and pays regard to Principles of Transparency and Best Practice in Scholarly Publishing published by the Committee on Publication Ethics (COPE), the Directory of Open Access Journals (DOAJ), the Open Access Scholarly Publishers Association (OASPA), and the World Association of Medical Editors (WAME) on <https://publicationethics.org/resources/guidelines-new/principles-transparency-and-best-practice-scholarly-publishing>

The subjects covered in the manuscripts submitted to the Journal for publication must be in accordance with the aim and scope of the Journal. Only those manuscripts approved by every individual author and that were not published before in or sent to another journal, are accepted for evaluation.

Changing the name of an author (omission, addition or order) in papers submitted to the Journal requires written permission of all declared authors.

Plagiarism, duplication, fraud authorship/denied authorship, research/data fabrication, salami slicing/salami publication, breaching of copyrights, prevailing conflict of interest are unethical behaviors. All manuscripts not in accordance with the accepted ethical standards will be removed from the publication. This also contains any possible malpractice discovered after the publication.

Plagiarism

Submitted manuscripts that pass preliminary control are scanned for plagiarism using iThenticate software. If plagiarism/self-plagiarism will be found authors will be informed. Editors may resubmit manuscript for similarity check at any peer-review or production stage if required. High similarity scores may lead to rejection of a manuscript before and even after acceptance. Depending on the type of article and the percentage of similarity score taken from each article, the overall similarity score is generally expected to be less than 15 or 20%.

Double Blind Peer-Review

After plagiarism check, the eligible ones are evaluated by the editors-in-chief for their originality, methodology, the importance of the subject covered and compliance with the journal scope. The editor provides a fair double-blind peer review of the submitted articles and hands over the papers matching the formal rules to at least two national/international referees for evaluation and gives green light for publication upon modification by the authors in accordance with the referees' claims.

Open Access Statement

The journal is an open access journal and all content is freely available without charge to the user or his/her institution. Except for commercial purposes, users are allowed to read, download, copy, print, search, or link to the full texts of the articles in this journal without asking prior permission from the publisher or the author. This is in accordance with the BOAI definition of open access.

The open access articles in the journal are licensed under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International ([HYPERLINK "https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/deed.en"](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/deed.en) CC BY-NC 4.0) license. (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/deed.en>)

Article Processing Charge

All expenses of the journal are covered by the Istanbul University. Processing and publication are free of charge with the journal. There is no article processing charges or submission fees for any submitted or accepted articles.

Copyright Notice

Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International license (CC BY-NC 4.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>) and grant the Publisher non-exclusive commercial right to publish the work. CC BY-NC 4.0 license permits unrestricted, non-commercial use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.

ETHICS

Publication Ethics and Publication Malpractice Statement

I.U. Journal of Translation Studies is committed to upholding the highest standards of publication ethics and pays regard to Principles of Transparency and Best Practice in Scholarly Publishing published by the Committee on Publication Ethics (COPE), the Directory of Open Access Journals (DOAJ), to access the Open Access Scholarly Publishers Association (OASPA), and the World Association of Medical Editors (WAME) on <https://publicationethics.org/resources/guidelines-new/principles-transparency-and-best-practice-scholarly-publishing>

All parties involved in the publishing process (Editors, Reviewers, Authors and Publisher) are expected to agree on the following ethical principles.

All submissions must be original, unpublished (including as full text in conference proceedings), and not under the review of any other publication synchronously. Each manuscript is reviewed by one of the editors and at least two referees under double-blind peer review process. Plagiarism, duplication, fraud authorship/denied authorship, research/data fabrication, salami slicing/salami publication, breaching of copyrights, prevailing conflict of interest are unethical behaviors.

All manuscripts not in accordance with the accepted ethical standards will be removed from the publication. This also contains any possible malpractice discovered after the publication. In accordance with the code of conduct we will report any cases of suspected plagiarism or duplicate publishing.

Research Ethics

I.U. Journal of Translation Studies adheres to the highest standards in research ethics and follows the principles of international research ethics as defined below. The authors are responsible for the compliance of the manuscripts with the ethical rules.

- Principles of integrity, quality and transparency should be sustained in designing the research, reviewing the design and conducting the research.
- The research team and participants should be fully informed about the aim, methods, possible uses and requirements of the research and risks of participation in research.
- The confidentiality of the information provided by the research participants and the confidentiality of the respondents should be ensured. The research should be designed to protect the autonomy and dignity of the participants.
- Research participants should participate in the research voluntarily, not under any coercion.
- Any possible harm to participants must be avoided. The research should be planned in such a way that the participants are not at risk.
- The independence of research must be clear; and any conflict of interest must be disclosed.

INFORMATION FOR AUTHORS

- In experimental studies with human subjects, written informed consent of the participants who decide to participate in the research must be obtained. In the case of children and those under wardship or with confirmed insanity, legal custodian's assent must be obtained.
- If the study is to be carried out in any institution or organization, approval must be obtained from this institution or organization.
- In studies with human subject, it must be noted in the method's section of the manuscript that the informed consent of the participants and ethics committee approval from the institution where the study has been conducted have been obtained.

Author's Responsibilities

It is authors' responsibility to ensure that the article is in accordance with scientific and ethical standards and rules. And authors must ensure that submitted work is original. They must certify that the manuscript has not previously been published elsewhere or is not currently being considered for publication elsewhere, in any language. Applicable copyright laws and conventions must be followed. Copyright material (e.g. tables, figures or extensive quotations) must be reproduced only with appropriate permission and acknowledgement. Any work or words of other authors, contributors, or sources must be appropriately credited and referenced.

All the authors of a submitted manuscript must have direct scientific and academic contribution to the manuscript. The author(s) of the original research articles is defined as a person who is significantly involved in "conceptualization and design of the study", "collecting the data", "analyzing the data", "writing the manuscript", "reviewing the manuscript with a critical perspective" and "planning/ conducting the study of the manuscript and/or revising it". Fund raising, data collection or supervision of the research group are not sufficient roles to be accepted as an author. The author(s) must meet all these criteria described above. The order of names in the author list of an article must be a co-decision and it must be indicated in the Copyright Agreement Form. The individuals who do not meet the authorship criteria but contributed to the study must take place in the acknowledgement section. Individuals providing technical support, assisting writing, providing a general support, providing material or financial support are examples to be indicated in acknowledgement section.

All authors must disclose all issues concerning financial relationship, conflict of interest, and competing interest that may potentially influence the results of the research or scientific judgment.

When an author discovers a significant error or inaccuracy in his/her own published paper, it is the author's obligation to promptly cooperate with the Editor to provide retractions or corrections of mistakes.

Peer Review Policies and Process

Only those manuscripts approved by its every individual author and that were not published before in or sent to another journal, are accepted for evaluation.

Submitted manuscripts that pass preliminary control are scanned for plagiarism using iThenticate software. After plagiarism check, the eligible ones are evaluated by the Editor-in-Chief for their originality, methodology, the importance of the subject covered and compliance with the journal scope.

The selected manuscripts are sent to at least two national/international referees for evaluation and publication decision is given by Editor-in-Chief upon modification by the authors in accordance with the referees' claims

Responsibility for the Editor and Reviewers

Editor-in-Chief evaluates manuscripts for their scientific content without regard to ethnic origin, gender, citizenship, religious belief or political philosophy of the authors. He/She provides a fair double-blind peer review of the submitted articles for publication and ensures that all the information related to submitted manuscripts is kept as confidential before publishing.

Editor-in-Chief is responsible for the contents and overall quality of the publication, and must publish errata pages or make corrections when needed.

Editor-in-Chief does not allow any conflicts of interest between the authors, editors and reviewers, and is responsible for final decision for publication of the manuscripts in the journal.

Reviewers must have no conflict of interest with respect to the research, the authors and/or the research funders. Their judgments must be objective.

Reviewers must ensure that all the information related to submitted manuscripts is kept as confidential and must report to the editor if they are aware of copyright infringement and plagiarism on the author's side.

A reviewer who feels unqualified to review the topic of a manuscript or knows that its prompt review will be impossible should notify the editor and excuse himself from the review process.

The editor informs the reviewers that the manuscripts are confidential information and that this is a privileged interaction. The reviewers and editorial board cannot discuss the manuscripts with other persons. The anonymity of the referees must be ensured. In particular situations, the editor may share the review of one reviewer with other reviewers to clarify a particular point.

Peer Review Process

Only those manuscripts approved by its every individual author and that were not published before in or sent to another journal, are accepted for evaluation.

Submitted manuscripts that pass preliminary control are scanned for plagiarism using iThenticate software. After plagiarism check, the eligible ones are evaluated by the Editor-in-Chief for their originality, methodology, the importance of the subject covered and compliance with the journal scope.

Editor evaluates manuscripts for their scientific content without regard to ethnic origin, gender, citizenship, religious belief or political philosophy of the authors and ensures a fair double-blind peer review of the selected manuscripts.

The selected manuscripts are sent to at least two national/international referees for evaluation and publication decision is given by Editor-in-Chief upon modification by the authors in accordance with the referees' claims.

Editor-in-Chief does not allow any conflicts of interest between the authors, editors and reviewers and is responsible for final decision for publication of the manuscripts in the journal.

Referees are obliged to notify within a week if they want to arbitrate. Otherwise, another referee is appointed.

The referee must deliver the evaluation report within one month. If the referee fails to submit the report within this period, the referee's duty will end. In this case, another referee is appointed for evaluation.

Reviewers' judgments must be objective. Reviewers' comments on the following aspects are expected while conducting the review.

- Does the manuscript contain new and significant information?
- Does the abstract clearly and accurately describe the content of the manuscript?
- Is the problem significant and concisely stated?
- Are the methods described comprehensively?
- Are the interpretations and conclusions justified by the results?
- Is adequate references made to other Works in the field?
- Is the language acceptable?

Reviewers must ensure that all the information related to submitted manuscripts is kept as confidential and must report to the editor if they are aware of copyright infringement and plagiarism on the author's side.

A reviewer who feels unqualified to review the topic of a manuscript or knows that its prompt review will be impossible should notify the editor and excuse himself from the review process.

The editor informs the reviewers that the manuscripts are confidential information and that this is a privileged interaction. The reviewers and editorial board cannot discuss the manuscripts with other persons. The anonymity of the referees is important.

Manuscript Organization

Language

Articles in Turkish, English, German and French are published. Submitted manuscript must include an abstract both in the article language and in English, and an extended abstract in English as well. However extended abstract in English is not required for articles in English.

Manuscript Organization and Submission

All correspondence will be sent to the first-named author unless otherwise specified. Manuscript is to be submitted online via <http://dergipark.gov.tr/login> that can be accessed at <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iuceviri> and it must be accompanied by a Title Page specifying the article category (i.e. research article, review etc.) and including information about the manuscript (see the Submission

Checklist). Manuscripts should be prepared in Microsoft Word 2003 and upper versions. In addition, Copyright Agreement Form that has to be signed by all authors must be submitted.

1. The manuscripts should be in A4 paper standards: having 2.5 cm margins from right, left, bottom and top, Times New Roman font style in 10 font size and line spacing of 1.5. Due to double blind peer review, the main manuscript document must not include any author information.
2. A title page including author information must be submitted together with the manuscript. The title page is to include fully descriptive title of the manuscript and, affiliation, title, e-mail address, postal address and phone number of the author(s) (see The Submission Checklist).
3. Before the introduction part, there should be an abstract between 180 and 200 words in Turkish and English and an extended abstract only in English between 600-800 words, summarizing the scope, the purpose, the results of the study and the methodology used. Underneath the abstracts, five keywords that inform the reader about the content of the study should be specified in Turkish and in English. Extended abstract in English is required only for non-English manuscripts.
4. The manuscripts should contain mainly these components: title, abstract and keywords; extended abstract in English, sections, end notes and references.
5. Research article sections are ordered as follows: "INTRODUCTION", "AIM AND METHODOLOGY", "FINDINGS", "DISCUSSION AND CONCLUSION", "ENDNOTES" and "REFERENCES" and "TABLES AND FIGURES". For review and commentary articles, the article should start with the "INTRODUCTION" section where the purpose and the method is mentioned, go on with the other sections; and it should be finished with "DISCUSSION AND CONCLUSION" section followed by "ENDNOTES", "REFERENCES" and "TABLES AND FIGURES".
6. Tables, graphs and figures can be given with a number and a defining title.
7. References should be in accordance with American Psychological Association (APA) style 6th Edition.
8. Authors are responsible for all statements made in their work submitted to the Journal for publication.

References

Reference Style and Format

I.U. Journal of Translation Studies complies with APA (American Psychological Association) style 6th Edition for referencing and quoting. For more information:

- American Psychological Association. (2010). Publication manual of the American Psychological Association (6th ed.). Washington, DC: APA.

- <http://www.apastyle.org>

Accuracy of citation is the author's responsibility. All references should be cited in text. Reference list must be in alphabetical order. Type references in the style shown below.

Citations in the Text

Citations must be indicated with the author surname and publication year within the parenthesis.

If more than one citation is made within the same paranthesis, separate them with (;).

Samples:

More than one citation;

(Esin et al., 2002; Karasar, 1995)

Citation with one author;

(Akyolcu, 2007)

Citation with two authors;

(Sayiner & Demirci, 2007)

Citation with three, four, five authors;

First citation in the text: (Ailen, Ciambune, & Welch, 2000) Subsequent citations in the text: (Ailen et al., 2000)

Citations with more than six authors;

(Çavdar et al., 2003)

Citations in the Reference

All the citations done in the text should be listed in the References section in alphabetical order of author surname without numbering. Below given examples should be considered in citing the references.

Basic Reference Types

Book

a) Turkish Book

Karasar, N. (1995). Araştırmalarda rapor hazırlama (8th ed.) [Preparing research reports]. Ankara, Turkey: 3A Eğitim Danışmanlık Ltd.

b) Book Translated into Turkish

Mucchielli, A. (1991). Zihniyetler [Mindsets] (A. Kotil, Trans.). İstanbul, Turkey: İletişim Yayınları.

c) Edited Book

Ören, T., Üney, T., & Çölkese, R. (Eds.). (2006). Türkiye bilişim ansiklopedisi [Turkish encyclopedia of informatics]. İstanbul, Turkey: Papatya Yayıncılık.

d) Turkish Book with Multiple Authors

Tonta, Y., Bitirim, Y., & Sever, H. (2002). Türkçe arama motorlarında performans değerlendirme [Performance evaluation in Turkish search engines]. Ankara, Turkey: Total Bilişim.

e) Book in English

Kamien R., & Kamien A. (2014). Music: An appreciation. New York, NY: McGraw-Hill Education.

f) Chapter in an Edited Book

Bassett, C. (2006). Cultural studies and new media. In G. Hall & C. Birchall (Eds.), *New cultural studies: Adventures in theory* (pp. 220–237). Edinburgh, UK: Edinburgh University Press.

g) Chapter in an Edited Book in Turkish

Erkmen, T. (2012). Örgüt kültürü: Fonksiyonları, öğeleri, işletme yönetimi ve liderlikteki önemi [Organization culture: Its functions, elements and importance in leadership and business management]. In M. Zencirkıran (Ed.), *Örgüt sosyolojisi* [Organization sociology] (pp. 233–263). Bursa, Turkey: Dora Basım Yayın.

h) Book with the same organization as author and publisher

American Psychological Association. (2009). *Publication manual of the American psychological association* (6th ed.). Washington, DC: Author.

Article

a) Turkish Article

Mutlu, B., & Savaşer, S. (2007). Çocuğu ameliyat sonrası yoğun bakımda olan ebeveynlerde stres nedenleri ve azaltma girişimleri [Source and intervention reduction of stress for parents whose children are in intensive care unit after surgery]. *Istanbul University Florence Nightingale Journal of Nursing*, 15(60), 179–182.

b) English Article

de Cillia, R., Reisigl, M., & Wodak, R. (1999). The discursive construction of national identity. *Discourse and Society*, 10(2), 149–173. <http://dx.doi.org/10.1177/0957926599010002002>

c) Journal Article with DOI and More Than Seven Authors

Lal, H., Cunningham, A. L., Godeaux, O., Chlibek, R., Diez-Domingo, J., Hwang, S.-J. ... Heineman, T. C. (2015). Efficacy of an adjuvanted herpes zoster subunit vaccine in older adults. *New England Journal of Medicine*, 372, 2087–2096. <http://dx.doi.org/10.1056/NEJMoa1501184>

d) Journal Article from Web, without DOI

Sidani, S. (2003). Enhancing the evaluation of nursing care effectiveness. *Canadian Journal of Nursing Research*, 35(3), 26–38. Retrieved from <http://cjnr.mcgill.ca>

e) Journal Article with DOI

Turner, S.J. (2010). *Website statistics 2.0: Using Google Analytics to measure library website effectiveness*. *Technical Services Quarterly*, 27, 261–278. <http://dx.doi.org/10.1080/07317131003765910>

f) Advance Online Publication

Smith, J. A. (2010). Citing advance online publication: A review. *Journal of Psychology*. Advance online publication. <http://dx.doi.org/10.1037/a45d7867>

g) Article in a Magazine

Henry, W. A., III. (1990, April 9). Making the grade in today's schools. *Time*, 135, 28–31.

Doctoral Dissertation, Master's Thesis, Presentation, Proceeding**a) Dissertation/Thesis from a Commercial Database**

Van Brunt, D. (1997). Networked consumer health information systems (Doctoral dissertation). Available from ProQuest Dissertations and Theses database. (UMI No. 9943436)

b) Dissertation/Thesis from an Institutional Database

Yaylali-Yıldız, B. (2014). University campuses as places of potential publicness: Exploring the political, social and cultural practices in Ege University (Doctoral dissertation). Retrieved from <http://library.iyte.edu.tr/tr/hizli-erisim/iyte-tez-portali>

c) Dissertation/Thesis from Web

Tonta, Y. A. (1992). An analysis of search failures in online library catalogs (Doctoral dissertation, University of California, Berkeley). Retrieved from <http://yunus.hacettepe.edu.tr/~tonta/yayinlar/phd/ickapak.html>

d) Dissertation/Thesis abstracted in Dissertations Abstracts International

Appelbaum, L. G. (2005). Three studies of human information processing: Texture amplification, motion representation, and figure-ground segregation. *Dissertation Abstracts International: Section B. Sciences and Engineering*, 65(10), 5428.

e) Symposium Contribution

Krinsky-McHale, S. J., Zigman, W. B., & Silverman, W. (2012, August). Are neuropsychiatric symptoms markers of prodromal Alzheimer's disease in adults with Down syndrome? In W. B. Zigman (Chair), Predictors of mild cognitive impairment, dementia, and mortality in adults with Down syndrome. Symposium conducted at the meeting of the American Psychological Association, Orlando, FL.

f) Conference Paper Abstract Retrieved Online

Liu, S. (2005, May). Defending against business crises with the help of intelligent agent based early warning solutions. Paper presented at the Seventh International Conference on Enterprise Information Systems, Miami, FL. Abstract retrieved from http://www.iceis.org/iceis2005/abstracts_2005.htm

g) Conference Paper - In Regularly Published Proceedings and Retrieved Online

Herculano-Houzel, S., Collins, C. E., Wong, P., Kaas, J. H., & Lent, R. (2008). The basic nonuniformity of the cerebral cortex. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 105, 12593–12598. <http://dx.doi.org/10.1073/pnas.0805417105>

h) Proceeding in Book Form

Parsons, O. A., Pryzwansky, W. B., Weinstein, D. J., & Wiens, A. N. (1995). Taxonomy for psychology. In J. N. Reich, H. Sands, & A. N. Wiens (Eds.), *Education and training beyond the doctoral degree: Proceedings of the American Psychological Association National Conference on Postdoctoral Education and Training in Psychology* (pp. 45–50). Washington, DC: American Psychological Association.

j) Paper Presentation

Nguyen, C. A. (2012, August). Humor and deception in advertising: When laughter may not be the best medicine. Paper presented at the meeting of the American Psychological Association, Orlando, FL.

Other Sources

a) Newspaper Article

Browne, R. (2010, March 21). This brainless patient is no dummy. *Sydney Morning Herald*, 45.

b) Newspaper Article with no Author

New drug appears to sharply cut risk of death from heart failure. (1993, July 15). *The Washington Post*, p. A12.

c) Web Page/Blog Post

Bordwell, D. (2013, June 18). David Koepp: Making the world movie-sized [Web log post]. Retrieved from <http://www.davidbordwell.net/blog/page/27/>

d) Online Encyclopedia/Dictionary

Ignition. (1989). In *Oxford English online dictionary* (2nd ed.). Retrieved from <http://dictionary.oed.com>

Marcoux, A. (2008). Business ethics. In E. N. Zalta (Ed.). *The Stanford encyclopedia of philosophy*. Retrieved from <http://plato.stanford.edu/entries/ethics-business/>

e) Podcast

Dunning, B. (Producer). (2011, January 12). inFact: Conspiracy theories [Video podcast]. Retrieved from <http://itunes.apple.com/>

f) Single Episode in a Television Series

Egan, D. (Writer), & Alexander, J. (Director). (2005). Failure to communicate. [Television series episode]. In D. Shore (Executive producer), *House*; New York, NY: Fox Broadcasting.

g) Music

Fuchs, G. (2004). Light the menorah. On *Eight nights of Hanukkah* [CD]. Brick, NJ: Kid Kosher.

Submission Checklist

Ensure that the following items are present:

- Confirm that the category of the manuscript is specified.
- Confirm that “the paper is not under consideration for publication in another journal”.
- Confirm that disclosure of any commercial or financial involvement is provided.
- Confirm that last control for fluent English was done.
- Confirm that journal policies detailed in Information for Authors have been reviewed.
- Confirm that the references cited in the text and listed in the references section are in with APA 6th.
- Copyright Agreement Form
- Permission of previous published material if used in the present manuscript
- Title page
 - The category of the manuscript
 - The title of the manuscript both in the language of the article and in English
 - All authors’ names and affiliations (institution, faculty/department, city, country), e-mail addresses
 - Corresponding author’s email address, full postal address, and phone number
 - ORCIDs of all authors.
 - Grant support (if exists)
 - Conflict of interest (if exists)
 - Acknowledgement (if exists)
- Main Manuscript Document
 - Important: Please avoid mentioning the the author (s) names in the manuscript
 - The title of the manuscript both in the language of the article and in English
 - Abstract (180-200 words)
 - Key words: 5 words
 - Extended abstract in English: 600-800 words (for non-English articles)
 - Body text sections
 - References
 - All tables, illustrations (figures) (including title, explanation, captions)

Istanbul University
Istanbul Üniversitesi

Journal name: Istanbul University Journal of
Translation Studies
Dergi Adı: Istanbul Üniversitesi Çeviribilim Dergisi

Copyright Agreement Form
Telif Hakkı Anlaşması Formu

Responsible/Corresponding Author Sorumlu Yazar				
Title of Manuscript Makalenin Başlığı				
Acceptance Date Kabul Tarihi				
List of Authors Yazarların Listesi				
Sıra No	Name - Surname Adı-Soyadı	E-mail E-Posta	Signature İmza	Date Tarih
1				
2				
3				
4				
5				
Manuscript Type (Research Article, Review, etc.) Makalenin türü (Araştırma makalesi, Derleme, v.b.)				
Responsible/Corresponding Author Sorumlu Yazar				
University/company/institution		Çalıştığı kurum		
Address		Posta adresi		
E-mail		E-posta		
Phone; mobile phone		Telefon no; GSM no		
<p>The author(s) agrees that: The manuscript submitted is his/her/their own original work, and has not been plagiarized from any prior work. all authors participated in the work in a substantive way, and are prepared to take public responsibility for the work, all authors have seen and approved the manuscript as submitted, the manuscript has not been published and is not being submitted or considered for publication elsewhere. the text, illustrations, and any other materials included in the manuscript do not infringe upon any existing copyright or other rights of anyone. ISTANBUL UNIVERSITY will publish the content under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0) license that gives permission to copy and redistribute the material in any medium or format other than commercial purposes as well as remix, transform and build upon the material by providing appropriate credit to the original work. The Contributor(s) or, if applicable the Contributor's Employer, retain(s) all proprietary rights in addition to copyright, patent rights. I/We indemnify ISTANBUL UNIVERSITY and the Editors of the Journals, and hold them harmless from any loss, expense or damage occasioned by a claim or suit by a third party for copyright infringement, or any suit arising out of any breach of the foregoing warranties as a result of publication of my/our article. I/We also warrant that the article contains no libelous or unlawful statements, and does not contain material or instructions that might cause harm or injury. This Copyright Agreement Form must be signed/ratified by all authors. Separate copies of the form (completed in full) may be submitted by authors located at different institutions; however, all signatures must be original and authenticated.</p>				
<p>Yazar(lar) aşağıdaki hususları kabul eder Sunulan makalenin yazar(lar)ın orijinal çalışması olduğunu ve intihal yapmadıklarını, Tüm yazarların bu çalışmaya asli olarak katılmış olduklarını ve bu çalışma için her türlü sorumluluğu aldıklarını, Tüm yazarların sunulan makalenin son halini gördüklerini ve onayladıklarını, Makalenin başka bir yerde basılmadığını veya basılmak için sunulmadığını, Makalede bulunan metnin, şekillerin ve dokümanların diğer şahıslara ait olan Telif Haklarını ihlal etmediğini kabul ve taahhüt ederler. ISTANBUL ÜNİVERSİTESİ'nin bu fikri eseri, Creative Commons Atf-GayriTicari 4.0 Uluslararası (CC BY-NC 4.0) lisansı ile yayınlamasına izin verirler. Creative Commons Atf-GayriTicari 4.0 Uluslararası (CC BY-NC 4.0) lisansı, eserin ticari kullanım dışında her boyut ve formatta paylaşılmasına, kopyalanmasına, çoğaltılmasına ve orijinal esere uygun şekilde atıfta bulunmak kaydıyla yeniden düzenleme, dönüştürme ve eserin üzerine inşa etme dâhil adapte edilmesine izin verir. Yazar(lar)ın veya varsa yazar(lar)ın işverenin telif dâhil patent hakları, fikri mülkiyet hakları saklıdır. Ben/Biz, telif hakkı ihlali nedeniyle üçüncü şahıslara vuku bulacak hak talebi veya açılacak davalarda ISTANBUL ÜNİVERSİTESİ ve Dergi Editörlerinin hiçbir sorumluluğunun olmadığını, tüm sorumluluğun yazarlara ait olduğunu taahhüt ederim/ederiz. Ayrıca Ben/Biz makalede hiçbir suç unsuru veya kanuna aykırı ifade bulunmadığını, araştırma yapılırken kanuna aykırı herhangi bir malzeme ve yöntem kullanılmadığını taahhüt ederim/ederiz. Bu Telif Hakkı Anlaşması Formu tüm yazarlar tarafından imzalanmalıdır/onaylanmalıdır. Form farklı kurumlarda bulunan yazarlar tarafından ayrı kopyalar halinde doldurularak sunulabilir. Ancak, tüm imzaların orijinal veya kanıtlanabilir şekilde onaylı olması gerekir.</p>				
Responsible/Corresponding Author; Sorumlu Yazar;		Signature / İmza		Date / Tarih
			/...../.....

